

í ã à

alerta 2005 !

Informe sobre conflictes,
drets humans
i construcció de pau

Elaborat per:

Maria Cañadas Francesc

Albert Caramés Boada

Vicenç Fisas Armengol

Daniel Luz Álvarez

Oscar Mateos Martín

Rebeca Pérez Mellado

Maria Prandi Chevalier

Gema Redondo de la Morena

Josep Maria Royo Aspa

Jordi Urgell García

María Villellas Ariño

êçp escola de
cultura de pau

Icaria ✿ editorial

Informe finalitzat al gener de 2005.

Edició: Icaria editorial/Escola de Cultura de Pau, UAB

Impressió: Cargraphics

Disseny de la coberta: Lucas Wainer Mattosso

ISBN: 84-7426-814-1

Dipòsit legal: ????

El present Informe ha estat elaborat per: Maria Cañadas Francesch (drets humans), Albert Caramés Boada (militarització i desarmament), Vicenç Fisas Armengol (processos de pau), Daniel Luz Álvarez (militarització i desarmament), Oscar Mateos Martín (crisis humanitàries), Rebeca Pérez Mellado (drets humans), Maria Prandi Chevalier (drets humans), Gema Redondo de la Morena (rehabilitació posbèlica), Josep Maria Royo Aspa (conflictes armats), Jordi Urgell García (desenvolupament) i María Villellas Ariño (gènere i construcció de pau). El capítol de tensions i de comportament internacional han estat elaborats pel conjunt de la Unitat d'Alerta.

Els continguts d'aquest informe poden ser lliurement reproduïts i difosos, sempre que se citi adequadament la font, amb referència al títol i a l'entitat editora. Els autors i autores es fan responsables de tots els continguts apareguts en l'informe.

Els autors i autores desitgen agrair especialment l'ajuda rebuda en l'elaboració d'aquest informe per part de l'Editorial Vicens Vives i José Antonio Mena, així com a tot l'equip de la *Escola de Cultura de Pau* de la UAB.

Índex

Capítols

Relació de taules, quadres, gràfics i figures _____	7
Sumari/ Sumario/ Summary/ Sommaire _____	9
Glossari _____	11
Introducció _____	13
1. Conflictes armats _____	19
1.1. Conflictes armats: definició i tipologia _____	19
1.2. Evolució dels conflictes armats _____	21
1.3. Aspectes temàtics destacats durant l'any 2004 _____	28
2. Situacions de tensió i disputes d'alt risc _____	32
3. Processos de pau _____	49
4. Rehabilitació postbèl·lica i acompanyament internacional _____	62
5. Crisis humanitàries i acció humanitària _____	73
5.1. Crisis humanitària: definició i indicadors _____	73
5.2. Evolució dels contextos de crisis humanitàries _____	76
5.3. Balanç de l'acció humanitària el 2004 _____	83
6. Militarització i desarmament _____	86
7. Drets Humans i Dret Internacional Humanitari _____	97
7.1. Drets humans _____	97
7.2. Dret Internacional Humanitari _____	105
8. Desenvolupament _____	109
8.1. Les males pràctiques dels governs envers el desenvolupament social i la governabilitat _____	109
8.2. Les condicions de vulnerabilitat i dependència _____	110
8.3. L'agenda de desenvolupament el 2004 _____	114
9. Dimensió de gènere en la construcció de pau _____	121
9.1. Desigualtats de gènere _____	121
9.2. L'agenda de gènere i construcció de pau l'any 2004 _____	122
10. Comportament davant la societat internacional _____	132
10.1. Comportament en relació a la Declaració del Mil·lenni _____	133
10.2. Comportament en relació a la protecció dels drets humans _____	134
10.3. Comportament en termes de transparència financera _____	136
10.4. Comportament en termes de seguretat militar _____	137

Mapes

Conflictes armats _____	31
Situacions de tensió i disputes d'alto risc _____	48
Processos de pau _____	61

Rehabilitació postbèl·lica i acompanyament internacional _____	72
Crisis humanitàries i acció humanitària _____	85
Embargament d'armes i militarització _____	96
Drets humans _____	108
Desenvolupament _____	120
Gènere _____	131
Comportament davant la societat internacional _____	140

Annexos

Annex I. Taula de països i indicadors i descripció dels indicadors _____	141
Annex II. Països productors de petroli en alerta per conflicte/tensió, drets humans, desenvolupament humà, governabilitat i/o militarització _____	164
Annex III. Les missions multilaterals de pau _____	166
Annex IV. Resolucions del Consell de Seguretat _____	171
Annex V. Desastres naturals durant el 2004 _____	175
Annex VI. Programes de Desarmament, Desmobilització i Reintegració (DDR) _____	176
Annex VII. Visites realitzades o previstes pels Relators Especials de Nacions Unides el 2004 _____	178
Annex VIII. La Declaració del Mil·lenni i els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni _____	182
Annex IX. Codi de Conducta de la Unió Europea en matèria d'exportació d'armes _____	183
 Bibliografia _____	 187
 Escola de Cultura de Pau _____	 191

Relació de taules, quadres, gràfics i figures

Figura 1.1.	Etapes dels conflictes
Quadre 1.1	Conflictes armats en 2004
Taula 1.1.	Conflictes armats a Àfrica en 2004
Quadre 1.2.	Somàlia: el llarg camí des de la anarquia a la governabilitat
Quadre 1.3.	Reptes i amenaces a la seguretat a Àfrica després de la fi de la Guerra Freda
Taula 1.2.	Conflictes armats a Amèrica en 2004
Taula 1.3.	Conflictes armats a Àsia en 2004
Taula 1.4.	Conflictes armats a Europa i Orient Mig en 2004
Quadre 1.4.	Problemes en la protecció dels civils en els conflictes armats
Quadre 1.5.	Principals zones de disputa i tensió per escassetat d'aigua
Taula 2.1.	Nombre de tensions per regions en 2004 i 2003
Taula 2.2.	Tensions que han escalat al llarg de 2004
Quadre 2.1.	Riu Mâ: el polvorí africà
Quadre 2.2.	La prevenció de conflictes i l'alerta avançada
Quadre 2.3.	La inestabilitat en el Caucas Sud
Taula 3.1	Evolució de les negociacions en 2004
Taula 3.2	Situació de les negociacions al finalitzar 2004
Figura 3.1.	Evolució de les negociacions en el continent africà, 2004
Taula 3.3.	Principals aspectes de l'acord de pau arribat en el sud de Sudan
Figura 3.2.	Evolució de les negociacions en el continent asiàtic, 2004
Taula 3.4.	La gestió amb les organitzacions que figuren en la llista dels grups terroristes
Quadre 3.1.	Alguns factors de crisi, ruptura o deterioració de les negociacions de pau en 2004
Taula 4.1.	Evolució de la rehabilitació posbèl·lica
Taula 4.2.	Àmbits de treball de la rehabilitació posbèl·lica
Taula 4.3.	Primera Conferència Internacional de la Regió dels Grans Llacs. Declaració de Dar és Salaam (19/20 de novembre de 2004)
Quadre 4.1.	Alguns resultats de la guerra i l'ocupació de L'Iraq
Quadre 4.2.	Alguns problemes identificats en el desenvolupament de la fase de rehabilitació posbèl·lica en 2004.
Figura 5.1.	Aparició d'una crisi humanitària
Taula 5.1.	Principals països d'origen de la població refugiada
Gràfic 5.1.	Crides Humanitàries de Nacions Unides 2005 (milions de dòlars)
Quadre 5.1.	Radiografia regional de les crisis humanitàries més destacades de 2004
Quadre 5.2.	Sahel: crònica d'una plaga anunciada
Quadre 5.3.	Darfur: el fracàs de la prevenció i l'efecte 'CNN'
Quadre 5.4.	L'impacte del terratrèmol i els tsunamis en el sud d'Àsia
Taula 5.2.	Principals problemes de les organitzacions humanitàries en 2004
Gràfic 5.2.	Evolució del finançament humanitari (2000-2004)
Quadre 5.5.	La politització de l'ajuda i el debat sobre les bones pràctiques
Taula 5.2.	Conseqüències de desastres naturals durant l'última dècada (1994-2003)
Taula 6.1.	Països i grups armats embargats durant 2004
Gràfic 6.1.	Distribució de la despesa militar mundial en 2003
Taula 6.2.	Països amb un nivell de despesa militar elevat
Taula 6.3.	Estimació de la despesa militar mundial per regions (1993-2002)
Taula 6.4.	Principals exportadors i importadors d'armament en 2003
Quadre 6.1.	Soldats de fortuna: el cas de L'Iraq
Taula 6.5.	Principals acords de cooperació militar en la lluita contra el terrorisme
Quadre 6.2.	Elements d'acció per a les organitzacions humanitàries sobre les armes lleugeres
Taula 7.1.	Tipologia de drets humans i violacions dels mateixos per part d'agents governamentals
Taula 7.2.	Quines violacions dels drets humans estan provocant les polítiques i mesures antiterroristes?

Quadre 7.1.	Característiques de les violacions dels drets humans per regions, segons les ONG Amnistia Internacional i <i>Human Rights Watch</i>
Quadre 7.2.	Situació dels drets humans en els Estats membre del Consell d'Europa en 2003
Taula 7.3.	Resolucions per països adoptades en el 60 ^o període de sessions de la CDHNU
Quadre 7.3.	La nova política de refugi i asil de la Unió Europea
Taula 7.4.	Països amb greus violacions dels drets humans
Quadre 7.4.	Empresa i drets humans: el cas espanyol
Quadre 7.5.	La problemàtica dels menors-soldat
Taula 8.1.	Països amb una despesa militar superior a la despesa pública en educació i en salut
Gràfic 8.1.	Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni
Taula 8.2.	Països amb un Índex de Desenvolupament Humà inferior al de 1990
Quadre 8.1.	Algunes conclusions sobre el deute extern
Taula 8.3.	La Conferència Internacional sobre Població i Desenvolupament
Taula 8.4.	Població actual i distingida per a 2050 per regions (milions de persones)
Taula 8.5.	Els 10 països més poblats del món avui i en 2050 (milions de persones)
Gràfic 8.2.	Tendències d'envelliment per regions (percentatge de persones de més de 65 anys)
Quadre 8.2.	Algunes dades sobre l'arròs
Quadre 8.3.	El debat sobre els microcrèdits
Quadre 8.4.	Del Consens de Washington al Consens de Beijing?
Gràfic 8.4.	La desnutrició i la pobresa extrema en el món (milions de persones)
Taula 8.6.	El VIH/SIDA a la fi de 2004 (milers de persones)
Quadre 8.5.	La feminització del VIH/SIDA
Taula 9.1.	Països amb greus desigualtats de gènere
Quadre 9.1.	Resolució 1325 del Consell de Seguretat
Taula 9.2.	Informe del Secretari General sobre les dones i la pau i la seguretat
Taula 9.3.	Acords de pau i perspectiva de gènere
Taula 9.4.	Objectius estratègics de l'Esfera d'Especial Preocupació "La dona i els conflictes armats"
Quadre 9.2.	Alerta preventiva des d'una perspectiva de gènere
Quadre 9.3.	La perspectiva de gènere en la MINUSTAH
Quadre 9.4.	<i>Gender Mainstreaming</i>
Quadre 10.1.	La reforma de Nacions Unides
Taula 10.1.	Signatures i ratificacions dels principals instruments jurídics inclosos en la Declaració del Mil·lenni, a la fi de 2004
Taula 10.2.	Països que han ratificat menys de la meitat dels set principals instruments jurídics internacionals inclosos en la Declaració del Mil·lenni
Taula 10.3.	Signatures i ratificacions dels principals instruments jurídics de protecció dels drets humans, a la fi de 2004.
Taula 10.4.	Països que han ratificat menys de la meitat dels set principals instruments jurídics de Nacions Unides sobre drets humans
Taula 10.5.	Paradisos fiscals
Taula 10.6.	Països que no cooperen en el blanqueig de capitals amb el GAFI
Taula 10.7.	Països que han votat negativament en la 59 ^a sessió de l'Assemblea General de Nacions Unides sobre temes de desarmament i de seguretat internacional

Sumari

Alerta 2005: informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz és un estudi que anualment realitza la Unitat d'Alerta de l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona, i que sintetitza l'estat del món al finalitzar l'any a partir de l'anàlisi de diversos indicadors. Per a fer l'informe s'han utilitzat 37 indicadors, agrupats en deu grans apartats: conflictes armats, situacions de tensió i disputes d'alt risc, rehabilitació postbèlica (acompanyament internacional), processos de pau, crisis humanitàries, militarització i desarmament, drets humans i Dret Internacional Humanitari, desenvolupament, dimensió de gènere en la construcció de pau i comportament davant la societat internacional. La descripció i l'anàlisi del que ha ocorregut en el món al llarg de l'any a través d'aquests indicadors, pot ajudar-nos a conèixer millor els avanços, els retrocessos i les dinàmiques de diversa índole que afecten al conjunt de la humanitat. La majoria d'aquests indicadors, una vegada entrecreuats, poden ajudar-nos també a comprendre les influències d'uns factors sobre uns altres. La comparació d'aquestes dades amb les dels anys anteriors dona a l'informe un caràcter d'alerta preventiva sobre algunes tendències generals o sobre la situació de determinats països, la qual cosa pot resultar útil, entre d'altres, per a redissenyar polítiques exteriors, de cooperació al desenvolupament i de transferències d'armes, així com per a elaborar polítiques en termes de prevenció de conflictes armats i que permetin consolidar processos de pau i de rehabilitació postbèlica arreu del món.

Sumario

Alerta 2005: informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz es un estudio que anualmente realiza la Unidad de Alerta de la *Escola de Cultura de Pau* de la *Universitat Autònoma de Barcelona*, y que sintetiza el estado del mundo al finalizar el año a partir del análisis de varios indicadores. Para hacer el informe se han utilizado 37 indicadores, agrupados en diez grandes apartados: conflictos armados, situaciones de tensión y disputas de alto riesgo, procesos de paz, rehabilitación posbélica (acompañamiento internacional), crisis humanitarias, militarización y desarme, derechos humanos y Derecho Internacional Humanitario, desarrollo, dimensión de género en la construcción de paz y comportamiento ante la sociedad internacional. La descripción y el análisis de lo que ha ocurrido en el mundo a lo largo del año a través de estos indicadores puede ayudarnos a conocer mejor los avances, los retrocesos y las dinámicas de diversa índole que afectan al conjunto de la humanidad. La mayoría de estos indicadores, una vez entrecruzados, pueden ayudarnos también a comprender las influencias de unos factores sobre otros. La comparación de estos datos con los de años anteriores da al informe un carácter de alerta preventiva sobre algunas tendencias generales o sobre la situación de determinados países, lo que puede resultar útil, entre otras cosas, para el rediseño de las políticas exteriores, de cooperación al desarrollo y de transferencias de armas, así como para elaborar políticas de prevención de conflictos armados y que permitan consolidar procesos de paz y de rehabilitación posbélica en el mundo.

Summary

Alert 2005: report on conflicts, human rights and peace-building is a study carried out annually by the Alert Unit at the *School of Peace Culture at Universitat Autònoma de Barcelona*, providing an overview of the world situation at the end of the year on the basis of an analysis of various indicators. 37 indicators have been used in the preparation of this report, divided into 10 large groups: armed conflicts, situations of tension and high risk disputes, peace processes, post-war rehabilitation (international involvement), humanitarian crises, militarisation and disarmament, human rights and International Humanitarian Law, development, gender issues in peace-building and conduct in relation to the international community. A description and analysis of what has happened in the world throughout this year, based on these indicators, helps to provide a greater knowledge of the advances, reverses and dynamics of various kinds that affect the whole of humanity. The majority of these indicators, once cross-referenced, can also help us to understand the influence of some factors on others. Comparing this data with the information gathered during the previous years means that the report can act as a preventive warning of certain general tendencies or a particular situation in individual countries, something that may be useful, among other things, for the rethinking of foreign policy, development cooperation and arms transfers, as well as for the development of policies aimed at preventing armed conflicts and facilitating the consolidation of peace processes and post-war rehabilitation throughout the world.

Sommaire

Alerte 2005: rapport sur les conflits, les droits de la personne et la construction de la paix est un rapport annuel réalisé par l'Unité d'Alerte de l'École de Culture de la Paix de l'Université Autonome de Barcelone, qui synthétise l'état du monde de l'année à partir de l'analyse de plusieurs indicateurs. Pour élaborer ce rapport, 37 indicateurs, regroupés en 10 grands chapitres, ont été utilisés. À savoir, les conflits armés, les situations de tension et les disputes de haut risque, les processus de paix, la réhabilitation d'après-guerre (accompagnement international), les crises humanitaires, la militarisation et le désarmement, les droits de la personne et Droit International Humanitaire, le développement, la perspective de genre dans la construction de la paix, et le comportement des pays face à la communauté internationale. La description et l'analyse, par moyen de ces indicateurs, des événements qui se sont produits dans le monde tout au long de l'année peut nous aider à mieux connaître les progressions, les reculs, et toute autre tendance touchant l'ensemble de l'humanité. La plupart de ces indicateurs, une fois superposés, peuvent aider aussi à comprendre les interdépendances entre certains facteurs. La comparaison de ces données avec celles des années précédentes fait de ce rapport une mise en garde préventive sur certaines tendances générales ou sur la situation de certains pays. Cet instrument peut donc être utile, entre autres, à la redéfinition des politiques extérieures, de coopération au développement et de transferts d'armes, ainsi qu'à l'élaboration des politiques de prévention de conflits armés qui permettent d'assurer la consolidation de processus de paix et de réhabilitation d'après-guerre dans le monde.

Glossari

- ACNUDH:** Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans
- ACNUR:** Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats
- ACP:** Àsia, Carib, Pacífic
- ACH:** Acord de Cessament de Hostilitats
- AIEA:** Agència Internacional de l'Energia Atòmica
- AMIB:** Missió de la Unió Africana a Burundi
- ANP:** Autoritat Nacional Palestina
- AOD:** Ajut Oficial al Desenvolupament
- APC:** Autoritat Provisional de la Coalició
- APHC:** *All Parties Hurriyat Conference*
- AUC:** *Autodefensas Unidas de Colombia*
- BICC:** *Bonn International Center for Conversion*
- BM:** Banc Mundial
- BONUCA:** Oficina de les Nacions Unides de Recolzament a la Consolidació de la Pau a R. Centreafricana
- BRF:** *Bougainville Resistance Force*
- CAD:** Comitè de Ajut al Desenvolupament
- CAP:** *United Nations Inter-Agency Consolidated Appeal Process* (Crida Consolidada Interagències de Nacions Unides)
- CASA:** *Coordinating Action on Small Arms*
- CDHNU:** Comissió de Drets Humans de Nacions Unides
- CEI:** Comunitat d'Estats Independents
- CEMAC:** Comunitat Econòmica y Monetària dels Països d'Àfrica Central
- CICR:** Comitè Internacional de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja
- CODHES:** Consultoria per als Drets Humans i el Desplaçament
- CPI:** Cort Penal Internacional
- CPLA:** *Cordillera People's Liberation Army*
- CPN:** *Communist Party of Nepal*
- DDR:** Desarmament, Desmobilització i Reintegració
- DIH:** Dret Internacional Humanitari
- Dòlars:** Dòlars dels EUA
- ECHO:** Oficina d' Ajut Humanitari de la Unió Europea
- ECOMOG:** *Economic Community of West African States Monitoring Group*
- ECOSOC:** Consell Econòmic i Social de Nacions Unides
- ECOWAS:** Comunitat Econòmica d' Estats d' Àfrica Occidental
- EEBC:** Comissió de Fronteres entre Eritrea i Etiòpia
- ELN:** *Ejército de Liberación Nacional*
- ENA:** Exèrcit Nacional Albanès
- EUA:** Estats Units d' Amèrica
- EUFOR:** *European Union Forces*
- EZLN:** *Ejército Zapatista de Liberación Nacional*
- FAO:** Organització per a la Alimentació i la Agricultura de Nacions Unides
- FARC:** *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*
- FDD:** *Forces pour la Défense de la Démocratie*
- FDI:** Fons de Desenvolupament per a Iraq
- FDLR :** Forces Democràtiques per a l'Alliberament de Rwanda
- FFAA:** Forces Armades governamentals
- FKM:** *Front Kedaulatan Maluku* (Front per a la Sobirania de Moluques)
- FLEC-FAC:** *Frente de Libertação do Enclave de Cabinda – Forças Armadas de Cabinda*
- FMI:** Fons Monetari Internacional
- FNL:** *Forces Nationales de Libération*
- GAFI:** Grup d' Acció Financera
- GAM:** *Gerakin Aceh Merdeka* (Moviment d'Aceh Lliure)
- GIA:** Grup Islàmic Armat
- GNT:** Govern Nacional de Transició
- GPP:** *Groupement Patriotique pour la Paix*
- GSPC:** Grup Salafista per a la Predicació i el Combat
- HIPC:** *Heavily Indebted Poor Countries* (Països Pobres Fortament Endeutats)
- IANSA:** *International Action Network on Small Arms*
- ICBL:** *International Campaign to Ban Landmines*
- IDG:** Índex de Desenvolupament relatiu al Gènere
- IDH:** Índex de Desenvolupament Humà
- IDP:** *Internally Displaced Persons* (Persones Desplaçades Internes)
- IEMF:** *Interim Emergency Multinational Force* (Força Multinacional Provisional de Emergència)
- IFM:** *Isatubu Freedom Movement*
- IGAD:** *Intergovernmental Authority on Development*
- IISS:** *International Institute for Strategic Studies*
- IOM:** Organització Internacional de Migracions
- IPC:** Índex de Percepció de la Corrupció
- IRIN:** *United Nations Integrated Regional Information Network*
- IRIS:** *Institut de Relations Internationales et Stratégiques*
- IRR:** Índex de Risc Reproductiu
- ISAF:** Força Internacional d'Assistència a la Seguretat
- ISDR:** *International Strategy for Disaster Reduction*
- JEM:** *Justice and Equality Movement*
- JKLF:** *Jammu and Kashmir Liberation Front*
- KANU:** *Kenya African National Union*
- LDC:** *Least Developed Countries* (Països Menys Desenvolupats)
- LND:** Lliga Nacional Democràtica
- LRA:** *Lord's Resistance Army*
- LTTE:** *Liberation Tigers Tamil Eelam* (Tigres d'Alliberament de la Terra Preciosa dels Tàmils)
- LURD:** *Liberians United for Reunification and Democracy*
- MAS:** *Movimiento Al Socialismo*
- MDC:** *Mouvement for the Democratic Change*
- MDJT:** *Mouvement pour la Démocratie et la Justice au Tchad*
- MDF:** *Meckauvi Defense Force*
- MDR:** Moviment Democràtic Republicà
- MEF:** *Malaïta Eagles Force*
- MERCOSUR :** *Mercado Común del Sur*
- MFDC:** *Mouvement des Forces Démocratiques de Casamance*
- MILF:** *Moro Islamic Liberation Front*
- MINUCI:** Missió de Nacions Unides a Costa d'Ivori
- MINUGUA:** Missió de Verificació de Nacions Unides a Guatemala
- MINURSO:** Missió de Nacions Unides per al Referèndum al Sàhara Occidental
- MINUSTAH:** Missió de Nacions Unides per a la Estabilització d'Haití
- MJP :** *Mouvement pour la Justice et la Paix*
- MLC:** *Mouvement pour la Libération du Congo*
- MNLF:** *Moro National Liberation Front*
- MODEL:** *Movement for Democracy in Liberia*
- MONUC:** Missió de Nacions Unides a RD Congo
- MPCI:** *Mouvement Patriotique de Côte d'Ivoire*
- MPIGO:** *Mouvement Patriotique pour l'Indépendance du Grand Ouest*
- MPLA:** Moviment per a l' Alliberament d'Angola
- MSF:** Metges Sense Fronteres
- NCCT:** *Non-Cooperative Countries and Territories* (Països i Territoris no Cooperatius)

NDC: *National Democratic Congress*
NDFB: *National Democratic Front of Bodoland*
NEPAD: *New Economic Partnership for African Development*
NMRD: *National Mouvement for Reform and Development*
NLFT: *National Liberation Front of Tripura*
NPA: *New People's Army*
NPP: *New Patriotic Party*
NRC: *Norwegian Refugee Council*
NSCN (IM): *National Socialist Council of Nagaland – Isak – Muivah*
OCDE: Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic
OCHA: Oficina de Coordinació d' Assumptes Humanitaris de Nacions Unides
OCI: Organització de la Conferència Islàmica
ODM: Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni
OEA: Organitzacions de los Estats Americans
OMC: Organització Mundial del Comerç
OMS: Organització Mundial de la Salut
ONG: Organització No Governamental
ONU: Organització de les Nacions Unides
ONUB: Missió de Nacions Unides a Burundi
ONUSIDA: Programa de les Nacions Unides sobre el VIH/SIDA
OPM: *Organisasi Papua Merdeka* (Organització de la Papua Lliure)
OSCE: Organització per a la Seguretat i Cooperació a Europa
OTAN: Organització del Tractat de l' Atlàntic Nord
PAC: *Patrullas de Autodefensa Civil*
PDP: *People's Democratic Party*
PESC: Política Exterior i de Seguretat Comuna
PESD: Política Europea de Seguretat i Defensa
PIB: Producte Interior Brut
PIDCP: Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics
PIOOM : *The Interdisciplinary Research Program on Root Causes of Human Rights Violations*
PMA: Programa Mundial d' Aliments
PNB: Producte Nacional Brut
PNUD: Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament
PNUMA: Programa de Nacions Unides per al Medi Ambient
PRIO: *Peace Research Institute of Oslo*
PWG: *People's War Group*
RAMSI : *Regional Assistance Mission to the Solomon Islands*
RCD-Goma: *Rassemblement Congolais pour la Démocratie-Goma*
RCD-K-ML: *Rassemblement Congolais pour la Démocratie-Mouvement pour la Libération*
RCD-N: *Rassemblement Congolais pour la Démocratie-National*
RSM: *Republik Maluku Selatan* (República de Moluques del Sud)
RUF: *Revolutionary United Front*
SADC: *South African Development Community*
SFOR: *Stabilisation Force*
SIPRI: *Stockholm International Peace Research Institute*
SLA: *Sudan's Liberation Army*
SPLA: *Sudan's People Liberation Army*
TLCAN: Tractat de Lliure Comerç per a Amèrica del Nord
UA: Unió Africana
UAB: Universitat Autònoma de Barcelona
UE: Unió Europea
ULFA: *United Liberation Front of Assam*
UNAMA: Missió d'Assistència de Nacions Unides a Afganistan
UNAMIS: Missió Avançada de Nacions Unides a Sudan
UNAMSIL: Missió de Nacions Unides per a Sierra Leone
UNCTAD: Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament
UNDOF: Força d' Observació de la Separació de Nacions Unides
UNESCO: Organització de Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura
UNFICYP: Força de les Nacions Unides per al Manteniment de la Pau a Xipre
UNICEF: Fons de Nacions Unides per a la Infància
UNIDIR: Institut de Nacions Unides per a la Investigació sobre el Desarmament
UNIFEM: Fons de Desenvolupament de Nacions Unides per a la Dona
UNIFIL: Força Interina de Nacions Unides a Líban
UNFPA: Fons de Nacions Unides per a la Població
UNIKOM: Missió d' Observació de Nacions Unides a Iraq-Kuwait
UNITA: *União para a Independência Total de Angola*
UNMA: Missió de Nacions Unides a Angola
UNMEE: Missió de Nacions Unides a Etiòpia i Eritrea
UNMIBH: Missió de Nacions Unides a Bòsnia i Herzegovina
UNMIK: Missió d' Administració Interina de Nacions Unides a Kosovo
UNMIL: Missió de Nacions Unides a Libèria
UNMISSET: Missió de Nacions Unides de Recolzament a Timor-Leste
UNMOGIP: Grup d'Observació Militar de Nacions Unides a Índia i Pakistan
UNMOP: Missió d'Observació de Nacions Unides a Prevlaka
UNMOVIC: Comissió de Monitoreig i Verificació de les Inspeccions de Nacions Unides
UNOCI: Missió de Nacions Unides a Costa d'Ivori
UNOGBIS: Oficina de Recolzament a la Construcció de Pau de Nacions Unides a Guinea-Bissau
UNOL: Oficina de Recolzament a la Construcció de Pau de Nacions Unides a Libèria
UNOMIG: Missió d'Observació de Nacions Unides a Geòrgia
UNPOB: Oficina Política de Nacions Unides a Bougainville
UNPOS: Oficina Política de Nacions Unides a Somàlia
UNPPB: *United Nations Political and Peace Building Mission*
UNRWA: *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East* (Agència de Treball i Ajuda de Nacions Unides per als Refugiats Palestins a Orient Mitjà)
UNSCO: Oficina del Coordinador Especial de Nacions Unides per a Orient Mitjà
UNTOP: Oficina de Construcció de Pau de Nacions Unides a Tadjikistan
UNTSO: Organització per a la Supervisió de la Treva de Nacions Unides
USAID: Agència per al Desenvolupament Internacional dels EUA
VIH/SIDA: Virus de Immunodeficiència Humana / Síndrome de Immunodeficiència Adquirida
ZANU-PF: *Zimbabwe African National Union-Patriotic Front*

Introducció

“Alerta 2005: informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau” és un estudi que anualment realitza la Unitat d’Alerta de la *Escola de Cultura de Pau* de la *Universitat Autònoma de Barcelona*, i que sintetitza l’estat del món al finalitzar l’any a partir de l’anàlisi de diversos indicadors. La Unitat d’Alerta també edita setmanalment un butlletí amb informació sobre l’actualitat internacional, “Semàfor”, que al seu torn és analitzada trimestralment en la publicació “Baròmetre”.¹

En el present informe “Alerta 2005” s’han utilitzat 37 indicadors, agrupats en 10 grans apartats, a saber: conflictes armats, situacions de tensió i disputes d’alt risc, processos de pau, rehabilitació posbèlica (acompanyament internacional), crisis humanitàries, militarització i desarmament, drets humans i Dret Internacional Humanitari, desenvolupament, dimensió de gènere en la construcció de pau i comportament davant la societat internacional. La descripció i l’anàlisi del que ha ocorregut en el món al llarg de l’any a través d’aquests indicadors, pot ajudar-nos a conèixer millor els avenços, els retrocessos i les dinàmiques de diversa índole que afecten al conjunt de la humanitat. La majoria d’aquests indicadors, una vegada entrecreuat, poden ajudar-nos també a comprendre les influències d’uns factors sobre uns altres, tal com pot veure’s en la Taula 1. La comparança d’aquestes dades amb els d’anys anteriors dóna a l’informe un caràcter d’alerta preventiva sobre algunes tendències generals o sobre la situació de determinats països, el que sens dubte pot resultar útil, entre altres coses, per al redisseny de les polítiques exteriors, de cooperació al desenvolupament, i de control de les transferències d’armes, així com per a elaborar polítiques concretes de prevenció de conflictes armats, que permetin consolidar els processos de pau i els contextos de rehabilitació posbèlica.

L’atenció dels mitjans de comunicació i de l’opinió pública ha estat molt centrada durant tot l’any en els successos, atemptats i polèmiques vinculades amb la intervenció a l’Iraq i els intents fallits d’estabilitzar el país. A la fi d’any, a més, el tsunami que va afectar mortalment a més de 250.000 persones de diversos països, en particular del continent asiàtic, va desviar l’atenció sobre altres esdeveniments i dinàmiques importants que ocorrien en paral·lel. En aquest sentit, “Alerta 2005” pretén recuperar aquesta visió global sobre el que ha succeït durant tot l’any.

En relació al conjunt dels **conflictes armats** que existeixen en el planeta, l’any finalitza amb un total de 25 conflictes, dos més que al desembre de 2003. Deu d’ells estan localitzats en el continent africà, i deu més en l’asiàtic. A pesar de la finalització dels conflictes d’Indonèsia (Irian Jaya) i del sud del Sudan (amb el SPLA), durant l’any s’han obert hostilitats armades en tres nous escenaris: Haití, Nigèria (centre i nord), i Tailàndia, i ha quedat pendent l’assoliment d’un acord de pau a Sri Lanka. Com en anys anteriors, la característica essencial d’aquests conflictes armats és el seu caràcter intraestatal, encara que amb una evident repercussió regional en molts d’ells. Quant a la naturalesa d’aquests conflictes, són freqüents els enfrontaments intercomunitaris, la lluita per aconseguir majors cotes d’autonomia o pels recursos naturals, i els enfrontaments per aconseguir el poder polític o mantenir-se en ell. En l’any 2004, a més, han fet acte de presència altres factors, tots ells freqüents en els conflictes armats dels últims anys, com les nombroses violacions de l’alt el foc, les dissidències en els grups armats, el fracàs de diversos processos de desarmament i desmobilització, les disputes electorals, la falta de governabilitat i la consideració de la població civil com objectiu militar.

Diversos d’aquests factors es manifesten també en **les situacions de tensió i disputes d’alt risc**, que han passat de 52 al desembre de 2003 a 58 a la fi de 2004, augmentant les registrades en el continent africà (de 21 a 25) i en Orient Mig (de dos a cinc). Àfrica és, des de lluny, el continent que acumula major nom-

1. Tant el butlletí setmanal, “Semàfor”, com l’informe trimestral, “Baròmetre”, poden ser consultats en la web: <http://www.escolapau.org>

bre de situacions d'aquest tipus (el 43% del total), enfront del 28% que acumula el continent asiàtic, encara que amb tendència a la disminució. A escala global, un terç de les situacions analitzades estan en procés d'escalada o agreujament, quan un any abans aquest percentatge no sobrepassava al 13% dels contextos de crisis. És igualment significativa l'aparició, en 2004, de set noves situacions de tensió, quatre d'elles a l'Àfrica.

Durant tot l'any s'han produït diversos **actes terroristes** en diversos països, sent els ocorreguts l'11 de març en la ciutat de Madrid i la massacre de l'escola de Beslan, a Ossètia del Sud, alguns dels quals van causar un major nombre de víctimes i impacte en la comunitat internacional. Altres massacres, no obstant això, com les ocorregudes en Darfur (Sudan) o en el camp de refugiats congolesos de Gatumba (Burundi), no han rebut l'apel·latiu de terroristes, a pesar que les víctimes han estat majoritàriament població civil desarmada i indefensa, evidenciant així l'extrema manipulació d'aquest fenomen a través del mateix llenguatge. La preocupació dels Governos per a plantar cara a determinades expressions del terrorisme i entendre la seva naturalesa, ha dut que Nacions Unides suggerís una definició del mateix a través del Grup d'alt nivell sobre les amenaces, els desafiaments i el canvi, en l'informe final del qual² proposen definir al terrorisme com "qualsevol acte destinat a causar la mort o lesions corporals greus a un civil o a un no combatent, quan el propòsit d'aquest acte, per la seva naturalesa o context, sigui intimidar a una població o obligar a un govern o a una organització internacional a realitzar un acte o abstenir-se de fer-lo".

La lluita global contra el terrorisme i la introducció de lleis antiterroristes en nombrosos països, no obstant això, ha erosionat d'una manera general el respecte dels drets humans. Així ho han advertit organismes internacionals i organitzacions no governamentals dedicades als drets humans, assenyalant que sota l'excusa de l'enfortiment dels mecanismes governamentals de lluita antiterrorista, s'ha incrementat la censura, s'ha deteriorat la llibertat d'expressió en diverses democràcies, s'ha reprimit o jutjat com a terroristes a persones, grups i ètnies acusades de realitzar actes de violència, s'han donat facultats judicials a forces militars, s'ha generalitzat la tortura, els abusos, les detencions arbitràries i els maltractaments als detinguts per terrorisme, s'ha reintroduït la pena de mort en alguns països, i s'ha demonitzat i estereotipat a comunitats senceres, particularment la musulmana. El descobriment dels abusos comesos sobre els presoners iraquians per part de les forces d'ocupació, no obstant, ha servit com toc d'alerta sobre la imperiosa necessitat de replantejar l'estratègia de "guerra contra el terrorisme", a fi de no generar noves situacions que alimenten precisament el propi fenomen terrorista. En aquest sentit, l'informe de Nacions Unides abans esmentat recomana una nova estratègia promoguda per la pròpia organització, basada en cinc elements:³

- a) La dissuasió, que procuraria remeiar a les causes del terrorisme o els factors que ho faciliten, entre altres coses amb mesures per a promoure els drets socials i polítics, l'Estat de dret i la reforma democràtica; posar fi a l'ocupació i atendre a les principals reivindicacions polítiques; lluitar contra la violència organitzada; reduir la pobresa i l'atur i evitar la desintegració dels Estats.
- b) Mesures per a contrarestar l'extremisme i la intolerància, entre altres coses mitjançant l'educació i la promoció del debat públic.
- c) El desenvolupament de millors instruments de cooperació mundial en la lluita contra el terrorisme, dintre d'un marc jurídic que respecti les llibertats civils i els drets humans, en particular en les esferes de l'aplicació de la llei; l'intercanvi d'informació confidencial, quan sigui possible; les mesures d'interdicció, quan correspongui i els controls financers.
- d) L'enfortiment de la capacitat estatal per a impedir les activitats de reclutament i les operacions de grups terroristes.
- e) El control de materials perillosos i la protecció de la salut pública.

Com contrapunt a l'augment dels conflictes armats i a les nombroses situacions de tensió, 2004 ha estat un any especialment interessant pel que al desenvolupament de **processos de pau** es refereix, destacant la incorporació de nous processos de negociació o intents exploratoris al llarg de l'any. El balanç final és

que al desembre de 2004 existien 30 processos de negociació oberts (nou més que al desembre de 2003), dels quals 17 corresponen a conflictes armats i 13 a conflictes que al finalitzar l'any no estaven en fase armada, però tampoc estaven resolts. Aquestes dades indiquen, per tant, que pràcticament en dues de cada tres dels conflictes armats que hi ha en l'actualitat existeixen processos de negociació en marxa o en fase exploratòria, un percentatge poques vegades arribat i que convida a reforçar les diplomàcies de pau que aposten per obrir diàlegs.

És d'assenyalar també que en els últims mesos de l'any es van iniciar intents de negociació en dos conflictes summament complexos: el palestí i l'ugandès. El conflicte del Sudan (SPLA) ja no figura en la categoria d'"armats", en raó a l'absència d'enfrontaments significatius al llarg de tot l'any i per l'acord arribat l'últim dia de desembre, pel que ha estat catalogat en la categoria de "no resolt", a l'espera d'una pròxima implementació de l'acord de pau. També s'ha retirat d'aquest apartat el cas de Xipre, ja que a mitjans d'any el Secretari General de l'ONU va considerar que de moment ja no eren necessaris els seus bons oficis, al no tenir èxit les seves propostes. Al finalitzar l'any, i sense contar els tres processos en fase exploratòria, un 37% de les negociacions funcionaven relativament bé, un 44% amb dificultats, i un 19% funcionaven malament. En "Alerta 2005" s'inclou, per primera vegada, unes figures que mostren l'evolució dels processos de pau africans i asiàtics, mostrant la "temperatura" dels mateixos, les oscil·lacions habituals en el transcurs d'aquests processos i les tendències generals en cada continent.

Respecte als països que es troben en una fase de **rehabilitació posbèlica**, s'analitzen 19 països, 10 dels quals es troben en el continent africà. Els principals problemes que deuen plantar cara aquests països són les tensions derivades per la manipulació dels processos electorals, la corrupció i la falta de transparència (amb freqüència vinculada a la gestió il·lícita dels recursos naturals), i al clima d'inseguretat imperant. També solen produir-se problemes en relació amb els processos de Desarmament, Desmoblització i Reintegració (DDR), la configuració o submissió de les FFAA al poder polític, la falta de fons per a portar a terme els programes de rehabilitació, la falta de col·laboració amb els organismes internacionals de justícia, o les disputes internes a nivell governamental, entre altres factors que mostren la fragilitat de la major part dels països que es troben en aquesta fase.

El tsunami de final d'any ha relegat injustament a un segon pla la situació de 44 països que al llarg de l'any han patit **crisis humanitàries**, el 64% dels quals són africans, el que ha motivat múltiples crides des de l'ONU i altres organismes per a no oblidar les altres catàstrofes naturals o d'origen humà. En 2004, ni més ni menys que 41 països, de nou africans en la seva majoria, han estat en situació d'emergència alimentària, com a conseqüència dels conflictes armats, els desastres naturals, el VIH/SIDA o la marginació. Un total de 48 països han viscut situacions que han motivat desplaçaments interns massius, i 69 països han presentat moviments de persones que han buscat refugi en l'exterior, encara que amb una xifra notablement inferior a la de 2003. Abans del tsunami de desembre, Nacions Unides havia fet una crida consolidada per a recaptar 1.700 milions de dòlars per a assistir a 26 milions de persones de 25 països, 23 d'ells africans, recollint només una mica més de la meitat de la quantitat sol·licitada. En aquells moments, les prioritats eren Palestina, RD Congo i molt especialment la regió sudanesa de Darfur. Aquesta última crisi humanitària, que es va iniciar al febrer de 2003, és una mostra palpable de la falta de prevenció sobre molts contextos de crisis humanitàries, doncs no es va començar a actuar fins a abril de 2004, quan el conflicte ja havia produït 800.000 persones desplaçades. De la mateixa manera, si s'hagués actuat amb celeritat davant les primeres observacions de la plaga de llagostes que ha assolat part del continent africà, el seu cost no hauria superat els set milions de dòlars, mentre que la deixadesa i la falta de reacció han suposat que, per a finals d'any, el cost de combatre aquesta plaga hagi ascendit a 600 milions de dòlars, això és, 85 vegades més.

Durant l'any 2004, i com a conseqüència de les divergències entre EEUU i diversos països europeus per l'ocupació de l'Iraq, s'han realitzat nombrosos intents per a reconstruir les relacions transatlàntiques i impulsar el multilateralisme. També és d'assenyalar el reforç del paper de la UE en missions de manteniment de la pau, particularment a Bòsnia i Hercegovina i Afganistan. Com contrapunt, hi ha diversos aspectes contradictoris en **les dinàmiques de militarització i de desarmament** en el conjunt del planeta. Així, les despeses militars van augmentar un 11% en l'any 2003, arribant a els 956.000 milions de dòlars, això és, 2.620 milions de dòlars diaris (més de 109 milions de dòlars per hora), dels quals la meitat corresponen a la des-

pesa nord-americana. Quinze països, a més, han tingut una despesa militar superior al 6% del seu PIB. Rússia i EEUU han estat de nou els principals exportadors d'armes, encara que Brasil i Xina els han acompanyat en el "ranking" de venedors d'armes lleugeres. En l'àmbit de l'estratègia militar, és d'assenyalar igualment la prioritat nord-americana de convertir l'espai ultraterrestre en camp de batalla, la privatització cada vegada major de la seguretat a través de la contractació de mercenaris (especialment a L'Iraq), i les nombroses aliances que EEUU ha realitzat amb països musulmans per a la lluita antiterrorista. Com aspecte positiu en el camp de desarmament, és de destacar que des de l'adopció del Tractat d'Ottawa, l'ús de les mines ha caigut dràsticament, augmentant en un 80% els fons destinats al desminat, amb el que el nombre de víctimes també ha descendit.

Tant Nacions Unides com els organismes no governamentals dedicats a la promoció i vigilància dels **drets humans** han coincidit a assenyalar que estem travessant un dels moments de major deterioració en els últims cinquanta anys, tant per l'impacte negatiu de les polítiques antiterroristes, com per les greus violacions de drets humans que es produeixen en molts països, i les restriccions al dret d'asil i refugi. Segons aquests organismes, en 59 països es cometen abusos respecte al dret a la vida i a la seguretat de les persones de manera sistemàtica i generalitzada, en 108 països es practica la tortura i en 43 països es dona una situació general de violació dels drets humans (45 en 2003). La pena de mort continua estesa en molts països, i Xina, Iran, EEUU i Viet Nam han estat responsables del 84% de les execucions. Com aspectes positius podem assenyalar que la Comissió de Drets Humans ha aprovat l'establiment d'un Expert Independent sobre la lluita antiterrorista i els drets humans, i que durant l'any s'han desenvolupat diverses iniciatives per a vincular els drets humans a l'àmbit empresarial, particularment a través d'una demanda creixent de major transparència en la gestió dels recursos generats per les indústries extractives.

Quant als indicadors de **desenvolupament**, i a pesar de petits avanços en algun d'ells, la situació general mostra els profunds desequilibris existents en el planeta i la perduració de la pobresa i la marginalitat en un nombre important de països. Setze d'ells encara tenen unes despeses militars superiors als d'educació i salut junts (22 en l'any anterior), 32 presenten serioses deficiències de governabilitat (33 en el 2003) i 54 no arribaran a els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni prevists per a 2015 si persisteixen les tendències actuals; altres 19 presenten un Índex de Desenvolupament Humà inferior al que tenien en 1990, sent els més afectats els d'Àfrica Subsahariana (fonamentalment per l'impacte de la SIDA) i els d'Europa Central i Oriental (per l'ensulsiada econòmica en l'etapa de transició). Un grup de 49 països presenten un índex alt quant a la desigualtat d'ingressos, mostrant l'augment de la bretxa entre els sectors de la població més rica i pobra del planeta, així com la concentració de la riquesa. Nou països tenen un deute extern superior al seu PIB (12 en 2003), i 53 paguen més en concepte de servei del deute que el que reben d'Ajuda Oficial al Desenvolupament. Com aspecte positiu s'assenyala que la concessió de microcrèdits en els últims anys està augmentant a un ritme del 25 al 30% anual.

Per primera vegada, el *Informe Alerta 2005* recull dos indicadors mediambientals per a mostrar alguns aspectes ecològics del desenvolupament. En aquest sentit, 26 països presenten una taxa anual de deforestació superior al 1% en el conjunt de la dècada dels noranta (set d'ells amb una taxa superior al 3% anual), afectant especialment a l'Àfrica Subsahariana i al Sud-est Asiàtic. L'informe assenyala també que 8 països tenen unes emissions de diòxid de carboni superior a les 10 T per persona, i altres 6 amb una taxa superior a les 15 T. Quant a la salut, preocupa especialment que durant l'any gairebé cinc milions de persones s'hagin infectat amb el VIH/SIDA (en la seva majoria dones) i que més de tres milions s'hagin mort a causa d'aquesta malaltia. Els organismes internacionals calculen que en l'any 2010 podria duplicar-se el nombre d'orfes a causa de la malaltia, que actualment ascendeix a 14 milions de nens i nenes, una orfanetat equivalent a tota la població de Bèlgica i Països Baixos, o a la suma dels habitants de Suècia, Noruega, Dinamarca i Finlàndia.

Com s'haurà advertit, en molts d'aquests indicadors pot fer-se una lectura distintiva des d'una perspectiva de gènere. Una dècada després de la Cimera de Beijing, els indicadors que mostren la **dimensió de gènere** en la construcció de la pau adverteixen que la situació de la dona és especialment greu en almenys 35 països, que persisteixen les dificultats perquè les dones participin en els processos de pau i que la perspectiva de gènere sigui incorporada en aquests processos, incloent la fase de desmobilització i reintegració d'ex-

combatents. Durant l'any, i una vegada més, la violència sexual ha estat utilitzada com estratègia de guerra, evidenciant el fracàs dels sistemes de protecció actuals. Com apunt innovador i esperançador, de les 17 operacions de manteniment de la pau de Nacions Unides, en 10 d'elles ja hi ha algun component d'assessoria de gènere; aquestes millores, no obstant, s'han vist entelades pels casos descoberts d'explotació sexual i d'abusos protagonitzats per soldats i personal humanitari.

En relació amb **comportament davant la societat internacional**, cap esmentar que només 68 països han ratificat els set instruments jurídics seleccionats de la Declaració del Mil·lenni. Falta encara que un centenar de països ratifiquin l'Estatut de la Cort Penal Internacional, més de 50 ho facin amb el Tractat d'Ottawa, i més de 60 amb el Protocol de Kyoto, havent de celebrar que Rússia ho hagi fet ja durant l'any amb aquest últim tractat. Nou països, inclosos EEUU, Iran i l'Iraq, han ratificat menys de la meitat d'aquests instruments. En quant a la protecció dels drets humans, 28 països han ratificat menys de la meitat dels set principals instruments sobre la matèria (30 al finalitzar 2003), entre els quals figuren quatre països asiàtics: Indonèsia, Malàsia, Myanmar i Pakistan. Com aspecte positiu, assenyalar que l'ONU està debatent diversos nous instruments, relacionats amb la prevenció de la tortura, els drets dels pobles indígenes o la protecció contra les desaparicions forçades.

Respecte a la transparència financera, l'informe s'adóna de l'existència de 38 paradisos fiscals, un menys que fa un any, i dels quals cinc són no cooperatius amb les directrius de l'OCDE; altres sis països estan assenyalats per blanquejar capitals (9 al finalitzar 2003), entre els quals figuren Filipines, Indonèsia, Myanmar i Nigèria. Finalment, i en relació a la seguretat militar, 48 països no han ratificat algun dels tres acords existents de no proliferació (49 en 2003), destacant Israel, que no ha ratificat cap. Aquest país i EEUU, a més, han votat en contra de la majoria de les resolucions de l'Assemblea General de l'ONU sobre temes de desarmament, evidenciant les contradiccions entre les seves exigències de desarmament sobre altres països i la seva actitud gens col·laborativa en el reforçament dels mecanismes multilaterals. Com aspecte positiu en aquests temes, durant l'any 2004 s'ha procedit al desmantellament de les armes de destrucció massiva de Líbia, han continuat les converses per a la desnuclearització de la RPD Corea i Iran, no exemptes de dificultats, i Síria ha reconegut posseir armes químiques i biològiques, el que ha de permetre un procés de desarmament d'aquests arsenals.

Al desembre de 2004, el Secretari General de l'ONU assenyalava davant l'Assemblea General d'aquest organisme, que els pròxims anys seran crítics perquè tant Nacions Unides com la societat internacional siguin capaces d'afrontar la nova globalització de les amenaces, com per exemple el VIH/SIDA, la proliferació nuclear, el genocidi o el terrorisme, afegint que cap amenaça podrà ser abordada amb eficàcia si al mateix temps no s'actua sobre la resta de les amenaces. Enfront de la visió miop, unilateral i interessada de qui només perceben com amenaça els desafiaments derivats del terrorisme global, les dades que aporta l'informe "Alerta 2005" deixen entreveure per contra la multiplicitat de factors i dinàmiques de tot ordre que interrelacionen negativament entre si. És plantant cara a les situacions de tensió i de conflicte, anant a les arrels més profundes dels mateixos, actuant preventivament, apuntalant els instruments multilaterals de desarmament i drets humans, reduint la vulnerabilitat de les societats i possibilitant el seu desenvolupament, i fent realitat el diàleg de civilitzacions, com es construirà un món més segur, amb menys desigualtats i amb majors oportunitats, multiplicant les nombroses iniciatives internacionals, estatals i de la societat civil que ja han aportat èxits en la lluita contra la pobresa, l'exclusió, la guerra, la degradació mediambiental i altres expressions de violència.

Llista d'indicadors

1 CONFLICTES ARMATS

1 Països amb conflicte armat

2 SITUACIONS DE TENSIÓ I DISPUTES D'ALT RISC

2 Països amb tensions i disputes d'alt risc

3 PROCESSOS DE PAZ

3 Països amb processos de pau o negociacions o en fase d'exploració

4 REHABILITACIÓ POSBÈL·LICA (ACOMPANYAMENT INTERNACIONAL)

4 Països que reben ajuda internacional en concepte de rehabilitació posbèl·lica

5 CRISIS HUMANITÀRIES

5 Països que enfronten emergències alimentàries

6 Països on almenys 1 de cada 1.000 persones és desplaçada interna

7 Països d'origen on almenys 1 de cada 1.000 persones és refugiada

8 Països inclosos en el Procés de Crides Consolidades (CAP) de Nacions Unides per a 2005.

6 MILITARITZACIÓ I DESARMAMENT

9 Països amb embargament d'armes per part del Consell de Seguretat de l'ONU

10 Països amb embargament d'armes per part de la UE i la OSCE

11 Països amb una despesa militar superior al 4% del PIB

12 Països amb importacions d'armament convencional pesat superior al 0'5% del seu PIB

13 Països amb un percentatge de soldats superior al 1'5% de la seva població

14 Països militaritzats segons l'Índex BIC3D.

7 DRETS HUMANS I DRET INTERNACIONAL HUMANITARI

15 Països amb greus i sistemàtiques violacions dels drets humans segons fonts no governamentals

16 Països amb greus violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals segons la UE

17 Països amb greus violacions dels drets humans segons els informes i resolucions de la CDHNU

18 Països que apliquen o mantenen la pena de mort

19 Països d'origen de persones que han obtingut asil polític

20 Països que no han ratificat el Protocol II de 1977 sobre conflictes armats intraestatales relatiu a les Quatre Convencions de Ginebra de 1949

21 Països que incorporen nens i nenes com soldats i que no han ratificat el Protocol Opcional a la Declaració dels drets del nen sobre la participació de menors en conflictes armats

8 DESENVOLUPAMENT

22 Països d'alta i màxima prioritat en l'avanç dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) segons el PNUD

23 Països amb un Índex de Desenvolupament Humà (IDH) inferior al de 1990 i països pertanyents al grup de Països Menys Desenvolupats (LDC)

24 Països amb greus desigualtats internes segons el coeficient de Gini

25 Països que reben en concepte d'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) l'equivalent a més d'un 10% del PIB

26 Països amb una despesa pública en sanitat i/o educació inferior a la seva despesa militar

27 Països amb dolenta governabilitat segons el Banc Mundial

28 Països amb un deute extern total superior al seu PNB, països amb una despesa en servei de deute extern superior al que reben en ajuda oficial al desenvolupament i Països Pobres Fortament Endeutats (HIPC)

29 Països amb altes taxes de deforestació i països amb alts índexs d'emissions contaminants

9 DIMENSIÓ DE GÈNERE EN LA CONSTRUCCIÓ DE PAZ

30 Països amb greus desigualtats de gènere segons l'Índex de Desenvolupament relatiu al Gènere (IDG)

10 COMPORTEMENT DAVANT LA SOCIETAT INTERNACIONAL

10.1. Comportament en relació amb la Declaració del Mil·lenni

31 Països que no han ratificat els principals instruments jurídics internacionals inclosos en la Declaració del Mil·lenni

10.2. Comportament en relació amb la protecció dels drets humans

32 Països que no han ratificat els principals instruments jurídics de Nacions Unides sobre drets humans

10.3. Comportament en termes de transparència financera

33 Països que són paradisos fiscals

34 Països que no cooperen amb el Grup d'Acció Financera (GAFI) sobre blanqueig de capitals

10.4. Comportament en termes de seguretat militar

35 Països que no són Part dels acords de No-prolifерació

36 Països que no han informat al Registre d'Armes Convencionals de Nacions Unides

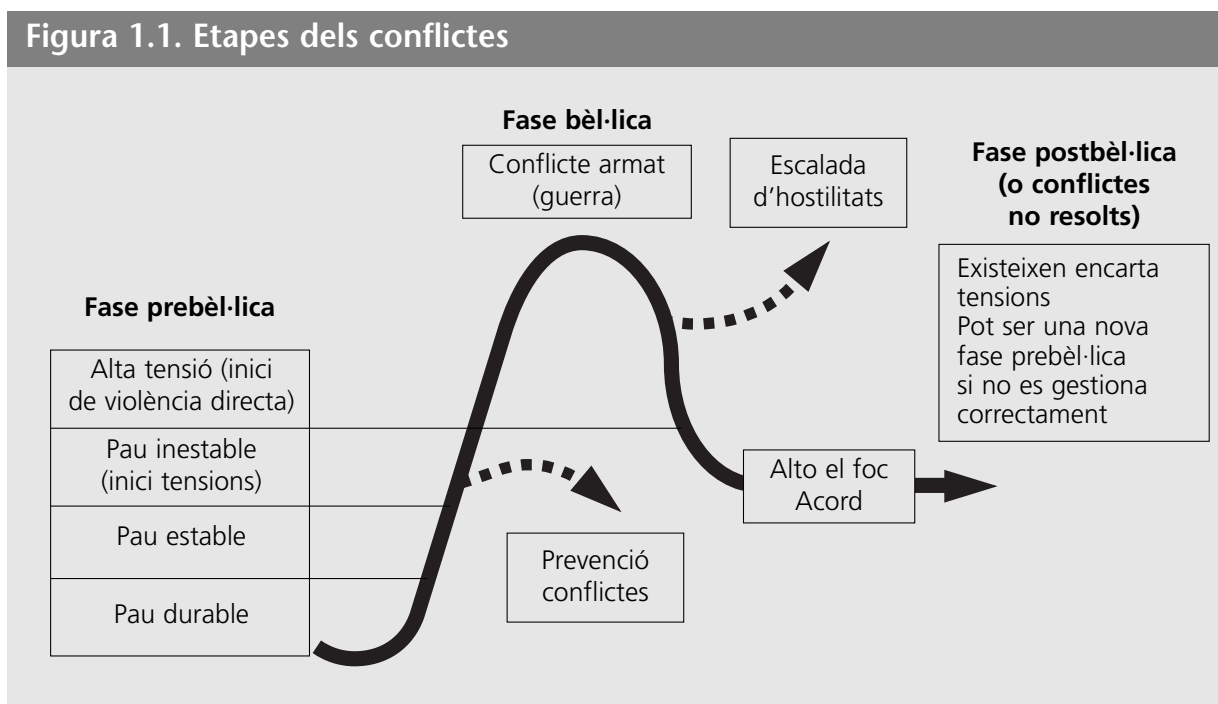
37 Països que no han informat al Registre de Despeses Militars de Nacions Unides

1. Conflictes armats

En aquest apartat s'analitzen els conflictes armats que han tingut lloc durant l'any 2004 (indicador núm. 1). El capítol es divideix en tres parts: en la primera es tracta la definició i la tipologia dels conflictes armats actuals; en la segona se n'aborda l'evolució durant el 2004, posant especial èmfasi en la situació dels mateixos en finalitzar l'any; i, finalment, l'última part fa referència a alguns dels temes més destacats en relació al 2004.

1.1. Conflictes armats: definició i tipologia

Es considera **conflicte armat** tot enfrontament protagonitzat per grups de diversa índole, tals com forces militars regulars o irregulars, escamots, grups armats d'oposició, grups paramilitars o comunitats ètniques o religioses que, usant armes o altres mitjans de destrucció, provoquen més de 100 víctimes en un any. La xifra de 100 morts s'ha de relativitzar en funció d'altres elements com la població total del país i l'abast geogràfic del conflicte armat, així com del nivell de destrucció generat i els desplaçaments forçats de població que comporta. En un mateix Estat hi pot haver més d'un conflicte armat. La figura 1.1 mostra la seqüència que solen seguir els conflictes armats, i resumeix els quatre primers capítols de l'informe.

Els conflictes armats actuals es caracteritzen per ser majoritàriament de caràcter intern, és a dir que es desenvolupen en l'interior d'un Estat, i són molt pocs els que tenen lloc entre dos Estats.¹ No obstant, la majoria d'aquests conflictes armats compten amb una important dimensió i influència regional o internacional, a causa, entre altres coses, dels fluxos de persones refugiades, del comerç d'armes, dels interessos econòmics (com l'explotació il·legal de recursos) o polítics que els països veïns tenen en el conflicte, o bé perquè

1. Durant l'any 2004 no s'ha desenvolupat cap conflicte armat de caràcter interestatal, ja que Palestina encara no s'ha proclamat Estat independent, i en altres casos com Afganistan o l'Iraq, encara que en l'inici sí que es podia parlar de conflictes interestatals, posteriorment la participació de les potències estrangeres s'ha dut a terme mitjançant la col·laboració amb els Governos que han estat establerts, amb major o menor legitimitat, després de l'enderrocament d'ambdós règims.

Els conflictes armats actuals es caracteritzen per ser majoritàriament de caràcter intern i compten amb una important dimensió i influència regional o internacional

els grups armats d'oposició busquen refugi, tenen les seves bases en els països limítrofs, o bé reben el suport logístic i militar dels Govern veïns.

En la major part dels conflictes armats els actors enfrontats solen ser el Govern o les seves FFAA contra un o diversos grups armats d'oposició. En d'altres casos, no obstant això, els enfrontaments poden ser entre

clans, entre grups armats oposats entre si o entre comunitats ètniques o religioses. Encara que en la majoria dels conflictes l'instrument bèl·lic més utilitzat és l'armament convencional i, dintre d'aquest, les armes lleugeres (que són les causants del 90% de les víctimes mortals dels conflictes, principalment dones i menors) en molts casos s'utilitzen altres mitjans, tals com atacs suïcides, atemptats i violència sexual. En aquest sentit, en el moment d'elaborar el present apartat s'han tingut en compte aquells fets que, malgrat no haver estat perpetrats amb armes convencionals, han suposat la mort de nombroses persones en una estratègia deliberada i sistemàtica de destrucció.

Les causes més comunes dels principals conflictes armats es poden classificar en els següents grups: **1)** en relació amb el **poder polític** (on s'observen les dificultats en l'alternança de poder, la fragilitat del sistema democràtic i la lluita, en definitiva, per aquest poder); **2)** en relació al binomi **autonomia - independència**, que implica l'existència de grups minoritaris (o majoritaris en alguns casos) amb reclamacions i aspiracions de poder polític a partir d'afirmacions d'identitat no satisfetes; i **3)** en relació al **territori i la població** (enfrontaments de caràcter intercomunitari, pel control dels recursos naturals,² a causa de la marginació regional o la colonització demogràfica d'una comunitat respecte a l'altra). En la majoria dels casos, però, aquestes causes no es presenten de manera aïllada, sinó interrelacionades.

Quadre 1.1. Conflictes armats el 2004*

Afganistan	Filipines (NPA)	Israel-Palestina	Sri Lanka
Algèria	Haití	Libèria	Somàlia
Burundi	Índia (Assam)	Nepal	Sudan (Darfur)
Colòmbia	Índia (Jammu i Caixmir)	Nigèria (centre i nord)	<i>Sudan (SPLA)</i>
Côte d'Ivoire	Indonèsia (Aceh)	Nigèria (Delta del Niger)	Tailàndia
Filipines (Abu Sayyaf)	<i>Indonèsia (Irian Jaya)</i>	RD Congo (Kivus i Ituri)	Uganda
Filipines (MILF)	Iraq	Rússia (Txetxènia)	

*En cursiva, els conflictes finalitzats el 2004. En negreta, els nous conflictes iniciats durant el 2004

En finalitzar el 2004 es constata l'existència de **25 conflictes armats**. Va continuar vigent el cessament d'hostilitats a Sri Lanka, així com entre el Govern filipí i el grup armat d'oposició MILF. La progressiva reducció de la violència i el respecte de l'alto el foc durant l'any en el conflicte armat en el sud del Sudan, entre el Govern i el grup armat d'oposició SPLA, juntament amb l'avanç de les negociacions de pau,³ ha provocat que aquesta situació deixés de ser considerada conflicte armat. A més, cal destacar l'absència d'enfrontaments a Papua Occidental (Irian Jaya, a Indonèsia), per la qual cosa aquest també deixa de ser considerat conflicte armat. D'altra banda, el fet que la situació en el sud de Tailàndia es deteriorés greument durant tot l'any ha dut a considerar-la com a nou conflicte armat. Juntament amb Tailàndia, en uns altres sis contextos la situació ha empitjorat respecte a principis de 2004 (Côte d'Ivoire, RD Congo, Sudan [Darfur], Haití, Nepal i Iraq), en uns altres quatre ha millorat (Burundi, Libèria, Nigèria (centre i nord) i Somàlia, sense comptar els conflictes armats de Sudan (SPLA) i Indonèsia (Irian Jaya), que han deixat de ser consi-

Juntament amb Tailàndia, en uns altres sis contextos la situació ha empitjorat respecte a principis de 2004 (Côte d'Ivoire, RD Congo, Sudan [Darfur], Haití, Nepal i Iraq)

2. Vegeu l'annex II.

3. Vegeu el capítol de Processos de pau.

derats com a tals) i en els 14 conflictes restants la situació no ha variat ostensiblement respecte a principis d'any. Cal destacar que per àrees regionals només s'han produït escenaris d'evolució positiva a l'Àfrica Subsahariana.

1.2. Evolució dels conflictes armats

Àfrica

Taula 1.1. Conflictes armats a l'Àfrica el 2004			
Conflictes armats (inici-fi)	Actors armats	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Algèria (1992-)	Govern, GIA, GSPC	Control polític i econòmic (recursos naturals) dels militars enfront de l'oposició islàmica, instrumentalització religiosa	Estancament
Burundi (1993-)	GNT, FNL de. Rwas	Control polític d'una minoria ètnica i dificultats per a l'alternança en el poder	Reducció
Côte d'Ivoire (2002-)	Govern, MPC, MJP, MPIGO	Marginació d'algunes regions, fragilitat democràtica, exclusió política, instrumentalització religiosa	Escalada
Libèria (1989-)	GNT, LURD, MODEL, antigues FFAA de C. Taylor	Control dels recursos naturals, instrumentalització ètnica i lluita pel poder polític	Reducció
Nigèria (Delta del Níger) (2003-)	Govern, milícies de les comunitats Ijaw, Itsekiri i Urhobo	Control del poder polític i dels recursos naturals, exclusió social i política	Estancament
Nigèria (centre i nord) (2003-)	Govern, milícies de les comunitats cristianes i musulmanes	Control dels recursos naturals i instrumentalització religiosa	Reducció
RD Congo (1998-)	GNT, faccions de grups armats inclosos en el GNT, milícies Mayi-Mayi, grups armats d'Ituri, FDRL	Control poder polític, dificultats per a l'alternança en el poder i control dels recursos naturals	Escalada
Somàlia (1988-)	Diversos	Absència de pràctica democràtica, lluita pel poder polític regional, confederació vs. federació	Reducció
Sudan (Darfur) (2003-)	Govern, milícies progovernamentals, SLA, JEM, NMRD	Marginació regional i política	Escalada
Uganda (1986-)	Govern, LRA	Messianisme religiós i marginació regional	Estancament

a) Àfrica Occidental

A **Côte d'Ivoire** s'ha produït una **involució del fràgil procés de pau**. La falta de progressos en l'aplicació dels acords de Linas-Marcoussis de gener de 2003, a causa de l'absència **de voluntat política de les parts**, va provocar un deteriorament de la situació i una escalada de la tensió i de la violència política, que durant l'any es va veure reflectida en diversos episodis d'enfrontaments i violacions de l'alto el foc. El procés de desarmament i desmobilització va ser congelat a causa de la greu polarització. El paper de França com a garant del compliment del procés de pau i de l'alto el foc (amb una presència de gairebé 5.000 soldats), al costat de la missió de manteniment de la pau de l'ONU (ONUCI, que ha desplegat 6.000 cascos blaus) es va veure greument deteriorat. Aquest fet va ser causat per l'atac de les FFAA ivorians a les tropes franceses, i va ser respost amb la destrucció dels mitjans militars aeris ivorians per part de França, fet que va desencadenar manifestacions antifranceses i atacs contra la població civil que van causar la mort de 64 persones i més d'un miler de ferits, així com l'evacuació d'unes 9.000 persones, principalment de nacionalitat francesa.

A **Libèria**, el procés de transició iniciat l'agost de 2003 va seguir avançant a poc a poc durant l'any i, a pesar de produir-se enfrontaments esporàdics, la finalització del desplegament dels 15.000 militars de la UNMIL, del desarmament total dels grups i l'inici del procés de retorn i de reassentament de la població desplaçada i refugiada, a causa de la millora de la seguretat, van obrir una fràgil via d'esperança perquè aquest país pugui superar el conflicte que sofreix des de 1989. Una mostra d'aquesta fragilitat és **la contínua falta de fons** per reforçar el procés, **la persistència d'abusos i violacions dels drets humans** o les diverses **violacions de l'alto el foc**, com el brot de violència que es va produir el novembre a Monròvia entre les diferents faccions del grup armat d'oposició LURD (que van causar la mort de 16 persones i més de 200 van resultar ferides), fet que va originar l'establiment del toc de queda.

A **Nigèria** tenen lloc dos conflictes armats diferenciats. A la regió del **Delta del Níger**, les milícies de les comunitats Ijaw i Itsekiri, que van mantenir enfrontaments esporàdics pel control polític i econòmic de la regió entre elles i contra les FFAA, així com contra les transnacionals petrolieres, van arribar un acord de pau a l'octubre.⁴ Aquestes milícies també van establir un nou alto el foc (l'existent des de juny va ser violat reiteradament) i l'inici d'un procés de desarmament, no exempt de dificultats, ja que va persistir la desconfiança mútua. El Govern es va comprometre a abordar la petició de major autonomia per part de la comunitat Ijaw i a emprendre una millor redistribució dels beneficis procedents del petroli. D'altra banda, la crisi generada a diversos estats del **centre** i el **nord** del país entre les comunitats cristiana i musulmana es va mantenir estancada, encara que el grup armat d'oposició islamista *Al Sunna wal Jamma* (sorgit a finals de 2003) va perpetrar diversos atacs des del setembre passat contra els cossos de seguretat nigerians en el nord del país. A l'estat de **Plateau** (centre), al novembre va ser aixecat l'estat d'emergència vigent des de maig a causa dels enfrontaments entre les milícies de les comunitats cristiana i musulmana, que van provocar centenars de morts.

b) Corn d'Àfrica

El procés de pau de **Somàlia**, que es desenvolupa a Kenya des de setembre de 2002, ha fet importants passos durant l'any que poden posar fi a la situació de desgovern, violència i inseguretat existent des de 1988 i intensificada a partir de 1991, després de la caiguda del dictador S. Barre. El Parlament Federal de Transició establert a l'agost va escollir com a nou President del país A. Yusuf Ahmed. Aquest, al seu torn, va nomenar un Primer Ministre que s'ha encarregat de formar un nou Govern per al país, en el qual participen els principals senyors de la guerra de Somàlia.⁵ Els **principals reptes** que afronta el Govern **són el restabliment de la seguretat** i garantir **l'assistència humanitària** a tot el territori, ja que van persistir els enfrontaments en diverses parts del país.

Quadre 1.2. Somàlia: el llarg camí des de l'anarquia a la governabilitat

En els últims 14 anys s'han celebrat en el país fins a 13 intents d'acord de pau amb la formació de diversos governs, encara que tots van ser hipotecats per la situació de caos i de desgovern que pateix Somàlia i per la proliferació de milícies i senyors de la guerra que controlen *de facto* gran part del territori, fins al punt que aquest últim procés de negociacions ha hagut de celebrar-se a Kenya per la inseguretat existent. Durant aquest període han mort al voltant de mig milió de persones, i en l'actualitat s'estima que existeixen unes 400.000 persones desplaçades internes. El nou President, A. Yusuf Ahmed, que fins ara havia estat president de l'autoproclamada regió autònoma de Puntlàndia, va sol·licitar l'establiment d'una missió de manteniment de la pau de la UA composta per uns 20.000 membres, les principals tasques de la qual seran el desarmament dels 55.000 membres que componen les milícies del país (que tenen al voltant de 2,5 milions d'armes lleugeres), la formació d'unes FFAA d'uns 30.000 efectius, i intentar garantir l'accés de l'assistència humanitària. El nou Govern està compost pels principals senyors de la guerra del país, fet que no ofereix gaires esperances de reparació de les violacions dels drets humans i de lluita contra la impunitat d'aquests últims anys, però que sí que garanteix un Govern fort que podrà enfrontar-se a les nombroses milícies existents en el país.

Al **Sudan**, a la regió de **Darfur**, el conflicte armat iniciat el febrer de 2003 va continuar empitjorant a causa dels enfrontaments entre el Govern d'O. al-Bashir, les milícies progovernamentals *Janjaweed* i els grups armats d'oposició SLA i JEM, que han provocat més de 70.000 víctimes mortals i el desplaçament forçat d'1,8 milions de persones. Malgrat la creixent pressió de la comunitat internacional, van persistir la inseguretat i les greus violacions dels drets humans (violència sexual i execucions extrajudicials), i el Govern no va iniciar el desarmament de les *Janjaweed* a pesar de les amenaces del Consell de Seguretat de l'ONU d'instaurar sancions contra el règim sudanès. Al desembre, un grup armat d'oposició escindit recentment del JEM, el NMRD (*National Movement for Reform and Development*, que comparteix els mateixos objectius polítics que el SLA i el JEM) va arribar un acord amb el Govern de Khartoum, mitjançant el qual van establir un cessament d'hostilitats, l'alliberament dels presos polítics, el desarmament de les milícies i el retorn voluntari de les persones desplaçades. La UA va decidir establir una missió de manteniment de la pau, els 3.320 efectius de la qual s'espera que estiguin desplegats a principis de 2005.

c) Grans Llacs i Àfrica Central

A **Burundi** van persistir els enfrontaments entre el Govern Nacional de Transició i el grup armat d'oposició FNL d'A. Rwaswa, limitats a la província rural de Bujumbura, feu del FNL, que envolta la capital. No obstant això, el fràgil procés de transició va continuar avançant, malgrat que encara queden nombrosos reptes pendents que van provocar l'extensió del període de transició, que havia de culminar al novembre, fins l'abril de 2005, data en què se celebraran les eleccions presidencials. A pesar d'això, es tem que el FNL pugui interferir en el procés, i existeixen nombroses tensions per la desconfiança entre les parts. A finals de novembre es va iniciar el procés de desarmament dels 80.000 membres de les FFAA i dels grups armats d'oposició, 11 mesos més tard del previst, i durant l'any al voltant de 85.000 persones van retornar als seus llocs d'origen procedents de Tanzània.

Quadre 1.3. Reptes i amenaces per a la seguretat a l'Àfrica després del final de la Guerra Freda

Després del col·lapse del món bipolar per la caiguda del règim socialista i la implosió de la URSS, han aparegut noves amenaces per a la seguretat, al mateix temps que unes altres s'han fet més evidents en el continent africà. Alguns exemples destacats en són els següents:

- Col·lapse de les institucions estatals (fenomen denominat Estats fallits), exemplificat per la situació a Libèria, RD Congo, Somàlia i Sierra Leone
- Increment dels conflictes intercomunitaris, sorgits per les creixents rivalitats entre comunitats per controlar el poder polític i pel progressiu fracàs dels antics patrons interrelacionals i de mediació tradicional
- Augment de l'existència de conflictes provocats per la gestió i el control dels recursos naturals
- Proliferació d'armes lleugeres provinents dels països d'Europa Oriental i Balcans, i també increment de la fabricació pròpia
- Sorgiment de nous actors que juguen un paper rellevant en els conflictes, com són els mercenaris, els senyors de la guerra o les milícies de caràcter no formal
- Increment de noves amenaces per a la seguretat tals com el blanqueig de capitals, el tràfic de persones o el narcotràfic

Font: Funmi Olanisakin, *African Peacekeeping at the crossroads: an assesment of the continent's evolving peace and security architecture*, Conflict, Security and Development Group, International Policy Institute, King's College London, setembre de 2004

A **RD Congo** es van produir diversos esdeveniments que han situat **el procés de pau prop del col·lapse i han incrementat la tensió a escala regional**, a pesar dels esforços del Govern Nacional de Transició (GNT). Van persistir els enfrontaments a l'est del país, el més destacat dels quals van ser la rebel·lió el juny contra les FFAA congoleeses per part de les tropes dissidents del general L. Nkunda, que va rebre suport rwandès, i la massacre de 160 refugiats tutsis en el camp de trànsit de Gatumba, en territori burundès, en la qual van participar efectius del grup armat d'oposició burundès FNL, de les milícies congoleeses Mayi-Mayi i de les FDRL (rwandesos membres de les antigues FFAA rwandeses i de les milícies Interahamwe, responsables del genocidi de Rwanda). A aquests fets es van afegir al novembre les operacions militars de les FFAA rwandeses en territori congolès en persecució de les FDRL, a les quals el GNT va respondre enviant milers de

soldats a la zona i exigint sancions a Rwanda per part del Consell de Seguretat de l'ONU i el respecte pels acords assolits, amb l'amenaça del reinici d'hostilitats entre ambdós països. Al desembre es van produir nous enfrontaments entre faccions rivals integrades a les FFAA congoleeses (militars progovernamentals contra membres de l'antic grup armat d'oposició RCD-Goma, aliat de Rwanda). La MONUC, que va ser amplificada fins a 16.700 militars per intentar complir el seu mandat (xifra inferior a la sol·licitada pel Secretari General de l'ONU), va alertar que hi podria intervenir per garantir la protecció de la població civil. Finalment, a la regió d'Ituri (nord-est) es va produir un increment de la violència contra la població civil per part dels grups armats i un augment dels enfrontaments amb la MONUC, i es va constatar el fracàs del programa de desarmament a la zona. Aquesta situació a l'est del país va provocar el desplaçament forçat de milers de persones.

El conflicte armat que pateix el nord d'**Uganda** des de 1986 s'ha anat reduint en intensitat durant l'any, encara que van augmentar els enfrontaments entre el grup armat d'oposició LRA i les FFAA al sud del Sudan, on el LRA té les bases, fet que ha provocat el desplaçament forçat de població sudanesa cap a Uganda. Les operacions militars ugandeses han afeblit el LRA, cosa que podria haver desencadenat l'oferiment de treva per part del grup a mitjans de novembre, que el Govern va acceptar establint una àrea de cessament d'hostilitats temporal al nord del país. Tanmateix, la situació humanitària va continuar sent d'extrema gravetat per als 1,6 milions desplaçats interns existents a la zona, la qual va ser qualificada pel Secretari General Adjunt sobre Assumptes Humanitaris i Coordinador d'Ajuda d'Emergència, J. Egeland, com a la crisi humanitària més oblidada de l'actualitat.

d) Magrib i Nord d'Àfrica

A **Algèria**, durant l'any va persistir la violència com a conseqüència del conflicte armat que afecta el país des de 1992, encara que limitada a algunes zones del sud i de l'est d'Alger, i es van produir enfrontaments esporàdics entre les FFAA i el grup armat d'oposició GSPC, així com emboscades i falsos llocs de control per part del GSPC. Les FFAA van anunciar que es mantindrien neutrals en les eleccions d'abril, en les quals A. Bouteflika va renovar el seu mandat. Aquest va plantejar la possibilitat d'adoptar una amnistia general per als membres dels grups armats i de les FFAA acusats de greus violacions dels drets humans, amb la intenció de promoure la pau i la reconciliació nacional.

Amèrica

Taula 1.2. Conflictes armats a Amèrica el 2004

Conflictes armats (inici-fi)	Actors armats	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Colòmbia (1964-)	Govern, FARC, ELN, paramilitars AUC	Exclusió política històrica, injustícia social, control sobre recursos naturals i degradació del conflicte pel narcotràfic	Estancament
Haití (2004-)	Govern, milícies pro-expresident Aristide (<i>chimères</i>), grups rebels	Fragilitat democràtica (repressió política i autoritarisme), injustícia social i deteriorament de les condicions de vida	Escalada

En l'actualitat, el conflicte armat a **Colòmbia** enfronta principalment les FFAA amb l'escamot de les FARC. Des de principis d'any, el Govern, amb un important suport financer i un increment dels efectius militars dels EUA, ha desplegat uns 17.000 militars en el marc del Pla Patriota, l'ofensiva militar més gran organitzada mai per combatre les FARC, encara que fins al moment no hi ha resultats gaire visibles. Els enfrontaments amb el grup ELN han estat molt esporàdics i l'atenció s'ha centrat més en les possibilitats, encara no concretades, de reprendre un procés de negociació. Els paramilitars no només van incomplir el cessament d'hostilitats, sinó que van protagonitzar greus enfrontaments interns que van acabar amb la vida d'alguns dels seus més destacats dirigents. Malgrat això, va continuar avançant el procés de desmobilització, sense

que s'hagi definit cap marc jurídic que dissipés els dubtes sobre la impunitat del procés. Per primera vegada en la història de Colòmbia, el Govern va aconseguir desplegar policies en els 1.000 municipis que conformen el país.

A **Haití**, a principis d'any, el President, J. B. Aristide, forçat per la pressió dels EUA i per l'avanç de grups armats que anteriorment havien estat els seus aliats, va renunciar al poder i va ser substituït per un govern de transició. No obstant això, han persistit la inseguretat i la violència durant tot l'any, a causa de els enfrontaments entre partidaris i detractors de l'exiliat President, el des-govern i els actes de pillatge. La missió de manteniment de la pau de l'ONU, MINUSTAH (que el juny va substituir a la Força Multinacional Provisional enviada per diversos països per intentar controlar la situació després de la caiguda d'Aristide) s'havia d'encarregar de restablir la seguretat i desarmar les milícies, però a finals d'any encara no havia completat el desplegament dels seus 6.700 efectius i va ser incapaç de complir plenament el seu mandat a causa de la falta de recursos materials i humans. L'últim trimestre de 2004 es va agreujar la situació d'inseguretat a Port-au-Prince, on van morir més de 150 persones a causa dels enfrontaments entre la policia, els efectius de la MINUSTAH i les bandes armades de diferents signes (especialment les denominades *chimères*).

A Haití, a principis d'any, el President, J. B. Aristide, forçat per la pressió dels EUA i per l'avanç de grups armats que anteriorment havien estat els seus aliats, va renunciar al poder i va ser substituït per un govern de transició

Àsia i Pacífic

Taula 1.3. Conflictes armats a Àsia el 2004

Conflictes armats (inici-fi)	Actors armats	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Afganistan (2001-) ⁶	Govern, EUA, milícies talibanes i diversos grups	Fragilitat democràtica, lluita pel poder polític i instrumentalització ètnica	Estancament
Filipines (1969-)	Govern, NPA	Lluita pel poder i fragilitat democràtica	Estancament
Filipines (1978-)	Govern, MILF	Autonomia vs. independència, marginació d'algunes regions i instrumentalització religiosa	Suspensió temporal de les hostilitats
Filipines (1990-)	Govern, Abu Sayyaff	Autonomia vs. independència, marginació d'algunes regions i instrumentalització religiosa	Estancament
Índia (Assam) (1989-)	ULFA, BJF, NDFB	Autonomia vs. independència i control sobre els recursos econòmics	Estancament
Índia (Jammu i Caixmir) (1989-)	JKLF, Lashkar-i-Tayyeba, Hizb-ul-Mujahideen	Autonomia vs. independència i instrumentalització religiosa	Estancament
Indonèsia (Irian Jaya) (1963-)	OPM/TPN	Autonomia vs. independència, instrumentalització religiosa, colonització demogràfica i control pels recursos naturals	Fi del conflicte armat
Indonèsia (Aceh) (1976-)	Govern, GAM	Autonomia vs. independència, marginació d'algunes regions i instrumentalització religiosa	Estancament
Nepal (1996-)	Govern, CPN	Control pel poder polític i fragilitat democràtica	Escalada
Sri Lanka (1983-)	Govern, LTTE	Autonomia vs. independència i instrumentalització religiosa	Suspensió temporal de les hostilitats
Tailàndia (2004-)	Govern, milícies de les comunitats musulmanes	Autonomia vs. independència i instrumentalització religiosa	Escalada

6. El conflicte armat que sofreix el país en la seva fase actual s'inicia amb l'atac dels EUA i Regne Unit l'octubre de 2001, encara que el país es troba en conflicte armat des de 1979.

a) Àsia Meridional

La situació a **Afganistan** es va caracteritzar per la persistència de la inseguretat i els enfrontaments de les FFAA i les tropes nord-americanes contra les milícies talibanes i contra alguns senyors de la guerra, així com entre faccions rivals. H. Karzai va obtenir un previsible triomf en les eleccions del 9 d'octubre,⁷ que van estar precedides per un increment de la violència i per atacs per part de les milícies talibanes amb l'objectiu d'interferir en el procés. Els principals reptes que afronta H. Karzai són garantir la seguretat en tot el país, la continuïtat del programa de DDR, la lluita contra el cultiu i el tràfic il·legal d'opi i la preparació de les eleccions parlamentàries per al pròxim abril de 2005. Al voltant de 3,5 milions de persones refugiades han retornat als seus llocs d'origen des que ACNUR va iniciar l'operació de tornada el 2001, encara que 167.000 persones desplaçades internes van romandre en els camps de desplaçats a causa de la inseguretat existent.

A l'**Índia** s'analitza la situació de dos contextos de violència. En relació a l'estat de **Jammu i Caixmir**, durant l'any van persistir els enfrontaments entre les FFAA i els grups independentistes caixmirians. No obstant, a finals d'any el Primer Ministre indi, M. Singh, va anunciar la reducció dels efectius militars desplegats a Caixmir com a mostra de la millora de la seguretat, i van continuar les converses i els contactes entre Índia i Pakistan i entre Índia i la coalició independentista AHPC.⁸ Pel que fa a l'estat d'**Assam**, diversos grups armats lluiten des de fa desenes d'anys per la independència i la defensa dels drets de les comunitats locals. Durant l'any van continuar els enfrontaments entre els cossos de seguretat indis i els grups armats d'oposició ULFA i NDFB, encara que amb aquest darrer es van realitzar contactes per intentar establir un alto el foc.⁹

Pel que fa a la situació al **Nepal**, durant aquest últim any van continuar produint-se atacs i enfrontaments entre les FFAA i el grup armat d'oposició maoista CPN. Des que es va reiniciar el conflicte l'agost de 2003, s'ha produït una escalada de desaparicions en el país, i els cossos de seguretat han comès centenars d'execucions extrajudicials, milers d'arrests arbitraris i nombrosos casos de tortura. Per la seva banda, el CPN va perllongar la seva política d'abduccions i segrests de població civil, principalment d'estudiants i professors, amb la intenció d'adoctrinar-los i obligar-los a rebre entrenament militar, provocant el desplaçament forçat de centenars de milers de persones. S. B. Deuba, la destitució del qual, l'any 2002, va suposar l'inici de la crisi política actual, va ser restituit com a Primer Ministre, després de multitudinàries protestes. A l'agost el CPN va bloquejar durant més d'una setmana els accessos a la capital, i al darrer trimestre ambdues parts van respectar un alto el foc temporal com a mostra de bona voluntat de cara a entaular negociacions.

b) Sud-est asiàtic i Oceania

A **Indonèsia**, a la regió d'**Aceh** (al nord de l'illa de Sumatra), el maig de 2003 el Govern va iniciar una operació militar a gran escala contra el grup armat d'oposició GAM, cometent greus violacions dels drets humans (com execucions extrajudicials i ús sistemàtic de la tortura). Des de llavors, al voltant de 2.300 membres del GAM han mort com a conseqüència dels enfrontaments. El maig de 2004, el Govern va substituir la llei marcial per l'estat d'emergència civil, en considerar que les condicions de seguretat havien millorat sensiblement i que la capacitat militar del grup armat d'oposició GAM s'havia vist seriosament reduïda; al novembre es va estendre per uns altres sis mesos. Igualment, el nou President, el general S. B. Yudhoyono, va oferir una amnistia als membres del GAM perquè abandonessin les armes, però aquests van rebutjar l'ofertament. A l'altre extrem d'Indonèsia, la situació a **Papua Occidental (Irian Jaya)** durant el primer trimestre de 2004 va deixar de ser considerada conflicte armat.¹⁰

7. Vegeu el capítol de Rehabilitació postbèlica.

8. Vegeu el capítol de Processos de pau.

9. *Ibid.*

10. Vegeu el capítol de Tensions.

A **Filipines** tenen lloc tres escenaris de conflicte diferenciats. En relació al grup armat d'oposició **MILF**, durant l'any es van produir alguns enfrontaments amb les FFAA, que van suposar la violació esporàdica de l'alto el foc, encara que ambdues parts van reafirmar el seu compromís amb el procés de pau. Per altra banda, també va continuar l'ofensiva de les FFAA contra el grup armat d'oposició **NPA**, en paral·lel a la continuació de les converses de pau. Finalment, el grup armat d'oposició **Abu Sayyaf** es va mantenir actiu al sud del país, i 17 suposats membres del grup van ser condemnats a mort pel segrest de quatre persones.

A **Tailàndia**, l'espiral de violència que es va iniciar a començaments d'any a les quatre províncies del sud de majoria musulmana es va saldar amb la mort de més de 500 persones i amb el desplegament de milers d'efectius en aquesta regió, fronterera amb Malàisia. Diverses organitzacions de drets humans, així com alguns Governos, van criticar en nombroses ocasions la deriva autoritària del Govern i l'ús excessiu de la força per part dels cossos de seguretat de l'Estat per combatre les organitzacions secessionistes musulmanes, que operen al sud del país des dels anys 80 i que han intensificat les seves activitats armades durant el darrer any. En aquest sentit, cal destacar que la mort al mes d'octubre d'almenys 85 musulmans que es trobaven en custòdia militar va intensificar de forma alarmant el nombre d'atacs contra la comunitat budista i contra interessos i institucions del Govern.

Europa i Pròxim Orient

Conflictes armats (inici-fi)	Actors armats	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Iraq (2003-)	Govern de transició, coalició EUA/Regne Unit, grups armats d'oposició interns i externs	Lluita pel poder polític i contra la presència de les tropes estrangeres, accés a recursos petrolífers i estratègia militar nord-americana	Escalada
Israel-Palestina (2000, II Intifada-)¹¹	Govern israelià, milícies de colons, ANP, braços armats de les organitzacions Hamàs i Jihad Islàmic; Brigades dels Màrtirs d'Al-Aqsa, FPLP, FDLP	Ocupació, colonització i control de la terra, instrumentalització religiosa, dilemes de seguretat i reconeixement polític	Estancament
Rússia, Fed. de (Txetxènia) (1991-)	Diversos	Autonomia vs. independència	Estancament

Pel que fa al continent europeu, a la república caucàsica de **Txetxènia (Rússia)**, durant l'any van continuar els enfrontaments entre les FFAA russes i els grups armats d'oposició txetxens, i es va produir una extensió del conflicte cap a Ingúixia. En aquest sentit va destacar l'ofensiva perpetrada a les Repúbliques d'Ingúixia i del Daguestan, que va causar la mort del ministre de l'Interior d'Ingúixia i d'unes altres 50 persones, i principalment el segrest al setembre del voltant de 1.000 persones en un col·legi de Beslan a Ossètia del Nord, suposadament reivindicat pel líder independentista txetxè X. Basàiev, que es va saldar amb la mort de més de 340 persones, majoritàriament menors. Les causes de l'origen de la massacre no van ser determinades. En les eleccions d'agost per substituir el president txetxè prorus, A. Kadírov, que va morir en un atemptat juntament amb unes altres 30 persones, va ser escollit el general A. Alkhànov, candidat de Moscou. El *Norwegian Refugee Council* va acusar al novembre el Govern de pressionar les 115.000 persones refugiades txetxenes (que es troben a Ingúixia) perquè retornessin, malgrat la situació d'inseguretat

11. Encara que el conflicte armat s'inicia el 1948, en aquest informe només s'analitza l'última fase del conflicte, que correspon a la II Intifada, iniciada el setembre de 2000.

En relació al conflicte entre **Israel i Palestina**, durant l'any es va incrementar l'espiral de violència entre els grups armats palestins i les FFAA israelianes en els territoris ocupats. El darrer trimestre Israel va cometre l'ofensiva més dura des que havia començat la Segona Intifada (setembre de 2000), que va causar la mort a Gaza de més de 150 persones, com a represàlia als atemptats suïcides i al llançament de míssils casolans des del nord de la franja. No obstant això, aquest any serà recordat per la mort de diversos líders palestins, entre els quals destaquen A. Iassín, A. Rantissi i I. al-Din al-Xeic Khalil (els tres principals líders de Hamàs, per execucions extrajudicials comeses per Israel) i, principalment, la de I. Arafat. L'històric líder palestí, que va fundar Al-Fatah i que va dirigir l'OLP des de 1968, el 1994 es va convertir en President de l'ANP, encapçalant la lluita per la independència i pel reconeixement internacional de la causa palestina. La seva mort, després de dues setmanes d'agonia i especulacions sobre l'origen de la malaltia, ja que es va arribar a considerar la possibilitat de l'enverinament, ha obert una nova etapa tant en la política interna palestina, amb la celebració el 9 de gener d'eleccions presidencials que han situat M. Abbas com a President de l'ANP, com per la possible reactivació de negociacions amb Israel.¹²

Les forces d'ocupació van fracassar el 2004 pel que fa a la promesa de garantir la seguretat, la governabilitat i la restauració de les llibertats a Iraq

A l'**Iraq**, després de la invasió, l'ocupació i el derrocament del règim de S. Hussein el maig de 2003, a finals de 2004 es va descartar finalment la presència d'armes de destrucció massiva. També han augmentat constantment la violència i els atacs, atemptats i segrests contra la població civil, principalment contra els membres del nou Govern interí iraquiana (instaurat un any després de l'inici de l'ocupació), les seves forces de seguretat i les potències ocupants. Els EUA van portar a terme durant l'any operacions militars de gran envergadura, especialment a Najaf i a Fal-lujah, per intentar posar fi a la dissidència armada que havia pres el control de les principals ciutats del país, fet que va provocar el desplaçament forçat de centenars de milers de persones. El Govern interí no ha rebut la legitimitat suficient per part de la població iraquiana. No obstant, mitjançant la resolució 1546, el Consell de Seguretat de l'ONU va legitimar el procés de transferència de poder establert pels EUA

per a Iraq a partir del 30 de juny, amb el qual atorga el reconeixement formal al nou govern interí presidit per I. Alawi i reprèn per a Nacions Unides un incipient paper d'assistència en el marc de la celebració de les eleccions previstes per al 30 de gener. Per altra banda, les forces d'ocupació van fracassar el 2004 pel que fa a la promesa de garantir la seguretat, la governabilitat i la restauració de les llibertats a Iraq.

1.3. Aspectes temàtics destacats durant l'any 2004

a) La protecció dels civils en els conflictes armats

En els conflictes armats actuals, **la població civil** s'ha convertit no només en **la principal víctima**, sinó també en **el principal objectiu de les parts bel·ligerants**, amb total impunitat. A això s'hi uneix el fet que la frontera entre assistència humanitària i objectius militars i de política exterior s'ha diluït, cosa que ha produït la mort de dotzenes de treballadors humanitaris (tal com han denunciat reiteradament nombroses organitzacions i ONG internacionals). En conseqüència, els tractats de protecció dels drets de la població civil han estat el centre del debat del 59è període de sessions de l'Assemblea General de l'ONU, i el mateix Secretari General de l'ONU va presentar un informe que proposava un nou sistema de seguretat per protegir les més de 100.000 persones que treballen per a Nacions Unides davant l'escalada progressiva d'atacs contra el personal de l'Organització que s'ha produït en els darrers anys.¹³ Malgrat això, un estudi¹⁴ de la *Brookings Institution* va destacar que, fins ara, l'aproximació a la protecció de la població desplaçada inter-

12. Vegeu el capítol de Processos de pau.

13. Vegeu Assemblea General de l'ONU, *Un sistema de gestió de la seguretat reforçat i unificat per a les Nacions Unides*, A/59/365 de 11/10/04, a <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/NO4/515/04/PDF/NO451504.pdf?OpenElement>>.

14. Vegeu Brookings Institution, *Protect or neglect? Towards a habit effective approach to the protection of Internally Displaced Persons*, 23/11/04, a <<http://www.reliefweb.int/library/documents/2004/bi-gen-23nov.pdf>>.

na per part de Nacions Unides s'havia realitzat d'una forma *ad hoc* i individualitzada segons cada context, en comptes de portar a terme una agenda global sobre la qüestió, ja que els esforços fets per l'organització s'han vist greument afectats per l'absència **de voluntat política i financera per part dels Estats membre**, que per contra proposaven que la protecció de la població civil i la prevenció del desplaçament es convertissin en un eix central del mandat de Nacions Unides. En aquest context, a finals de maig el Secretari General de l'ONU va presentar el seu quart informe¹⁵ al Consell de Seguretat sobre la protecció dels civils en els conflictes armats, on s'aborden una sèrie de temes sobre els quals seria necessària l'adopció de mesures concretes:

Quadre 1.4. Problemes en la protecció dels civils en els conflictes armats

- Obstaculització a l'accés humanitari de més de 10 milions de persones en una situació de conflicte armat
- Increment dels atacs contra el personal humanitari en nombrosos contextos; el suport i l'acceptació de les comunitats locals deixen de ser garantia suficient de protecció
- Infiltració dels grups armats en els camps de refugiats i desplaçats per reclutar i segrestar la població civil amb fins militars o per cometre abusos, fet que dilueix el caràcter civil dels camps; a més, la presència dels grups armats genera efectes desestabilitzants a la regió
- Increment de la violència sexual i de gènere en nombrosos contextos, no tenint en compte les necessitats especials d'assistència i protecció de les dones i els menors
- Fracàs dels programes de DDR, habitualment per falta de recursos, però també per problemes de planificació i coordinació, fet que comporta el risc de tornada a la violència
- Els conflictes i la inseguretat es perllonguen a causa de la proliferació incontrolada de les armes lleugeres, produint-se el rearmament de la població civil i de milícies locals, la qual cosa fa necessària una coordinació regional de les missions de pau
- Necessitat que s'imposin sancions i exigències fermes a les parts per al compliment del Dret Internacional, denúncies a la CPI i ràpid desplegament de forces amb mandat clar per combatre la impunitat
- La designació de determinats grups armats com a organitzacions terroristes va tenir conseqüències adverses en les oportunitats per a les negociacions humanitàries
- Interessos polítics, prioritats estratègiques i l'atenció dels mitjans de comunicació han creat respostes desproporcionades a les diverses emergències humanitàries

b) Recursos naturals i conflictes armats: l'escassetat d'aigua com a motor dels conflictes al segle XXI

La creixent escassetat d'aquest recurs és un element que s'està configurant com a potencial focus de tensió i conflicte. En una recent reunió organitzada per la FAO a Addis Abeba (Etiòpia), es va destacar que **l'ús no sostenible de l'aigua, la mala gestió, la contaminació i el ràpid creixement demogràfic n'estan fomentant l'escassetat**, fet que pot provocar el **sorgiment de conflictes i la carestia alimentària**. Més de dos terços de les 60 conques dels rius del continent africà estan compartides per més d'un país, fet que pot convertir-se en motiu de potencial disputa. Els experts alerten que es necessitarà una major quantitat d'aquest recurs a causa del creixement de la població mundial, que s'estima que arribarà als 8.900 milions de persones el 2050, i només a l'Àfrica l'escassetat d'aigua ja afecta a 300 milions d'habitants i provoca la mort de 6.000 persones cada any. Nacions Unides ha previst que, el 2025, una de cada dues persones del continent africà patirà les conseqüències de l'escassetat de l'aigua, perquè cada vegada aquesta és vista més com un bé d'importància estratègica. Algunes de les regions que afronten una situació més preocupant i que haurien de centrar l'atenció de la comunitat internacional són les següents:

15. Vegeu Consell de Seguretat de l'ONU, *Informe presentat pel Secretari General al Consell de Seguretat sobre la protecció dels civils en els conflictes armats*, S/2004/431 de 28/05/04, en <http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/363/16/PDF/N0436316.pdf?OpenElement>. Aquest informe va examinar el pla d'acció sobre aquesta temàtica, realitzat pel Secretari General Adjunt per a Assumptes Humanitaris i Coordinador d'Ajuda d'Emergència, J. Egeland, *Statement of Under-Secretary-General Jan Egeland at the Open Meeting of the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict*, 09/12/03, en <http://ochaonline.un.org/DocView.asp?DocID=98>.

Quadre 1.5. Principals zones de disputa i tensió per escassetat d'aigua

ÀFRICA

- Al llac **Txad**, que des dels anys 60 s'ha reduït un 95%, convergeixen les fronteres de Txad, Níger, Nigèria i Camerun. El canvi climàtic i la sobreexplotació han provocat que 9 milions de persones es trobin en una situació desesperada per la falta d'aigua.
- 160 milions de persones dels 10 països que comparteixen la conca del **Nil** depenen de les seves aigües. Un tractat de 1929 entre el Regne Unit i Egipte estableix que no es podran portar a terme operacions que redueixin el volum d'aigua que arriba a Egipte, però recentment Tanzània ha plantejat la construcció d'un aqüeducte per a usos agrícoles. El 1993 es va crear la *Nile Basin Initiative*, que ha conduït a diversos progressos en l'assoliment d'acords entre els països membres en la gestió conjunta del seu potencial.

AMÈRICA

- La construcció d'un important embassament a la llera del riu **Bio Bio**, a **Xile**, ha provocat el desplaçament forçat de milers de persones de la comunitat Maputxe dels seus territoris ancestrals.

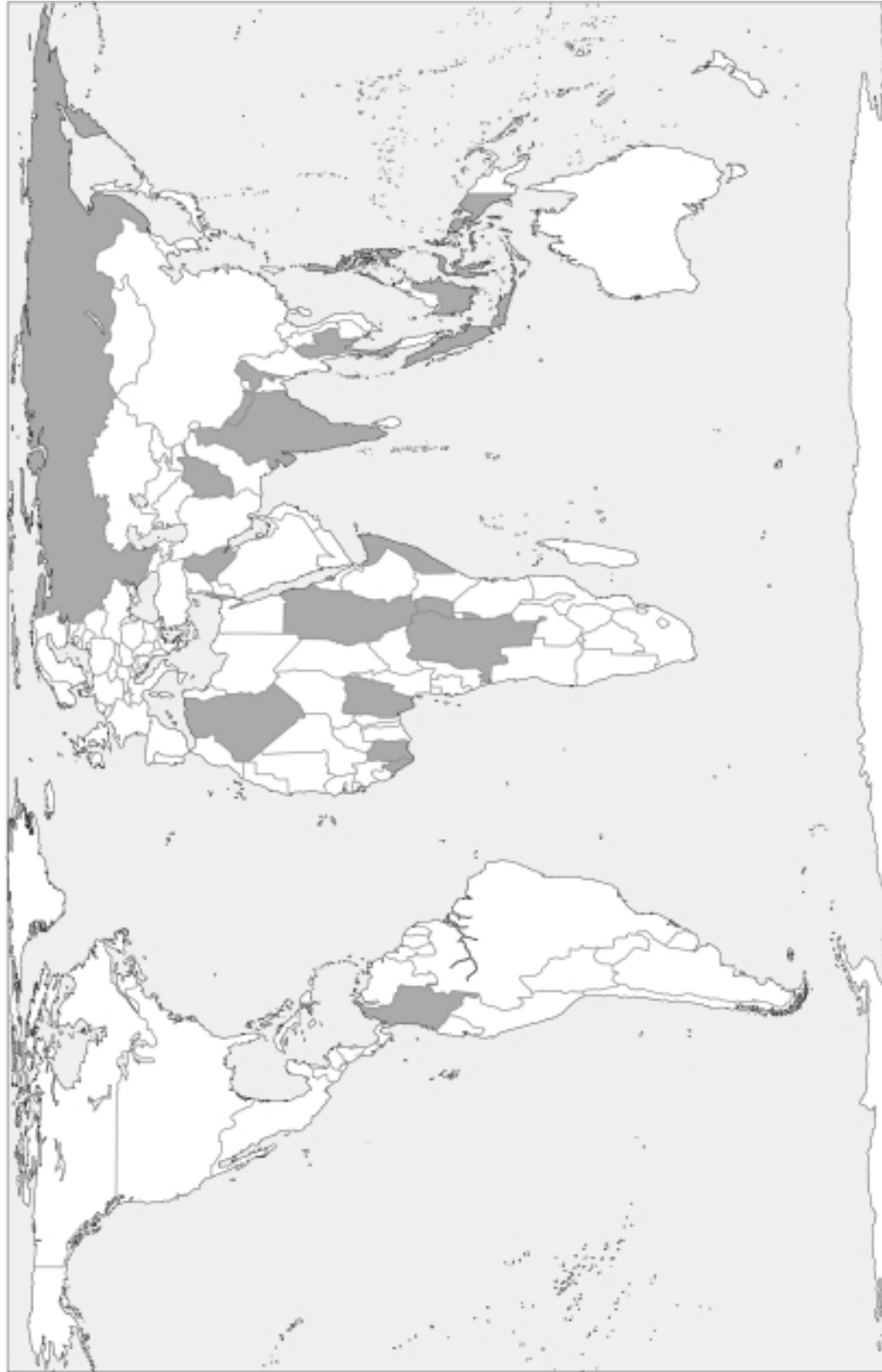
ÀSIA

- La gestió i ús de l'aigua del riu **Indus** ha provocat tensions entre les províncies del nord i del sud de **Pakistan**.
- A la **Xina**, la construcció del pantà de les Tres Gorges al riu **Iang-Tsé** ha provocat el desplaçament forçat de 600.000 persones. Part de les seves aigües volen canalitzar-se per nodrir el riu **Huang He**, que irriga la principal zona de cultius de Xina, i que es troba exhaust i molt contaminat com a conseqüència dels usos agrícoles.
- La gestió de les aigües del riu **Mekong**, que comparteixen **Vietnam, Cambotja, Laos** i la **Xina**, també és un motiu de tensió al sud-est asiàtic.
- L'ús abusiu de les aigües del riu **Ganges** n'ha provocat la progressiva reducció i contaminació, fet que s'ha convertit en un focus de disputa entre **Índia** i **Bangla Desh**.

PRÒXIM ORIENT

- La gestió de l'aigua al Pròxim Orient, que agrupa el 5% de la població mundial i que intenta sobreviure amb l'1% dels recursos hídrics, forma part de la disputa entre **Israel** i **Palestina** i també entre **Líban, Israel** i **Síria**, a causa de la competència pels escassos recursos hídrics del Mar de Galilea, que al seu torn nodreix al riu Jordà, la gestió estratègica del qual per part d'Israel (juntament amb els escassos jaciments aquífers presents a Cisjordània) condemna al desproveïment i a l'escassetat a la població palestina.
- El drenatge i els esquemes d'irrigació establerts per S. Hussein al sud de l'**Iraq** han provocat la pèrdua del 90% d'una de les principals zones humides a escala mundial. La gestió de l'aigua dels rius **Tigris** i **Èufrates** ha generat tensions entre **Iraq, Síria** i **Turquia**, per la construcció de preses i de canals d'irrigació.

Conflictes armats

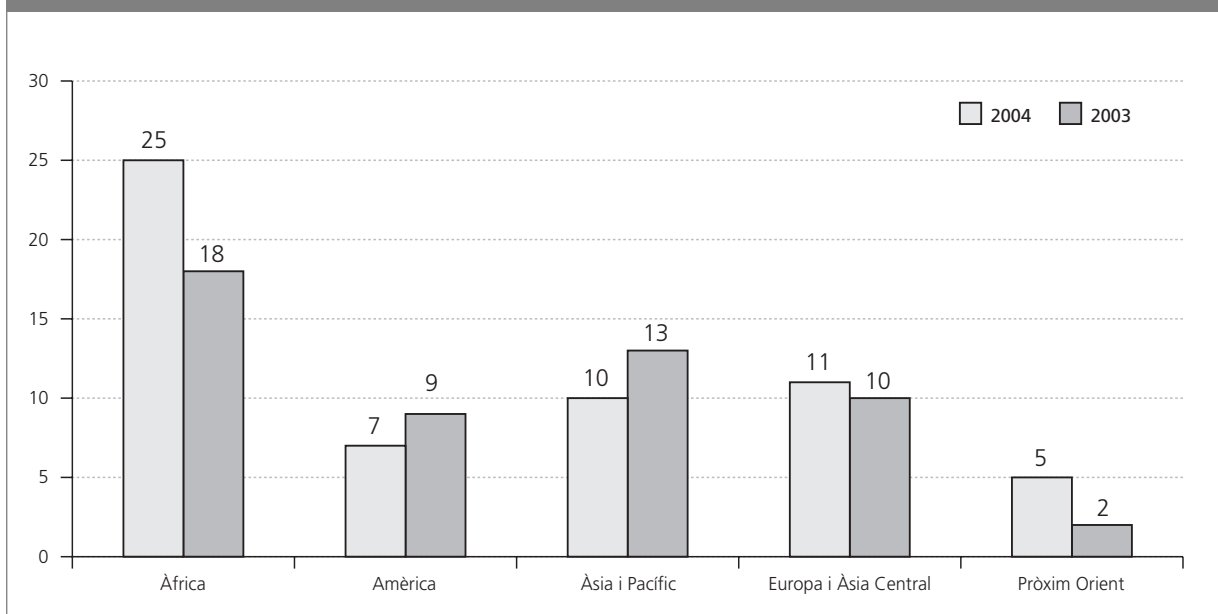

■ Països amb conflicte armat (indicador núm. 1)

2. Situacions de tensió i disputes d'alt risc

A continuació s'analitzen les situacions de tensió i les disputes considerades d'alt risc ocorregudes durant l'any 2004 (indicador núm. 2), encara que la gran majoria tenen l'origen en anys anteriors. S'entén per situacions de tensió o disputes d'alt risc aquells contextos en els quals es produeixen greus situacions de polarització social o política, amb enfrontaments entre grups polítics, ètnics o religiosos o entre aquests i l'Estat, amb alteracions del funcionament ordinari de les institucions de l'Estat (cops d'Estat, tocs de queda i estats d'excepció o d'emergència)¹ i amb índexs importants de destrucció, víctimes mortals o desplaçaments forçats de població. Les tensions també poden no tenir lloc dins de l'àmbit geogràfic de l'Estat, però es tenen en compte en la mesura que afecten directament els interessos o l'estabilitat de l'Estat o comporten atacs puntuals en el territori d'un altre país. Finalment, s'han inclòs també aquells contextos on en algun moment es va signar un acord de pau entre les parts enfrontades, però on existeixen serioses dificultats per implementar-lo.

Taula 2.1. Quantitat de tensions per regions el 2004 i el 2003

A finals de 2004 es comptabilitzaven 58 escenaris de tensió, tenint en compte que alguns països estaven involucrats en diverses d'aquestes situacions, o bé que dintre d'un mateix país existia més d'una tensió, com són els casos de l'Índia, d'Indonèsia i d'Angola, per exemple. La intensitat, la naturalesa i la durada dels

El número de tensions s'ha incrementat de 52 a 58 en l'últim any

contextos analitzats varien enormement, des d'escenaris en què es conculquen els drets humans i les llibertats fonamentals, fins a escenaris on es produeixen enfrontaments de baixa intensitat. No obstant això, l'element comú en totes aquestes situacions és la possibilitat que les tensions o disputes escalin en intensitat i desencadenin un conflicte armat.

Encara que el nombre de tensions s'ha incrementat de 52 a 58 en l'últim any, cal assenyalar com a aspecte positiu aquells contextos que van deixar de ser considerats en tensió durant el 2004, que són: Afganistan – Pakistan, Índia (Bengala Oest), Illes Salomó i Maldives.

1. En aquest informe s'entén per estat d'emergència aquelles situacions de perturbació de l'ordre constitucional i de restricció de determinades llibertats fonamentals. Aquest terme és utilitzat de forma diferent en cada legislació, com per exemple, estat d'excepció, de commoció, de desastre nacional, etc.

Taula 2.2. Tensions que han escalat al llarg de 2004

Azerbaidjan	Indonèsia (Molucas)	Sèrbia i Montenegro (Kosovo)
Bielorússia	Líban – Israel	Somàlia (Somalilàndia i Puntlàndia)
Brasil (Rio de Janeiro)	Pakistan	Sri Lanka
Geòrgia	RD Congo – Rwanda – Burundi	Ucraïna
Guinea	Regió del Riu Mano (Libèria, Côte d'Ivoire,	Uzbekistan
Guinea Equatorial	Sierra Leone i Guinea)	

Àfrica

a) Àfrica Austral

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Angola	Violència política, descontentament social	Nova tensió
Angola (Cabinda)	Autonomia vs. independència	Reducció
Angola (Lundas) – RD Congo	Política de repatriació forçada, violació dels drets humans	Nova tensió
Comores	Lluita pel poder polític	Reducció
Zimbabwe	Fragilitat democràtica, crisi política i econòmica	Estancament

Tres escenaris de tensió tenen lloc actualment a Angola, dos dels quals s'han incorporat com a tals durant 2004. Un primer escenari, ja existent el 2003, és el de l'enclavament de **Cabinda**, on des de 1975 el grup armat d'oposició FLEC s'enfronta al Govern de Luanda per la independència d'aquesta regió rica en petroli (produceix el 60% del cru nacional). Encara que el procés de pau² ha fet passos importants que apunten a una eventual futura resolució, nombroses organitzacions de drets humans nacionals i internacionals han continuat denunciant els abusos contra la població civil comesos per les forces de seguretat en el seu intent de fer desaparèixer el grup armat. Un segon escenari és el que té lloc en les províncies diamantíferes de les **Lundas** (est), on des de principis d'any el Govern angolès porta a terme una política de repatriació forçada de la població immigrada que treballa en l'extracció del diamant. Les mateixes autoritats nacionals han reconegut que durant el 2004 més de 300.000 persones, majoritàriament congoleesos, van ser expulsades del país a causa d'aquesta situació. A més, Nacions Unides i organitzacions humanitàries i de drets humans han denunciat en reiterades ocasions les greus violacions dels drets humans comeses per les forces de seguretat sobre la població expulsada, especialment els abusos sexuals perpetrats contra dones i menors. Finalment, a finals d'any es va incorporar també la situació general que viu **Angola** com a conseqüència dels freqüents actes de violència política (protagonitzats principalment entre el governamental MPLA i el principal partit de l'oposició, UNITA), la forta disputa entre el Govern i l'oposició per l'establiment d'una data per a les eleccions generals i d'una Comissió Electoral independent i el creixent clima de frustració constatat entre la població anglesa sobre la situació que travessa el procés de rehabilitació postbèlica.

A **Comores**, la celebració de les eleccions dels parlaments autònoms a mitjans de març i de les legislatives federals a mitjans d'abril en un clima de transparència i normalitat va suposar un gran avenç en la implementació dels acords assolits el desembre de 2003. Posteriorment, l'establiment d'una Assemblea federal on les illes autònomes tenen més poder ha comportat un retorn a la normalitat institucional i a l'equilibri entre les diverses institucions de l'arxipèlag, cosa que posa fi a la tensió que ha afectat les illes en els últims anys.

2. Vegi's capítol de processos de pau.

Encara que la crisi humanitària i socioeconòmica que pateix **Zimbabwe** des de fa diversos anys no ha experimentat cap deterioració substancial durant el 2004, nombrosos col·lectius han seguit denunciant l'actitud del Govern de R. Mugabe en matèria de drets humans, especialment després de l'aprovació d'una

A Zimbabwe, el creixent clima de crispació i polarització podria degenerar en una escalada de la violència com la que va tenir lloc l'any 2002

lei que té previst restringir l'activitat de les ONG en el país. A més, el conflicte que mantenen obert des de 2002 el partit governamental ZANU-PF i el principal partit de l'oposició, MDC, no ha aconseguit evolucionar favorablement, a pesar de la intensa activitat diplomàtica desplegada pel president de Sud-àfrica, T. Mbeki, i de la decisió dels tribunals del país d'absoldre el líder del MDC, M. Tsvangirai, acusat de càrrecs de traïció. Lluny d'aquest cas, la proximitat de les eleccions parlamentàries, el març de 2005, en les quals el MDC finalment par-

ticiparà, ha despertat les veus d'alarma entre sectors de la societat civil pel creixent clima de crispació i polarització entre els partidaris d'ambdós actors, fet que podria degenerar en una escalada de la violència com la que va tenir lloc l'any 2002.

b) Àfrica Occidental

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Côte d'Ivoire- Burkina Faso	Tensions diplomàtiques	Estancament
Ghana (Dagbon)	Enfrontaments comunitaris, lluita pel poder polític	Reducció
Guinea	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat, impacte de les crisis regionals	Escalada
Guinea-Bissau	Fragilitat democràtica (inestabilitat institucional i política)	Estancament
Guinea Equatorial	Fragilitat democràtica (inestabilitat institucional i política)	Nova tensió
Nigèria	Fragilitat democràtica (inestabilitat política)	Estancament
Regió del Riu Mano (Libèria, Côte d'Ivoire, Sierra Leone i Guinea)	Desestabilització generalitzada pels desplaçaments forçats i el flux d'armes i mercenaris	Escalada
Sao Tomé i Príncipe	Fragilitat democràtica, disputes pel control dels recursos	Reducció
Senegal (Casamance)	Autonomia vs. independència	Reducció

La fràgil situació a Libèria i, especialment, el nou esclat de la crisi a **Côte d'Ivoire**, eleven el risc que es produeixi una crisi a escala regional a la zona del **Riu Mano**, que engloba Côte d'Ivoire, Guinea, Libèria i Sierra Leone. El flux d'armes, de combatents i de mercenaris és el principal causant d'aquest escenari de tensió que ha aixecat la veu d'alarma a Nacions Unides pel permanent estat d'inestabilitat a què planta cara. En aquest sentit, representants de les cinc missions polítiques i de manteniment de la pau que es troben en la regió (UNOGBIS, UNOCI, UNMIL, UNAMSIL i UNOWA) es van reunir en diverses ocasions al llarg de l'any amb l'objectiu de coordinar els seus esforços i oferir un enfocament conjunt a aquesta crisi regional. Per la seva banda, el Secretari General de l'ONU va sol·licitar al Consell de Seguretat l'extensió fins a 2007 del mandat de la UNOWA, la missió de Nacions Unides per a la regió occidental del continent africà.

Les tibants relacions entre els Governos de **Côte d'Ivoire** i de **Burkina Faso**, aguditzades des de les acusacions fetes per Abidjan que l'Executiu de Burkina Faso estava protegint els grups armats ivorians, van experimentar alguns episodis de provocació i enfrontament verbal mutu durant l'any. El més destacable és el que va tenir lloc el mes de juliol, quan Burkina Faso va acusar a Côte d'Ivoire de violar l'espai aeri amb vols civils i militars i va amenaçar de derrocar els seus avions si es produïa una altra intrusió.

Pel que fa a **Guinea**, l'any va estar caracteritzat per les nombroses protestes de determinats col·lectius contra la política del President L. Conté, el qual va ser reelegit en el seu càrrec el mes de març en uns comicis marcats per la tensió i les denúncies de frau. En aquest sentit, organitzacions de drets humans van alertar de la falta de garanties democràtiques i de llibertats existents en tot el país, alhora que van manifestar

el seu temor que l'espiral de violència i inestabilitat provoqués un cop d'Estat. Cal subratllar el preocupant augment de la tensió a la regió de Guinée-Forestière (sud-est), zona que per la seva proximitat amb Libèria i a causa de l'influx d'armes i mercenaris s'erigeix com un escenari d'important volatilitat i desestabilització per a tota la regió. Per tot això, organitzacions com la UE van sol·licitar al Govern de Conakry l'inici de reformes polítiques i econòmiques per tal de millorar la governabilitat i la democràcia en el país.

A **Guinea Bissau**, el rumb relativament favorable que havia emprès el país després del cop d'Estat de finals de 2003 amb la celebració reeixida, el mes de març, d'unes eleccions parlamentàries, es va veure truncat sis mesos després per la revolta d'uns 600 militars que van assassinar al llavors cap de les FFAA i capdavanter de la trama colpista de l'any anterior, V. Correia Seabra. Aquest grup, que protestava per l'impagament de salaris, va precipitar una profunda reestructuració de l'exèrcit guineà i va motivar l'atenció de la comunitat internacional (especialment de Portugal), que va enviar diverses missions per intentar impulsar un procés definitiu de pacificació. No obstant, les autoritats de Bissau van confirmar la celebració de les eleccions presidencials, previstes per a l'abril de 2005. Per la seva banda, a finals d'any, el Secretari General de l'ONU va sol·licitar el suport polític, financer i tècnic al país, va advertir que la situació socioeconòmica continua sent crítica i va destacar el perill existent de polarització entre les diferents comunitats ètniques del país.

Quadre 2.1. Riu Mano: el polvorí d'Àfrica

La complexa situació de conflictivitat que afecta gran part de la regió occidental del continent africà, i especialment l'anomenada zona del Riu Mano, ha obligat a Nacions Unides i a les organitzacions que treballen en la regió a intentar oferir una mirada més àmplia i global a un conflicte que té una estructura indivisible i arrels comunes i interrelacionades. Els llaços existents entre actors armats, la instrumentalització política de les rivalitats entre comunitats, la presència massiva d'armes lleugeres i mercenaris i les greus conseqüències humanes que provoca cadascun dels esclats de violència en la regió obliguen a oferir una resposta estructural i immediata al conjunt d'aquesta zona. Encara que durant l'any passat Nacions Unides va establir una missió encarregada de coordinar els esforços conjunts i de liderar un procés de reunions entre els representants de les missions polítiques i de manteniment de la pau existents a l'Àfrica Occidental, altres organismes han alertat de la poca atenció de la comunitat internacional que rep aquest context i del perill que la situació derivi en una crisi regional de grans dimensions. Per tant, el reforçament d'aquests esforços i la visualització de les situacions de conflicte, tensió i rehabilitació que tenen lloc en aquesta zona seran fonamentals per prevenir un escenari que a mig termini sembla probable.

Dues situacions de tensió que durant el passat any van experimentar una evolució molt favorable van ser l'esdevinguda a la regió senegalesa de Casamance i la que va tenir lloc a la zona nord de Ghana, a Dagbon. Respecte a **Casamance**, el Govern senegalès i el grup armat d'oposició MFDC van signar el 30 de desembre un acord de pau que posava fi de forma oficial a 22 anys d'enfrontaments armats³ que han provocat més de 3.500 víctimes mortals, 50.000 desplaçaments forçats i centenars de persones mutilades per les mines antipersona. No obstant, cal assenyalar que almenys tres faccions d'aquest grup es van negar a secundar aquest pacte. Per la seva banda, a la regió de **Dagbon**, on al març de 2002 van morir una trentena de persones com a conseqüència dels enfrontaments entre les comunitats Andani i Abudu, el Govern va decidir aixecar definitivament l'estat d'emergència i el toc de queda nocturn que pesaven sobre aquest territori des que es va produir la disputa.

Guinea Equatorial ha estat un dels contextos de tensió més rellevants durant 2004 en el continent africà. El fet principal va tenir lloc el mes de març quan desenes de persones van ser arrestades en aquest país i a Zimbabwe, vinculades amb una suposada trama colpista destinada a enderrocar el règim de T. Obiang. En aquest sentit, Malabo va acusar el líder del Govern exiliat a Espanya, S. Moto, d'estar darrere del presumpte intent. A finals d'any, els tribunals del país van condemnar a penes d'entre 14 i 34 anys de presó a 20 persones relacionades amb els fets, entre les quals es trobaven cinc sud-africans i sis armenis. A

Guinea Ecuatorial ha estat un dels contextos de tensió més rellevants durant 2004 en el continent africà

3. Vegi's capítol de processos de pau.

més, S. Moto i uns altres vuit guineans exiliats a Espanya, tot i no estar presents en el judici, van ser condemnats a 64 i 52 anys de presó, respectivament. Cal destacar la possible vinculació a la trama del fill de l'exprimera ministra britànica, M. Thatcher, que va ser detingut per les autoritats sud-africanes i es podria enfrontar a l'extradició a Guinea Equatorial. Per altra banda, les eleccions legislatives i municipals celebrades el mes d'abril, que van finalitzar amb la victòria del partit governamental PDGE, van transcórrer entre denúncies de frau massiu per part de l'oposició i dels observadors internacionals.

Finalment, **Nigèria** acull diverses situacions de conflictitat, de les quals la que viu el conjunt del país està considerada com a tensió. Aquesta situació es deu fonamentalment a dos elements. En primer lloc, als disturbis ocasionats abans i després de les eleccions locals de finals de març, que van protagonitzar les forces de seguretat i la població civil i que es van saldar amb desenes de víctimes mortals. Aquests comicis, en els quals el partit governamental PDP va assolir una àmplia victòria, també van transcórrer entre acusacions de frau i amb una baixa participació. Un segon element van ser les importants vagues generals convocades pels sindicats del país en protesta per l'augment del preu del petroli, especialment el que va tenir lloc el mes d'octubre. Aquestes van ser objecte d'un ampli seguiment i van paraitzar bona part del país. A més, respecte al litigi fronterer que mantenien Nigèria i Camerun per la Península de Bakassi, resolt per la Cort Internacional de Justícia el 2002 a favor de Camerun, el procés d'abandó d'aquest territori per part de Nigèria ha experimentat un estancament.

Finalment, a **Sao Tomé i Príncipe**, durant l'any es va anar reduint la tensió que va afectar el país l'any passat arran de l'intent de cop d'Estat a mitjans de juliol, i no s'han constatat incidents ni tensions durant els últims mesos.

c) Corn d'Àfrica

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Eritrea i Etiòpia	Disputes territorials	Estancament
Etiòpia (Gambella)	Colonització demogràfica i control dels recursos naturals	Reducció
Somàlia (Somalilàndia i Puntlàndia)	Disputes territorials	Escalada
Sudan (SPLA)	Autonomia vs. independència, instrumentalització religiosa, control dels recursos	Nova tensió

El procés de pau entre Eritrea i Etiòpia es va mantenir estancat durant tot l'any

El procés de pau entre **Eritrea i Etiòpia** es va mantenir estancat durant tot l'any, fet que podria suposar una font d'inestabilitat futura, encara que a finals de novembre el Primer Ministre etiop, M. Zenawi, va anunciar la seva decisió d'acceptar la demarcació fronterera establerta per l'EEBC. Aquesta Comissió de Fronteres va establir l'abril de 2001 la resolució de demarcació fronterera, que en principi va ser acceptada per ambdós països però que al setembre de 2003 va ser rebutjada per Etiòpia. Aquesta nova iniciativa etiop per impulsar el procés de pau, a pesar de les reaccions negatives per part d'Eritrea, consta d'uns altres quatre punts: la resolució de la disputa entre ambdós països mitjançant mètodes pacífics; la resolució de les causes profundes del conflicte a través del diàleg; l'establiment d'un oficial d'enllaç; i l'inici immediat del diàleg amb l'objectiu d'implementar la decisió. Per altra banda, el Centre de Coordinació de Mines de l'ONU va anunciar al novembre que en els últims sis mesos no s'havia produït l'explosió de cap mina a la Zona Temporal de Seguretat, frontera de 25 km d'amplada per on patrulla la UNMEE. Per altra banda, a l'est d'**Etiòpia**, a la regió de **Gambella**, durant l'any es va reduir la tensió, tot i que encara existeixen 51.000 persones desplaçades internes a la zona com a conseqüència dels actes de violència en què van morir entre 60 i 150 persones el desembre de 2003 i al voltant de 250 com a represàlia el gener de 2004, a causa d'una escalada de la violència entre les comunitats Anuak i Nuer. En els anys 80, el Govern va portar a terme programes de reassentament de població a la zona, fet que va incrementar la tensió amb la població local,; a tot això s'hi ha afegit el descobriment de jaciments de petroli, dels beneficis dels quals la comunitat Anuak vol ser partícip.

En el Corn d'Àfrica cal destacar, també, l'escalada de la violència que va tenir lloc entre les dues regions del nord de **Somàlia, Somalilàndia i Puntlàndia**, a causa d'una disputa històrica per les regions de Sool i Sanaag, que geogràficament es troben dintre de les fronteres de Somalilàndia encara que els clans de la zona es troben vinculats als de Puntlàndia. Des de finals de setembre es van produir alguns enfrontaments entre les milícies d'ambdues administracions, i el nomenament de Yusuf Ahmed, president fins a la data de la regió autònoma de Puntlàndia, com a nou President de Somàlia va fer témer que es desencadenessin nous enfrontaments en el futur, com va succeir a principis de novembre.

Cal destacar, també, l'escalada de la violència que va tenir lloc entre les dues regions del nord de Somàlia, Somalilàndia i Puntlàndia

Finalment, en el sud de **Sudan**, l'enfrontament armat protagonitzat pel govern sudanès i el grup armat d'oposició SPLA des de 1983 ha deixat de ser considerat conflicte armat i s'ha inclòs en les situacions de tensió, a causa del acord de pau definitiu que ambdues parts van signar el 9 de gener de 2005 a Kenya⁴ i a l'escassa activitat armada que ha tingut lloc durant tot l'any en aquesta regió. No obstant, cal assenyalar l'augment de la tensió a l'estat de l'Alt Nil, com a conseqüència de la creixent presència d'efectius de l'exèrcit sudanès, de milícies progovernamentals i del SPLA, que van protagonitzar algun episodi de violència.

d) Grans Llacs i Àfrica Central

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Txad	Lluita pel poder polític, fragilitat democràtica, desestabilització pels desplaçaments forçats a causa del conflicte a Darfur	Escalada
Congo	Control polític de diferents grups ètnics i fragilitat democràtica	Estancament
R. Centreafricana	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat	Estancament
RD Congo – Rwanda – Burundi	Control polític d'una minoria i recerca de seguretat fronterera	Escalada
Uganda-Kenya (Karamoja – Turkana)	Governabilitat, marginalització regional, enfrontaments comunitaris pel control dels recursos naturals	Escalada
Uganda – Rwanda	Control dels recursos naturals i recerca de seguretat fronterera	Estancament

Al **Txad**, les milícies progovernamentals sudaneses *Janjaweed* van continuar perpetrant incursions i atacs a l'est del país contra la població refugiada i es van produir enfrontaments entre aquestes i les FFAA txadianes, i el flux de persones refugiades procedents de Sudan va contribuir a l'increment de la tensió. Vinculat a aquesta situació, diversos sectors de l'oposició i militars van acusar el Govern d'I. Déby de no implementar les mesures suficients per protegir la població txadiana de la comunitat Zaghawa de l'est del país, descontenta amb la política de neutralitat cap a Sudan ja que sofreix les conseqüències del conflicte de la regió de Darfur. A més, el referèndum de reforma constitucional, que permetrà al President, I. Déby, ser candidat per a un nombre il·limitat de mandats presidencials de cinc anys, va desencadenar un clima de tensió tant per part de l'oposició política com per part de sectors de les FFAA. A finals de setembre les FFAA van realitzar una operació militar contra suposats perpetradors d'un intent de cop d'Estat. Entre octubre i principis de novembre es van produir noves tensions en el sud del país a causa de l'arribada de població nòmada musulmana del nord a la recerca de feina en les zones de jaciments de petroli, fet que va causar diverses víctimes mortals.

Al Txad, les milícies progovernamentals sudaneses *Janjaweed* van continuar perpetrant incursions i atacs a l'est del país contra la població refugiada

En el centre d'Àfrica, durant l'any va persistir la situació d'estancament al **Congo**, encara que de forma periòdica es van produir actes de saqueig i abusos contra la població civil per part de les milícies Ninja del reverend Ntoumi, així com a la línia de tren que uneix Brazzaville amb la ciutat portuària de Pointe-Noire,

4. Vegi's capítol de processos de pau.

que va haver de ser suspesa per la inseguretat. OCHA va reiterar la continuació d'una greu crisi humanitària a la regió de Pool, epicentre dels enfrontaments als quals va posar fi l'acord de pau el març de 2003.

La situació a la **R. Centreafricana** es va caracteritzar per la persistència de la inseguretat en diverses zones del país i pels avenços aconseguits en el procés de transició, que va culminar al desembre amb la celebració del referèndum constitucional, en espera que al gener se celebrin les eleccions legislatives i presidencials, amb la qual cosa es donarà per acabada la fase de transició. A mitjans d'any es van produir enfrontaments a Bangui entre les FFAA i els antics mercenaris que van perpetrar el cop d'Estat pel qual F. Bozizé va aconseguir el poder. Paral·lelament, es va estendre la preocupació per la possibilitat que es produeixi una entrada de població refugiada procedent de la veïna regió sudanesa de Darfur.

Per altra banda, la tensió entre **RD Congo i Rwanda** es va anar incrementant durant tot l'any a causa de la matança de 160 congolesos de la comunitat tutsi en un camp de refugiats a Gatumba, situat a Burundi, i de les evidències per part de la MONUC de la invasió en territori congolès de les FFAA rwandeses en persecució dels grups armats d'oposició rwandesos que van cometre el genocidi de 1994 (exFFAA rwandeses i les milícies Interahamwe).⁵ Paradoxalment, ambdós països, juntament amb Uganda, havien signat una setmana abans la Declaració de Dar es Salaam, per la qual es comprometien a resoldre les futures disputes sorgides entre ells de forma pacífica i dialogada.⁶ Finalment, després d'un parèntesi de diversos mesos forçat per les operacions militars contra el grup armat d'oposició LRA, el Govern d'**Uganda** va anunciar que a partir d'octubre reprendrà les operacions de desarmament de les milícies **Karamojong**, a la regió de Karamoja, al nord-est del país, fronterera amb **Kenya** i Sudan. L'operació s'iniciarà amb una fase d'un mes de desarmament voluntari, després de la qual aquest tindrà un caràcter forçós. Aquest anunci es va produir a causa de l'augment de la inseguretat a la zona a causa dels enfrontaments entre les milícies i les FFAA. Els líders locals van sol·licitar que el procés es realitzés en paral·lel a les zones frontereres dels països veïns (Kenya i Sudan).

Quadre 2.2. La prevenció de conflictes i l'alerta avançada

Què és la prevenció de conflictes?

És el conjunt d'accions, polítiques, estratègies i institucions governamentals o no governamentals que de forma expressa intenten contenir o mitigar les amenaces, l'ús de la violència organitzada o altres formes de coerció d'uns Estats concrets o de grups organitzats, amb la finalitat d'arreglar disputes polítiques internes o entre Estats. La diplomàcia preventiva, concretament, consisteix en una sèrie de mesures destinades a evitar que sorgeixin controvèrsies entre dues o més parts, a evitar que les controvèrsies existents es transformin en conflictes i a evitar que aquests, si ocorren, s'estenguin

Què és l'alerta avançada?

És la recopilació sistemàtica i l'anàlisi de la informació procedent d'àrees en crisi amb l'objectiu d'anticipar l'escalada dels conflictes armats, desenvolupar respostes estratègiques, i presentar opcions als actors adequats amb capacitat d'acció

Quin és el seu propòsit principal?

Actuar davant dels primers símptomes d'un conflicte amb l'objectiu d'aconseguir que aquest no sobrepassi un llindar de violència a partir del qual resulta difícil de controlar. Els sistemes d'alerta avançada detecten els conflictes, però no incideixen en les seves causes, ja que aquesta incidència correspon als centres de decisió política

Quins són els problemes més freqüents?

- Insuficient o mal coneixement del context del conflicte
- Absència de voluntat de les parts
- Indecisió de la comunitat internacional a l'hora d'actuar
- Escassa disposició a actuar si no es troben afectades qüestions d'interès nacional o no hi ha una pressió de l'opinió pública
- L'adopció de mesures adequades sempre es pren amb retard i quan les conseqüències ja són evidents
- Les mesures adoptades habitualment no incideixen en les causes dels conflictes, sinó en les seves conseqüències, ja que les mesures de caràcter estructural de tipus socioeconòmic o polític sempre són insuficients i sovint no estan coordinades entre elles
- Poc interès per l'opinió i la capacitat d'actuació de la base social

5. Vegi's capítol de conflictes armats.

6. Vegi's capítol de rehabilitació postbèl·lica.

e) Magrib i Nord d'Àfrica

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Mauritània	Fragilitat democràtica (inestabilitat institucional i política)	Escalada

Tres suposats intents de cop d'Estat a **Mauritània** durant els últims 15 mesos (al juny de 2003 i a l'agost i setembre de 2004) denunciats pel govern han provocat l'augment de la tensió política i de la fustigació de l'oposició. Més de 180 persones vinculades als partits opositors islamistes (especialment del PDC) han estat detingudes des del juny de 2003, continuen retingudes en centres de custòdia en règim d'incomunicació i des del novembre estan sent sotmeses a judicis que no compleixen les garanties processals internacionals, segons han denunciat nombroses ONG locals i internacionals. Entre els detinguts es troben el capdavanter opositor i expresident, M. K. Ould Haidalla, i els seus companys de partit, M. I. Ould Dedaw, J. Ould Mansour i M. O. M. Moussa, així com 20 membres de la Guàrdia Nacional, entre ells el comandant, S. Ould Hanena, i una vintena de civils. Mauritània va acusar a Burkina Faso i a Mali de donar suport als intents de cop d'Estat. A més, el país es va veure afectat per la plaga de llagostes més greu des de 1989, que està afectant el continent africà, i va sol·licitar l'assistència internacional per intentar pal·liar la situació.

Amèrica

a) Amèrica del Nord, Amèrica Central i Carib

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Guatemala	Exclusió política i històrica, injustícia social, incompliment dels acords de pau, impunitat i crim organitzat	Estancament
Mèxic (Chiapas)	Discriminació de pobles indígenes	Estancament

A **Guatemala**, centenars de milers d'exparamilitars van portar a terme nombrosos actes de força i intimidació al llarg de l'any per exigir el pagament de compensacions econòmiques pels seus serveis prestats a l'Estat durant el conflicte armat intern (1960-96), sobretot després que la Cort de Constitucionalitat denegés en dues ocasions l'intent de pagament d'aquesta indemnització per part del Govern per considerar-la il·legal. A més, es va registrar una escalada de la conflictivitat agrària en tot el país, que es va traduir en un notable increment de les ocupacions de terres, dels desallotjaments forçosos, de les mobilitzacions d'organitzacions de la societat civil i dels enfrontaments entre grups de camperols i cossos de seguretat de l'Estat, els quals van provocar diversos morts i ferits. Per altra banda, tant Nacions Unides com l'OEA, així com nombroses organitzacions locals, van denunciar en reiterades ocasions l'ona de violència i d'homicidis que afecta les dones, així com la impunitat vinculada a aquest fenomen. Precisament respecte a la impunitat hi va haver un avenç en diverses qüestions, entre les quals cal destacar l'arrest domiciliari contra l'exdictador I. Ríos Montt, l'ordre de captura internacional contra l'expresident A. Portell i l'ordre de presó preventiva contra el vicepresident F. Reyes, aquests dos últims acusats de nombrosos casos de corrupció entre 1999 i 2004.

A **Mèxic (Chiapas)**, diverses organitzacions locals i internacionals van advertir sobre un increment dels patrullatges i de les incursions de les FFAA i van denunciar una creixent presència paramilitar en determinades regions de l'estat, així com les precàries condicions de vida en les quals encara subsisteixen milers de persones desplaçades internes. Per altra banda, es va incrementar la tensió entre el Govern i l'EZLN sobre l'eventual desallotjament forçós de les poblacions desplaçades zapatistes que resideixen des de fa temps en la denominada biosfera dels Montes Azules. Aquestes poblacions, que segons l'EZLN van abandonar les seves comunitats per la fustigació paramilitar, han anunciat que no abandonaran la biosfera fins que el Govern compleixi els Acords de San Andrés de 1996. Finalment, en diversos moments de l'any es van regis-

trar enfrontaments comunitaris, atribuïts en bona mesura per algunes organitzacions a la creixent conflictitat agrària, a la crisi del cafè i del blat de moro o a la polarització social i política que es viu en diverses zones de Chiapas.

b) Amèrica del Sud

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Bolívia	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat	Reducció
Brasil (Rio de Janeiro)	Exclusió, desigualtats econòmiques, control del mercat del narcotràfic	Escalada
Equador	Governabilitat (protestes generalitzades i debilitat governamental)	Estancament
Perú	Governabilitat, reactivació de Sendero Luminoso	Estancament
Veneçuela	Problemes de governabilitat	Reducció

A **Bolívia**, després d'uns mesos de relativa normalitat a principis d'any, van tornar a generalitzar-se les mobilitzacions regionals, les protestes contínues de diversos col·lectius (cocaleros, transportistes, mestres, sector mèdic, etc.) i fins i tot les remors de cop d'Estat contra l'apartidista Executiu de C. Mesa. Es van

A Bolívia, després d'uns mesos de relativa normalitat a principis d'any, van tornar a generalitzar-se les mobilitzacions regionals, les protestes contínues de diversos col·lectius

reprendre els talls de carreteres i les ocupacions de terres per protestar contra la política narcòtica del Govern i per denunciar la situació de marginació i exclusió que pateixen nombroses regions del país. No obstant això, com l'any anterior, l'aspecte que va generar major controvèrsia va ser la política energètica del país. A pesar de la celebració d'un referèndum en el qual la majoria de la ciutadania es va mostrar favorable que l'Estat recuperi un paper protagonista en l'explotació, la distribució i la comercialització del gas, aquesta qüestió va seguir

generant nombroses protestes, i fins i tot els departaments de Tarija i Santa Cruz (que concentren la major part dels hidrocarburs del país) van exigir un règim d'autonomia per a ambdues regions. Igualment, el Govern va posar en estat d'alerta i emergència els cossos de seguretat, després que es registrés una onada d'atemptats a la capital mentre en el Congrés es debatia un polèmic projecte de llei sobre els hidrocarburs. Per altra banda, quant al contenciós territorial que enfronta Bolívia i Xile des de fa més d'un segle, malgrat que ambdós Governos mantenen pràcticament inalterades les seves posicions, es van reprendre les relacions diplomàtiques (interrompudes el 1978) i es van registrar alguns avanços en l'esfera de la cooperació econòmica.

A l'estat de Rio de Janeiro (**Brasil**) l'any va estar marcat per una escalada de la violència que es va iniciar entre els mesos d'abril i maig. Encara que aquest increment de la violència es va localitzar principalment pels intents de conquesta i de control del narcotràfic de la favela *Rocinha*, el suburbi més poblat d'Amèrica, per part dels narcotraficants de la favela *Vidigal*, aquest increment de les accions violentes entre diferents bàndols del narcotràfic sembla respondre a un canvi generacional en la cúpula de la principal facció de narcotràfic de Rio de Janeiro, el Comando *Vermello*, que vindria propiciat per les diverses detencions efectuades per la policia de significatius comandaments d'aquest grup.

A **Equador**, el moviment indígena Pachakutik va liderar en bona mesura les contínues i massives protestes contra la política econòmica del Govern per exigir la dimissió del President, L. Gutiérrez, que van assolir el seu moment àlgid durant la celebració a Quito de la 34a Assemblea General de l'OEA. Igualment, organitzacions camperoles, sindicals, indígenes i estudiantils van encapçalar en diferents moments de l'any diverses mobilitzacions contra el clima d'inseguretat, impunitat i violència que pateixen destacats líders socials. A més, la crisi política del país es va aguditzar quan diversos partits de l'oposició van impulsar una iniciativa parlamentària per portar a judici a L. Gutiérrez per diversos casos de corrupció. Per altra banda, algunes organitzacions de drets humans van denunciar el creixent clima de fustigació a què es veuen sotmeses les comunitats kichwa a la regió de Sarayacu per part de transnacionals petrolieres, que suposadament compten amb la connivència de les FFAA.

Al **Perú**, la crisi de governabilitat que travessa el país i la debilitat de l'Executiu d'A. Toledo es van reflectir en les freqüents remodelacions de Govern, en els mínims històrics de popularitat del President (sobretot després dels escàndols de corrupció que van esclatar en el seu entorn immediat) i en les constants sol·licituds de renúncia del President i d'avançament de les eleccions per part de l'oposició i de diversos sectors de la societat. A més, la situació de tensió es va veure aguditzada per la generalització de les protestes camperoles i indígenes contra la política narcòtica del Govern, així com per les nombroses mobilitzacions ciutadanes (incloent-hi un atur nacional) en exigència de distintes demandes sectorials. Igualment, el desplegament de centenars d'efectius en diversos departaments del país per plantar cara als múltiples focus de tensió regionals i per prevenir talls de carreteres i altres actes de força va provocar alguns enfrontaments greus. Per altra banda, la represa dels judicis contra diversos membres destacats de l'antic grup armat d'oposició Sendero Luminoso va reavivar el debat sobre el grau d'organització i capacitat militar del grup.

A **Veneçuela**, la dinàmica de polarització social i violència política que havia regit el país en els dos últims anys es va veure reduïda en bona mesura per la celebració en el mes d'agost del referèndum revocatori contra el President, H. Chávez, la victòria del qual a la consulta va ser avalada pels observadors internacionals destacats del país. No obstant això, la tensió va tornar a repuntar en el segon semestre de l'any per les acusacions de frau en el referèndum abocades per l'oposició, per l'aprovació de la controvertida Llei de Responsabilitat Social en Ràdio i Televisió i per la reobertura de les investigacions sobre les persones vinculades amb el cop d'Estat d'abril de 2002. Per altra banda, cal destacar que les relacions diplomàtiques entre Veneçuela i Colòmbia han travessat diversos moments tibants al llarg de l'any, principalment per les acusacions creuades entre Caracas i Bogotà sobre el presumpte suport a les FARC i a grups paramilitars, respectivament.

A Veneçuela, la dinàmica de polarització social i violència política que havia regit el país en els dos últims anys es va veure reduïda en bona mesura per la celebració en el mes d'agost del referèndum revocatori contra H. Chávez

Àsia

a) Àsia Meridional

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Índia – Pakistan	Disputes territorials	Reducció
Índia (Gujarat)	Instrumentalització religiosa	Estancament
Índia (Manipur)	Fragilitat democràtica, lluita antiterrorista	Nova tensió
Índia (Tripura)	Autonomia vs. independència	Reducció
Pakistan	Enfrontaments religiosos, lluita antiterrorista	Escalada
Sri Lanka	Autonomia vs. independència	Escalada

Pel que fa a **Índia i Pakistan**, l'any 2004 va estar marcat per la progressiva reducció de la tensió entre ambdós països, emmarcada en el procés d'apropament i diàleg, acompanyat de múltiples mesures de confiança que han vingut desenvolupant els respectius Governos.⁷

A l'**Índia** han tingut lloc diversos escenaris de tensió que han afectat a diferents estats. A Gujarat, a pesar d'alguns episodis de tensió i violència, la reobertura dels judicis contra algunes de les persones acusades de ser responsables de les massacres de l'any 2002 ha estat el fet més rellevant del 2004. No obstant, en paral·lel a la reobertura dels judicis i de les investigacions hi ha seguit havent denúncies per intimidacions sobre alguns testimonis. Per la seva banda, el Govern va anunciar l'elaboració d'una llei amb la intenció de

7. Vegi's capítol de processos de pau.

protegir les minories religioses i lluitar contra la violència comunitària, mitjançant la persecució dels que la instiguen, i evitar així la repetició d'esdeveniments com la massacre de 2002.

La zona del **nord-est** del país ha concentrat la majoria de situacions de tensió. Cal destacar un increment de les operacions portades a terme per les FFAA en aquesta regió contra els múltiples grups armats d'oposició que operen en els diferents estats. A l'estat de **Manipur**, el segon semestre de l'any va estar marcat per les massives mobilitzacions socials contra la legislació antiterrorista vigent a l'estat (Llei de Poders Especials de les FFAA). El detonant que va donar lloc a l'inici de les protestes va ser la mort d'una dona a mans de les forces de seguretat, acusada de pertànyer a un grup armat d'oposició. Els intents de diàleg entre autoritats i moviments socials no han fructificat a pesar de les trobades mantingudes, i centenars de persones han estat detingudes durant aquests mesos. A l'estat de Tripura cal destacar certa evolució positiva al llarg de l'any, degut principalment a l'acord d'alto el foc per part del Govern i del grup armat d'oposició NLFT. No obstant, aquest alto el foc ha vingut marcat per alguns alts i baixos, ja que al llarg de l'any s'han produït diversos incidents de violència. Tanmateix, el mes de desembre el grup armat va reiterar la seva voluntat de prosseguir el diàleg amb el Govern i la possibilitat d'incorporar altres grups al procés, tals com l'ATTF.

A **Pakistan** cal destacar l'augment progressiu de la tensió i la violència al llarg de l'any en diferents escenaris. D'una banda, les FFAA i suposats membres de milícies talibanes vinculades a la xarxa d'Al-Qaida han mantingut enfrontaments armats al llarg de tot l'any, cosa que ha provocat el desplaçament forçat de centenars de persones i ha generat nombroses víctimes mortals (algunes fonts parlen de 400 persones mortes). El Govern va admetre haver desplegat 100.000 efectius al llarg de la frontera amb Afganistan i, en finalitzar l'any, va anunciar haver recuperat el control sobre gran part del territori que fins llavors havia estat en mans d'aquestes milícies. Per altra banda, durant el 2004 han tingut lloc nombrosos atemptats amb motivacions religioses. Les comunitats sunnita i xiïta han estat víctimes i protagonistes d'aquests atemptats, així com d'enfrontaments comunitaris que han causat també centenars de morts en diverses ciutats, entre elles Sialkot, Karachi i Quetta. Aquesta violència va dur el Govern a aprovar diverses mesures que restringissin la celebració d'activitats religioses i a detenir persones vinculades a organitzacions confessionals.

La situació a **Sri Lanka** s'ha caracteritzat per l'augment progressiu de la tensió entre el Govern i el grup armat d'oposició LTTE, cosa que ha elevat els advertiments davant del creixent risc de fracàs que travessa el procés de pau. A l'augment de la violència s'hi han sumat els intents fallits de Noruega de reprendre les converses entre les parts. A més, cal afegir que l'escissió interna que va sofrir el LTTE no ha fet sinó empitjorar la situació, donades les acusacions al Govern de protegir aquesta escissió, així com dels enfrontaments violents que s'han produït entre les dues faccions. Un fet especialment destacable de 2004 va ser la victòria a les urnes del partit de la Presidenta C. Kumaratunga, el PA, victòria que va servir per posar fi a la bicefalia de l'Executiu.⁸

a Sri Lanka l'augment progressiu de la tensió entre el Govern i el grup armat d'oposició LTTE han posat en risc el procés de pau

b) Sud-est asiàtic i Oceania

Països	Causes de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Filipines	Fragilitat democràtica	Estancament
Indonèsia (Moluques)	Instrumentalització religiosa, colonització demogràfica, autonomia vs. independència	Escalada
Indonèsia (Sulawesi)	Instrumentalització religiosa, colonització demogràfica	Estancament
Indonèsia (Papua Occidental/ Irian Jaya)	Autonomia vs. independència, enfrontaments comunitaris, colonització demogràfica i control pels recursos naturals	Reducció

A **Filipines**, la violència política prèvia a les eleccions presidencials del mes de maig va provocar la mort de més de 140 persones. Posteriorment, durant les sis setmanes que va durar l'escrutini, es van registrar alguns atemptats, així com nombroses i massives manifestacions protagonitzades per simpatitzants del candidat opositor per protestar contra un suposat frau massiu orquestrat per part de la fins llavors presidenta i finalment vencedora de les eleccions, G. M. Arroyo. Per altra banda, a la regió de Cordillera es va incrementar considerablement la tensió després que l'antic grup armat d'oposició CPLA declarés que donava per finalitzat l'acord de pau a què va arribar el 1986 amb la llavors presidenta C. Aquino, per considerar que els successius Governos no han complert els compromisos estipulats en aquest acord, especialment els que fan referència al desenvolupament de l'autonomia de la regió i al control de l'extracció il·lícita de recursos naturals. A pesar que el Govern va autoritzar el llançament d'un pla per estabilitzar la regió, els índexs de violència, així com la pràctica del narcotràfic, van seguir incrementant-se de forma substantiva durant el segon semestre de l'any.

A **Indonèsia**, la celebració dels primers comicis presidencials de la història del país i la intensificació de la lluita antiterrorista que va seguir després d'un atemptat contra l'Ambaixada australiana a Jakarta van provocar diversos disturbis i enfrontaments en distintes regions del país. A **Sulawesi**, els enfrontaments comunals a la regència de Donggala i al districte de Poso es van saldar amb diversos morts i ferits i van provocar el desplegament de centenars d'efectius policials i militars per part del Govern, que considera que encara no han estat restituïdes plenament les condicions de seguretat des de la fi de l'espiral de violència el 2002. A **Papua Occidental / Irian Jaya**, a pesar que distintes organitzacions de la societat civil van unir els seus esforços i van emprendre diverses iniciatives per lluitar de forma pacífica per l'autodeterminació de la regió, el grup armat d'oposició OPM va seguir portant a terme alguns atacs esporàdics i, per altra banda, es van registrar enfrontaments comunitaris en diversos moments de l'any a la regió de Kwamki Lama.

A **Moluques**, la celebració del 54è aniversari de la independència de l'autoproclamada República de Moluques Sud per part del grup armat d'oposició FKM va provocar el pitjor esclat de la violència des de l'acord de pau de febrer de 2002. Aquests enfrontaments entre les comunitats cristiana i musulmana van provocar més de 40 morts, dos centenars de ferits i el desplaçament de milers de persones. El Govern, que el setembre de 2003 havia decretat el final de l'estat d'emergència, es va veure obligat a desplegar novament centenars d'efectius per prevenir eventuais nous brots de violència, que es podrien veure agreujats per la presumpta arribada de membres de l'organització Laskhar Yihad.

A Moluques es va provocar el pitjor esclat de la violència des de l'acord de pau de febrer de 2002

Europa i Àsia Central

a) Àsia Central i Caucas

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Armènia	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat	Estancament
Azerbaidjan	Desigualtats en la distribució de recursos, fragilitat democràtica	Escalada
Geòrgia	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat, independència de les regions de Abkhàzia i Ossètia del Sud	Escalada
Kirguizistan	Independència de la Vall de Ferghana, fragilitat democràtica	Estancament
Turkmenistan	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat	Estancament
Uzbekistan	Independència de la Vall de Ferghana, problemes de governabilitat	Escalada

En el Caucas Sud, mentre a Armènia i a Azerbaidjan les protestes i mobilitzacions de l'oposició van decriure, a Geòrgia la situació va continuar sent de tensió, tant a Abkhàzia com a Ossètia del Sud. A **Armènia**, la coalició Artarutiun, a pesar d'haver rebutjat de forma sistemàtica les reformes proposades pel govern per considerar que eren insuficients, finalment va acceptar diverses de les recomanacions com un primer pas

cap a la democratització. Mentre que a **Azerbaidjan** van continuar les mobilitzacions socials a causa de la falta de recursos econòmics en el país, es van iniciar els judicis contra els líders polítics que havien mobilitzat l'oposició i a finals d'any es va registrar un enfrontament a la frontera amb Geòrgia que va causar la mort d'un civil àzeri i l'escalada de la tensió política interfronterera.

A **Geòrgia**, el President, M. Saakaixvili, va aconseguir donar certa estabilitat al seu Govern i a la seva política centralista amb l'expulsió del líder d'Adjària, A. Abaixidze, a principis d'any, fet que va aprofitar per reformar els estatuts de totes les regions autònomes (Abkhàzia, Adjària i Ossètia del Sud). En aquestes dues últimes repúbliques, les modificacions centralistes van provocar un augment de la tensió política. Les disputades eleccions presidencials del 3 d'octubre a **Abkhàzia** van provocar una crisi interna i finalment un acord de Govern entre el candidat opositor independent, S. Bagapsh, i l'actual Primer Ministre prorus, R. Khadzhimba, i la celebració de nous comicis per al 13 de gener de 2005. Geòrgia ja ha anunciat els primers contactes amb S. Bagapsh de cara a la resolució del conflicte sobre l'estatus d'Abkhàzia.⁹ En el cas d'**Ossè-**

A Ossètia del Sud, l'escalada de la violència armada entre ossetians i georgians va provocar desenes de morts i un miler de persones desplaçades

tia del Sud, les modificacions van provocar l'enfrontament directe amb les autoritats i van sol·licitar el suport de Rússia contra el que van considerar una ingerència. Aquesta situació ha provocat una escalada de la violència armada entre ossetians i georgians, desenes de morts i un miler de persones desplaçades que a finals d'any semblava de créixer gràcies a la signatura de diversos acords d'alto el foc. No obstant, es van produir nombroses denúncies de violacions de l'alto el foc per

part d'ambdós bàndols (Geòrgia va continuar desplegant efectius militars a la zona a pesar de l'acord de desmilitarització). Finalment, i tot i les reticències de Rússia, l'Enviat Especial per al Caucas Sud de la UE, H. Talvitie, es va reunir amb el Primer Ministre georgià, Z. Jhvània, per tractar la situació del conflicte ossetià, ja que la UE planeja organitzar una reunió a Sofia entre aquest i el President ossetià, I. Kokoity, per a la qual a finals de 2004 encara no havia data.

Quadre 2.3. La inestabilitat en el Caucas Sud

El Caucas Sud és una zona estratègica molt important per a Europa i els EUA a causa de la seva ubicació privilegiada de pont entre Àsia i Occident i per la presència de recursos energètics. Des de finals de 2003 i durant l'any 2004 s'ha produït un augment de la tensió política després de la celebració d'un procés electoral denunciat com a fraudulent per organismes regionals com el Consell d'Europa i l'OSCE, tant a Geòrgia com a Armènia i Azerbaidjan. Aquest factor ha estat el desencadenant d'una major implicació de la comunitat internacional a la zona, especialment dels EUA en detriment del Govern rus, que ha posat de manifest la falta de garanties democràtiques a la regió, els problemes de governabilitat, les sistemàtiques violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals, així com dels problemes de seguretat regional (existeixen tres conflictes no resolts oberts, a les Repúbliques georgianes d'Abkhàzia i d'Ossètia del Sud i per la sobirania de l'enclavament de Nagorno-Karabaj, disputada entre Armènia i Azerbaidjan, així com la presència de grups vinculats a les xarxes terroristes internacionals o al crim organitzat).

En el cas de Geòrgia, les mobilitzacions socials postelectorals van provocar la caiguda del Govern, en la coneguda com a *revolució de vellut*, i la instauració d'un nou règim sota la presidència de M. Saakaixvili, gràcies al suport dels EUA. A Armènia i a Azerbaidjan, les manifestacions d'amplis sectors de la societat civil no han provocat el canvi de govern esperat però sí l'adopció d'acords a favor de la democràcia.

Els factors que van provocar les mobilitzacions socials en el Caucas Sud són comuns a altres Estats de l'esfera ex-soviètica com Bielorrússia o Ucraïna. En aquest últim cas, a finals de 2004 l'oposició política va portar a terme la *revolució taronja*, que també va suposar un canvi de Govern i la introducció de mesures democràtiques.

En els cinc estats d'Àsia Central, la fragilitat democràtica, la conculcació de les llibertats fonamentals, els problemes vinculats al tràfic de drogues, armes i persones i la delimitació fronterera, així com els atacs perpetrats pel grup armat islamista Hizb ut-Tahrir han marcat la situació regional durant l'any 2004. Al **Kirguizistan**, el Govern ha intensificat la seva campanya de control de l'oposició i dels mitjans de comunica-

ció. El Govern de **Turkmenistan**, per la seva banda, continua expulsant del país a tots els opositors al règim. Els atemptats a **Uzbekistan** atribuïts al grup Hizb ut-Tahrir i els enfrontaments entre aquest grup i els cossos de seguretat estatals han provocat uns 40 morts i desenes de ferits. La inestabilitat a la zona va propiciar la designació per part de Nacions Unides d'un Expert independent en matèria de drets humans per capacitar als diferents Governos en matèria de drets humans.

b) Europa

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Bielorrússia	Fragilitat democràtica (repressió oposició política)	Escalada
Moldàvia, Rep. de	Fragilitat democràtica, independència de la regió del Dniéster	Estancament
Sèrbia i Montenegro	Fragilitat democràtica, lluit pel poder polític	Estancament
Sèrbia i Montenegro (Kosovo)	Autonomia vs. independència	Escalada
Ucraïna	Fragilitat democràtica, problemes de governabilitat	Escalada

Durant l'any es va produir un augment significatiu de la tensió política a les ex repúbliques soviètiques de Bielorrússia, Moldàvia i Ucraïna, especialment en aquest últim país, fet que ha provocat una major implicació de la comunitat internacional també en aquesta zona. La proclamació per part de la Comissió Electoral Central de **Bielorrússia** de la victòria del President, A. Lukaixenko, en el referèndum del passat 17 d'octubre amb més del 86% dels vots (i el 90% de participació), que li permetrà concórrer a les eleccions de 2006, va provocar una condemna unànime per part d'organismes regionals europeus com l'OSCE, la UE i el Consell d'Europa, a causa de les denúncies de frau electoral. Aquests dos últims organismes van aprovar sancions concretes per al país i han anunciat que aquestes seguiran vigents fins que el país iniciï un procés de democratització. A més, s'han perpetuat les denúncies de fustigació de l'oposició, mitjans de comunicació i amplis sectors de la societat civil. D'altra banda, a **Ucraïna** la crisi política sorgida de la invalidació de les eleccions presidencials del 31 d'octubre es va desbloquejar després que el Parlament establís per al 26 de desembre la repetició de la segona volta dels comicis presidencials i anunciés la reforma del sistema de Govern presidencial per un altre de parlamentari-presidencial el 2005 (o el 2006). En aquests nous comicis, en les quals es va registrar més del 77% de participació, el candidat opositor V. Iúxenko va arribar gairebé al 52% dels vots mentre que l'actual Primer Ministre, V. Ianukóvitx, només va assolir-ne el 44%. L'últim dia de l'any, V. Ianukóvitx va dimitir del seu càrrec i va acceptar finalment la derrota electoral després que el Tribunal Suprem invalidés totes les seves denúncies de frau electoral. Els EUA i la UE van tenir un paper molt actiu en la gestió de la crisi, cosa que va ser criticada per Rússia. No obstant això, a **Moldàvia** les parts van avançar en les negociacions sobre el futur de la regió del Transdniéster, que reclama la independència, gràcies a la reobertura de les escoles moldaves en aquesta regió, que a principis de 2004 havia provocat una escalada de la tensió política. A finals d'any, a més, diversos sectors de la societat civil van presentar noves propostes de pau que modifiquen les negociacions a cinc bandes, incloent-hi com a observadors a la UE i els EUA.

Als Balcans, els enfrontaments interètnics de finals de març entre albanokosovars i serbis i les eleccions parlamentàries del 17 de novembre a **Kosovo**, que van ser boicotejades per la minoria sèrbia i en les quals va sortir vencedor el líder albanès, R. Haradinaj, han provocat la inestabilitat en tota la regió.¹⁰ A **Sèrbia i Montenegro**, la crisi kosovar també ha tingut conseqüències en la federació. Primer, perquè tant el Primer Ministre montenegrí com el President del Parlament d'aquest país, M. Djukanovic i R. Krivokapic, van anunciar el seu suport a l'abolició de la federació amb Sèrbia a causa de la inestabilitat a Kosovo i de la consolidació que estan aconseguint els partits de caràcter ultranacionalista a Sèrbia (a pesar del nomenament com a nou President del moderat B. Tadic després de quatre processos electorals). Segon, perquè el Govern del Primer Ministre serbi, V. Kostunica, va cridar al boicot de les eleccions kosovars, va anunciar

10. Vegi's capítol de rehabilitació postbèl·lica.

que no col·laboraria amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia, i va rebutjar negociar amb el nou líder kosovar, a qui acusa de crims de guerra. El nou Representant Especial del Secretari General de l'ONU per a Kosovo i cap de la UNMIK, S. Jessen-Petersen, va destacar la importància de la millora de les relacions bilaterals per a la construcció de la pau no només a Sèrbia i Montenegro, sinó a tota la regió, a causa de l'obertura de nous focus de crisi com les demandes d'independència de Presevo i les reclamacions de Vojvodina.

Pròxim Orient

Països	Causas de fons	Evolució respecte a gener de 2004
Aràbia Saudita	Lluita antiterrorista, fragilitat democràtica	Escalada
Iran	Lluita pel poder polític i fragilitat democràtica	Estancament
Líban – Israel	Disputes territorials, impacte del conflicte armat entre Israel i Palestina	Escalada
Síria	Pressió dels EUA i Israel i reactivació de la qüestió kurdo-siriana	Nova tensió
Iemen	Lluita pel poder polític	Nova tensió

A **Aràbia Saudita**, l'any ha estat marcat pels diversos atemptats que s'han produït contra interessos estrangers, fonamentalment nord-americans, que han vingut acompanyats d'un increment dels enfrontaments armats i de les operacions de lluita antiterrorista portades a terme per les forces de seguretat, que han practicat nombroses detencions. L'esdeveniment de major gravetat va ser el segrest de 240 persones vinculades a empreses petrolieres estrangeres, que es va saldar amb la mort de 22 persones. En un altre ordre, cal destacar l'anunci de la celebració d'eleccions municipals per primera vegada en el país en 40 anys, en les quals no podran participar les dones.

A l'**Iran** la victòria del sector conservador en les eleccions legislatives després de l'anul·lació de 2.000 candidatures reformistes va marcar l'inici de l'any, que s'ha caracteritzat per les detencions de periodistes i en general de persones acusades de reformisme o de violació de diversos codis islàmics de conducta. L'últim trimestre ha vingut condicionat per les negociacions relatives al programa d'enriquiment d'urani portades a terme amb la diplomàcia europea, que finalment han dut l'Executiu iranià a la suspensió temporal d'aquest programa davant la possibilitat de sancions per part del Consell de Seguretat de l'ONU.

Síria, en el context de l'ocupació de l'**Iraq** i de la "guerra contra el terrorisme internacional" promoguda pels EUA, ha estat acusada reiteradament per part de l'Administració Bush durant el 2004 de protegir a membres de l'anterior règim iraquian, d'amagar les suposades armes de destrucció massiva iraquianes, de no impedir el pas a l'Iraq de combatents iraquians i àrabs i de no controlar el traspàs de fons econòmics destinats als grups armats d'oposició. Després de l'aprovació per part del Congrés nord-americà de la Llei sobre

A Síria, cal ressenyar els enfrontaments entre la població kurdo-siriana i les forces de seguretat sirianes

la responsabilitat siriana i la recuperació de la sobirania libanesa de 2003,¹¹ que va suposar la imposició de sancions econòmiques per part dels EUA, la pressió ha tingut implicacions i efectes directes en les facetes internacional i regional: 1) a nivell diplomàtic internacional, els EUA van propiciar, amb el suport de França l'aprovació al setembre de la Resolució 1559 del Consell de Seguretat,¹² que crida a la retirada de les forces sirianes del territori libanès. Com a mostra d'acatament, **Síria** va replegar 3.000 dels 17.000 efectius de les tropes que té a la vall de Beqaa, a la frontera sirio-libanesa; 2) en el contenciós regional amb Israel, i després d'intensificar el Govern d'A. Sharon a finals de novembre la seva exigència que un eventual

11. En anglès Syrian Accountability and Libanese Sovereignty Act of 2003.

12. Resolució S7RES/1559, de 2 de setembre de 2004 del Consell de Seguretat de l'ONU. Sobre la Syria Act, vegi's: GERVÁS, Pedro: "Síria a la sombra del Iraq ocupado", *Nación Árabe*, núm. 51, Primavera, 2004, pp. 93-101.

retorn a les negociacions sirio-israelianes hauria de partir de zero (és a dir, obviant els acords assolits amb el Govern laborista d'I. Barak fins l'any 2000, quan es van interrompre les negociacions sirio-israelianes), l'Enviat Especial de Nacions Unides per al Pròxim Orient, T. Rosegveu-Larsen, va anunciar que el Govern siríà hauria proposat reprendre les negociacions amb Israel.

En l'ordre intern, cal ressenyar els enfrontaments entre la població kurdo-siriana i les forces de seguretat sirianes que van ocasionar al març 43 morts i més de 300 detinguts excarcerats mesos després. Diversos mitjans de comunicació àrabs i internacionals han posat en relació l'activació de la qüestió kurdo-siriana amb operacions de desestabilització executades pels serveis secrets israelians en col·laboració amb elements kurdo-iraquians adscrits a les organitzacions del Partit Democràtic del Kurdistan (PDK) i de la Unió Democràtica del Kurdistan (UDK) en el context de la pressió promoguda contra el règim de B. al-Assad. Israel ha seguit acusant Síria d'allotjar organitzacions palestines en el seu sòl i ha seguit amenaçant d'atacar novament el territori siríà.

Al **Líban**, l'Exèrcit israelià va efectuar diverses incursions sobre territori libanès, cosa que va originar enfrontaments a la frontera entre efectius israelians i membres de les milícies armades de Hezbol·lah (maig, novembre i desembre) per la defensa de les Granges de Sheba (territori situat al sud de Líban que roman il·legalment ocupat per Israel). A finals d'any els EUA i França van decidir incloure el canal de TV *Al Manar*, vinculat a l'organització política de Hezbol·lah, en les seves respectives llistes d'organitzacions terroristes.

Al **Iemen**, el tercer trimestre de l'any, després d'intensos enfrontaments armats, el Govern va anunciar la derrota dels seguidors del clergue xiïta H. al-Huthi. Els enfrontaments es van produir després del fracàs d'un intent de negociació amb el clergue, a qui el Govern va acusar de promoure la violència sectària i de formar un grup armat, i van continuar a pesar que el Govern va declarar derrotats els seguidors de H. al-Huthi. Més de 2.000 membres de les forces de seguretat van ser desplegats. Segons algunes fonts, almenys 200 persones poden haver mort com a conseqüència de la violència armada.

Països que deixen de ser tensió	Causes de fons
Afganistan – Pakistan	Incursions des del territori pakistanès de les milícies Talibanes i de les FFAA d'ambdós països, fragilitat democràtica, lluita pel poder polític
Índia (Bengala Oest)	Lluita pel poder polític
Illes Salomó	Governabilitat, enfrontaments comunitaris
Maldives	Fragilitat democràtica

Situacions de tensió i disputes d'alt risc

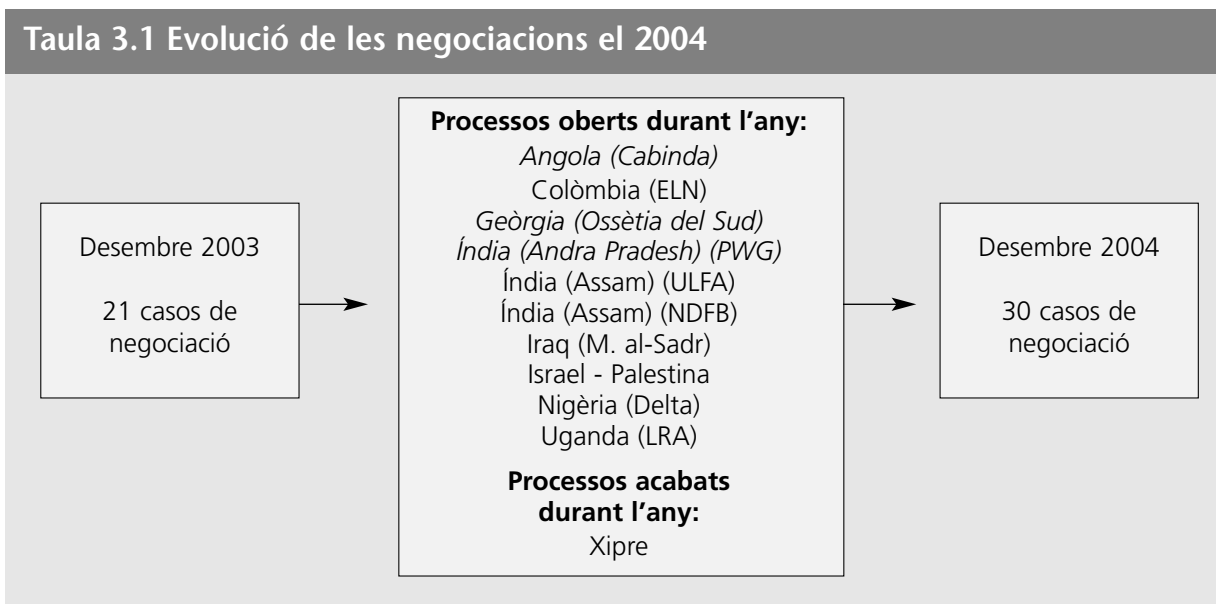
■ Països amb tensions i disputes d'alt risc (indicador núm. 2)

3. Processos de pau

L'any 2004 ha estat especialment intens i positiu quant a l'evolució dels **processos de pau (indicador núm. 3)**. Cal destacar la incorporació de deu nous processos de negociació o intents exploratoris al llarg de l'any, com es pot apreciar a la taula 3.1. El balanç final és que el desembre de 2004 existien **30 processos de negociació oberts** (nou més que el desembre de 2003), 17 dels quals corresponen a conflictes armats i 13 a conflictes que en finalitzar l'any no estaven en fase armada, però tampoc estaven resolts. Aquestes dades indiquen, per tant, que pràcticament en dos de cada tres conflictes armats que tenen lloc actualment existeixen processos de negociació en marxa o en fase exploratòria, un percentatge poques vegades aconseguit i que convida a reforçar les diplomàcies de pau que aposten per obrir diàlegs.

Pràcticament en dos de cada tres conflictes armats que tenen lloc actualment existeixen processos de negociació en marxa o en fase exploratòria

Taula 3.1 Evolució de les negociacions el 2004

Cal assenyalar també que en els últims mesos de l'any es van iniciar intents de negociació en dos conflictes summament complexos: el palestí i l'ugandès. El conflicte de Sudan (SPLA) ja no figura en la categoria d' "armats" a causa de l'absència d'enfrontaments significatius al llarg de tot l'any i per l'acord assolit l'últim dia de desembre, per la qual cosa ha estat catalogat com a "no resolts", a l'espera d'una pròxima implementació de l'acord de pau.¹ També s'ha retirat d'aquest apartat el cas de Xipre, ja que a mitjans d'any el Secretari General de l'ONU va considerar que de moment ja no eren necessaris els seus bons oficis, en no tenir èxit les seves propostes. En finalitzar l'any, i sense comptar els tres processos en fase exploratòria, un 37% de les negociacions funcionaven relativament bé, un 44% amb dificultats i un 19% funcionaven malament.

1. A la taula 3.1 i 3.2 s'assenyalen en cursiva els conflictes sense activitat armada però que no estan resolts. En aquest apartat entenem per "conflictes no resolts" aquelles situacions en les quals, havent-hi existit en el passat un nivell elevat de tensió, amenaces de caràcter militar o enfrontaments armats, en l'actualitat no es produeixen aquest tipus d'enfrontaments, però que les parts encara no han assolit un acord de pau definitiu, fet que motiva que existeixin o s'explorin negociacions.

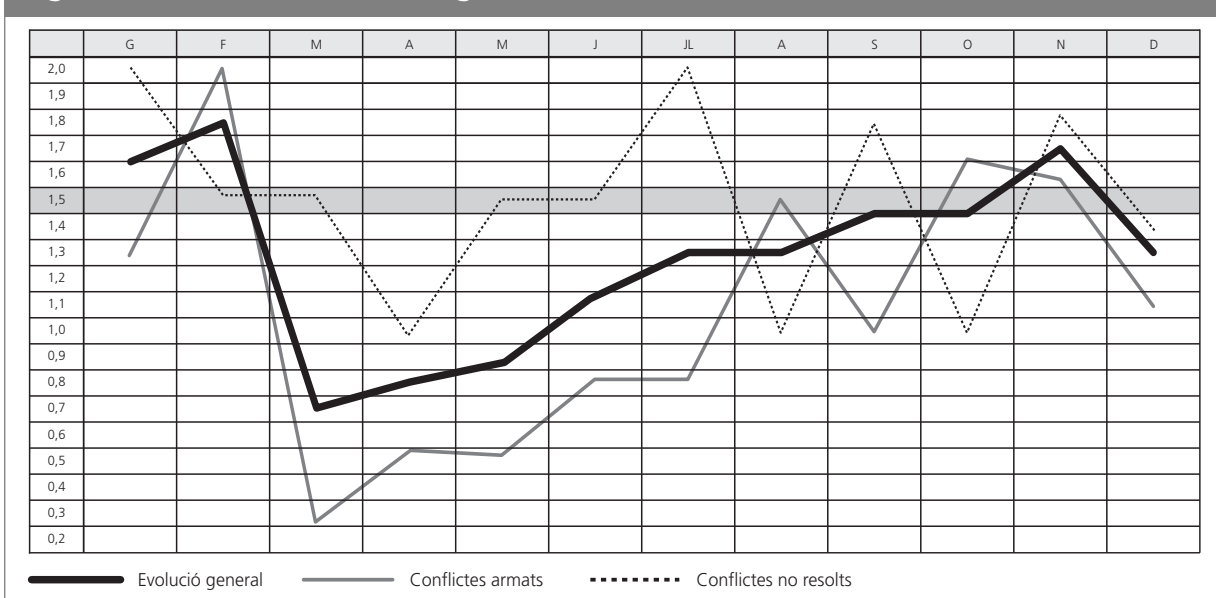
Taula 3.2 Situació de les negociacions a finals de 2004

Bé (10)	Amb dificultats (12)	Malament (5)	En exploració (3)
Angola (Cabinda)	Colòmbia (AUC)	Geòrgia (Abkhàzia)	Colòmbia (ELN)
Armènia-Azerbaidjan	Côte d'Ivoire	RD Congo	Israel - Palestina
Congo	Filipines (MILF)	Sàhara Occidental	Uganda (LRA)
Índia (DHD)	Filipines (NPA)	Sri Lanka	
Índia (NDFB)	Geòrgia (Ossètia Sud)	Sudan (SLA-JEM)	
Índia-Pakistan	Índia (NSCN-IM)		
Iraq (M. al-Sadr)	Índia (PWG)		
Senegal (Casamance)	Índia (ULFA)		
Somàlia	Libèria		
Sudan (SPLA)	Myanmar (KNU)		
	Nigèria		
	RPD Corea - EEUU		

Àfrica

Del continent africà s'analitzen les negociacions de 12 conflictes, set dels quals són armats i uns altres cinc es consideren no resolts. Destaca la incorporació de tres nous processos: Angola (Cabinda), Nigèria (Delta) i Uganda. El desenvolupament de les negociacions de pau ha estat més positiu en els conflictes no resolts que en els conflictes armats, encara que en aquests últims s'ha produït una tendència a la millora molt significativa a partir del mes d'abril, amb l'excepció de l'últim mes de l'any. No obstant, tal com es pot comprovar en el quadre següent, la tònica general en el continent africà és d'una certa fragilitat en els processos, a tenor de la puntuació obtinguda durant l'any (una mitjana d'1,3 punts sobre un total de 3).

Figura 3.1. Evolució de les negociacions al continent africà, 2004

a) Àfrica Austral

El conflicte entre el Govern d'**Angola** i els grups armats d'oposició que operen en la rica regió petrolífera de **Cabinda** va entrar en una fase de clara distensió, després que els grups armats d'oposició FLEC i FLEC-FAC es fusionessin per dialogar conjuntament amb el Govern. Des d'abril de 2002, més de 2.000 membres d'aquests grups han lliurat les armes i es troben a l'espera d'un procés de reinserció.

b) Àfrica Occidental

A **Côte d'Ivoire**, la situació s'ha mantingut inestable pràcticament tot l'any, a pesar que a l'agost es van signar els Acords d'Accra III per portar a terme reformes polítiques i un nou calendari de desarmament i desmobilització. En els últims mesos de l'any, no obstant això, es van produir greus enfrontaments amb les tropes franceses presents en el país, que van augmentar la tensió i les violacions de drets humans i van paraitzar tots els plans de desarmament. A mitjans de desembre, no obstant, i gràcies a la mediació de Sud-àfrica, es va assolir un acord per accelerar el procés de pau, relançar l'estancat procés de desarmament i activar les funcions del Govern de Transició Nacional. El Parlament també va aprovar la naturalització d'unes 700.000 persones, cosa que permetrà que el principal capdavanter de l'oposició pugui presentar-se a les eleccions. El cas de **Libèria** s'ha caracteritzat pel retard a iniciar un procés de desarmament a causa dels canvis de lideratge en el LURD i als enfrontaments entre diferents faccions d'aquest grup. No obstant això, s'ha aconseguit desmobilitzar uns 100.000 combatents. A finals d'any es va iniciar també el procés de reestructuració de les FFAA, després de 14 anys de conflicte.

Dels conflictes que assolen diverses zones de **Nigèria**, cal destacar que en el segon trimestre de l'any els líders de les milícies ètniques Ijaw i Itsekeri, de l'estat **del Delta**, van acordar un alt el foc per intentar posar fi a sis anys d'enfrontaments. Posteriorment es va acordar iniciar un procés de desarmament, concedir una major autonomia a la regió i un increment dels beneficis procedents de l'explotació petrolífera. A l'agost es va iniciar també una Conferència de Pau entre els representants de les comunitats musulmana i cristiana de l'estat **de Plateau**, que va permetre frenar els enfrontaments dels mesos anteriors.

Finalment, i en relació amb el contenciós entre el grup armat d'oposició MFDC i el Govern de **Senegal** per la regió de la **Casamance**, el fet més destacable ha estat el canvi de lideratge del grup, i una major predisposició del mateix per negociar una autonomia per a la regió, cosa que ha permès la signatura d'un acord de pau en finalitzar l'any, després de 22 anys d'enfrontament. L'acord contempla la fi de l'ús de la violència, una amnistia per als membres del MFDC i la seva integració voluntària en les forces de seguretat del país. Està previst que un Comitè Mixt supervisi l'alto el foc.

c) Corn d'Àfrica

L'any 2004 probablement passarà a la història per assentar les possibles bases de la finalització de dos dels conflictes més problemàtics del continent africà, ambdós situats a la zona del Corn d'Àfrica. El procés de pau de **Somàlia**, que s'ha desenvolupat des de la capital kenyana, ha donat com resultat la inauguració d'un nou Parlament Federal de Transició, els primers acords per a la desmobilització de certes milícies i l'inici d'un programa de desarmament, el nomenament d'un nou President i d'un Primer Ministre, la sol·licitud a la UA perquè hi enviï una força de manteniment de la pau que ajudi a estabilitzar el país i la celebració a Suècia d'una primera conferència de donants. Està previst que a principis de 2005 el nou Govern es pugui instal·lar ja a la capital somali.

Per la seva antiguitat i letalitat, l'esdeveniment més significatiu dels processos de pau africans és sens dubte el **del sud de Sudan**, que va finalitzar amb un acord entre el Govern i el SPLA a finals d'any, i un acte solemne de celebració en els primers dies de gener de 2005, després de dos anys d'intenses negociacions i d'una ralentització del procés en els últims mesos de l'any, com a conseqüència de l'atenció que mereixia el conflicte de la zona sudanesa de Darfur. Al maig es van signar en Kenya tres protocols que resolien alguns dels assumptes que tradicionalment provocaven demores, com el repartiment del poder polític, la definició de l'estatus i l'administració de les tres regions en disputa. Està previst que el 2005 se celebri una conferència de donants a Noruega, i Nacions Unides té ja preparat un extens pla per a la rehabilitació i el desenvolupament d'aquesta zona del país.

L'esdeveniment més significatiu dels processos de pau africans és sens dubte el del sud de Sudan, que va finalitzar amb un acord entre el Govern i el SPLA a finals d'any

Taula 3.3 Principals aspectes de l'acord de pau assolit en el sud de Sudan

Temes	Detalls
FFAA	<ul style="list-style-type: none"> • 91.000 membres de l'exèrcit es retiraran del sud del país en el termini de dos anys i mig, mentre que el SPLA compta amb vuit mesos per retirar els seus efectius del nord. • Nord i sud mantenen separades les seves FFAA. • Durant els sis anys d'autonomia es formarà una força conjunta de 21.000 soldats que serà desplegada en algunes de les zones més controvertides. • Si després dels sis anys el sud decideix no independitzar-se, es formarà un exèrcit conjunt de 39.000 soldats.
Autonomia	<ul style="list-style-type: none"> • El sud comptarà amb una autonomia de sis anys. • El 2011 se celebrarà un referèndum d'autodeterminació.
Repartiment del petroli	<ul style="list-style-type: none"> • Els beneficis extrets del petroli seran repartits a parts iguals entre l'administració de Khartum i la del sud del país.
Temes econòmics	<ul style="list-style-type: none"> • S'utilitzaran dues monedes distintes en el marc d'un sistema bancari dual. El nord utilitzarà la Lliura sudanesa i el sud el Dinar.
Administració	<ul style="list-style-type: none"> • Es constitueix un Govern d'Unitat Nacional. • O. Al-Bashir seguirà en el seu lloc de Cap d'Estat, i el líder del SPLA, J. Garang, serà el nou Vicepresident. • El repartiment dels llocs de responsabilitat es dividirà en un 70:30 a favor de Khartum en el nou Govern central transitori i en un 55:45 en les àrees d'Abeyi, Nil Blau i Muntanyes de Nuba.
Llei islàmica	<ul style="list-style-type: none"> • La llei islàmica (<i>Sharia</i>) roman en el nord del país. • Algunes parts de la Constitució seran reelaborades perquè la llei islàmica no pugui ser aplicada a la població no musulmana en el conjunt del país. • El status de la <i>Sharia</i> a la capital, Khartum, serà decidit per una assemblea escollida.
Altres	<ul style="list-style-type: none"> • Cada territori utilitzarà la seva pròpia bandera, el nord amb l'existent actualment i el sud amb una de nova.

Lamentablement, i en contrast amb el que ha succeït en el sud del país, els enfrontaments han predominat sobre les negociacions a la regió sudanesa de **Darfur**, a pesar dels múltiples intents de negociació amb els grups JEM i SLA, perpetrats des del Txad, Etiòpia o Nigèria, normalment després de l'exigència d'aquests grups que prèviament es desarmessin les milícies progovernamentals *Janjaweed*, mentre que el Govern sudanès exigia que fossin els dos grups esmentats els que es desarmessin primer. A l'abril es va aconseguir un alto el foc que ha estat violat repetidament al llarg dels mesos posteriors.

d) Grans Llacs i Àfrica Central

A pesar de les dificultats que travessa la democratització de **Burundi** i els dubtes sobre la capacitat del Govern Nacional de Transició per liderar un veritable procés de canvi i per conduir a la desmobilització de nombrosos excombatents, en el país només queda pendent la negociació amb el grup armat d'oposició FNL, liderat per A. Rwsa. Encara que aquest grup va anunciar a l'abril una treva immediata i la seva disposició per iniciar negociacions, i que fins i tot va celebrar més endavant una reunió amb el Govern sud-africà, totes les exploracions van resultar infructuoses, per la qual cosa el FNL va ser declarat com a grup terrorista pel govern. Al desembre es va iniciar un procés de desarmament i desmobilització que afectarà 55.000 combatents durant els pròxims cinc anys. El mes de març es va iniciar a **Congo** un programa de Desarmament, Desmobilització i Reintegració, i encara que s'han registrat acusacions envers alguns antics milicians Ninja que es dedicaven a la delinqüència, el conflicte armat es pot considerar com a pràcticament finalitzat.

Més complex i negatiu resulta, en canvi, el procés que es desenvolupa a les regions de Kivu i d'Ihuri a **la RD Congo**, on persisteixen diversos enfrontaments armats. S'hi han produït alguns intents de pacificació des de diverses instàncies internacionals, que tractaven també d'impedir que el conflicte es regionalitzés com en el passat. Al maig, representants de set grups armats d'oposició de la regió d'Ihuri van signar un acord amb

el Govern Nacional de Transició per procedir al desarmament de les milícies i participar en el procés de transició del país. Aquest programa, no obstant això, ha sofert repetidament retards i dificultats, cosa que va obligar la MONUC a fer una sèrie de propostes per pacificar el conjunt de la regió. Al juny, Rwanda va tancar temporalment la frontera amb la RD Congo, i la UA, la UE i els EUA van portar a terme diverses iniciatives diplomàtiques per reduir la tensió. Després d'uns mesos de calma, a finals d'any es van reobrir les tensions i amenaces, i Rwanda va anunciar que portaria a terme una operació militar a la regió de Kivu per perseguir els grups armats d'oposició rwandesos que operen a la zona.

La nota d'esperança a la regió és la possibilitat que finalment s'obri una negociació entre el Govern d'**Uganda** i el grup armat d'oposició LRA. Després de múltiples oferiments tant d'una part com de l'altra, la petició del LRA que hi intervingués l'ambaixador d'Uganda i l'exigència ugandesa que qualsevol mediació passés per l'antiga ministra que una dècada enrere ja havia protagonitzat els primers diàlegs, el Govern va declarar al novembre una treva temporal per possibilitar les reunions exploratòries entre l'antiga ministra i representants del grup, al mateix temps que Nacions Unides va mostrar el seu suport per a la possible reintegració dels excombatents del LRA.

e) Magrib

El conflicte del Sàhara Occidental ha romàs estancat un any més, en no haver-se assolit cap apropament entre les parts, a pesar de l'intens ritme diplomàtic dels països veïns per explorar noves possibilitats. Nacions Unides ha estès el mandat de la MINURSO en diverses ocasions i ha continuat donant suport a la segona versió del Pla Baker, encara que ha convidat les parts a trobar una sortida negociada. El Secretari General de l'ONU va nomenar el diplomàtic A. de Soto com el seu nou Enviat Personal per al Sàhara Occidental, després de la dimissió de J. Baker III. Al llarg de l'any s'han donat diverses mesures de confiança, com l'alliberament de presoners en mans del Front POLISARIO, l'inici d'un sistema de visites familiars i la instauració d'un servei telefònic i de correu postal, per mitjà d'ACNUR.

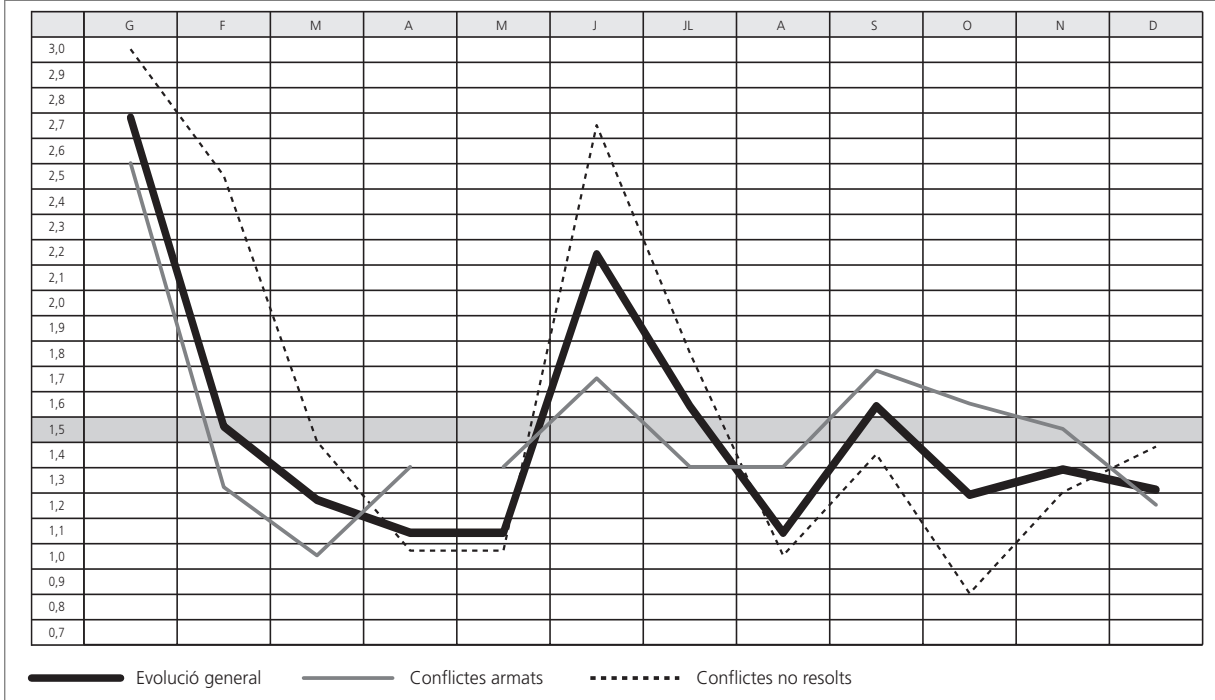
Amèrica

El procés de **Colòmbia** ha estat marcat per fets importants en el transcurs de l'any. D'una banda, l'inici del desarmament i de la desmobilització d'una fracció significativa dels grups paramilitars AUC, amb uns 4.000 efectius que van deixar les armes en els últims mesos de l'any; es calcula que uns altres 10.000 podrien fer-ho el 2005. Aquest procés ha estat acompanyat per l'OEA a través de la Missió de Suport al Procés de Pau a Colòmbia, amb tasques de verificació. Un segon element per considerar han estat les discussions per aprovar un règim d'alternativitat penal, o llei de Veritat, Justícia i Reparació, que impliqui totes les persones desmobilitzades, i que és encara objecte de controvèrsia entre diferents sectors polítics i socials del país. Un tercer esdeveniment ha estat l'inici d'exploracions amb la guerrilla ELN, a mitjans d'any, amb la facilitació de Mèxic, i que ha permès un intercanvi de propostes entre el Govern i aquesta guerrilla. En finalitzar l'any, no obstant això, no s'havia aconseguit encara assolir cap acord per iniciar una negociació formal. Finalment, amb la guerrilla de les FARC, amb la qual no existeix cap negociació política, no ha estat possible concertar tampoc cap acord humanitari, a pesar que durant tot l'any s'han realitzat nombroses gestions nacionals i internacionals per aconseguir-ho.

Àsia

En el continent asiàtic, l'any va començar amb vuit processos de negociació (quatre conflictes armats i quatre no armats), i va acabar amb un total d'onze processos, sis dels quals corresponien a conflictes armats i cinc a conflictes no resolts. Els tres nous processos corresponen a conflictes de l'Índia. Les negociacions en els conflictes no armats han seguit una evolució una mica més positiva que els armats, encara que la tendència global és d'empitjorament, passant d'una puntuació molt elevada al gener (2'7 punts de mitjana sobre un màxim de 3), a 1'3 en finalitzar l'any, i una mitjana mensual d'1'5 per al conjunt de l'any.

Figura 3.2. Evolució de les negociacions al continent asiàtic

a) Àsia meridional

A l'Índia, diversos dels estats que tenen grups armats han aconseguit iniciar o donar continuïtat a processos de pau. A l'estat d'**Andra Pradesh** es va crear un Comitè Conciliatori per obrir negociacions entre el Govern i el grup armat d'oposició PWG. El Govern va decretar un alto el foc i la retirada temporal de les tropes, i posteriorment va aixecar la prohibició que existia sobre aquest grup, que a l'octubre es va fusionar amb el grup MCC, formant el CPI. En acabar l'any, no obstant, diversos incidents violents van impedir la celebració d'una segona ronda de negociacions. A l'estat d'**Assam**, al gener, el grup armat DHD va prorrogar per un any la treva que mantenia amb el govern. Per primera vegada, a mitjans d'any el grup armat d'oposició ULFA va fer una aproximació al Govern de cara a unes possibles negociacions de pau.

A l'Índia, diversos dels estats que tenen grups armats han aconseguit iniciar o donar continuïtat a processos de pau

Aquest grup exigeix la celebració d'un referèndum sobre la qüestió de la independència, però les negociacions es troben estancades ja que aquest grup no accepta l'exigència governamental que primer renunciïn a la violència.

A l'estat de **Nagalàndia**, el Primer Ministre de l'estat de Nizoram, que actua com a facilitador del procés de pau en aquella regió, es va entrevistar a Tailàndia amb membres del grup armat d'oposició NSCN (IM) i després amb el Govern, i va preparar una segona trobada on va assistir el Govern i que va permetre establir un alto el foc d'un any. Al desembre, els líders d'aquest grup van visitar la capital per mantenir converses directes amb el Govern, que també va acordar prorrogar per un any l'alto el foc amb el grup armat d'oposició NSCN (K), una dissidència del grup anterior. A l'estat d'**Orisha**, el grup armat d'oposició PW també va oferir mantenir converses de pau amb el Govern. Posteriorment, aquest va cancel·lar l'ordre d'il·legalització d'aquest grup, vigent des de feia nou anys. Aquest grup va establir una agenda de negociació de 12 punts, que inclou la distribució de terres no utilitzables, el desenvolupament agropecuari i la retirada de les forces militars. A l'estat de **Tripura**, finalment, el líder del grup armat d'oposició NLFT va assenyalar la necessitat de continuar el diàleg polític amb el Govern central, i va anunciar també que el grup armat ATTF col·laboraria igualment en la recerca d'una solució. A finals de l'any, el Govern va signar un acord amb el grup NLFT (NB), facció del NLFT que s'ha compromès a renunciar a la violència i a lliurar les armes.

Els esforços per superar el contenciós entre **Índia** i **Pakistan** per la regió de Caixmir han continuat durant l'any a través de múltiples mesures de confiança desenvolupades pels dos països, amb diverses negociacions directes a alt nivell, l'augment de les delegacions diplomàtiques, la cooperació entre les seves FFAA, l'inici de noves rutes de transport, l'alliberament de presoners, el tractament de temes nuclears, l'enfortiment de la cooperació comercial, la lluita contra el narcotràfic i l'adopció d'un "full de ruta" per a la resolució del conflicte, entre molts altres aspectes.

Encara que al llarg de 2004 no s'ha aconseguit reobrir les negociacions de pau al **Nepal**, trencades l'agost de 2003, s'han produït diversos fets significatius que mostren la possibilitat que a mitjà termini es pugui consolidar alguna iniciativa en aquest sentit. En els primers mesos de l'any, el líder del grup maoista CPN va afirmar que acceptaria una sortida negociada al conflicte a través de la facilitació de Nacions Unides. Al juny, el nou Primer Ministre va assenyalar que buscava la manera de dialogar amb aquest grup, i el Govern va crear un comitè de negociacions. En els mesos posteriors, el clima polític es va endurir, a pesar que al novembre, tant el Govern com el CPN van decretar un alto el foc temporal, i que el Secretari General de l'ONU va reiterar la seva disposició a col·laborar en la resolució pacífica del conflicte. En finalitzar l'any, una delegació de la UE va visitar el país amb el propòsit d'ajudar a la represa del diàleg.

A **Sri Lanka**, finalment, el procés de pau ha sofert nombrosos obstacles en el transcurs de l'any, entre ells el qüestionament de la facilitació noruega i el sorgiment de l'Índia com a possible facilitadora favorable als interessos del Govern, l'aliança de la Presidenta del Govern amb el partit marxista JVP per concórrer a les eleccions, una important escisió en el LTTE i el desacord del Govern amb l'exigència del LTTE d'instaurar una administració interina a la zona Tamil com a punt de partida per a qualsevol negociació, ja que el Govern és partidari de negociar una solució global. En acabar l'any existia molta tensió i preocupació per la possibilitat que es reprenguessin els enfrontaments, a pesar dels intents de Noruega i d'altres països per relançar les negociacions, preocupació agreujada després per les conseqüències que el tsunami podria causar sobre el procés negociador.

b) Àsia Oriental

Quant a les tensions entre **la RPD Corea** i els EUA pel programa nuclear del primer, al gener la RPD Corea va oferir congelar els seus projectes a canvi d'ajuda econòmica i concessions diplomàtiques. Poc després es va iniciar a Pequín una nova ronda de converses a sis bandes (al costat de Japó, la Xina, Rep. de Corea i Rússia), que s'han repetit en diverses ocasions, cosa que ha permès reduir notablement la tensió existent al llarg de tot l'any, i a pesar de la ralentització de les negociacions en els últims mesos.

c) Sud-est Asiàtic

Dels grups armats que operen a **Filipines**, el Govern d'aquest país manté converses amb dos d'ells, el NPA i el MILF. Al febrer va mantenir una reunió a Oslo amb delegats del **NPA**, i es va comprometre inicialment a seguir negociant amb ells a la Xina o de nou a Oslo. Ambdues parts van aprovar l'establiment d'un comitè conjunt encarregat de supervisar la implementació d'un acord sobre drets humans i Dret Internacional Humanitari. El NPA va posar com a condició que se'l retirés de la llista nord-americana de grups terroristes, petició que posteriorment va ser denegada pels EUA. El Govern de Noruega, no obstant, ha reiterat la seva voluntat de reiniciar les negociacions en el seu país, però diversos enfrontaments produïts al desembre dificultaven aquesta possibilitat.

Quant al grup armat d'oposició **MILF**, s'han mantingut reunions exploratòries a Malàisia, i es va acordar una agenda inicial de negociació amb tres punts: seguretat, rehabilitació de les àrees de conflicte i protecció de certs territoris ancestrals de l'illa de Mindanao. A l'agost, aquest grup va realitzar una campanya d'informació entre els seus membres, i va reiterar la seva voluntat d'arribar a un acord amb el Govern. Poc després, la Presidenta filipina va anunciar un pla de pau que contempla impulsar programes de reconciliació i

diàleg interreligiós, el desenvolupament de les zones de majoria musulmana i la creació d'una Comissió d'Amnistia i Rehabilitació.

A **Myanmar**, per contra, i a pesar de l'ambient distès dels primers mesos de l'any i de l'alliberament de milers de presoners en els últims mesos del mateix, continua la tensió entre la Junta Militar i l'oposició democràtica del país, així com amb la comunitat internacional, que exigeix l'alliberament de la premi Nobel de la Pau, A. S. Suu Kyi. Respecte a les negociacions del Govern amb el grup armat d'oposició karen KNU, al gener es va realitzar una primera trobada, i el grup va acordar un alto el foc provisional. Al setembre es van celebrar noves converses de pau, i el líder del KNU va manifestar el seu desig d'arribar a un acord definitiu.

Europa i Àsia Central

El contenciós entre **Armènia** i **Azerbaidjan** per l'enclavament de Nagorno-Karabaj ha millorat en els últims mesos de l'any, després dels intents de França, Turquia i la UE per superar l'estancament de les negociacions. Els Ministres d'Exteriors d'ambdós països es van reunir a Praga per buscar una solució al conflicte, i van assegurar que les converses mantingudes van ser les més productives de les realitzades fins llavors. Els Presidents d'ambdós països també es van reunir a Kazakhstan, amb motiu de la cimera de la CEI, i van valorar molt positivament la trobada i els compromisos acordats. Posteriorment es van realitzar altres trobades positives a nivell de Ministres d'Exteriors.

Menys avanços han tingut lloc, en canvi, en el conflicte de **Geòrgia** amb la regió d'**Abkhàzia**, a pesar que a l'inici de l'any, el nou President de Geòrgia, M. Saakaixvili, va sol·licitar la col·laboració de Moscou per a la resolució del conflicte i la part abkhaza va mostrar la seva disposició a iniciar converses amb el nou Govern sense precondicions. Després de mesos d'estancament, Geòrgia va demanar a la UE i a l'OSCE una major implicació en la gestió del conflicte. A l'octubre, la tensió es va incrementar després de les eleccions presidencials a Abkhàzia, on el candidat opositor va guanyar amb un lleu avantatge. Després de diverses negociacions, el candidat opositor i l'actual Primer Ministre van acordar repartir-se el poder i repetir les eleccions presidencials al gener de 2005, en una llista conjunta.

Respecte al conflicte de **Geòrgia** amb la regió d'**Ossètia del Sud**, ambdós Governos van aconseguir signar al juliol un protocol per resoldre les seves diferències de forma pacífica, després del qual van procedir a intercanviar presoners de guerra. Geòrgia va sol·licitar a l'OSCE que supervisés la frontera amb Rússia, tot comproment-se a desmilitaritzar la zona. En els últims mesos de l'any la situació va quedar estancada, sense que es produïssin avenços significatius en les negociacions que mantenien membres d'ambdós governs.

Encara que al llarg de l'any no s'ha assolit cap avenç respecte a la resolució del conflicte de **Txetxènia** (Fed. de Rússia), cal d'assenyalar que el President rus, V. Putin, a l'inici d'una cimera celebrada a mitjans de desembre amb el seu homòleg alemany, G. Schroeder, va anunciar que estava preparat per treballar amb Alemanya i la UE per ajudar a resoldre aquest conflicte.

Pròxim Orient

En relació al conflicte de l'Iraq, diversos informes d'estaments militars, polítics i econòmics dels EUA i d'Europa² revelen que l'actuació de les forces d'ocupació, del Govern interí i dels cossos de seguretat iraquianes

2. Vegeu com a exemples els Informes Cordesman, Anthony, *The Developing Iraqi Insurgency: Status at End 2004*, Center for Strategic and International Studies (Washington), 22 de desembre de 2004, <http://www.csis.org/features/iraq_deviraqinsurgency.pdf>, i *What can the US do in Iraq?*, International Crisis Group, 22 de desembre de 2004, <http://www.crisisweb.org/home/index.*cfm?l=1&aneu=3196>.

han fracassat en la seva estratègia d'estabilitzar el país per mitjà de la via militar. El 2004 els EUA s'han vist forçats a modificar reiteradament la seva estratègia 1) *internacionalitzant* la crisi – vinculant la comunitat internacional, el G-8, les Nacions Unides i l'OTAN en la legitimació del procés de transferència de poder i de reconstrucció del país- així com 2) *iraquitant-la* a través de la creació d'una nova instància política tutelada –el govern interí d'I. Allawi– i de la creació de nous cossos de seguretat (Policia i Exèrcit) perquè assumeixin funcions de control de la seguretat interna. No obstant això, el procés de transferència de poder i la seva peça clau, el procés electoral del 30 de gener de 2005, han estat resposts amb un increment de les accions dels grups armats d'oposició a l'ocupació.

La prioritat màxima dels EUA i del Govern interí, la neutralització dels grups armats d'oposició, no s'ha satisfet: ni la via del recurs de l'ús de la força militar (especialment els assalts de Fal·luja d'abril i novembre, i de Najaf de juliol) ni els intents de negociacions amb rellevants sectors de la resistència iraquiana no han fructificat. L'acord assolit a l'abril entre les forces d'ocupació i els grups armats que operen a la ciutat de Fal·luja, que va delegar el control de la seguretat de la ciutat a sectors iraquians oposats a l'ocupació juntament amb elements dels nous cossos de seguretat locals, va fracassar. Després dels dos assalts militars contra Fal·luja, un 60% de la ciutat estava novament en mans de la insurrecció a finals de 2004.

Respecte a l'acord de desarmament de les milícies de M. al-Sadr (agost, 2004) a canvi del compromís del Govern interí de posar en llibertat els detinguts, de cessar les operacions militars a Najaf i d'oferir compensacions econòmiques pel lliurament de les armes, els efectes es mesuren clarament en termes polítics, ja que M. al-Sadr ha acceptat participar en el procés polític sotmetent la seva autoritat a la de l'aiatol·là iranià A. al-Sistani. Des del punt de vista militar, no obstant, i a pesar que les milícies de M. al-Sadr s'han desmobilitzat formalment, importants sectors associats amb grups armats de suposada adscripció xiïta segueixen operant contra les forces d'ocupació i contra els cossos de seguretat iraquians.

A causa del fracàs de contenció dels grups de la insurrecció iraquiana, els EUA van incorporar en la seva estratègia durant tot el 2004 la reobertura de contactes infructuosos amb responsables del partit prohibit Baas, a fi de negociar un acord que permetés incorporar exoficials iraquians de rang mitjà i alt a càrrecs rellevants dels nous aparells de les forces de seguretat i de l'Exèrcit. A finals de desembre es va fer públic que el Pentàgon estudiava enviar forces especials per a la creació d'esquadrons de la mort a l'Iraq, en una iniciativa denominada "Opció El Salvador".³

La mort de I. Arafat a finals d'any ha obligat tant a Israel i Palestina com a la comunitat internacional a plantejar aquest fet com una oportunitat per iniciar una nova temptativa de pacificació de la zona, vistos els fracassos acumulats en tots els intents anteriors. Durant l'any es van produir, no obstant, alguns fets significatius; el Primer Ministre israelià va anunciar que desmantellaria 17 dels 21 assentaments existents a Gaza (Pla de Desconnexió), encara que després es va comunicar que el pla s'endarreriria fins a finals de 2005. El Quartet Diplomàtic, per la seva banda, va anunciar la creació d'un mecanisme de coordinació i de supervisió del Full de ruta. Al juny, el grup armat d'oposició Brigades dels Màrtirs d'Al-Aqsa va presentar la seva disposició a estudiar un alto el foc si Israel complia diverses condicions. En el transcurs del tercer trimestre, Hamàs va acordar participar en les pròximes eleccions municipals, i a Egipte s'ultimaven els detalls per intentar celebrar una nova reunió amb les milícies palestines i assolir un alto el foc. Tant la Jihad com Hamàs van anunciar, no obstant això, que no es presentarien a les eleccions presidencials.

La mort de I. Arafat a finals d'any ha obligat tant a Israel i Palestina com a la comunitat internacional a plantejar aquest fet com una oportunitat per iniciar una nova temptativa de pacificació de la zona

Després de la mort d'Arafat, els grups armats Jihad Islàmica i les Brigades dels Màrtirs d'Al-Aqsa van anunciar una treva de dos mesos, i el Govern israelià es va comprometre a facilitar la realització de les eleccions palestines. El desembre, el Primer Ministre israelià i el candidat a la presidència palestina, M. Abbas, van

3. Hirsh, Michel, Barry, J. i Hosenball, Mark: "The Salvador Option": The Pentagon may put Special-Forces-led assassination or kidnapping teams in Iraq", *Newsweek*, 11 de gener de 2005.

anunciar la seva intenció de reunir-se, després de quatre anys d'allunyament institucional. Dies després, i sota la mediació egípcia, representants israelians i palestins van arribar a un acord de principis per reactivar les negociacions de pau, que inclouria la celebració d'una cimera a Washington durant el mes de juliol, sota els auspicis dels EUA, Rússia i la UE. Es va contemplar també la declaració d'un alto el foc, el replegament de les FFAA israelianes dels territoris ocupats palestins, la reconstrucció dels serveis policials destruïts, la reobertura de l'aeroport de Gaza i altres mesures. També es va celebrar a Noruega una reunió entre la comunitat donant i Nacions Unides, en la qual van participar de forma oficial i per primera vegada en tot l'any representants palestins i israelians. La direcció palestina també es va reunir a Damasc amb els dirigents dels grups armats per negociar una treva en la Intifada. El Primer Ministre britànic, T. Blair, va anunciar a finals d'any la preparació d'una conferència de pau a Londres al llarg de 2005.

Conclusió

El tipus de crisi que han sofert els processos de pau en funcionament, o els factors que han permès obrir nous diàlegs i exploracions de negociació, mostren algunes de les pautes més recurrents en les dinàmiques dels conflictes dels últims anys. L'observació d'aquests factors permet assenyalar, tal com es mostra en el quadre 3.1 del final del capítol, que, per exemple, en nombroses ocasions **els processos no avancen o s'interrompen** pels problemes creats amb les persones o els organismes encarregats de la facilitació, per la incapacitat de les parts de superar el nivell inicial de desconfiança, per les violacions d'un alto el foc decretat prèviament, per les divisions que sofreixen molts grups armats (i també membres d'un mateix Govern) en iniciar-se un procés de pau, o pels desacords respecte a l'agenda que s'ha de discutir o el procediment que s'ha de seguir per arribar a un cessament de les hostilitats.

Es coneixen també els **factors que normalment ajuden a millorar els processos**, a obrir noves exploracions o a generar confiança entre les parts enfrontades. En aquest sentit, sembla necessari revisar les condicions sota les quals un grup pot ser retirat temporalment de les llistes de grups terroristes si ha entrat en un procés de negociació, enfortir les diplomàcies de suport de les fases exploratòries, garantir el finançament dels programes de desarmament, desmobilització i reintegració (DDR) en totes les seves fases, ser realistes en els temps que cada part necessita per negociar (la pressió per finalitzar el conflicte del sud de Sudan abans d'acabar l'any podria conduir a una "pau falsa"), i ampliar el ventall d'oportunitats que ofereixen les arquitectures polítiques intermèdies per resoldre múltiples demandes d'autonomia, federalisme o independència.

Es coneixen també els factors que normalment ajuden a millorar els processos, a obrir noves exploracions o a generar confiança entre les parts enfrontades

En relació a la gestió de les llistes de grups qualificats com a terroristes, l'observació de la taula 3.3 assenyala que durant el 2004, tant alguns Governos com països facilitadors i organismes internacionals han realitzat gestions exploratòries per obrir negociacions de pau amb més d'una dotzena d'aquests grups, mostrant d'aquesta manera que en algunes ocasions pot ser possible i més efectiu intentar buscar camins que permetin assolir una treva, un cessament d'hostilitats i el posterior abandó de la violència per part d'aquests grups, ajudant-los a canalitzar les seves demandes per la via exclusiva de l'actuació política.

Taula 3.4 La gestió amb les organitzacions que figuren a la llista de grups terroristes

Grup	País	Observacions
Autodefenses Unides de Colòmbia (AUC)	Colòmbia	Com a resultat d'uns acords signats al juliol de 2003, en finalitzar 2004 s'havien desmobilitzat prop de 5.000 efectius. L'OEA actua com a verificadora del procés.
Exèrcit d'Alliberament Nacional (ELN)	Colòmbia	Des de juny de 2004 manté exploracions amb el Govern colombià, a través d'una facilitació mexicana.
Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC)	Colòmbia	Durant tot l'any han existit contactes per assolir un Acord Humanitari, amb la facilitació de l'Església catòlica i de Suïssa.
New People's Army (NPA)	Filipines	Manté converses amb el Govern filipí. Al febrer van mantenir una reunió a Noruega.
Maoist Communist Center of Índia (MCC)	Índia	A l'octubre de 2004 es va fusionar amb el PWG, grup sobre el qual el Govern de l'Índia va decretar un alto el foc i va aixecar-ne la prohibició. Estan a l'espera d'una segona ronda de negociacions.
People's War (PWG)	Índia	El 2004, el Govern de l'Índia va decretar un alto el foc sobre aquest grup, que a l'octubre es va fusionar amb el MCC, i va aixecar la prohibició que existia sobre ell. Estan a l'espera d'una segona ronda de negociacions.
Irish Republican Army (IRA)	Irlanda del Nord	Es troba en procés de desarmament, sota control d'una comissió internacional.
Hezbollah	Líban	El febrer de 2004, aquest grup va acordar amb Israel un intercanvi de presos, després de tres anys de negociació per mitjà d'Alemanya.
Partit Comunista de Nepal (CPN)	Nepal	El novembre de 2004, tant el Govern com el CPN van decretar un alto el foc temporal, i Nacions Unides va reiterar la seva disposició a facilitar una resolució pacífica del conflicte.
Brigada dels Màrtirs d'Al-Aqsa	Palestina	El juny de 2004 va anunciar la seva disposició a negociar un alto el foc si Israel compleix determinades condicions. A finals de l'any va anunciar una treva de dos mesos.
Front Popular d'Alliberament de Palestina (FPLP)	Palestina	Va decidir participar en les eleccions presidencials palestines.
Hamàs	Palestina	El setembre de 2004 va decidir participar en les eleccions municipals.
Jihad Islàmica Palestina	Palestina	A finals de 2004 va anunciar una treva de dos mesos.
Army for the Liberation of Rwanda (ALIR)	Rwanda	Uns 1.500 antics membres de les FFAA rwandeses exiliades a la RD Congo van retornar a Rwanda el 2003, i uns altres 3.000 ho havien de fer el 2004, sota un programa de desarmament i reintegració de la MONUC.
Liberation Tamil Tigers of Eelam (LTTE)	Sri Lanka	Des de 2002 manté converses formals amb el Govern, amb facilitació noruega.
Lord's Resistance Army (LRA)	Uganda	A finals de 2004 va iniciar negociacions amb el Govern, el qual va declarar una treva temporal. L'ONU va mostrar el seu suport per a la reintegració dels combatents.

L'evolució dels processos de negociació de l'any 2004, finalment, va viure uns moments crítics, i d'una manera bastant generalitzada, en els mesos de març i abril. Encara que és molt difícil establir factors de causa-efecte sobre processos tan diversos i allunyats, caldria no descartar que diversos successos ocorreguts en aquells mesos en diferents punts del planeta (atemptat d'al-Qaeda a Madrid, nova política anti-terrorista europea, violència a Kosovo, assassinats de líders palestins, revoltes xiïtes a l'Iraq, el setge a Fal-luja, etc.) poguessin crear un ambient general de tensió i de negligència diplomàtica sobre diversos d'aquests processos de pau o de negociació. En tot cas, els fets mostren la fragilitat de molts d'aquests processos i la necessitat d'establir estratègies sostingudes de suport i acompanyament sobre ells, blindant-los de conjuntures desfavorables per a la continuïtat d'unes negociacions que sempre han de sortejar múltiples obstacles abans de donar resultats.

Necessitat d'establir estratègies sostingudes de suport i acompanyament sobre ells, blindant-los de conjuntures desfavorables per a la continuïtat d'unes negociacions que sempre han de sortejar múltiples obstacles

Quadre 3.1 Alguns factors de crisi, ruptura o deterioració de les negociacions de pau el 2004

Factors molt presents

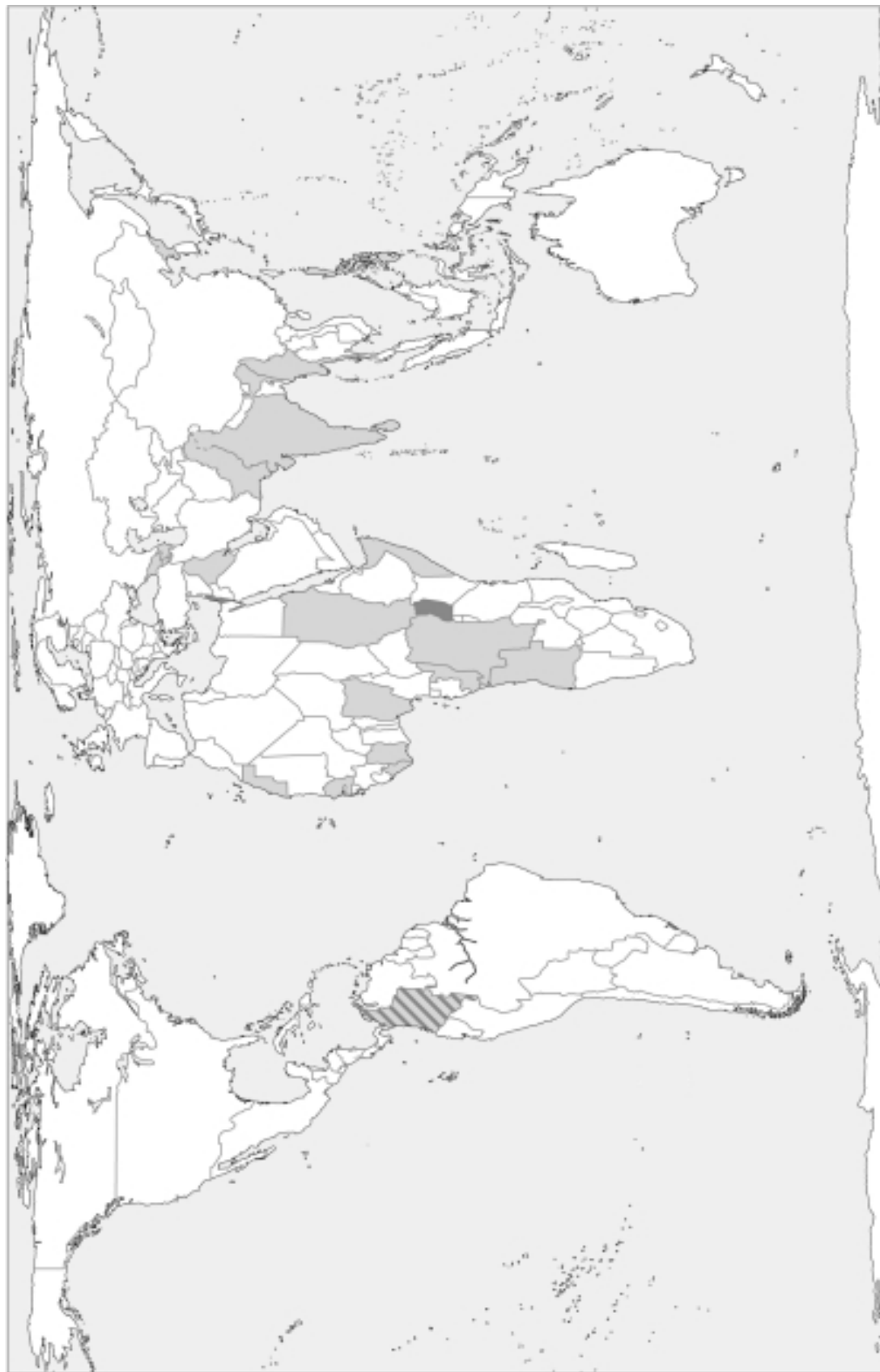
- Problemes de confiança amb **els organismes o persones mediadores**
- Incapacitat per superar la **desconfiança** entre les parts
- Problemes de **seguretat** per portar a terme la negociació
- Violacions de l'alto **el foc**
- Divisions i **lluites internes** en els grups armats
- Desacord sobre el **format del procés** negociador o sobre el procediment a seguir
- Diferències sobre l'agenda a discutir o respecte a la interpretació de la mateixa

Factors bastant presents

- **Fase exploratòria insuficient** o deficient
- Problemes perquè les **FFAA** compleixin amb allò acordat o sobre el seu estatus
- Negativa a cedir en **aspectes substantius**
- Incapacitat per sortir del **marc convencional** i buscar **noves alternatives o possibilitats**
- Negativa a realitzar **canvis estructurals**
- Desacord sobre la **naturalesa del conflicte** o sobre la forma de denominar-lo
- Dificultats per al **desarmament**, la desmobilització, l'acantonament, o la reintegració
- Presència de **crisis humanitàries**
- Negativa a la **participació de tercers**
- Presència o **suport negatiu de tercers**
- Discrepàncies en **el repartiment del poder polític**
- Problemes dintre dels **equips negociadors**
- **Comerç d'armes** i rearmament
- **Narcotràfic** o lluita pel **control dels recursos naturals**
- **Impunitat**
- **Assassinats selectius**
- **Repressió** governamental
- **Absència d'una política de pau d'Estat** o amb continuïtat
- **Paramilitarisme**
- **No reconeixement** d'alguna de les parts com a interlocutora vàlida
- Gestió sobre grups qualificats com a **terroristes**

Altres factors presents

- Violació massiva dels **drets humans**
- Presència d'elements **sabotejadors** (*spoilers*) i falta de control sobre el propi grup
- **Marginació de la societat civil** i dels grups no armats
- **Marginació de regions i municipis** en processos amb dimensions subestatal
- **Pressions militars o econòmiques externes**
- Presència de **nous actors**
- **Canvis en l'agenda** inicial
- **Incompliment d'acords anteriors**
- **Consultes insuficients**
- **Falta de suport econòmic**
- Dificultats derivades de la **negociació simultània amb altres grups armats**
- Instrumentalització de les **negociacions amb grups paramilitars**

4. Rehabilitació postbèl·lica i acompanyament internacional

S'entén per **rehabilitació postbèl·lica** l'acció coordinada de diversos actors primaris, secundaris i terciaris, amb o sense mandat o lideratge internacional, encaminada a abordar: 1) el manteniment de la seguretat; 2) les prioritats de caràcter humanitari i el reassentament de les persones desplaçades o refugiades; 3) la reconstrucció física i dels serveis institucionals bàsics; 4) la resolució de les incompatibilitats de fons (normalització socioeconòmica, democràtica i institucional); 5) la reconciliació, el respecte dels drets humans i la lluita contra la impunitat; 6) la dimensió regional i la reincorporació als fòrums i organismes internacionals; i 7) l'apoderament de la societat civil i la construcció de bon govern a través de l'acompanyament internacional.

El següent capítol recull l'evolució dels **processos de rehabilitació postbèl·lica** a través de l'estudi dels eixos de treball esmentats anteriorment. Els **19 casos** que s'analitzen són aquells en els quals la fase de rehabilitació s'inicia a partir de 1994.¹ Així mateix, s'analitza com s'estableix, es coordina i es finança la intervenció internacional en la fase de rehabilitació i, finalment, s'inclou un apartat amb l'objectiu de contribuir a la transferència de lliçons apreses i bones pràctiques.

El següent quadre sintetitza l'evolució de les distintes dimensions en les quals cal mesurar el procés de rehabilitació postbèl·lica.

Quadre 4.1. Evolució de la rehabilitació postbèl·lica

	SD	HR	RFSB	Res	DHIR	RegInt	SCBG
Afganistan (2001)	M	R	M	M	M	M	R.
Angola (2002)	R	R	M	M	M	R	R.
Bòsnia i Hercegovina (1996)	B	B	B	R	R	B	R.
Congo (2003)	R	R	R	M	R	R	M
RD Congo (2003)	M	M	B	R	R	R	M
Côte d'Ivoire (2003)	M	R	M	M	M	M	M
Eritrea (2000)	B	B	R	R	R	R	R.
Guatemala (1996)	M	R	R	B	M	B	B
Guinea Bissau (1999)	R	B	R	M	R	M	R.
Iraq (2003)	M	M	M	M	M	R	M
Libèria (2003)	R	R	R	M	M	R	M
Macedònia, ERY(2001)	B	B	B	B	R	R	B
Papua Nova-Guinea (Bougainville) (2001)	B	B	B	B	B	B	B
R. Centreafricana (2003)	M	R	M	R	R	R	B
Rwanda (1994)	R	R	R	R	R	R	B
Sèrbia i Montenegro (Kosovo) (1999)	B	M	R	M	M	M	R.
Sierra Leone (2001)	R	B	B	R	R	R	B
Tadjikistan (1997)	B	B	B	R	R	B	R.
Timor Oriental (1999)	B	B	B	B	R	B	B

Nota 1. **SD:** Seguretat i desmilitarització; **HR:** Humanitari i reassentament persones; **RFSB:** Reconstrucció física i de serveis institucionals bàsics; **Res:** Resolució de problemes de fons (construcció de bon govern i participació); **DHIR:** Respecte dels drets humans, lluita contra la impunitat i reconciliació; **RegInt:** Dimensió regional i (re)inserció als fòrums internacionals; **SCBG:** Apoderament de la societat civil (assumpció del control del procés per part dels actors nacionals).

Nota 2. **M:** Malament- Existeixen problemes greus en la seva execució; **R:** Regular- Presenta algunes dificultats importants; **B:** Bé- Evoluciona favorablement.

Nota 3. Al costat de cada país s'indica entre parèntesis l'any que es considera com a punt de partida de l'inici del procés de rehabilitació.

Nota 4. L'evolució reflectida en aquest quadre no és la situació final.

1. La raó d'escollir aquesta data es deu al fet que és llavors quan, a iniciativa de l'Agència de Cooperació Danesa (Danida), va tenir lloc un dels esforços d'anàlisi i d'autocrítica més notable des del punt de vista de l'ajuda internacional davant les atrocitats que van tenir lloc a Rwanda, on en només tres mesos van ser assassinades al voltant d'un milió de persones, 934.000 segons el mateix Govern.

En aquest capítol es classifiquen els països i territoris que es poden considerar en fase de rehabilitació postbèl·lica en tres grups (indicador núm. 4). En primer lloc, aquells en els quals s'ha arribat al cessament de les hostilitats, ja sigui com a resultat de la victòria d'una de les parts o per mediació de tercers, i en els quals existeix un acord de pau que evoluciona raonablement bé (11). En segon lloc, aquells en els quals existeix un acord de pau o cessament d'hostilitats que evoluciona negativament, cosa que dificulta les tasques de rehabilitació postbèl·lica (6). I, finalment, aquells països o territoris que encara es troben en fase bèl·lica, però en els quals existeix una considerable ajuda internacional de caràcter postbèl·lic, que moltes vegades s'utilitza com a incentiu per facilitar la consecució o el compliment d'un acord que permeti posar fi a les hostilitats (2).

El següent quadre desglossa per activitats cadascun dels àmbits de treball de la rehabilitació postbèl·lica especificats anteriorment.

Quadre 4.2. Àmbits de treball de la rehabilitació postbèl·lica	
Seguretat i desmilitarització	<ul style="list-style-type: none"> • Programes de DDR • Desminatge • Recol·lecció d'armament • Capacitació de la policia i l'exèrcit • Protecció de la població, seguretat humana • Protecció d'infraestructures i institucions • Restabliment de les institucions de seguretat nacionals
Humanitari i reassestament de persones	<ul style="list-style-type: none"> • Programes de suport al retorn i reassestament de persones refugiades i desplaçades • Seguretat alimentària • Reconstrucció d'habitatges / centres de refugi i acollida temporals
Reconstrucció física i de serveis institucionals bàsics	<ul style="list-style-type: none"> • Reconstrucció d'infraestructures físiques • Garantia de salut pública • Garantia d'un sistema educatiu • Xarxa de seguretat social • Estratègia de suport i desenvolupament econòmic • Generació d'ocupació • Desenvolupament dels mercats econòmics • Reforma legal dels drets de propietat, treball i mercantil • Suport al comerç internacional • Desenvolupament del sistema d'inversions • Sistema bancari i financer
Construcció de bon govern i participació	<ul style="list-style-type: none"> • Procés d'elaboració d'una Constitució • Governabilitat de transició • Poder executiu • Enfortiment legislatiu • Govern local • Transparència i anticorrupció • Suport als processos electorals • Enfortiment i formació de partits polítics • Suport a la societat civil • Independència, transparència i pluralitat dels mitjans de comunicació
Respecte dels drets humans, lluita contra la impunitat i reconciliació	<ul style="list-style-type: none"> • Justícia transicional (Tribunals internacionals, comissions de la veritat, reparacions i capacitació individual) • Imperi de la llei • Enfortiment del sistema judicial • Desenvolupament de l'Estat de dret • Educació en drets humans • Suport als organismes de diàleg i reconciliació
Dimensió regional i (re)inserció en fòrums internacionals	<ul style="list-style-type: none"> • Obertura de missions diplomàtiques • Ingress a les Nacions Unides • Rondes de negociacions per a l'ingrés a fòrums o a organismes internacionals • Ingress a fòrums o a organismes regionals
Apoderament de la societat civil	<ul style="list-style-type: none"> • Procés de formació d'associacions • Desenvolupament de moviments socials • Organització de fòrums de discussió • Programes de capacitació social

Àfrica

a) Àfrica Occidental

A **Côte d'Ivoire**, l'estancament en l'aplicació dels Acords de Linas-Marcoussis, malgrat les pressions internacionals,² va impossibilitar el començament del procés de desarmament previst per a mitjans d'octubre. El líder de les Forces Nouvelles, G. Soro, va condicionar l'inici d'aquest procés a l'aplicació de les reformes legislatives a les quals es va comprometre el President, L. Gbagbo. A finals de desembre, el Parlament va aprovar una llei que permet la naturalització d'unes 700.000 persones a tot el país. Aquesta decisió podria obrir el camí per a la reforma de l'article 35 de la Constitució, un dels principals aspectes contemplats als acords de pau de 2003.³ Els programes de salut i educació engegats al nord i a l'oest del país es van veure perjudicats per l'increment de la violència en aquestes zones, que va provocar que gran part del personal humanitari fos evacuat temporalment,⁴ encara que l'aprovisionament dels serveis bàsics va quedar assegurat.

Guinea Bissau, per la seva banda, va viure moments d'inestabilitat per l'amotinament d'un sector de les FFAA, que van assassinar al llavors cap, V. Correia Seabra.⁵ El President, H. Rosa va acceptar les demandes dels amotinats i va nomenar el General T. Na Waie com a nou màxim responsable de les FFAA, el qual va anunciar el reingrés a l'exèrcit de 65 alts oficials, expulsats durant els cops d'Estat que han tingut lloc al país en els últims anys. Aquests nous nomenaments garanteixen un reequilibri ètnic i polític del cos militar, dominat fins ara pel grup ètnic Balanta, que representa més d'un terç dels 1,3 milions d'habitants, segons Nacions Unides. La Comunitat de Països de Parla Portuguesa (CPLP) va col·laborar en aquestes reformes militars. La reforma de la seguretat i l'enfortiment de les capacitats de govern es van identificar com els àmbits principals de treball per assolir l'èxit del procés de rehabilitació postbèl·lica al país, segons una anàlisi portada a terme per les cinc missions polítiques i de manteniment de la pau de Nacions Unides a la regió. Sobre la reconstrucció de les infraestructures econòmiques i dels serveis socials bàsics, encara no se n'han recaptat els fons necessaris. En aquest sentit, està prevista la celebració d'una conferència de donants durant el 2005.

A **Libèria** va concloure la fase de desarmament i ara el principal problema és la manca de fons per engegar les fases de rehabilitació i reintegració dels excombatents, que es calcula que són al voltant de 100.000 efectius, segons van destacar la Comissió de Desarmament i Nacions Unides. La seguretat es va incrementar principalment a Monròvia a causa de la presència de 15.000 cascos blaus, però no es va estendre més enllà de la capital, així que les zones on es troben els recursos naturals queden sota el control dels excombatents dels grups armats d'oposició, cosa que perjudica el desenvolupament econòmic d'aquest sector. Sobre el procés electoral, després de mesos d'estancament, el Parlament de transició va retirar la seva petició de portar a terme un cens electoral nacional. Els EUA i el Responsable de la UNMIL, J. Klein, van pressionar en aquest sentit atès que, segons les seves declaracions, l'elaboració d'un cens electoral nacional hauria retardat la celebració dels comicis previstos per a l'octubre de 2005, fet que hauria influït negativament en les aportacions d'ajuda externa al país. L'últim cens, que data de 1984, va determinar una població de dos milions i mig de persones, i en l'actualitat es calcula que és al voltant dels tres milions. Sobre la governabilitat, Nacions Unides i ONG presents en el país van denunciar la corrupció d'alguns membres del Govern nacional de transició.

A Libèria el principal problema és la manca de fons per engegar les fases de rehabilitació i reintegració dels excombatents, que es calcula que són al voltant de 100.000 efectius

2. Vegeu *Baròmetre 6* a <<http://www.escolapau.org/programasbarometro.htm>>.

3. Vegeu el capítol de processos de pau.

4. Vegeu capítol de conflictes armats.

5. Vegeu capítol de tensions.

A **Sierra Leone** es va presentar l'informe final de la Comissió per a la Veritat i la Reconciliació,⁶ que recull les principals recomanacions que haurà de seguir el Govern per assolir la rehabilitació del país durant el 2005. L'informe destaca la necessitat d'enfortir el sistema judicial, l'Estat de dret, el sistema parlamentari i el procés electoral, fomentar una cultura de drets humans i incrementar la transparència de les accions del Govern amb l'objectiu d'evitar la corrupció. El Govern de Sierra Leone té la responsabilitat de crear un Comitè de seguiment que verifiqui l'aplicació d'aquestes recomanacions. Durant l'any, ACNUR va concloure el seu programa de repatriació pel qual han retornat aproximadament 260.000 sierraleonesos en els últims quatre anys. La UNAMSIL va estendre el seu mandat sis mesos més, fins al 30 de juny de 2005, per continuar amb el traspàs de responsabilitats a l'Executiu.

b) Corn d'Àfrica

A **Eritrea**, la rehabilitació postbèlica es va concentrar principalment en tasques de desminatge de la zona fronterera amb Etiòpia i de reconstrucció de les infraestructures danyades durant l'enfrontament armat. Sobre la coordinació internacional, el Govern d'Eritrea va imposar restriccions al moviment dels membres de la UNMEE al llarg de gran part de l'any, dificultant l'execució del seu mandat. Un 60% de la població està en situació de crisi humanitària per la persistència de la sequera, cosa que va motivar que els projectes engegats fossin principalment d'índole humanitària. D'altra banda, va continuar la recaptació de fons per al programa de recuperació integrat (IRP, per les sigles en anglès) de tres anys codirigit per ACNUR, PNUD i BM.⁷ L'IRP ajudarà a afrontar els reptes de la rehabilitació postbèlica, entre d'altres, la reintegració dels refugiats procedents de Sudan i Etiòpia i dels desplaçats interns.

c) Grans Llacs i Àfrica Central

A finals de novembre es va celebrar a Dar es Salaam la **Primera Conferència Internacional de la Regió dels Grans Llacs**, afavorida per Nacions Unides i la UA, amb la participació de 17 caps d'Estat i de Govern. Aquesta Conferència forma part d'un procés de diverses etapes iniciat el juny de 2003, l'objectiu de les quals és establir un Pla Marshall per a la regió mitjançant la promoció de mecanismes de governabilitat, democràcia, pau, seguretat, desenvolupament econòmic i integració regional. Els 11 països que configuren el nucli de la Conferència⁸ van signar la Declaració de Dar es Salaam, les principals conclusions de la qual es resumeixen a continuació.

Quadre 4.3. Primera Conferència Internacional de la Regió dels Grans Llacs. Declaració de Dar es Salaam (19/20 de novembre de 2004)

Eixos temàtics	Conclusions i compromisos
Pau i Seguretat	<ul style="list-style-type: none"> • Aplicació de Pactes de no Agressió i de Defensa Comuna • Establiment d'un marc de seguretat regional per a la prevenció, gestió i resolució pacífica dels conflictes • Inici de polítiques comunes per posar fi a la proliferació descontrolada d'armes lleugeres • Lluita contra el genocidi
Democràcia i Governabilitat	<ul style="list-style-type: none"> • Promoció i respecte per als valors, principis, normes democràtiques de bona governabilitat i els drets humans • Participació efectiva dels diferents actors socioeconòmics del sector privat, la societat civil, les dones i els menors en la consolidació de la democràcia i la governabilitat
Desenvolupament i Integració Regional	<ul style="list-style-type: none"> • Construcció d'un espai econòmic unificat per enfortir l'eficiència econòmica i eradicar la pobresa mitjançant un desenvolupament econòmic sostingut
Social i Humanitari	<ul style="list-style-type: none"> • Respecte per a la Declaració Universal dels Drets Humans • Ratificació i aplicació dels diversos tractats i instruments relacionats amb la matèria

6. Vegeu Comissió per a la Veritat i la Reconciliació a Sierra Leone, *Overview of the Sierra Leone Truth & Reconciliation report*, 2004, a <<http://www.ictj.org/downloads/SL.TRC.Overview.pdf>>.

7. Vegeu *Baròmetre 4* a <<http://www.escolapau.org/programasbarometro.htm>>.

8. Angola, Congo, Kenya, R. Centreafricana, RD Congo, Rwanda, Sudan, Tanzània, Uganda, Zàmbia i Burundi.

Tot i que els resultats obtinguts en aquesta Conferència poden semblar positius a primera vista, cal tenir en compte una sèrie de factors que redueixen aquest optimisme. D'una banda, el temps que s'ha demorat la celebració (prop d'un any i mig des de l'inici de les primeres converses) per arribar a una declaració de bones intencions. De l'altra, el fet que no s'hagin establert els mecanismes necessaris per verificar l'aplicació d'aquests compromisos (l'actual conflicte entre Rwanda i RD Congo⁹ posa de manifest aquesta manca), per la qual cosa caldrà esperar la celebració l'any vinent d'una segona conferència a Nairobi, on aquests mecanismes es definiran a través de reunions interministerials. I, finalment, cal assenyalar l'absència dels grups militars i armats d'oposició, que no van ser convidats pels països assistents a formar part de les delegacions nacionals, quan són els principals protagonistes de la violència que assola aquesta regió.

Sobre l'anàlisi de la situació a la regió per països, a **Angola** els partits de l'oposició es van retirar del procés de redacció de l'esborrany de la futura Constitució per exigir al Govern del MPLA la definició del calendari electoral i la creació d'una Comissió Electoral Nacional. Sobre el procés previ a l'organització de les

A Angola, el Govern va seguir insistint en la necessitat de celebrar una conferència de donants, una sol·licitud a la qual s'oposen alguns països donants per la riquesa de recursos naturals del país

eleccions, UNITA va denunciar l'actual legislació electoral, que en opinió seva afavoreix el MPLA, i va amenaçar de boicotejar el procés si no es constitueix un òrgan electoral independent. La població va seguir vivint en condicions de vulnerabilitat extremes i depenent de l'assistència humanitària. Per altra banda, el Govern va seguir insistint en la necessitat de celebrar una conferència de donants, una sol·licitud a la qual s'oposen alguns països donants per la riquesa de recursos naturals del país.¹⁰ Perquè es pugui portar a terme aquesta conferència, el BM va instar a l'Executiu de J. E. Dos Santos a emprendre

una sèrie de reformes bàsiques prèvies, entre d'altres la millora de la transparència en la gestió de beneficis del petroli, la signatura d'un acord entre Luanda i el FMI i l'elaboració per part del Govern d'un pla de lluita contra la pobresa.

Al **Congo**, malgrat la persistència de la inseguretat i els saquejos en la regió de Pool,¹¹ per a Nacions Unides l'inici del procés de desarmament i desmobilització de combatents va millorar la situació de seguretat, i va possibilitar el retorn de moltes famílies desplaçades. Els principals problemes que afecten la població són l'alt índex de pobresa, l'atur i una educació i serveis sanitaris inadequats. El FMI va continuar bloquejant els fons destinats al país en espera que el Govern mostri algun progrés en l'execució del programa anticorrupció, amb l'objectiu principal de millorar la transparència en els ingressos procedents del petroli.

A **RD Congo** es va produir un increment dels enfrontaments armats a l'est del país¹² que, juntament amb el mal funcionament del GNT, podria dificultar la celebració de les eleccions previstes pel juny de 2005. El Consell de Seguretat de l'ONU i altres actors internacionals interessats en el procés de rehabilitació van mostrar la seva preocupació davant un possible retard dels comicis i van instar al GNT a concentrar-se en els objectius pendents de remodelació de les FFAA i cossos de seguretat, elaboració de la Constitució i el cens de votants. La UE va anunciar la contribució d'un terç del pressupost necessari per a l'organització de les eleccions, que es calcula en 285 milions de dòlars.

A la **R. Centreafricana** es va aprovar per referèndum la Constitució transitòria, un dels requisits necessaris, a més de la revisió de la llei electoral, la llei de partits polítics i la llei de col·lectivitats territorials, per a la celebració al febrer de 2005 de les eleccions legislatives i presidencials que posaran fi al procés de transició. Sobre el procés de DDR, el Govern va engegar un projecte per a la reintegració a la societat civil d'uns 7.000 antics combatents, amb un cost aproximat de més de 7 milions d'euros, per al qual compta

9. Vegeu el capítol de tensions.

10. Vegeu Escola de Cultura de Pau, Unitat d'Alerta, "Angola, construint la pau. Reptes i perspectives després de dos anys sense guerra", 2004, a <<http://www.escolapau.org/imgprogramasalertaarticulos/04articulo005.pdf>>.

11. Vegeu el capítol de tensions.

12. Vegeu el capítol de conflictes armats.

amb finançament dels EUA, de Nacions Unides i del BM. Aquestes aportacions cobreixen el 80% del cost total, però encara falta finançament per a la rehabilitació de les infraestructures socials i econòmiques de les comunitats receptores d'aquests antics combatents. En aquest sentit, la manca de serveis socials bàsics, tals com la salut i l'educació, així com la persistència de la inseguretat a les zones rurals són els principals problemes que el Govern haurà d'afrontar en breu. El suport financer de la comunitat internacional segueix sent necessari tant per portar a terme els processos electorals com per satisfer les necessitats bàsiques de la població.

A **Rwanda**, el Govern va engegar una comissió per investigar el paper de França en el genocidi rwandès amb la qual el Govern francès es va mostrar disposat a cooperar. El President, P. Kagame, va acusar França d'estar involucrada directament en el genocidi de 1994, després del judici i dels informes apareguts a França relacionats amb aquest fet, en els quals s'acusa a P. Kagame de participar i dirigir l'atemptat que va costar la vida dels llavors mandataris rwandès i burundès, fet que va desencadenar el genocidi. Sobre la llibertat de premsa, es va portar a terme l'obertura de nous mitjans de comunicació, encara que van continuar les denúncies contra el Govern per l'assetjament als mitjans no afins,¹³ segons denúncies d'Amnistia Internacional i Reporters Sense Fronteres. Sobre la seguretat, el Govern va arribar a un acord amb Uganda i amb RD Congo pel qual els tres països es comprometen a treballar conjuntament sobre aquells problemes que puguin provocar inestabilitat, i va participar en la Primera Conferència Internacional de la Regió dels Grans Llacs. Tot i això, la tensió¹⁴ que l'actual Govern de P. Kagame manté en els últims mesos amb RD Congo contradiu aquests dos compromisos.

Amèrica

A **Guatemala**, malgrat l'increment de les tensions¹⁵, es van produir alguns avanços en la institucionalització de la pau. En aquest sentit, el President, O. Berger, va anunciar un pla per relançar els acords de pau de 1996 que inclou els següents aspectes: creació d'una Comissió Nacional d'Acords de Pau (de caràcter polític-tècnic per promoure el coneixement i l'apropiació dels acords i proposar les reformes jurídiques necessàries per complir els nombrosos aspectes pendents); rescabament a les famílies de les més de 200.000 víctimes del conflicte armat intern; relançament del Pacte Fiscal; reforma de les institucions per donar major representativitat a la societat civil en l'impuls dels acords de pau; establiment d'una taula de treball per donar sortida a la creixent conflictitat agrària i per impulsar una nova estratègia de desenvolupament rural; i enfortiment de la justícia, seguretat ciutadana i reconeixement dels drets dels pobles indígenes. D'altra banda, la MINUGUA va concloure la seva missió després de romandre vinculada al procés de pau i reconstrucció durant els últims 10 anys, i va ser substituïda per una Oficina de l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans, que continuarà amb la tasca de seguiment dels drets humans i d'assistència tècnica al Govern. Finalment, el Govern va aprovar la creació de la Comissió d'Investigació de Cossos Il·legals i Aparells Clandestins de Seguretat (CICIACS).

Àsia i Pacífic

L'**Afganistan** va concloure l'any amb la investidura d'H. Karzai com a president electe i el nomenament del nou executiu, després d'unes eleccions durant les quals es va incrementar la presència armada internacional per intentar garantir la seguretat davant la possibilitat d'atacs per part de les milícies talibanes. La inseguretat continua sent un dels principals problemes que assolen el país, per la qual cosa hauria de constituir un dels eixos centrals de treball del nou Executiu. La capital, Kabul, és l'únic lloc que gaudeix d'una relativa calma a causa de la presència de les tropes internacionals. Els talibans continuen controlant el sud, i els senyors de la guerra dominen les províncies del nord, exercint un control similar al que

13. Vegeu *Baròmetre 6* a <<http://www.escolapau.org/programas/barometro.htm>>.

14. Vegeu els capítols de conflictes armats i de tensions.

15. Vegeu el capítol de tensions.

La inseguretat continua sent un dels principals problemes que assolien el país, per la qual cosa hauria de constituir un dels eixos centrals de treball del nou Executiu. La capital, Kabul, és l'únic lloc que gaudeix d'una relativa calma a causa de la presència de les tropes internacionals.

portaven a terme el 1994, abans de l'aparició dels talibans. Un altre dels aspectes problemàtics és la falta de presència governamental en gran part del país i una administració obsoleta i pràcticament inexistent, cosa que fa necessari engegar programes de capacitat i formació per als funcionaris públics actuals i futurs. D'altra banda, es va destacar la necessitat de dissenyar una estratègia de reducció de la pobresa, un problema que afecta el 70% de la població. En aquest sentit, el tràfic de drogues va continuar sent un altre dels àmbits de preocupació del Govern, atès que aquesta és una de les majors fonts d'ingressos. El Govern va plantejar la seva voluntat d'eradicar la producció d'opi en els pròxims 10 anys. Finalment, un informe de Nacions Unides va constatar la falta de progrés en matèria de drets humans i millores de tipus social¹⁶.

En el veí **Tadjikistan**, el President, E. Rakhmonov, va enfortir la seva posició neutralitzant a tots els seus possibles rivals, antics aliats polítics, i exercint un control exhaustiu de la premsa independent, dos fets que contradiuen els objectius de pluralitat de partits i llibertat de premsa d'un procés de rehabilitació postbèlica. En aquest sentit, alguns sectors crítics amb l'Executiu van denunciar certes manipulacions per part del Govern de cara a les eleccions parlamentàries previstes per al 2005 que, si es confirmen, podrien comportar un frau electoral. Sobre la seguretat, llevat de l'acusació del President, E. Rakhmonov, a l'excomandant de la Guàrdia Presidencial, G. Mirzoev, d'un suposat intent de cop d'Estat, el final de l'any es va caracteritzar per una relativa calma i estabilitat. Aquesta estabilitat es va traduir en una moderada recuperació econòmica, com mostren els acords amb Iran, la UE i Rússia, amb qui també es va establir un acord militar que va possibilitar el desplaçament militar rus a la frontera amb Afganistan.

Timor Oriental va realitzar grans avanços al llarg de tot l'any en el procés d'aplicació dels acords de pau, tot i que encara precisa de l'acompanyament internacional a les àrees de seguretat, compliment de la llei i enfortiment de l'administració pública. El Secretari General de l'ONU va decidir prorrogar la missió de la UNMIST fins al maig de 2005, sis mesos més, durant els quals la missió de Nacions Unides prepararà la seva sortida del país impulsant l'apoderament de la població en els tres àmbits esmentats anteriorment. L'Executiu va portar a terme negociacions amb el Govern australià sobre la delimitació marítima fronterera i el repartiment dels beneficis de les enormes reserves de gas i petroli del mar de Timor al llarg de l'any. L'adquisició del 90% dels beneficis de l'explotació dels hidrocarburs, tal com sol·licita el Govern de Timor Oriental, possibilitaria en gran mesura la viabilitat econòmica del país, considerat com el més pobre d'Àsia.

L'illa de **Bougainville (Papua Nova Guinea)** va entrar en l'última fase del procés de rehabilitació postbèlica. Durant l'últim trimestre es van confirmar els avanços assolits durant tot l'any en els tres àmbits de treball marcats per l'Acord de pau del 2001. En primer lloc, el procés de desarmament s'està a punt de completar amb una població conscienciada de la necessitat del mateix. En segon lloc, la ratificació d'una nova Constitució per a la qual tan sols falta l'aprovació del quart esborrany. I, finalment, la celebració de les eleccions, que estan previstes per a mitjans de 2005. La missió de Nacions Unides, UNOMB, va continuar presidint el Comitè Consultiu del Procés de Pau i va concentrar el seu treball a preparar el tancament de la missió que es farà efectiu el dia de la celebració dels comicis.

16. Vegeu Consell de Seguretat i Assemblea General de l'ONU, *La situació a Afganistan i les seves conseqüències per a la pau i la seguretat internacional*, A/59/581-S/2004/925, de 26/11/04, a <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04625/44/PDF/N0462544.pdf?OpenElement>>.

Europa

A **Bòsnia i Hercegovina**, els efectius militars de la UE (EUFOR) van substituir les forces de l'OTAN (SFOR), assumint el control de la seguretat al país. D'altra banda, l'OTAN va denegar per segona vegada l'entrada del país al Programa per a la Pau de l'OTAN, per la falta de cooperació de les autoritats de la República de Srpska amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia. En resposta, l'Alt Representant internacional al país, P. Ashdown, va engegar un pla per reforçar les institucions de seguretat i assegurar el compliment de la llei per part de les autoritats de la República de Srpska, que comporta la destitució d'alts càrrecs, així com una sèrie de reformes legals, entre altres mesures. D'altra banda, aquest any es van assolir avanços en una sèrie d'aspectes com: l'organització, sense suport internacional, de les eleccions municipals del mes d'octubre, on es va observar un creixement dels partits nacionalistes; l'inici de l'Agència d'Investigació Criminal; i l'inici del procés per a la introducció de l'IVA. Finalment, quan es compleixen 10 anys de la signatura dels Acords de Dayton, els problemes econòmics i socials es van identificar com els principals motius de preocupació per als ciutadans de Bòsnia i Hercegovina, i que l'evolució del procés de rehabilitació postbèlica dependrà en gran mesura de la resposta del Govern a aquestes necessitats¹⁷.

L'OTAN va denegar per segona vegada l'entrada del país al Programa per a la Pau de l'OTAN, per la falta de cooperació de les autoritats de la República de Srpska amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia.

A **Macedònia, ERY**, es va celebrar un referèndum d'oposició a l'aplicació de l'acord de descentralització, un dels punts acordats a Ohrid, que finalment es va declarar nul en no arribar al mínim del 50% de participació. Aquest fet possibilita l'inici del procés de descentralització, que comporta una nova demarcació de les fronteres intraregionals, on les regions passaran de 123 a 76 el 2008, i la descentralització de competències en matèria d'educació, salut i economia. Mig milió d'albanesos es beneficiaran d'aquest acord en veure reconeguda la seva llengua en aquells municipis en els quals representin més del 20% de la població local. Per a la missió de l'OSCE present en el país, els objectius marcats a l'acord de pau s'han complert i aviat iniciarà la seva reducció, segons declaracions del President de torn de l'OSCE, el Ministre d'Exteriors búlgar, S. Passy. Sobre la governabilitat, les disputes internes de la coalició governamental van provocar la dimissió del Primer Ministre, H. Kostov, que va ser substituït en el càrrec pel ministre de Defensa, V. Bucovski. D'altra banda, el Govern va assenyalar l'atur i la millora de l'economia com els objectius en els quals concentrar el seu treball de cara al 2005.

A **Kosovo (Sèrbia i Montenegro)**, es van celebrar les eleccions parlamentàries que van ser boicotejades per la minoria sèrbia, que demana majors garanties de seguretat i respecte pels seus drets. Després dels comicis, el líder de l'exgrup armat d'oposició albanokosovar UCK, R. Haradinaj, va ser escollit nou President de l'Assemblea Parlamentària. Aquest fet va provocar la retirada del Govern serbi de les negociacions sobre l'estatut de Kosovo, ja que considera que R. Haradinaj està sent presumptament investigat per crims de guerra pel tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia. La UNMIK va identificar el procés de reconciliació i el retorn de les minories com les àrees de major preocupació, mentre que la població es va mostrar més preocupada per l'atur i l'economia. Nacions Unides revisarà si els quatre pilars en els quals s'organitza la missió internacional i les Institucions Provisionals d'Autogovern compleixen les directrius que va establir fa un any, abans d'iniciar les negociacions per a la determinació de l'estatut de Kosovo.

Pròxim Orient

A l'Iraq, la continuació del conflicte armat¹⁸ va impedir l'inici de la majoria dels projectes de rehabilitació postbèlica i va provocar la sortida del país de les principals organitzacions d'assistència humanitària.

17. Vegeu European Stability Initiative, "Post-Industrial society and the authoritarian temptation", Octubre de 2004, a <http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_63.pdf>.

18. Vegeu el capítol de conflictes armats.

A l'Iraq, la continuació del conflicte armat¹⁸ va impedir l'inici de la majoria dels projectes de rehabilitació postbèl·lica i va provocar la sortida del país de les principals organitzacions d'assistència humanitària.

Durant l'últim trimestre de l'any va tenir lloc la Conferència de Xarm al-Xeikh sobre l'Iraq, celebrada a Egipte i auspiciada pels EUA, on es va donar legitimitat regional i internacional al procés de transferència de poder impulsat per l'Administració Bush a l'Iraq. A la Conferència hi van assistir membres de l'actual Govern interí, una vintena de Ministres d'Exteriors de països àrabs i del G8, responsables de l'O-NU, de la Lliga Àrab i de la Conferència Islàmica. Els representants de l'oposició iraquiana no van ser convidats. En preparació dels comicis de gener, més de 80 llistes es van registrar a la Comissió Electoral,

cosa que suma un total de 5.000 candidats, per optar als 275 escons de l'Assemblea Nacional transitòria, que serà l'encarregada de redactar la nova Constitució. El gran Aiatol·là d'origen iranià, A. al-Sistani, amb el suport de M. al-Sadr, apadrina la llista de *l'Aliança per la Unitat Iraquiana*, que compta amb 228 candidats. Així mateix, el Partit Islàmic, d'adscripció sunnita, ha registrat 275 candidats, tot i haver demandat el retard de les eleccions. No obstant, existeix una campanya de boicot a les eleccions promoguda per diversos sectors socials iraquians, on s'hi ha sumat un percentatge molt elevat de grups polítics contraris a l'ocupació.

Alguns resultats de la guerra i l'ocupació de l'Iraq

- La taxa de mortalitat infantil ha augmentat respecte als anys anteriors a la invasió, tot i l'embargament¹⁹. Fonts hospitalàries iraquianes xifraven al setembre de 2004 en 100 la mitjana de menors de 5 anys morts al dia.
- El 27% dels iraquians viu amb menys de dos dòlars al dia, i almenys el 60% de la força laboral està en atur.
- El sistema governamental de provisió d'aliments ha estat parcialment desmantellat.
- El 75% del diner públic nord-americà destinat a l'Iraq no ha proporcionat cap benefici directe a la població iraquiana²⁰.
- Els fons aprovats pel congrés nord-americà i destinats a la reconstrucció de l'Iraq s'estan desviant per finalitats militars, particularment a la formació dels nous cossos de seguretat iraquianes i de seguretat privada.
- Dels 18.400 milions de dòlars aprovats pel congrés nord-americà el 2003, únicament 29 milions han estat utilitzats.
- Segons els informes de juny i setembre de 2004 de la Junta Supervisora i Assessora Internacional per a l'Iraq²¹, organisme de Nacions Unides que avalua la gestió del Fons de Desenvolupament per a l'Iraq (FDI), la gestió que l'Autoritat Provisional de l'Ocupació ha fet a l'Iraq des de 2003 fins al juny de 2004 respecte dels 20.000 milions de dòlars assignats al FDI i, particularment, als derivats d'ingressos per venda del petroli iraquianà, dona com resultat un balanç negatiu.
- El gener de 2005 l'Administració Bush va fer pública la decisió d'abandonar la recerca d'armament de destrucció massiva a l'Iraq ordenant la sortida de l'equip investigador nord-americà de l'Iraq.

A nivell de **conclusió** del capítol, en el següent quadre es destaquen una sèrie de factors que influeixen en l'evolució d'un procés de rehabilitació postbèl·lica:

19. Vegeu Carol Bellami, directora executiva d'UNICEF, "Official Statement: Bellami speaks out for children in Iraq", 2004, a <http://www.unicef.org/media/media_24233.html>. UNICEF, *The state of the world's children 2005: Childhood under threat*, 2005, a <<http://www.unicef.org/sowc05/english/sowc05chapters.pdf>>.

20 Vegeu Barton, F. i Crocker, B.(ed.): "Progress or Peril? Measuring Iraq's reconstruction". *Center for Strategic and International Studies*, Washington, 8 de setembre de 2004, a <<http://www.csis.org/features/0409progressperil.pdf>>.

21. Vegeu l'Informe de setembre de 2004 a <<http://www.iamb.info/auditrep/CashReceipt101204.pdf>>.

Quadre 4.4. Alguns problemes identificats en el desenvolupament de la fase de rehabilitació postbèlica el 2004

Falta d'implicació per part de la comunitat internacional

Sobre la provisió de recursos econòmics:

A Libèria, el procés de DDR ha finalitzat amb la fase de lliurament de les armes i desmobilització dels combatents mentre que la següent fase de reinserció de combatents encara no disposa dels fons necessaris per portar-se a terme. Dels 541 milions de dòlars compromesos a la Conferència de Donants celebrada al febrer, Libèria n'ha rebut, fins ara, menys de la tercera part.

Sobre la provisió d'efectius militars i la seva capacitat d'actuació:

A l'Afganistan, la situació d'inseguretat al país ha motivat que els efectius internacionals es concentrin principalment a la capital, Kabul, deixant la resta del territori en mans dels senyors de la guerra i les milícies talibanes.

Dificultats intrínseques al context postbèlic

Existència de líders o faccions oposades a l'aplicació de l'acord de pau:

A Côte d'Ivoire, les dues faccions responsables d'aplicar l'acord de pau s'hi neguen sistemàticament; justifiquen la seva actuació assegurant que l'altra part no compleix el que s'ha acordat, i creen una situació de bloqueig.

A Bòsnia i Hercegovina, las autoritats de la República Srpska eludeixen sistemàticament col·laborar amb el Tribunal Penal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia, i d'aquesta manera impedeixen l'avanç del procés de pau i, a més a més, les possibilitats de participació del país en organismes regionals i internacionals, com el cas de l'OTAN i el seu Programa per a la Pau.

Estats o faccions pròximes interessats en la desestabilització del país:

A Àfrica Occidental, el control del flux de refugiats entre **Côte d'Ivoire**, **Guinea Bissau**, **Libèria** i **Sierra Leone**, o la vigilància de les fronteres i la seva influència en el procés de DDR, entre altres aspectes, determinen l'evolució dels processos de rehabilitació postbèlica dels països que formen aquesta regió.

Existència de recursos naturals:

A l'Iraq, el control dels recursos petrolífers ha estat l'origen de la majoria dels enfrontaments armats que han tingut lloc al país i continua fomentant el conflicte.

A Angola, el petroli, que va servir en part per finançar la guerra durant 26 anys, continua sent un dels principals obstacles per a la reconstrucció del país, principalment per la corrupció governamental en la gestió dels beneficis procedents d'aquest²².

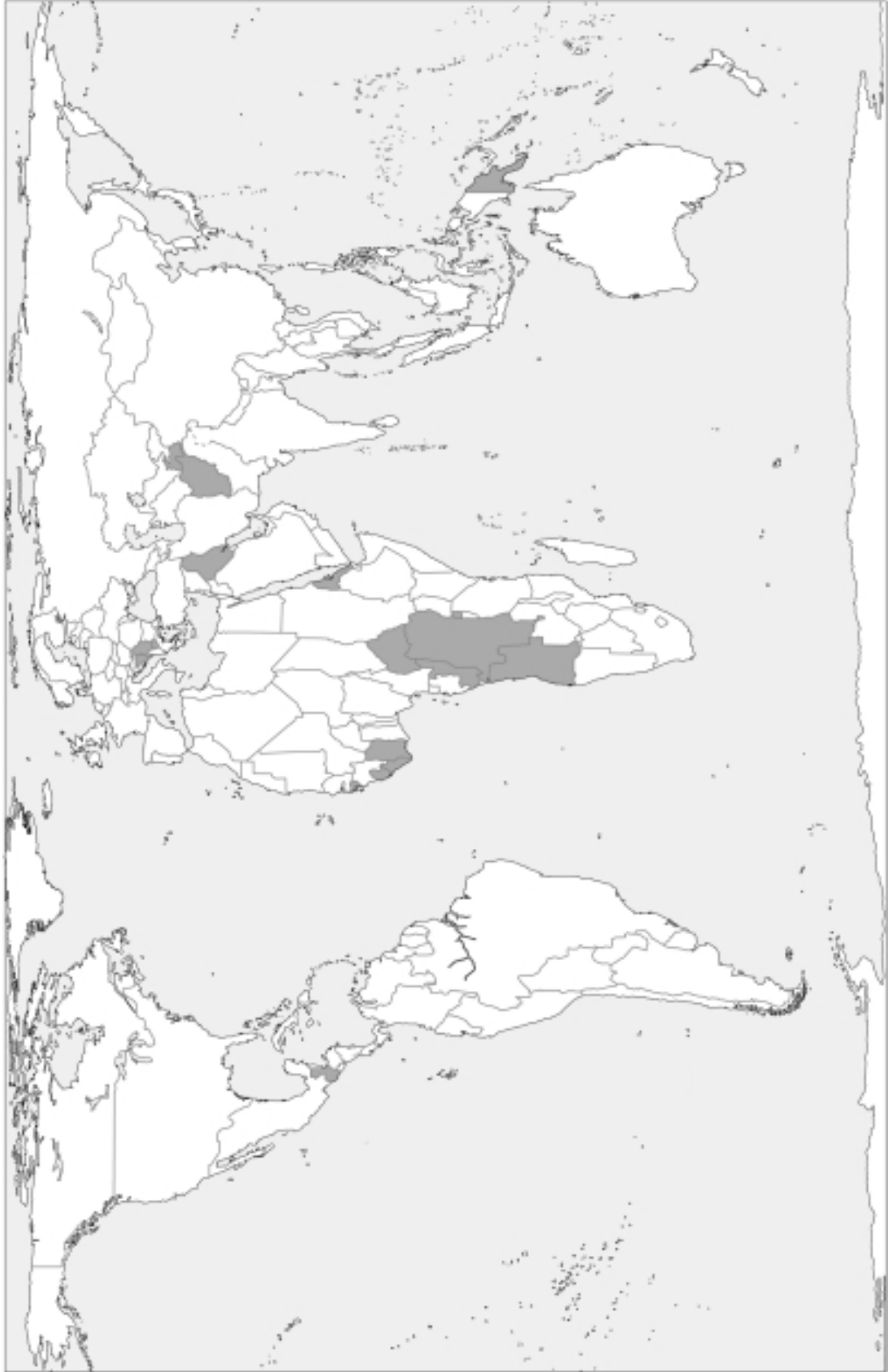
La possible solució d'aquests problemes depèn en gran mesura de dos factors fonamentals: d'una banda, la **voluntat i capacitat d'implicació de tercers països** i, de l'altra, l'**apoderament de la societat civil**, principal beneficiària i protagonista del procés.

Sobre la **voluntat i capacitat d'implicació de tercers països**, cal destacar quatre aspectes principals. En primer lloc, les mesures que aquests estarien disposats o són capaços d'engegar o fomentar, com són la diplomàcia paral·lela, la intervenció de Nacions Unides, els bons oficis, etc. En segon lloc, la seva voluntat de desplegar efectius militars al terreny amb capacitat coercitiva. En tercer lloc, la quantitat de diners que estarien disposats a invertir. I, finalment, durant quant temps podran mantenir els compromisos que adquireixin. En aquest sentit, el grau d'implicació de tercers països en un procés de rehabilitació depèn en moltes ocasions d'allò que l'èxit o el fracàs del mateix comporti per a aquells que decideixin acompanyar-lo, tal com es va comprovar, per exemple, en el cas de Somàlia i la intervenció nord-americana. Per tant, amb la finalitat de contrarestar la manca d'alguns d'aquests aspectes, seria aconsellable fomentar la transferència de lliçons apreses i bones pràctiques. Sobre l'**apoderament de la societat civil**, cal recordar que la població és l'última responsable de l'adequada evolució i sostenibilitat d'un procés de rehabilitació. Així ho demostren, per exemple, els processos de desarmament a Bougainville (Papua Nova Guinea) i a algunes zones de Sierra Leone,²³ l'èxit dels quals radica en la presa de consciència per part de la població dels avantatges d'una societat sense armes. Per tant, és necessari fomentar la implicació i l'apoderament de la societat civil en el procés de rehabilitació, com una mesura imprescindible per a l'èxit del mateix.

22. Vegeu op. cit.

23. Vegeu *Baròmetre* 6 a <<http://www.escolapau.org/programas/barometro.htm>>.

Rehabilitació postbèl·lica i acompanyament internacional

■ Països en situació de rehabilitació postbèl·lica (indicador núm. 4)

5. Crisis humanitàries i acció humanitària

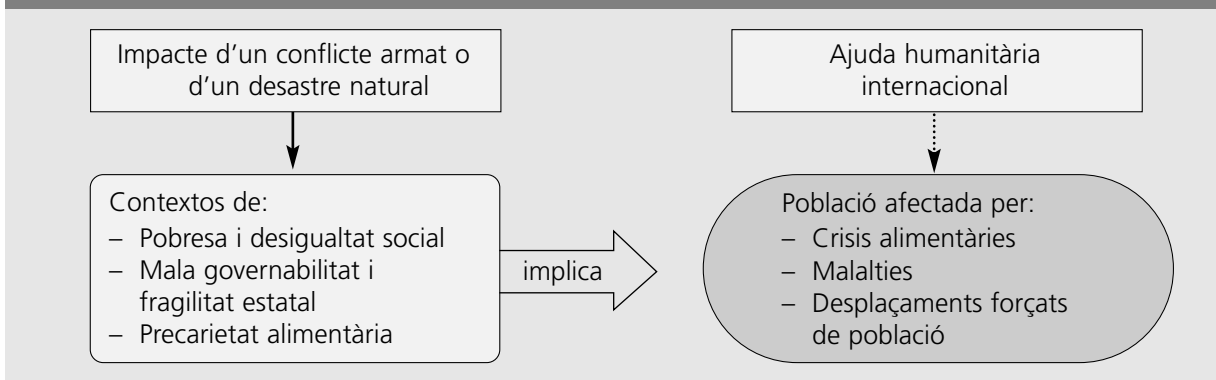
En el present capítol s'analitza la situació relativa als escenaris de crisis humanitàries i a l'acció humanitària. En la primera part s'aborda la definició de crisi humanitària i s'analitzen els indicadors que han ajudat a determinar quins països han afrontat una situació de crisi durant 2004. La segona part examina l'evolució de cadascun dels contextos de crisi humanitària agrupats per regions. La tercera i última part repassa certs aspectes de les pràctiques en l'acció humanitària, així com algun dels esdeveniments o informes més destacats de l'any.

5.1. Crisi humanitària: definició i indicadors

S'entén per **crisi humanitària**¹ aquella situació en la qual existeix una amenaça excepcional i generalitzada per a la vida humana, la salut o la subsistència. Aquestes crisis solen produir-se en contextos de pobresa, fragilitat de l'Estat i precarietat alimentària, en els quals un desastre natural o un conflicte armat generen crisis alimentàries, malalties, desplaçaments forçats de població dintre del país o cap a altres països i una mobilització important de recursos internacionals en termes d'ajuda.

Des del final de la Guerra Freda ha proliferat un tipus de crisi humanitària a la qual s'ha denominat emergència complexa. Aquests fenòmens, de vegades també coneguts com a **emergències polítiques complexes**, són situacions causades per l'ésser humà, en les quals es produeixen víctimes per efecte d'un conflicte armat, els desplaçaments i les fams, combinat amb un debilitament o col·lapse total de les estructures econòmiques i estatals, i amb la presència eventual d'una catàstrofe natural. Les emergències es diferencien de les crisis perquè persisteixen durant llargs períodes de temps, tenen un origen fonamentalment polític i provoquen conseqüències humanitàries més greus. Encara que alguns dels contextos analitzats en aquest informe s'enquadren dintre de la definició d'emergència complexa, n'existeixen d'altres que no en compleixen totes les característiques, per la qual cosa s'ha optat per un concepte més ampli que englobi tots els escenaris que a continuació s'analitzen.

Figura 5.1. Aparició d'una crisi humanitària

Font: Elaboració pròpia.

En aquest apartat s'han utilitzat **4 indicadors que han ajudat a establir els països que durant 2004 van plantar cara a una situació de crisi humanitària**. En primer lloc, els informes que publica de forma periòdica la FAO assenyalen l'existència de 41 països en els quals durant 2004 es va produir una **emergència alimentària (indicador núm. 5)**. Del total d'aquest grup, 32 països van afrontar una escassetat d'aliments molt greu i de forma successiva. Més de la meitat d'aquests escenaris, concretament 25, van tenir lloc al continent africà, mentre que la resta se situen a Àsia (7 països), la regió d'Amèrica Central i el Carib

1. L'expressió "crisi humanitària" no seria correcta des del punt de vista gramatical, ja que el correcte seria parlar de "crisi humana". No obstant, es tracta d'una expressió acceptada i encunyada habitualment per la literatura que aborda aquest àmbit.

(5), Europa i Àsia Central (3) i la zona del Pròxim Orient (1). Per contra, el 2003 la FAO va assenyalar 38 països, 17 dels quals es trobaven en una situació de gravetat.

En segon lloc, també es té en compte l'evolució dels **desplaçaments interns (indicador núm. 6)**, és a dir, aquells que esdevenen dintre de les fronteres d'un mateix país. En aquest sentit, els informes del *Norwegian Refugee Council* (NRC) assenyalen que durant l'any passat 48 països van registrar desplaçaments interns, tenint en compte que en 29 d'aquests, aquest desplaçament afectava almenys una de cada 100 persones. Xipre, Sudan i Libèria, on més d'un 10% de la població total és considerada desplaçada interna, van ser els països amb índexs més elevats. Pel que fa a la situació per regions, el continent africà va resultar ser de nou el més perjudicat (19 països amb desplaçaments interns), encara que la zona d'Europa i Àsia Central i el continent asiàtic, amb 11 i 9 països respectivament, també van resultar greument afectats. El fet que el 2003 els informes del NRC assenyalessin 50 països (dos més que el 2004), indica que durant l'any passat es van completar alguns processos de retorn que han posat fi a algunes d'aquestes situacions.

En tercer lloc, ACNUR determina el nombre de persones **refugiades (indicador núm. 7)**. En aquest sentit, l'agència de Nacions Unides assenjala que aquest fenomen s'ha produït en 69 països, tenint en compte que en una quarta part d'aquests (16) la població refugiada superava l'1% de la població total. No obstant, cal apuntar que el nombre de població total de la qual s'encarrega ACNUR (no només persones refugiades, sinó també desplaçades internes, sol·licitants d'asil i altres) ha minvat de gairebé 20,8 milions de persones el 2003 a 17,1 milions a principis de 2004 (data de l'última actualització disponible), cosa que suposa una reducció del 18%. Afganistan, Sudan i Burundi van continuar sent els països generadors d'un major nombre de població refugiada. Respecte a l'any anterior, cal destacar l'increment de països en els quals existeix població refugiada, ja que la xifra ha passat de 59 a 69 països.

Taula. 5.1. Principals països d'origen de la població refugiada

Origen	Inici 2003	Inici 2004	Variació anual
Afganistan	2.510.300	2.136.000	-14,9%
Sudan	508.200	606.200	19,3%
Burundi	574.700	531.600	-7,5%
RD Congo	424.900	453.600	6,7%
Palestina	428.800	427.800	-0,2%
Somàlia	432.200	402.200	-6,9%
Iraq	422.100	368.400	-12,7%
Vietnam	373.700	363.200	-2,8%
Libèria	275.600	353.300	28,2%
Angola	429.400	323.600	-24,6%

Font: *ACNUR

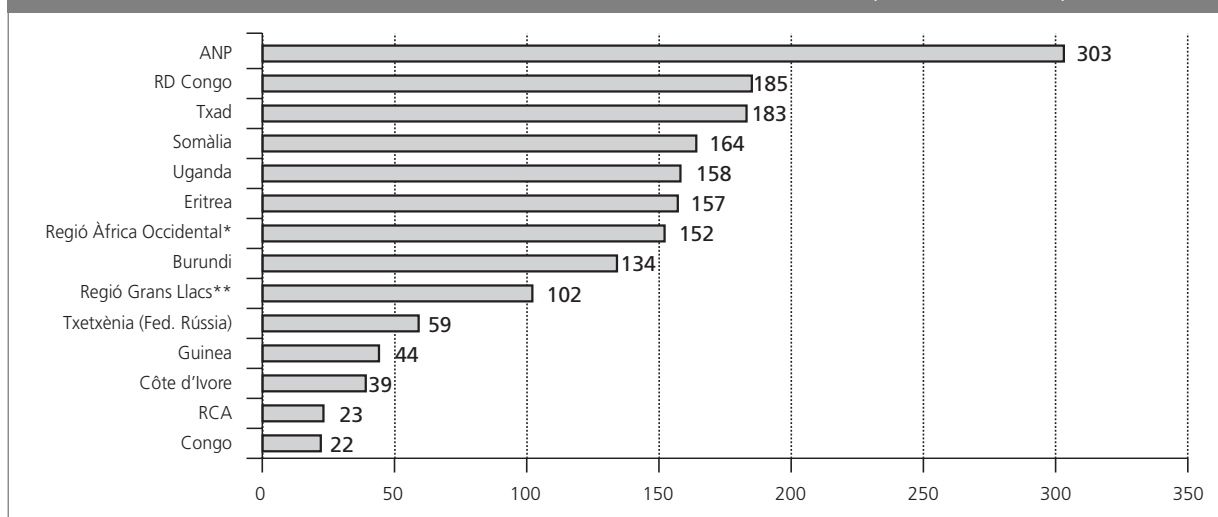
Finalment, el quart indicador utilitzat és el **Procés de Crides Consolidades** (CAP, per les sigles en anglès) (**indicador núm. 8**), mitjançant el qual Nacions Unides sol·licita fons per a les situacions de crisi humanitàries que considera de més gravetat o que necessiten de més ajuda internacional. El CAP per a 2005 ha sol·licitat uns 1.700 milions de dòlars per prestar assistència a 26 milions de persones en 25 països diferents, 23 dels quals pertanyen al continent africà² (Vegeu Gràfic 5.1.). Aquesta xifra contrasta amb les de les últimes crides realitzades per l'organització, ja que per a 2004 Nacions Unides va sol·licitar uns 3.000 milions de dòlars (29 països), el 2003 arribava a 5.200 milions (30 països) –tenint en compte que durant aquest any la crisi a l'Iraq va acaparar gairebé la meitat del que es requeria– i el 2002 la

2. El present informe no té en compte els anomenats *Flash Appeal*, crides fetes per Nacions Unides dins del marc del CAP amb data posterior al llançament inicial i que pretenen plantar cara a determinats contextos d'emergència, normalment generats per l'impacte d'un desastre natural. En aquest sentit, durant 2004 Nacions Unides va llançar un total de 9 *Flash Appeal* (Bangla Desh, Bolívia, Filipines, Grenada, Haití –2–, Iran, Kenya i Madagascar) per un valor total aproximat de mig milió de dòlars que va modificar la xifra inicial sol·licitada per l'organització. Respecte al CAP de 2005, fins a principis de gener Nacions Unides havia llançat un únic *Flash Appeal*, destinat a la crisi desencadenada a l'Oceà Índic com a conseqüència de l'impacte del terratrèmol i dels tsunamis, en el qual es sol·licitaven 977 milions de dòlars.

suma total va arribar a 4.375 milions (31 països).³ Aquest important descens es deu principalment que Nacions Unides considera que alguns escenaris de crisi que han experimentat una certa millora respecte a anys anteriors (com és el cas dels països de l'Àfrica Austral) no necessiten ser inclosos en el CAP. En aquest sentit, les crisis humanitàries en els territoris ocupats de Palestina, a RD Congo i al Txad (aquest últim cas sobretot com a conseqüència de la crisi que assola la regió de Darfur –oest de Sud-an–) són els contextos on l'organització pretén que els països donants centrin els seus majors esforços econòmics durant l'any 2005.⁴

El CAP per a 2005 ha sol·licitat uns 1.700 milions de dòlars per prestar assistència a 26 milions de persones en 25 països diferents

Gràfic 5.1. Crides Humanitàries de Nacions Unides 2005 (milions de dòlars)

Font: Nacions Unides

(*) Burkina Faso, Côte d'Ivoire, Gàmbia, Ghana, Guinea, Guinea Bissau, Libèria, Mali, Mauritània, Níger, Nigèria, Senegal, Sierra Leone;

(**) Burundi, RD Congo, Rwanda, Tanzània, Uganda.

Tenint en compte aquests 4 indicadors, però ponderant l'impacte que cadascun d'ells ha tingut en els diferents contextos,⁵ es considera que **44 països van patir una crisi humanitària durant 2004**, 7 més que l'any anterior. Aquest considerable increment s'explica fonamentalment per la inclusió dels països més perjudicats per la plaga de llagostes a la regió del Sahel (Mauritània, Mali, Níger i Senegal), així com per la de Bangla Desh i Maldives, en el continent asiàtic, com a conseqüència de l'impacte de les inundacions i del terratrèmol i els tsunamis, respectivament. A més, la crisi que té lloc a Geòrgia ha passat també a incloure tota la regió del Caucas, cosa que ha suposat contemplar l'entrada d'Armènia i d'Azerbaidjan. Per la seva banda, Tadjikistan ha estat l'únic país respecte a l'any anterior que ha deixat de ser considerat com a situació de crisi gràcies a l'evolució favorable del procés de rehabilitació.

Tadjikistan ha estat l'únic país respecte a l'any anterior que ha deixat de ser considerat com a situació de crisi gràcies a l'evolució favorable del procés de rehabilitació.

3. Cal assenyalar que les crides d'anys anteriors han estat sotmeses a revisions que podrien haver elevat la xifra inicialment sol·licitada.

4. En el segon apartat del capítol s'estableix una anàlisi de les tendències de finançament realitzades pels països donants tant en el marc de les crides del CAP com respecte a l'assistència humanitària global.

5. Els criteris utilitzats han estat, d'una banda, que en un país convergissin 3 o 4 dels indicadors utilitzats, i de l'altra, que algun d'aquests indicadors tingués una repercussió significativa per si sola com per generar una situació de crisi humanitària. A manera d'exemple cal apuntar els casos de Colòmbia, pels milions de persones desplaçades dintre del país, o la crisi alimentària que sofreixen alguns països de la regió d'Àfrica Austral. Malgrat l'impacte del terratrèmol i dels tsunamis, aquests no queden registrats en cap dels indicadors, s'ha considerat oportú incorporar aquest aspecte com a causa de la crisi en els casos d'Indonèsia, Sri Lanka i Maldives. Finalment, és important tenir en compte que no totes les crisis humanitàries tenen la mateixa intensitat ni el mateix grau de virulència.

5.2. Evolució dels contextos de crisis humanitàries⁶

Àfrica ha continuat sent l'escenari **on tenen lloc la majoria de crisis humanitàries** (en concret, el 64% d'aquestes). Això és conseqüència de la persistència de nombrosos conflictes armats, l'impacte dels desastres naturals (principalment les sequeres), el VIH/SIDA, i de l'oblit internacional al qual està sotmès el continent. Per la seva banda, la població asiàtica (16% de les crisis) ha continuat sent víctima sobretot de les catàstrofes naturals i dels desplaçaments forçats de població. Les regions d'Europa i d'Àsia Central (11%), Amèrica i Carib (5%) i Pròxim Orient (5%), completen el mapa de les crisis humanitàries esdevingudes durant 2004.

Pel que fa a la seva evolució, alguns contextos han experimentat una **millora** ostensible **respecte a l'any anterior**, com són els casos d'Angola i de **Zàmbia** a l'Àfrica del Sud, **Rwanda** a la zona dels Grans Llacs o **Kosovo** (Sèrbia i Montenegro) a Europa. No obstant, l'any 2004 també ha presenciat el deteriorament d'alguns escenaris de crisi (**Côte d'Ivoire, Kenya, Haití, Afganistan, Indonèsia, Sri Lanka o Palestina**, principalment), així com l'aparició d'uns altres, com és el cas de la regió de **Darfur** (Sudan), que de la mateixa manera com va fer l'Iraq el 2003, ha acaparat de forma creixent l'atenció internacional. A continuació s'ofereix un resum d'aquests contextos.

Quadre 5.1. Radiografia regional de les crisis humanitàries més destacades de 2004

ÀFRICA:

- **Darfur (Sudan):** gairebé 2 milions de persones es van desplaçar i unes 70.000 van morir com a conseqüència de la violència i les malalties, fet que va dur Nacions Unides a catalogar-la com la 'pitjor crisi humanitària del món'.
- **Sahel:** l'impacte de la creixent i persistent plaga de llagostes va destruir gran part dels cultius de diversos països d'aquesta regió.

AMÈRICA:

- **Haití:** la crisi socioeconòmica que afecta el país des de fa dècades es va veure aguditzada per les fortes inundacions als mesos de maig i setembre, que van deixar més de 5.400 víctimes mortals i desenes de milers de persones damnificades.

ÀSIA I PACÍFIC:

- **Àsia del sud (tsunami):** el terratrèmol i els tsunamis esdevinguts en aquesta regió a finals de desembre van provocar almenys 165.000 víctimes mortals i més de 5 milions de persones damnificades.
- **Afganistan:** els greus problemes d'inseguretat que ha sofert el personal humanitari durant tot l'any van provocar la retirada d'algunes organitzacions humanitàries en determinats moments.

EUROPA I ÀSIA CENTRAL:

- **Rússia (Txetxènia):** nombrosos organismes internacionals van denunciar la precària situació que encara pateix la població desplaçada i refugiada txetxena i les pressions exercides per les autoritats de Rússia i d'Ingúixia per forçar el retorn d'aquesta població.

PRÒXIM ORIENT:

- **ANP:** la política del Govern israelià d'atacs i controls sistemàtics, així com la progressiva construcció del mur de separació a Cisjordània, van agreujar la situació de la població palestina.

Àfrica

a) Àfrica Austral

Països	Causas de la crisi
Angola	Procés de retorn
Lesotho	Sequera, VIH/SIDA
Madagascar	Desastres naturals, VIH/SIDA
Malawi	Sequera, VIH/SIDA
Moçambic	Sequera, VIH/SIDA
Swazilàndia	Sequera, VIH/SIDA, crisi política
Zàmbia	Sequera, VIH/SIDA
Zimbabwe	Sequera, VIH/SIDA, impacte de la reforma agrària, crisi política i econòmica, aïllament internacional

Encara que al voltant d'un milió de persones depenia encara de l'assistència alimentària, la situació humanitària a **Angola** va experimentar una millora considerable durant l'any passat. Pel que fa al procés de retorn, ACNUR va confirmar l'arribada als seus llocs d'origen d'uns 50.000 refugiats angolesos, tot i que en un principi l'agència estimava que la xifra arribaria a 90.000 persones. La presència massiva de mines anti-persona, l'escassetat de fons, el lent procés de reconstrucció de les infraestructures i la falta de serveis bàsics van dificultar-ne el procés. Des de 2002, unes 280.000 persones refugiades han retornat a Angola, 93.000 de les quals ho han fet sota els auspicis d'ACNUR. A l'altre extrem de la regió, a **Madagascar**, a més dels efectes de la sequera que pateix la zona sud del país cal assenyalar el pas del cicló Gafilo al mes de març, que va deixar 230 morts i més de 800.000 persones afectades, i que es va convertir en el temporal més devastador dels últims 20 anys en el país.

La crisi alimentària que afecta gran part de la resta de països de la regió, fruit de l'impacte de la sequera i del VIH/SIDA, va experimentar una evolució diferent. Mentre que **Zàmbia** i, en menor mesura, **Moçambic**, van apreciar una millora de la seva situació, **Lesotho** i **Swazilàndia** van declarar l'estat d'emergència a causa del deteriorament de la crisi. El cas de Swazilàndia és especialment alarmant si es té en compte que gairebé el 40% de la població està afectada pel VIH/SIDA (el major índex mundial, segons Nacions Unides), el 70% viu en l'extrema pobresa i la situació política interna és de certa inestabilitat. Per la seva banda, a **Malawi**, el retard i l'escassetat de precipitacions van generar una nova reducció de la producció alimentària i l'arribada urgent d'assistència. Finalment, a **Zimbabwe**, el Govern va insistir a assenyalar que el país havia registrat una millora general de la situació, tot i que les organitzacions humanitàries van alertar del deteriorament constant de l'emergència i van denunciar l'actitud d'Harare en prohibir a Nacions Unides dur a terme una avaluació que mesurés la magnitud real de la crisi.

b) Àfrica Occidental

Països	Causas de la crisi
Côte d'Ivoire	Conflicte armat, volum de desplaçaments interns
Guinea	Impacte conflictes regionals, volum desplaçaments forçats i crisi política interna
Libèria	Conflicte armat, volum de desplaçaments forçats
Sahel (Mauritània, Mali, Níger i Senegal)	Plaga de llagostes del desert
Sierra Leone	Impacte de conflictes regionals, volum de desplaçaments forçats

El nou esclat de violència a **Côte d'Ivoire**, on les organitzacions humanitàries van alertar del risc imminent que es produís un increment dels índexs de mortalitat, ha reobert l'amenaça d'una crisi humanitària regional d'enormes dimensions. En aquest sentit, Nacions Unides ha advertit del desviament de l'atenció internacional que pot tenir el rebrot d'aquesta crisi en detriment de Libèria, Sierra Leone o **Guinea**. Precisament, a **Libèria** s'ha assolit una relativa estabilització de la situació, que ha permès l'inici del procés de retorn de mig milió de desplaçats interns i d'uns 350.000 refugiats. No obstant, la constant escassetat de fons denunciada per les organitzacions que s'ocupen d'aquesta tasca i la inseguretat que encara presenten moltes zones del país són les principals dificultats que enfronta el procés. Com a nota positiva, cal assenyalar que a **Sierra Leone** es va posar fi al programa de repatriació d'uns 280.000 refugiats sierraleonesos, la majoria dels quals van ser assistits per ACNUR.

El nou esclat de violència a Côte d'Ivoire ha reobert l'amenaça d'una crisi humanitària regional d'enormes dimensions.

Un dels assumptes centrals de l'any ha estat la plaga de llagostes del desert que ha afectat nombrosos països de la regió del **Sahel**, especialment **Mauritània, Mali, Níger i Senegal**, així com altres països del continent africà i de la regió del Pròxim Orient. Aquesta plaga, considerada com la més devastadora dels últims 15 anys, va destruir bona part dels cultius dels quatre països assenyalats i va despertar la por que pogués desencadenar-se una greu crisi alimentària. No obstant, i malgrat les constants crides d'advertiment que es van fer des de principis d'any, la resposta de la comunitat internacional va tornar a ser tardana i escassa.

Quadre 5.2. Sahel: crònica d'una plaga anunciada

Segons alguns líders africans, quan es va detectar la possibilitat que es produís la plaga de llagostes a la primavera de 2004, només 7 milions de dòlars haguessin calgut per plantar cara a l'insecte, mentre que en finalitzar l'any algunes veus assenyaven que la xifra necessària podia ascendir a 600 milions. A més, el risc de noves plagues i de la propagació a altres regions del planeta posaven en relleu el caràcter cíclic d'una catàstrofe que encara és lluny d'acabar. Per la seva banda, el mes de desembre, en el marc del Comitè de Lluita contra la Llagosta del Desert, la FAO va llançar una campanya per intentar coordinar esforços entre tots els actors implicats en aquest assumpte basada en tres objectius: 1) protegir els cultius del Magrib i el Sahel de cara a l'estiu de 2005; 2) examinar les lliçons apreses durant la passada campanya; i 3) debatre futures activitats per al seu control. No obstant, la gestió d'aquesta crisi subratlla diversos elements a tenir en compte. D'una banda, la importància que la comunitat internacional respongui a temps tant als sistemes que adverteixen de futurs desastres com a les crides que realitzen les agències des del terreny. De l'altra, la necessitat d'abordar les causes i les arrels que converteixen determinats països en més vulnerables davant catàstrofes d'aquest tipus que, de forma cíclica, solen posar en perill la vida de milions de persones.

c) Corn d'Àfrica

Països	Causes de la crisi
Eritrea	Sequera, volum de desplaçaments forçats, procés de retorn, conflicte fronterer
Etiòpia	Sequera, volum de desplaçaments forçats, conflicte fronterer
Somàlia	Sequera, volum de persones refugiades, conflicte armat
Sudan	Sequera, volum de desplaçaments forçats, conflictes armats

La persistència de la sequera i l'escassetat d'aliments i de fons van ser els principals causants que uns 10 milions de persones continuessin depenent estrictament de l'assistència humanitària a **Eritrea** i a **Etiòpia**. Especialment preocupant és la situació que en aquest últim país pateix la regió de Somalí (est), on l'increment de la malnutrició i dels principals indicadors sanitaris comprometien l'estat d'un milió i mig de persones. Per altra banda, ACNUR va anunciar la finalització del programa de repatriació de les desenes de milers de refugiats eritreus que es trobaven al Sudan. En relació amb **Somàlia**, Nacions Unides va advertir d'una agudització de la crisi alimentària en determinades zones del país com a conseqüència també de la sequera, i va sol·licitar una major atenció internacional per a les més de 700.000 persones que depenien de l'assistència humanitària.

No obstant, l'escenari de crisi humanitària que ha centrat l'atenció internacional durant gran part de l'any ha estat Darfur, a l'oest del **Sudan**. La situació de violència que té lloc en aquesta regió des de principis de 2003 ha provocat el desplaçament d'1,8 milions de persones, 200.000 de les quals s'han refugiat al veí Txad. L'augment de les epidèmies, l'escassetat alimentària, la constant manca d'accés de les organitzacions humanitàries a la població afectada i la situació generalitzada d'inseguretat i desprotecció van disparar els índexs de mortalitat i van dur el Secretari General de l'ONU a considerar Darfur com la pitjor crisi humanitària del moment. Encara que durant els últims mesos de 2004 es van aconseguir acords humanitaris i d'alto el foc, la situació en general no ha experimentat cap millora i segueix existint la por que es desencadeni una greu crisi alimentària. A més, l'assassinat de diversos treballadors humanitaris a finals d'any va provocar la retirada d'importantes organitzacions humanitàries. Per altra banda, els 200.000 refugiats sudanesos que es troben al Txad assistits per ACNUR també han continuat patint els atacs de les milícies progovernamentals i han generat una situació de tensió i de deteriorament de les condicions de vida de la població local. Finalment, cal assenyalar que l'acord de pau signat al sud del país a principis de 2005⁷ obre les portes a l'inici del retorn de més de 4 milions de desplaçats interns i mig milió de refugiats.

Quadre 5.3. Darfur: el fracàs de la prevenció i l'efecte 'CNN'

Encara que l'esclat de la crisi a Darfur va tenir lloc al febrer de 2003,⁸ no va ser fins 14 mesos després, concretament a principis d'abril de 2004, quan aquesta regió, d'una extensió similar a França, va començar a recalar en els ulls de la comunitat internacional, sobretot després que el Secretari General de l'ONU comparés aquesta crisi amb el genocidi de Rwanda, esdevingut just 10 anys abans. En aquest moment, més de 800.000 persones s'havien desplaçat ja com a conseqüència dels enfrontaments i dels atacs i existien proves feaents que la població civil no només era la principal víctima del conflicte, sinó que també s'havia convertit en objectiu deliberat dels bel·ligerants. Des de llavors, l'atenció mediàtica i diplomàtica sobre Darfur ha suposat una massiva arribada de recursos, tenint en compte que el mes de juny es va celebrar a Ginebra una Conferència de Donants per a la regió i que el novembre Nacions Unides va sol·licitar 1.500 milions de dòlars per finançar programes d'ajuda humanitària, protecció, rehabilitació i desenvolupament en tot el país, en el denominat 'Pla de Treball per a 2005'. A més, l'anomenat 'efecte CNN' produït a Darfur ha aixecat el temor entre les organitzacions humanitàries pel desviament d'atenció i d'ajuda que aquesta crisi pot suposar per a altres conflictes que, com Darfur en el seu moment, romanen ancorats en l'oblit i la indiferència.

d) Grans Llacs i Àfrica Central

Països	Causes de la crisi
Burundi	Conflicte armat, volum de desplaçaments interns
Congo	Disputes armades internes
Kenya	Sequera
R. Centreafricana	Disputes armades internes, volum de desplaçaments interns
RD Congo	Conflicte armat, volum de desplaçaments forçats
Rwanda	Volum de desplaçaments forçats, impacte de conflictes regionals
Tanzània	Sequera, volum de persones refugiades
Uganda	Sequera, volum de desplaçaments forçats, conflicte armat

Els constants enfrontaments van continuar provocant el desplaçament de centenars de milers de persones en algunes zones de **Burundi** i **RD Congo** al llarg de tot l'any. A més, les organitzacions humanitàries van interrompre en diverses ocasions el subministrament de l'ajuda a causa dels atacs soferts pel personal humanitari i a les dificultats en l'accés, especialment a la regió de Kivu (RD Congo). Uns 85.000 burundesos van poder retornar al seu país des de Tanzània, la majoria assistits per ACNUR. Pel que fa al **Congo**, les organitzacions humanitàries van alertar sobre la situació que patia la població civil a la regió de Pool, on milers de persones romanien desplaçades.

A **Kenya**, el Govern i Nacions Unides van fer una crida urgent per plantar cara a la crisi alimentària que afecta gairebé 3,5 milions de persones. La greu sequera que pateix el país, qualificada per les pròpies autoritats de 'desastre nacional', n'és el principal motiu. Igualment, a **Tanzània** i a **Rwanda** l'absència de pluges comprometia la situació de desenes de milers de persones, mentre que a la **R. Centreafricana** la persistència de la inestabilitat política i econòmica amenaçava de deteriorar l'actual escenari de crisi, segons les organitzacions sobre el terreny.

Per la seva banda, **Uganda** s'ha convertit en un dels contextos més dramàtics i alhora més oblidats a escala mundial. Els atacs sistemàtics i deliberats del grup armat d'oposició LRA contra la població civil i els camps per a desplaçats interns al nord del país han triplicat en els últims dos anys el nombre de població desplaçada fins a situar-la a 1,6 milions de persones. Les condicions de vida existents en aquests camps (falta d'accés als serveis bàsics i a l'assistència humanitària, amuntegament o violacions freqüents dels drets humans) van provocar denúncies per part de nombroses organitzacions durant tot l'any.

Uganda s'ha convertit en un dels contextos més dramàtics i alhora més oblidats a escala mundial.

8. Vegeu la Nota de premsa de la Unitat d'Alerta, "Darfur precisa una intervenció internacional urgente", maig 2004, a: <http://www.escolapau.org/imgprensa04prensa027.pdf>.

Amèrica

Països	Causes de la crisi
Colòmbia	Conflicte armat, volum de desplaçaments interns
Haití	Inundacions, crisi política i econòmica i conflicte armat

Dos escenaris concentren les crisis humanitàries d'Amèrica Llatina i el Carib: **Colòmbia** i Haití. En el primer, l'estat dels 2,5 milions de desplaçats interns que fins al moment ha generat el conflicte armat va continuar sent el principal motiu de preocupació. En aquest sentit, la constatació que la població s'ha erigit com el principal objectiu dels actors armats, els alts índexs de malnutrició entre els menors i les denúncies per part d'organitzacions locals sobre les repercussions humanitàries que està tenint 'la política de seguretat democràtica' del Govern d'A. Uribe han aguditzat una situació que va arribar a ser qualificada pel secretari General Adjunt sobre Assumptes Humanitaris i Coordinador d'Ajuda Humanitària, J. Egeland, com la catàstrofe humanitària més dramàtica de l'hemisferi occidental.

Per altra banda, l'esclat de la violència a **Haití** a l'inici de l'any va provocar el deteriorament de la crisi humanitària. Encara que la inseguretat va anar minvant lentament durant els mesos posteriors, la població civil va patir una situació de desprotecció absoluta i de falta d'accés a l'assistència i als serveis bàsics, així com una violació dels principis humanitaris per part dels actors armats. A més, les importants inundacions esdevingudes en els mesos de maig i setembre van devastar encara més, si es podia, algunes parts del país, i van deixar un balanç de més de 5.400 víctimes mortals i de centenars de milers de persones damnificades. Davant d'aquest complex panorama, Nacions Unides va realitzar diverses crides econòmiques i va instar a tots els actors implicats a coordinar i sistematitzar els seus esforços.

Àsia i Pacífic

Països	Causes de la crisi
Afganistan	Sequera, conflicte armat, procés de retorn
Bangla Desh	Inundacions
Indonèsia	Tsunami, conflicte armat, volum de desplaçaments forçats
Maldives	Tsunami
Myanmar	Volum de desplaçaments interns
RPD Corea	Crisi econòmica, alimentària i sanitària
Sri Lanka	Desastres naturals, conflicte armat, volum de desplaçaments forçats

A l'**Afganistan**, el balanç de l'any ve determinat per la incessant situació d'inseguretat que ha sofert el personal humanitari, fet que va provocar la mort de diversos treballadors humanitaris al mes de juliol i la decisió d'algunes organitzacions de retirar-se del país. Aquesta situació d'inseguretat generalitzada, sumada a la greu falta d'aliments i al fort impacte de la sequera, col·locaven a més de 6 milions de persones en una situació delicada. Per la seva banda, ACNUR ha aconseguit completar el retorn de mig milió de refugiats afganesos, fet que suposa que des de 2002 han tornat als seus llocs d'origen més de tres quartes parts dels 4,6 milions de persones refugiades que van fugir del país com a conseqüència de dècades de conflicte armat.

A **Bangla Desh**, els efectes de les inundacions, les pitjors des de 1998, van deixar més de 760 morts i uns 30 milions de persones damnificades. A més, Nacions Unides va denunciar la insuficient resposta de la comunitat internacional per plantar cara a aquesta crisi i va alertar del risc que corren un milió de menors de patir malnutrició severa. A **Myanmar** cal destacar la delicada situació humanitària que enfrontaven més de mig milió de persones desplaçades internes, principalment a l'est del país. En aquest sentit, algunes organitzacions van denunciar la desprotecció que pateix aquest grup com a conseqüència de la política de bloqueig sistemàtic de l'ajuda portada a terme per les autoritats del país i les violacions dels drets humans comeses per l'exèrcit. D'altra banda, a **RPD Corea**, la crisi alimentària que pateixen milers de persones es va veure afectada pels problemes de finançament dels programes humanitaris i per l'actitud del Govern de Pyongyang, que va amenaçar en diverses ocasions amb la retallada de l'ajuda.

No obstant, el principal escenari de crisi en el continent asiàtic ha estat el que va provocar a finals d'any l'històric terratrèmol i els tsunamis posteriors en nombrosos països de la zona. **Indonèsia, Sri Lanka, Maldives**, Índia, Tailàndia, Myanmar i Bangla Desh, en el continent asiàtic, i Somàlia, Tanzània, Kenya i Seychelles, a l'Àfrica, van ser els contextos afectats per aquesta catàstrofe que en començar 2005 s'havia cobrat més de 165.000 víctimes mortals. A continuació s'aborden les repercussions d'aquesta catàstrofe, així com els països on va produir un major impacte.⁹

Quadre 5.4. L'impacte del terratrèmol i dels tsunamis al sud d'Àsia

El 26 de desembre de 2004, un sisme de 9 graus a l'escala de Richter amb epicentre a l'illa indonèsia de Sumatra va provocar almenys 165.000 morts, 500.000 ferits, milers de desapareguts, més d'un milió de persones desplaçades i uns 5 milions de damnificats. Indonèsia (120.229 morts), Sri Lanka (30.920), Índia (10.714), Tailàndia (5.303), Somàlia (300), Maldives (83), Malàisia (68), Myanmar (59), Tanzània (10), Seychelles (3), Bangla Desh (2) i Kenya (1) van ser els països afectats per la catàstrofe.¹⁰ A més, més de 7.000 turistes estrangers també van perdre la vida o romanien desapareguts. Alemanya, Suècia, Itàlia, Àustria, Noruega, Finlàndia, Bèlgica o Regne Unit són alguns dels països europeus que més pèrdues van patir. La tremolor, la més gran registrada al món en els últims 40 anys i la cinquena en un segle, va originar mareas d'ones gegants (fenomen conegut com a *tsunami*) a tota la regió del sud d'Àsia, que van arribar fins als 10 metres d'altura i van arrasar poblacions senceres.

Quins països han sofert un major impacte?

Indonèsia, Sri Lanka i Maldives han estat sens dubte els països més afectats per la catàstrofe. A **Indonèsia**, especialment a la regió d'Aceh i a la zona nord-oest del país, a més de les nombroses víctimes mortals i de les 700.000 persones desplaçades, Nacions Unides estimava que un milió de persones necessitaven ajuda d'emergència i uns altres dos milions, assistència a llarg termini. A **Sri Lanka**, país que ja havia patit l'impacte d'inundacions durant l'any, la meitat dels districtes es van veure greument afectats i més de 400.000 persones es van desplaçar com a conseqüència de la tragèdia. Per la seva banda, a **Maldives** el tsunami ha inundat pràcticament les gairebé 300 illes i ha afectat a la totalitat dels seus 300.000 habitants, un terç dels quals es trobava en una situació d'extrema gravetat. A la resta de països, la catàstrofe també ha tingut repercussions greus (especialment al sud-oest d'Índia –on unes 650.000 persones es van desplaçar–, al sud de Tailàndia o al nord-est de Somàlia). No obstant, les organitzacions humanitàries consideren que les conseqüències a mig i llarg termini seran menors que en el primer grup de països.

Quina ha estat la resposta internacional?

La magnitud de la catàstrofe i el temor que pogués produir-se un increment de la mortalitat com a conseqüència de les epidèmies va provocar una ràpida i massiva reacció de la comunitat internacional. Centenars d'**organitzacions humanitàries** i d'agències de Nacions Unides es van desplegar en tots els països afectats per intentar plantar cara a la complexa situació. Encara que l'accés d'aquestes organitzacions a les poblacions damnificades va anar millorant a poc a poc, l'aïllament d'algunes zones, la massiva devastació de les infraestructures i l'existència de conflictes armats o situacions de tensió (com són els casos d'Indonèsia, Sri Lanka, Maldives, Índia, Tailàndia, Myanmar i Somàlia) van complicar les tasques d'assistència. A més, algunes organitzacions també van assenyalar els nombrosos problemes de coordinació amb els exèrcits dels països afectats i fins i tot van denunciar l'actitud de determinats Governos que han dificultat el subministrament d'ajuda, com és el cas de Sri Lanka.

La resposta dels **països donants**, encara que en alguns casos concrets ha estat titllada de molt lenta, tampoc té precedents, ja que des que va tenir lloc la tragèdia s'han compromès més de 4.000 milions de dòlars. A més, representants de 25 països es van reunir a Djakarta (Indonèsia), a petició d'aquest últim país, per intentar coordinar esforços en la que ja es considera com la major operació humanitària de la història. La trobada també va servir per certificar les Nacions Unides com a únic organisme coordinador de l'ajuda mitjançant la creació d'un Centre de Control Operatiu amb base a Nova York. Per la seva banda, el Secretari General de l'ONU va sol·licitar un lliurament ràpid i efectiu de l'ajuda, un compromís internacional amb la regió a llarg termini (s'estima que faran falta 10 anys per reconstruir algunes zones devastades) i va anunciar el nomenament de M. Wahlstrom com a Coordinadora Especial per a l'Assistència Humanitària en els països afectats pel tsunami. A més, Nacions Unides va sol·licitar altres 1.000 milions de dòlars extraordinaris a través del CAP (*Indian Ocean UN Flash Appeal*), un 70% dels quals estaven coberts a mitjans del mes de gener. No obstant, a pesar d'aquesta massiva contribució, el Secretari General Adjunt de l'ONU sobre Assumptes Humanitaris i Coordinador d'Ajuda d'Emergència, J. Egeland, va advertir del desviament de l'ajuda que aquesta catàstrofe pot tenir en detriment d'altres crisis que romanen oblidades.

9. Encara que Indonèsia i Sri Lanka ja es consideraven situacions de crisi humanitària (per l'existència de centenars de milers de desplaçats interns en ambdós casos, així com per l'impacte de la sequera i de les inundacions en diversos moments de l'any, en el cas de Sri Lanka), el present informe ha passat també a considerar Maldives com a nova situació de crisi a causa de la magnitud de l'impacte del desastre, així com per la seva transcendència a curt, mig i llarg termini. Tot i que en la resta de països afectats pel tsunami les conseqüències humanes i físiques han estat extraordinàries, es considera que aquest fenomen no ha generat una situació de crisi humanitària (en els casos d'Índia, Tailàndia i Seychelles) ni ha contribuït a l'agudització de la mateixa en els contextos on ja existia (Bangla Desh, Myanmar, Somàlia, Tanzània i Kenya), ja sigui perquè ha tingut un impacte molt localitzat, o bé perquè s'estima que les repercussions seran superables a mig termini.

10. Dades provisionals ofertes per Nacions Unides el 25 de gener de 2005.

Es pot prevenir una catàstrofe de semblant magnitud?

Encara que evitar un terratrèmol és impossible, prevenir l'impacte dels tsunamis o d'una determinada catàstrofe depèn en bona part de l'existència de sistemes d'alerta avançada, de la resposta de les autoritats davant el desastre en qüestió i del grau de vulnerabilitat que el país presenta davant d'aquest tipus de fenòmens. Aquestes tres condicions sembla que no han existit en els països del sud d'Àsia, fet que ha determinat l'elevat nombre de víctimes mortals. En aquest sentit, els participants a la Conferència de Djakarta van subratllar la necessitat d'establir amb caràcter d'urgència un sistema d'alerta avançada contra tsunamis que contribueixi a reaccionar de forma més ràpida davant d'aquest tipus de fenòmens i redueixi el risc i la vulnerabilitat de les persones.

Europa i Àsia Central

Països	Causas de la crisi
Caucas (Armènia, Azerbaidjan i Geòrgia)	Crisi política i econòmica, volum de desplaçaments interns
Rússia (Txetxènia)	Conflicte armat, volum de desplaçaments interns
Sèrbia i Montenegro (Kosovo)	Volum de desplaçaments interns, disputes civils internes

*Repúbliques veïnes (Daguestan, Ossètia del Nord i Ingúixia)

A la volàtil regió del **Caucas** destaca la situació que ha sofert **Azerbaidjan**, on el PMA es va veure obligat a retallar l'assistència a centenars de milers de desplaçats interns a causa de la falta de fons. A més, a **Geòrgia**, aquesta agència va llançar una operació d'emergència al nord-oest del país a finals d'any per intentar assistir a les 200.000 persones afectades per unes inundacions que van destruir el 70% de les collites. Així mateix, el Govern georgià va iniciar, amb el suport d'ACNUR, el registre de les més de 250.000 persones desplaçades internes que hi ha en el país.

Taula 5.2. Principals problemes de les organitzacions humanitàries el 2004

Problemes	Conseqüències	Escenaris
Inseguretat i desprotecció	<ul style="list-style-type: none">• Atacs sobre el personal humanitari• Retirada de les organitzacions• Augment de la desprotecció de la població afectada per la crisi• Saqueig de l'ajuda	Afganistan, Burundi, Txetxènia, Côte d'Ivoire, Iraq, Libèria, RD Congo, Sudan
Falta d'accés a les víctimes	<ul style="list-style-type: none">• Increment de la vulnerabilitat de la població civil• Desplaçaments forçats• Augment del risc del personal humanitari	Afganistan, Angola, Haití, Sudan, Uganda, Zimbabwe
Escassetesa de fons i recursos	<ul style="list-style-type: none">• Suspensió del subministrament humanitari• Deteriorament i perpetuació de l'oblit de la crisi• Increment de les crides i fatiga dels donants	Angola, Bangla Desh, Burundi, Caucas, Côte d'Ivoire, Eritrea, Etiòpia, Libèria, Palestina, RD Congo, RPD Corea, Uganda

Pel que fa a **Txetxènia**, nombrosos organismes internacionals van denunciar en diverses ocasions al llarg de l'any la precària situació que encara pateix la població desplaçada i refugiada txetxena i les pressions exercides per les autoritats de Rússia i Ingúixia per forçar el retorn dels desplaçats txetxens. A més, ACNUR va insistir en la inexistència de les condicions de seguretat necessàries per al retorn del seu personal a Ingúixia a causa de la constant situació de violència. Finalment, a la regió autònoma de **Kosovo (Sèrbia i Montenegro)** Nacions Unides va decidir tancar gran part de les seves operacions al país gràcies a la millora substancial de la crisi humanitària.

Pròxim Orient

Països	Causas de la crisi
Iraq	Conflicte armat, sequera
Palestina, ANP	Aïllament humanitari de la població, conflicte armat

La inseguretat provocada pels incessants enfrontaments entre els grups armats d'oposició iraquiana i les tropes d'ocupació nord-americanes i britàniques van condicionar plenament la tasca del personal humani-

tari a bona part de l'Iraq. En aquest sentit, algunes organitzacions humanitàries van decidir retirar-se del terreny en no poder garantir la seguretat del seu personal. Així, la disrupció dels serveis bàsics i les malalties van continuar provocant importants problemes a una part de la població. A més, l'assalt de la localitat de Fal·luja al novembre per part de l'exèrcit nord-americà va generar les denúncies de les organitzacions humanitàries que es trobaven a la ciutat per l'assassinat indiscriminat de població civil i va agreujar la crisi humanitària. Per la seva banda, i després d'haver suspès prèviament les seves activitats a causa de la inseguretat, ACNUR va decidir reprendre al mes de setembre el procés de repatriació des d'Iran.

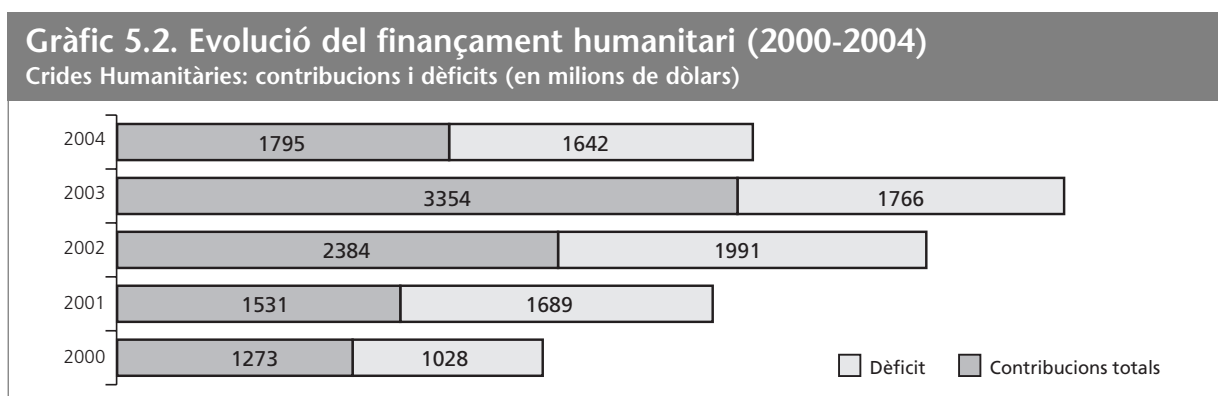
A Iraq l'assalt de la localitat de Fal·luja al novembre per part de l'exèrcit nord-americà va agreujar la crisi humanitària.

Finalment, la crisi que afecta a milions de persones a **Palestina** es va agreujar de forma considerable com a conseqüència de l'enduriment de la política del Govern israelià (basada en el bloqueig dels territoris, la destrucció de les propietats i l'expansió dels assentaments) i de la paulatina construcció del mur de separació a Cisjordània. Representants de Nacions Unides, de diverses organitzacions i d'uns 70 països van decidir reunir-se a Ginebra al mes de juny per abordar la situació dels quatre milions de refugiats palestins i reafirmar el seu compromís amb aquesta població. No obstant això, la UNRWA, l'agència de Nacions Unides que assisteix els refugiats palestins, també es va veure forçada a suspendre les activitats a mitjans d'any a causa de la falta de fons.

5.3. Balanç de l'acció humanitària¹¹ el 2004

a) Finançament de les crides humanitàries: una anàlisi del CAP 2004

Des de principis dels anys noranta, el conjunt de la comunitat internacional ha incrementat la seva atenció i la quantitat de recursos destinats a tasques humanitàries. Aquesta tendència alcista es va veure frenada a mitjans d'aquesta dècada i va experimentar un repunt a principis del nou mil·lenni. Tanmateix, sembla que ha decaïgut de nou. Una bona eina per visualitzar aquesta dinàmica és la contribució realitzada pels donants a les últimes crides humanitàries de Nacions Unides. En aquest sentit, el gràfic 5.2. mostra com el CAP de 2004 tot just va rebre el 52% del que havia sol·licitat en un principi, una xifra llunyana al 66% recaptat el 2003, i similar al 55% del 2002, al 47% del 2001 i al 55% de l'any 2000. Aquest declivi també es reflecteix en les contribucions realitzades fora del marc del CAP, ja que l'ajuda humanitària total lliurada durant 2004 ha registrat la xifra de finançament més baixa dels últims 5 anys amb un total de 3.300 milions de dòlars, per sota dels 6.600 de 2003 o els 3.900 de 2002.

Font: Nacions Unides

Respecte al finançament de cadascuna de les crides cal subratllar la important diferència existent entre aquestes, ja que algunes han assolit més del 80% del sol·licitat, com són els casos d'Àfrica Occidental o del

11. Per acció humanitària s'entén aquell conjunt d'activitats que té com a objectiu salvar vides i alleujar el sofriment en situacions de crisi humanitària. Aquestes activitats estan guiades pels principis d'humanitat, imparcialitat, neutralitat i independència. L'acció humanitària també inclou la protecció de civils i la provisió d'assistència bàsica.

Txad, mentre que uns altres tot just han arribat al 10%, com és el cas de Zimbabwe. Per la seva banda, els sectors més coberts del CAP 2004 van ser els de l'alimentació, la seguretat i la coordinació, mentre que entre els més deficitaris se situaven els de la reconstrucció d'infraestructures, l'educació i la salut. En tota aquesta dinàmica, els països que van respondre amb més recursos, tenint en compte la grandària de les seves economies, van ser de nou els països nòrdics (Suècia, Dinamarca, Noruega i Finlàndia), juntament amb Irlanda, Suïssa, Països Baixos i Luxemburg, mentre que els que menys contribucions van aportar van ser Japó, Espanya, Nova Zelanda, Emirats Àrabs Units, Alemanya i els EUA. Finalment, el CAP 2004 també assenyalava la necessitat d'un finançament avançat de les crisis com a plataforma per evitar-ne l'agudització i el deteriorament. No obstant, el 2004 les contribucions realitzades durant els tres primers mesos després de la crida (gener-març) només van suposar un 12% del total, mentre que entre abril i juny s'assolia el 16%, i entre juliol i octubre el 26%.

Quadre 5.5. La politització de l'ajuda i el debat sobre les bones pràctiques

El protagonisme de la crisi de l'Iraq durant l'any passat va evidenciar una dinàmica que s'ha anat consolidant durant els últims anys: els països donants destinen més diners a aquells contextos en els quals tenen interessos polítics i/o econòmics nacionals, en lloc de basar-se estrictament en criteris de necessitat. Aquesta politització de l'ajuda humanitària, que xoca frontalment amb el respecte del Dret Internacional Humanitari, ha estat denunciada de forma creixent per nombroses organitzacions que aborden aquesta temàtica. Encara que de moment segueix sense existir un instrument vinculant que reguli aquest fenomen, com ja va succeir el 2003 a Estocolm (Suècia), representants d'una vintena de països, de Nacions Unides, de la UE, del CICR i d'altres organitzacions es van reunir el mes d'octubre passat, en aquesta ocasió a Ottawa (Canadà), per enfortir l'anomenada iniciativa de Bones Pràctiques en la Donació Humanitària. Aquesta proposta, que pretén millorar la conducta dels donants respecte a la seva política de finançament de l'acció humanitària, es fonamenta en diversos acords, tals com: evitar que determinats contextos eclipsin la resta d'escenaris de crisi; promoure avaluacions regulars de la resposta humanitària, incloent-hi l'actuació dels donants; garantir la precisió, la puntualitat i la transparència en els informes realitzats; o frenar la creixent bilateralització de l'ajuda.

b) L'Estratègia Internacional per a la Reducció de Desastres

Els desastres en països empobrits van causar durant l'última dècada un nombre de víctimes 12 vegades superior al dels països industrialitzats.

L'exemple d'Haití revela que existeixen països més propensos a patir catàstrofes i que aquestes tinguin repercussions humanes molt més importants.¹² En aquest sentit, cal preguntar-se si aquest fet és fruit de la fatalitat o la dissort o, per contra, amaga arrels més profundes i de caràcter estructural. L'informe anual sobre desastres del CICR¹³ revela com els desastres en països empobrits van causar durant l'última dèca-

da un nombre de víctimes 12 vegades superior al dels països industrialitzats, cosa que posa de manifest la probable vinculació entre empobriment i increment de la vulnerabilitat davant dels desastres.

Taulela 5.2. Conseqüències dels desastres naturals durant l'última dècada (1994-2003)

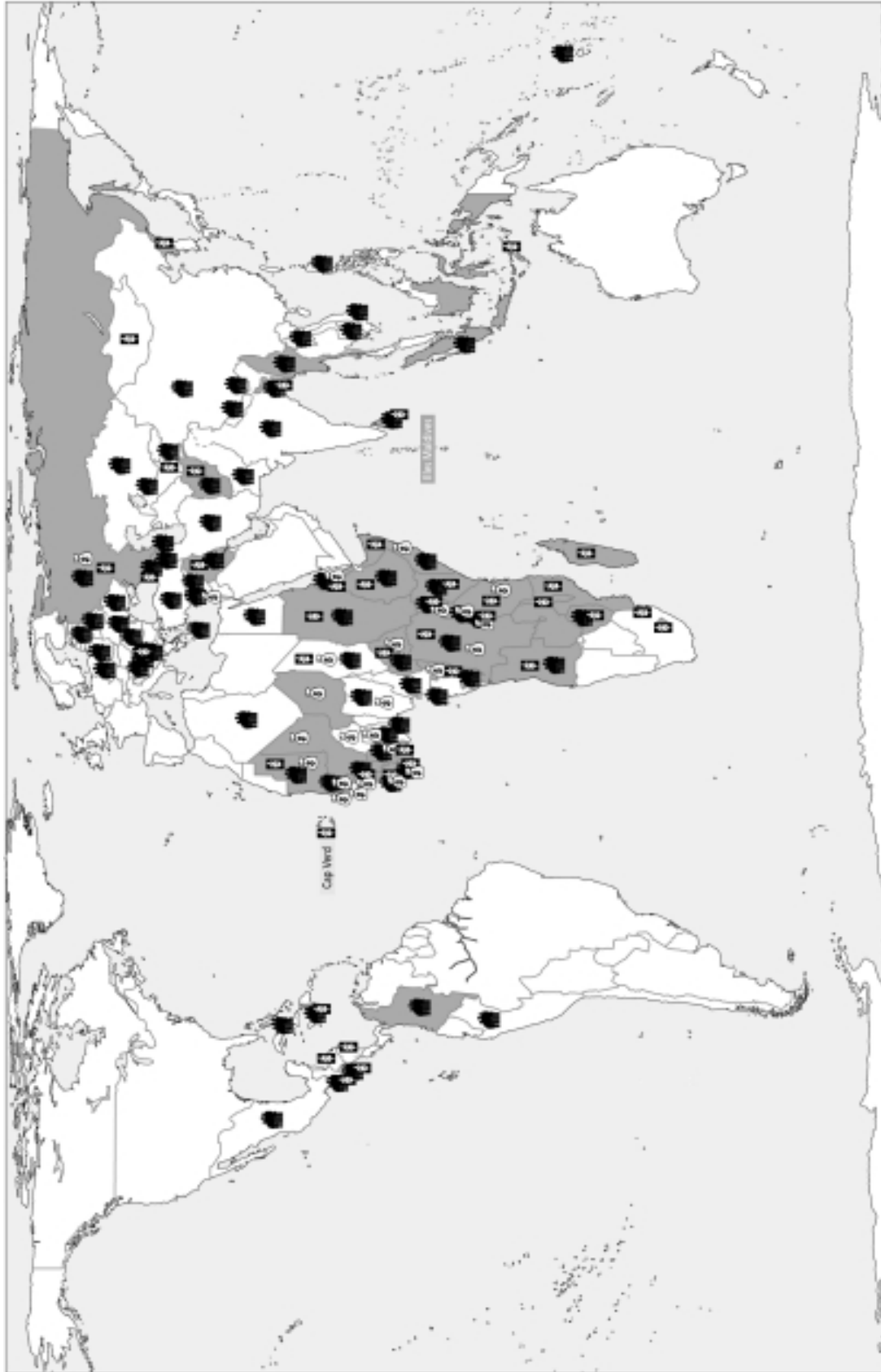
- Es van produir 5.677 desastres, que van causar 673.070 víctimes mortals, 2.580 milions de persones damnificades i pèrdues econòmiques valorades en 691.000 milions de dòlars. En la dècada anterior, 1.021.605 persones van morir i uns altres 1.630 milions de persones van resultar damnificats.
- Els fenòmens més destructius van ser: sequera/fam (48%), inundacions (16%), terratrèmols (16%), tempestes (10%), temperatures extremes (8%), altres (2%).
- Els desastres en els països industrialitzats van provocar una mitjana de 51 víctimes mortals per desastre, mentre que en els països empobrits aquesta xifra es va elevar a 589

Fonts: CICR i Nacions Unides

L'Estratègia Internacional per a la Reducció de Desastres (ISDR, per les sigles en anglès) de Nacions Unides pretén enfortir la resistència de les comunitats locals als desastres a través de quatre objectius: 1) incrementar la conscienciació pública sobre la vinculació entre empobriment i vulnerabilitat als desastres; 2) obtenir el compromís de les autoritats públiques per executar polítiques i accions sobre reducció de desastres; 3) estimular les col·laboracions interdisciplinàries i intersectorials, incloent l'expansió de xarxes de reducció de risc; i 4) millorar el coneixement científic sobre la reducció de desastres.

12. Vegeu Annex V sobre els desastres naturals esdevinguts durant 2004.

13. CICR, *World Disasters Report 2004*, en: <www.ifrc.org/publicatwdr2004>.

6. Militarització i desarmament

En aquest apartat s'analitzen les qüestions relatives a la seguretat militar. L'anàlisi es realitza a partir del seguiment de l'**agenda internacional** dels principals actors sobre assumptes de seguretat militar (en concret, Nacions Unides, OSCE, OTAN i UE), donant una especial rellevància a la imposició d'**embargaments d'armes** (vegeu el mapa al final del capítol) ja sigui per part del Consell de Seguretat de l'ONU (indicador núm.9) com per part d'organismes regionals com la UE o l'OSCE (indicador núm.10). Un segon bloc fa referència al **cicle armamentístic**, i mostra els nivells de militarització dels diferents països sobre la base dels següents indicadors: **despeses militars** (indicador núm.11), **percentatge d'importacions d'armament pesat sobre el PIB** (indicador núm.12), **percentatge de soldats sobre el total de població** (indicador núm.13), i l'**índex BIC3D** (indicador núm.14). Finalment, es fa referència als programes més destacats de **cooperació militar**, la problemàtica de la **proliferació d'armament lleuger** i els aspectes relacionats amb la **distensió i el desarmament**.

a) Agenda internacional

L'escena internacional durant l'any 2004 ha seguit dominada per la dinàmica dels països occidentals. Les **relacions euro-atlàntiques** van estar marcades per l'esforç de restablir la unitat trencada durant l'any 2003. Aquesta divisió, que principalment es deu a les diferències entre les prioritats de política nacional dels EUA, centrades en l'unilateralisme i la guerra preventiva, i les reaccions divergents de la major part de les potències europees i de Rússia, enfocades a restablir una postura més multilateralista i conciliadora, va ser més visible com a conseqüència de la guerra de l'Iraq.

Aquest esforç de conciliació es va voler escenificar en la **Cimera de l'OTAN** d'Istanbul, on els països europeus van accedir a donar suport a l'entrenament de les futures tropes iraquianes, i els EUA van renunciar a la proposta que l'Organització Atlàntica passés a liderar el procés de reconstrucció. A pesar d'aquest esforç per acostar les dues posicions, l'Administració nord-americana ha seguit amb l'aplicació de la seva política de seguretat nacional sense que els esdeveniments de l'Iraq n'hagin alterat les doctrines, encara que sí que es pot apreciar un lleuger canvi de tarannà diplomàtic amb la finalitat de buscar més suport internacional, multilateral i d'acord amb la legislació internacional.

El conflicte armat a l'Iraq també va avivar aquestes divergències internes en el marc de la **UE**, generant incertesa sobre els futurs compromisos comuns. A pesar d'això, s'han realitzat diversos esforços per construir un lideratge i una personalitat estratègica pròpia amb la finalitat de fer operativa la Política Exterior i de Seguretat Comuna, així com el vessant de Defensa. Durant l'any s'han donat diversos passos en aquest sentit: en primer lloc, la UE ha guanyat protagonisme en les missions de manteniment de la pau, amb una destacada presència i lideratge en les missions de Bòsnia i Hercegovina (sent la MTF qui va prendre el relleu de la SFOR, missió pertanyent a l'OTAN) i d'Afganistan (la força militar Eurocorps va prendre el relleu de la ISAF).

En segon lloc, internament també s'està avançant cap a una major **integració en els camps de seguretat i defensa**, com demostra la creació d'un càrrec, ocupat actualment per l'holandès G. de Vries, per coordinar la lluita antiterrorista i el treball entre els diferents centres d'espionatge dels Estats membre, així com l'impuls donat a l'Agència Europea d'Armament. Cal destacar també la creació d'unes forces d'intervenció ràpida, que estaran operatives a partir de 2007. Aquestes no se centraran exclusivament en l'enfocament militar, sinó que també comptaran amb la intervenció d'experts sanitaris o de desenvolupament humà, entre d'altres.

Però la qüestió més rellevant per a la UE durant l'any passat va ser, sens dubte, el **procés d'ampliació**. La integració de 10 nous Estats (Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia, Rep. Txeca i Xipre) ha implicat, en el terreny de seguretat i defensa, certs recels de Rússia per la possibilitat que

s'incrementi el seu aïllament, ja que també cal tenir en compte el procés d'ampliació de l'OTAN (amb l'admissió formal de Bulgària, Eslovàquia, Eslovènia, Letònia i Lituània). En aquest sentit, també és necessari fer referència a la modificació del Tractat de Forces Convencionals a Europa, acord establert entre els països de l'OTAN i del Pacte de Varsòvia el 1999, i que pretén ser un instrument que limiti la presència de moviments d'armament convencional i de tropes per territori europeu.

b) Embargaments d'armes

En finalitzar l'any 2004 estaven en vigor un total de **20 embargaments d'armes** (vegeu taula 6.1). Per als països de la UE, els embargaments d'armes tenen una doble implicació, ja que a més de la necessitat que es compleixin, també estan recollits en el criteri núm.1 del Codi de Conducta en matèria d'exportació d'armes, adoptat el 1998.

La comparació d'aquests indicadors amb la resta dels utilitzats en aquest informe mostra com els països sotmesos a embargament són també els que concentren major quantitat de senyals d'alerta en la taula final d'indicadors. Per norma general, els països embargats són escenari de tensions polítiques o conflictes armats, i en ells s'han originat crisis humanitàries, així que es tracta de contextos molt deteriorats. Té sentit, per tant, que es prenguin mesures preventives per intentar reduir l'arribada de nou armament a aquestes zones, reduint així el risc de desestabilització. De vegades, els embargaments no afecten els governs, sinó a grups armats d'oposició que actuen a l'interior d'un país o en països veïns.

En el present informe no s'ha discriminat entre embargaments vinculants i voluntaris, perquè la simple adopció d'un embargament ja denota una situació preocupant en un determinat país. No obstant, els embargaments voluntaris mostren una dificultat particular, ja que no han de ser aixecats explícitament ni ser revisats, cosa que dificulta saber les dates en la qual l'embargament en qüestió deixa de ser operatiu.

Taula 6.1. Països i grups armats embargats durant el 2004

Al-Qaida	Burundi (*)	Libèria	Sudan
Grups Talibans (Afganistan)	Xina	Myanmar	Tanzània (*)
Armènia	Congo, RD(*)	Rwanda (*)	Uganda (*)
Azerbaidjan	Côte d'Ivoire	RUF i altres grups (Sierra Leone)	Iemen
Bòsnia i Hercegovina	Iraq ¹	Somàlia	Zimbabwe

(*) Es tracta d'embargaments per a grups armats no governamentals de Rwanda, així com per a Uganda, Tanzània, Burundi i RD Congo en cas que les armes puguin ser utilitzades a Rwanda.

Entre els embargaments establerts, destaca la imposició d'un embargament d'armes a **Côte d'Ivoire** per part de **Nacions Unides**, després de l'escalada de violència que va tenir lloc a partir de novembre. En el marc de la UE, es va decidir aixecar l'embargament a **Líbia**, existent des de 1986, per oferir possibilitats d'enfortiment en les relacions amb aquest país, encara que l'aixecament de les sancions va posar de manifest l'existència de xarxes de tràfic il·legal de productes i tecnologies susceptibles de ser emprades per al desenvolupament i fabricació d'armament de destrucció massiva.

Un altre punt d'interès ha estat Xina, ja que diversos països europeus (liderats per França) estan pressionant perquè s'aixequin les sancions a aquest país en considerar que aquest embargament d'armes (que data de

1. En el cas d'Iraq, la Resolució del Consell de Seguretat de l'ONU 1483 autoritza les transferències d'armes quan la denominada Autoritat els requereixi, per la qual cosa el nou Govern pot rebre material i formació militar sota aquesta supervisió internacional.

1989, com a conseqüència dels esdeveniments de la Plaça de Tiananmen) hauria de ser aixecat. Aquesta qüestió ha dividit els Estats membre de la UE, a pesar que el Parlament Europeu s'ha pronunciat contrari a l'aixecament de l'embargament a la Xina per considerar que en el país asiàtic se segueixen perpetrant violacions dels drets humans.

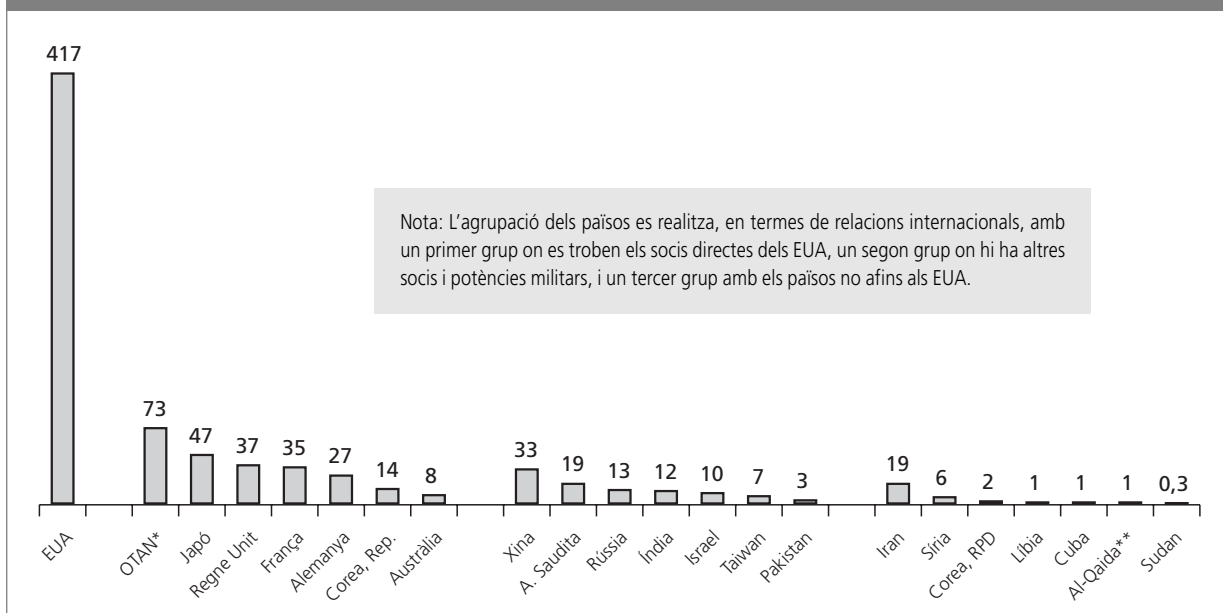
c) Cicle armamentístic

Segons el SIPRI, la **despesa militar mundial** va arribar a la xifra de 956.000 milions de dòlars l'any 2003, cosa que implica un increment de l'11% en termes reals respecte a l'any 2002 (any en què alhora hi va haver un increment del 6,5%). Es pot afirmar que, com a conseqüència de les polítiques derivades dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 a Nova York, hi ha hagut una acceleració en l'increment de la despesa militar mundial del 18% en termes reals en els dos últims anys, encara que s'ha de remarcar que la tendència alcista s'estava donant amb anterioritat a aquests esdeveniments. A més, segons la previsió del Grup d'Experts Governamentals de Nacions Unides, per a l'any 2004 es preveu que la despesa militar mundial se situï al voltant del bilió de dòlars. Els països rics concentren el 75% d'aquest import, tot i que només representen el 16% de la població mundial.

Els EUA són el país que concentra pràcticament la meitat de les despeses militars mundials. A part dels pressupostos militars regulars dels EUA, també cal afegir partides suplementàries per a les operacions militars a l'Afganistan i a l'Iraq, així com per a les activitats antiterroristes. Si s'aïllessin aquestes partides extraordinàries, la despesa militar continuaria incrementant-se, però de manera molt menys significativa, ja que per a l'any 2003 hi hauria un increment del 4% i no de l'11%, tal com ha succeït.

En tot cas, aquest increment pressupostari dels EUA ha comportat que altres potències mundials també hagin augmentat les seves despeses militars, encara que de manera més continguda, ja sigui per estar d'acord amb l'auge de les despeses dels EUA, com pels canvis en les percepcions d'amenaques o el desenvolupament tecnològic i industrial. El cas és que les 7 principals potències militars han incrementat les seves des-

Gràfic 6.1. Distribució de la despesa militar mundial el 2003
(en milers de milions de dòlars)

*Suma de diversos països que formen part de l'OTAN: Bèlgica, Canadà, Dinamarca, Espanya, Grècia, Hongria, Itàlia, Luxemburg, Noruega, Països Baixos, Polònia, Portugal i Turquia.

**Estimació del pressupost d'Al-Qaida realitzada per diversos centres d'investigació.

Font: Elaboració pròpia a partir de: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004*, Oxford University Press, 2004.

peses militars durant el període 1999-2003. **Rússia** ha mantingut un comportament molt semblant al dels EUA, **Índia** i **Japó** han augmentat els seus pressupostos militars en funció de la pujada del seu PIB, igual que la **Xina**, llevat dels anys 2002 i 2003, on aquest increment ha estat superior. **França** i el **Regne Unit** han anat reduint les seves despeses militars, però actualment aquesta tendència ha canviat i les despeses duen una progressió a l'alça. Qui manté un comportament diferent en aquest sentit està sent **Brasil**, que a diferència de les altres potències mitjanes, està explotant la seva influència mundial utilitzant un model de *soft power*, millorant les seves relacions comercials i recol·locant recursos destinats a desenvolupament social i econòmic

Respecte a l'anàlisi de la **despesa militar sobre el PIB** per cadascun dels països (indicador núm. 11), s'ha de dir que per a la seva elaboració s'han emprat dades procedents dels dos centres d'investigació més reconeguts que realitzen estadístiques mundials en aquest àmbit: el SIPRI i l'IISS. Ambdós centres, no obstant, presenten certes diferències en les seves xifres, fet que es deu, sobretot, que utilitzen metodologies diferents, i també als criteris que tenen els mateixos governs a l'hora d'assenyalar el que constitueix la seva despesa militar, factor que queda agreujat pel secretisme i l'opacitat que caracteritza moltes de les activitats que tenen a veure amb l'àmbit militar. Seguint aquestes estadístiques, en el present informe s'ha optat per assenyalar aquells països que segons alguna de les dues fonts esmentades tenen una despesa militar superior al 4% del seu PIB. Aquest és el cas de 37 països, entre els quals cal alertar sobre la situació de 17 en els quals la despesa militar sobrepassa el 6% del PIB, assenyalats en la següent taula:

Taula 6.2. Països amb un nivell de despesa militar elevat (superior al 6% del seu PIB)

Aràbia Saudita	Eritrea	Maldives	Vietnam
Armènia	Israel	Myanmar	Iemen
Brunei Darussalam	Jordània	Oman	
Burundi	Kuwait	Qatar	
Corea, RPD	Libèria	Síria	

Regionalment, tal com es pot apreciar en la taula 6.3, les regions que més estan incrementant la seva despesa militar són el Pròxim Orient, el sud-est Asiàtic, el nord d'Àfrica i Amèrica del Nord i del Sud, de tal manera que es repeteix la tendència de l'any anterior i coincideix amb la concentració de la major part dels conflictes armats.

Taula 6.3. Estimació de la despesa militar mundial per regions (1993-2002)

(Les xifres corresponen a 1.000 milions de dòlars a preus constants del 2000)

Regió	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% 1993-2003
ÀFRICA	(9.2)	(8.7)	(8.4)	8.6	9.2	9.9	10.3	10.5	11.3	11.4	+24
Nord	(4.1)	(3.9)	(4.0)	4.2	4.4	4.3	4.7	4.8	5.4	5.5	+35
Subsahariana	5.1	4.8	4.4	4.4	4.8	5.6	5.7	(5.8)	5.9	(5.9)	+15
AMÈRICA	365	347	328	329	321	323	334	339	376	451	+24
Nord	344	324	306	304	298	299	310	313	350	426	+24
Centre	3.5	3.1	3.2	3.3	3.2	3.4	3.5	3.6	3.4	3.3	-5
Sud	17.6	20.2	18.4	21.2	20.2	20.1	20.7	22.6	22.9	21.8	+24
ÀSIA i OCEANIA	120	123	127	127	126	128	233	140	146	151	+25
Àsia Central	0.4	0.4	0.4	0.5	(0.4)	0.5	—	(0.5)	—	—	—
Est d'Àsia	101	103	107	107	105	105	110	115	121	125	+24
Sud d'Àsia	12.0	12.6	12.8	13.4	13.5	14.6	15.2	15.8	15.9	16.9	+41
Oceania	7.3	7.0	7.0	7.1	7.4	7.7	7.7	8.0	8.3	8.5	+17
EUROPA	200	187	186	186	184	188	191	191	194	195	-2
Est i Centre	26.4	20.6	19.3	20.1	17.5	18.3	20.0	21.5	22.2	24.5	-8
Occident	174	166	166	166	167	170	171	170	172	171	-2
PRÒXIM ORIENT	47.1	43.8	43.8	48.1	51.9	50.3	58.0	63.1	63.8	70.0	+48
TOTAL MUNDIAL	742	709	693	699	693	699	727	743	792	879	+18
Canvi %		-4.4	-2.2	0.9	-0.8	0.8	4.0	2.3	6.5	11.0	

Font: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004*, apèndix 10A, taula 10A.1 i taula 10A.3.

Les xifres entre parèntesi signifiquen que les dades publicades son estimacions.

Les principals potències militars estan portant a terme un procés de reducció i realineació dels seus efectius per fomentar l'estalvi militar, i poder afrontar d'aquesta manera la forta inversió necessària per al desenvolupament de noves tecnologies i de nous programes armamentístics.

La gran majoria de potències militars ja han anunciat importants increments en els seus pressupostos militars per als pròxims anys, encara que econòmicament aquesta escalada pressupostària no sembla massa sostenible. Valgui com a exemple el cas dels EUA, on l'increment de les despeses militars ha contribuït substancialment que s'arribés a un dèficit pressupostari històric en aquest país (521.000 milions de dòlars). Tant els EUA com altres (les principals) potències militars estan portant a terme un procés de reducció i realineació dels seus efectius per fomentar l'estalvi militar, i poder afrontar d'aquesta manera la forta inversió necessària per al desenvolupament de noves tecnologies i de nous programes armamentístics.

El vessant de la **Recerca i Desenvolupament (R+D)** de nous productes i tecnologies militars és la part més cara de tot el cicle armamentístic. Els nous escenaris militars als quals les grans potències militars s'estan enfrontant han posat de manifest la importància de les qüestions relacionades amb la tecnologia militar. Actualment es dona un nou procés de desenvolupament tecnològic militar, on s'ha trencat la feble barrera existent entre els terrenys civil i militar en àrees, principalment, de comunicacions i tecnologies de la informació. Això està provocant el que molts analistes denominen una revolució en assumptes militars, més que una constant evolució, ja que, en comptes del tradicional R+D, ara s'hauria de parlar de la C+T (Ciència i Tecnologia). Aquesta innovació de la C+T militar implica programes molt més ambiciosos de cooperació a llarg termini en qüestions d'investigació bàsica i investigació aplicada per poder donar suport a les futures capacitats militars.

Els EUA han invertit molt en la innovació tecnològica militar, com a mínim, des de la Segona Guerra Mundial. En l'actualitat el seu projecte més ambiciós és el presentat pel Pentàgon amb l'informe *US Air Force Transformation Flight Plan*, on s'afirma que la seva principal prioritat militar és convertir l'espai ultraterrestre en camp de batalla mitjançant el desenvolupament de desenes de nous projectes militars (des de làsers antisatèl·lits fins a atacs terrestres des de l'espai exterior). Aquesta nova doctrina també s'explica per la necessitat d'una major autarquia per part dels EUA davant les dificultats que han trobat a l'hora de construir aliances fortes amb altres països, ja sigui per a la intervenció directa en el camp de batalla, com pel suport logístic o la cessió de l'espai aeri. Com a element per a l'anàlisi, és interessant apuntar les característiques dels nous conflictes armats que s'esdevenen avui dia, que són de caràcter més intern, i en els quals no són els grans materials de defensa sinó les armes lleugeres, de baix cost de producció, les que més proliferen.

A **Europa**, en canvi, la Política Comuna de Seguretat i Defensa no coordina la vessant de C+T militar, ja sigui per la manca d'uns objectius clars d'aquesta política com per la competència nacional entre els diferents Estats membre i els recels de mantenir certa sobirania i protecció del coneixement local en aquests assumptes.

La **producció armamentística** continua dominada per la UE, Rússia i els EUA. Durant l'últim any han tingut lloc tres elements importants sobre aquesta qüestió: un important increment de les vendes, una continuació de la concentració industrial i un canvi en la dinàmica de creixement i de reestructuració. La voluntat d'ajustar les capacitats de la indústria armamentística a les necessitats dels nous escenaris (on els vessants tecnològic, electrònic i de comunicacions han guanyat una importància cabdal, com s'ha comentat anteriorment) ha fet que moltes empreses tradicionals del sector de defensa hagin hagut d'adquirir moltes empreses d'aquests altres sectors. En un moment on la frontera entre seguretat militar i interna i seguretat nacional i internacional és cada vegada més confusa, es dilueix cada vegada més la frontera entre la producció militar i la civil.

L'increment de les vendes de productes de defensa ha influït, lògicament, en l'**increment de les exportacions d'armament**, fenomen que també es dona des de finals de l'any 2001. **Rússia i els EUA** continuen sent-ne els principals subministradors internacionals, i tenen entre els principals importadors a la **Xina** i a l'**Índia** (productes russos) i a **Taiwan, Egipte, Regne Unit, Grècia, Turquia i Japó** (en el cas dels EUA). A pesar que Rússia ha estat el principal exportador mundial d'armament durant els tres últims anys, diversos

factors nacionals, com la devaluació monetària i la venda d'arsenals antics, mostren que aquesta posició de lideratge no la podrà sostenir gaire temps.

Taula 6.4. Principals exportadors i importadors d'armament el 2003

(Els valors estan expressats en milers de milions de dòlars a preus constants de 1990)

Exportadors	Valor	Importadors	Valor
Rússia	6.980	Índia	3.621
EUA	4.385	Xina	2.548
França	1.753	Grècia	1.957
Alemanya	1.549	Pakistan	611
Canadà	556	Regne Unit	555
Regne Unit	525	Turquia	504
Xina	404	Egipte	504
Itàlia	277	Aràbia Saudita	487
Països Baixos	268	Corea, Rep.	299
Ucraïna	234	Taiwan	179

Font: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004*, Oxford University Press, 2004.

Segons el que es desprèn de l'indicador sobre **importacions d'armament convencional pesat sobre el seu PIB** (indicador núm. 12), hi ha 9 països on les compres d'armes superen el 0,5% del PIB, sent en 5 d'aquests països superior a l'1% (Grècia, Emirats Àrabs Units, Eritrea, Jordània i Pakistan). A pesar que en l'actualitat no és possible conèixer l'import mundial de les adquisicions de material militar que es produeixen dins d'un Estat, l'indicador permet avisar sobre una possible carrera armamentística a escala regional. Cal esmentar el cas de Grècia, país que tot i que manté des de fa anys uns pressupostos militars elevats, amb motiu de la celebració dels Jocs Olímpics d'Atenes ha adquirit molts equips de seguretat i defensa, la qual cosa explica la seva presència en aquesta llista.

Respecte al **percentatge de soldats en relació amb el total de la població del país** (indicador núm. 13), se'n percep un clar descens a escala mundial, en la línia del que ocorre des de fa alguns anys, a causa de la professionalització de les FFAA de molts països. Tot i així, en 10 casos la proporció de soldats respecte a la població total és superior a l'1,5%. Un altre element que està contribuint substancialment a aquesta reducció dels efectius militars regulars és també l'increment de la privatització en el terreny militar. Contextos com el de l'Iraq han fet més evident un negoci, el de les empreses de seguretat privada, que mou xifres multimilionàries en substituir les funcions pròpies dels exèrcits regulars.

Quadre 6.1. Soldats de fortuna: el cas d'Iraq

Què són els mercenaris? Es considera mercenari el combatent que pren part en els conflictes armats estrangers a la recerca del seu propi benefici econòmic. Aquests actors es poden trobar englobats en companyies militars privades, entitats corporatives que ofereixen una gamma de serveis militars als seus clients, o en companyies de seguretat privades, proporcionant en aquest cas serveis de seguretat per protegir individus o instal·lacions.

Quin n'és l'origen? A pesar de ser un fenomen comercial usat històricament, la seva major proliferació contemporània es va donar en els moviments nacionals de l'alliberament durant el període postcolonial d'Àfrica. Aquesta pràctica va ser prohibida en el Protocol II de 1977 sobre conflictes armats intraestatsals relatiu a la Convenció de Ginebra de 1949. Tot i això, des del final de la Guerra Freda i sota una dubtosa legalitat, diverses FFAA, com les dels EUA o del Regne Unit, han seguit fomentant pràctiques de subcontractació a la recerca de la racionalització i l'estalvi dels seus pressupostos de defensa, basats en la realineació del nombre d'efectius per a una millora de la seva capacitat armamentística. Avui dia, el seu estatus legal queda molt difós i ha de ser revisat i clarificat a nivell internacional.

Què succeeix a l'Iraq? El cas paradigmàtic més actual d'aquest fenomen el trobem a l'Iraq, on està tenint lloc una privatització de les responsabilitats per garantir la seguretat d'instal·lacions, com oleoductes o centres de formació de forces de seguretat.

Aquests treballs han dut a aglutinar entre 20 i 30.000 persones destinades al país, encara que es dubta de la seva legitimitat, ja que se'n corrobora la presència en conflictes armats (entre 30 i 50 han mort en actes violents) i es perfilen com uns "actors objectiu" en la intermediació d'armes en nom de Governos o de forces d'oposició. No obstant això, no es pot oblidar que situacions com aquesta també es reproduïxen en altres contextos, com Afganistan.

En els últims 10 anys, i només en el cas dels EUA, s'han subcontractat empreses de seguretat per l'import de 300.000 milions de dòlars, sent les principals empreses de seguretat privades beneficiades d'aquests contractes aquelles desplaçades a l'Iraq, com *Control Risks*, *DynCorp*, *Erynis l'Iraq Ltd.*, *Kellog Brown and Root (KBR)*, *Military Professional Resources Inc. (MPRI)* i *Vinnell Corp.*

Finalment, l'**índex de militarització BIC3D** que elabora anualment el BICC (indicador núm.14), assenyala que 59 països estan immersos en processos de militarització, en 18 dels quals el nivell de militarització és considerat molt greu. En cinc d'aquests casos, aquest fet coincideix amb despeses militars molt elevades (més del 6% del PIB): Armènia, Burundi, Eritrea, Myanmar i Qatar, cosa que hauria de ser motiu de preocupació. L'índex BIC3D és el resultat de la combinació de quatre sèries de dades: la despesa militar, les reserves d'armament, el personal de les forces armades i el personal emprat en la producció militar, cosa que el converteix en un indicador adequat per mostrar el conjunt de la militarització o desmilitarització d'un país, i la seva tendència.

d) Cooperació militar

Sobre els **diferents programes de cooperació militar, els EUA** han iniciat una sèrie de noves estratègies, principalment buscant aliances amb països musulmans, per combatre el terrorisme islàmic a través de l'atorgament d'estatuts especials, com són la concessió de la condició d'aliat extern a l'OTAN a països com Kuwait, Marroc i Pakistan, amb l'objectiu de transferir-los més material militar. Per altra banda, respecte a la **cooperació en termes de lluita contra el terrorisme**, les seves aliances s'han caracteritzat pel control del terrorisme transfronterer a l'Àfrica entre els serveis d'espionatge, així com també entre els Estats membre de l'ASEAN.

Taula 6.5. Principals acords de cooperació militar en la lluita contra el terrorisme

Alemanya – Rússia	Postura conjunta davant Nacions Unides, el G8, la relació Rússia – OTAN, la OSCE i el Consell d'Europa.
Aràbia Saudita – EUA	Anunci d'una campanya de repressió cap a les organitzacions suposadament vinculades amb Al-Qaida.
Colòmbia – EUA	Aprovació per part dels EUA del finançament d'un pla de lluita contra el terrorisme i el narcotràfic per a Colòmbia per valor de 577 milions de dòlars.
EUA – Bangla Desh	Els termes de l'acord obliguen a les autoritats de Bangla Desh a protegir les instal·lacions als ciutadans dels EUA.
EUA - Índia	Inclusió de pactes en termes de proliferació d'armament de destrucció massiva i seguretat marítima.
EUA - UE	Acord de cooperació en la seguretat i vigilància en ports i aeroports.
Pakistan - Regne Unit	Acord per a l'enfortiment de la cooperació.
Pakistan - Rússia	Cooperació entre els serveis d'espionatge.
Pakistan - Tadjikistan	Recerca d'una major estabilitat a la regió.
UE - Pakistan	Inclusió d'acords sobre armament convencional i lluita contra el narcotràfic.
Xina - Pakistan	Inclusió de la lluita contra el narcotràfic.
Xina - Rússia	Previsió de la realització dels primers exercicis bilaterals al 2005.

e) Proliferació d'armament lleuger

Respecte a la **proliferació d'armes lleugeres**, en el marc de Nacions Unides va tenir lloc la constitució del Grup d'Experts Governamentals sobre Seguiment d'Armes Petites i Lleugeres. Per altra banda, també es va celebrar la primera sessió del Grup de Treball per al Rastreig d'Armes Petites Il·lícites, amb la intenció de crear un instrument internacional de compliment obligatori. Cal recordar que el 2005 es va celebrar la segona Reunió Biennal de Revisió del Pla d'Acció de Nacions Unides sobre Armes Lleugeres (2001).

Per altra banda, s'ha de destacar la signatura del Protocol per a la Prevenció, Control i Reducció d'Armes Petites i Lleugeres a Nairobi, per part dels països africans de les regions del Corn d'Àfrica i els Grans Llacs, que obligarà els països signataris a prendre accions concretes per reduir el nombre d'armes lleugeres en circulació pels seus països. Algunes d'aquestes mesures suposaran l'adopció de lleis que il·legalitzin la fabricació, el tràfic i la possessió il·lícita d'armes.

En un altre ordre de coses, en el quart **anuari del *Small Arms Survey***, es va vincular l'impacte de les exportacions d'armes amb la violació dels drets humans, així com la contribució de l'armament a la violència i la criminalitat a escala internacional. En aquest estudi s'assenyala a Brasil, la Xina, els EUA i Rússia com a principals exportadors d'armes lleugeres. Finalment, l'anuari també adverteix que molt pocs països porten a terme controls estrictes respecte al comerç d'armes.

En quant a **iniciatives de recol·lecció d'armament**, el cas paradigmàtic ha estat el programa de desarmament a **Brasil**, els resultats de recollida del qual han superat les expectatives inicials i han dut al Govern a prendre diverses iniciatives: ampliació del pressupost destinat i del termini per al lliurament d'armament i ampliació dels llocs de recollida pel país. L'octubre de 2005 s'ha de celebrar un referèndum revocatori sobre la possibilitat de possessió d'armes en tot el país.

Finalment, el Centre per al Diàleg Humanitari de Ginebra (Suïssa) va publicar un **informe especial que aborda l'impacte de la proliferació descontrolada de les armes lleugeres sobre la població civil**, així com els reptes als quals s'han d'enfrontar les agències humanitàries respecte a aquest fenomen en situacions d'emergència, instant-les a incorporar aquests aspectes en les seves agendes a través de les següents recomanacions:

Quadre 6.2. Elements d'acció per a les organitzacions humanitàries sobre les armes lleugeres

Impacte sanitari:

- Atenció en els impactes sanitaris de la violència armada, donant suport a la redacció d'instruments legals que estableixin el seguiment de les armes de foc.

Persones refugiades i desplaçades internes:

- Inclusió de la seguretat i protecció de les persones refugiades i desplaçades internes, control de la presència d'elements armats en els camps d'acollida i promoció de la cooperació regional per reduir el tràfic d'armes.

Menors-soldat:

- Participació en els mecanismes de supervisió de tot grup armat, promoure la creació de zones sense armes en les zones escolars i identificar les necessitats dels menors combatents en programes de DDR.

Perspectiva de gènere:

- Suport i aplicació de programes que promoguin nocions alternatives de masculinitat, que incloguin les dones en mecanismes d'alerta preventiva, fomentant-les com a defensores de la pau, ampliar els programes de DDR, incloent-hi les dones, en molts casos oblidades.

Personal humanitari:

- Facilitació i garantia de tota la formació sobre seguretat d'aquest personal.

Proliferació d'armes lleugeres:

- Recolzament en tot el possible als programes de DDR: suport logístic, psicològic (inclusió de dones i menors), garantir que la recollida d'armes estigui acompanyada per procediments per a la seguretat dels arsenals i investigar sobre els factors que impulsen a la possessió d'armes en cada context.

Ús indegut de les armes:

- Comunicació als Estats d'exemples d'utilització indeguda de les armes, advocar per la inclusió de disposicions sobre la possessió per part de civils en instruments sobre armes lleugeres i propugnar l'actualització i millora de les disposicions per a la possessió d'armes per part de civils.

Control de l'oferta:

- Instància als Estats a avançar en el nivell de debat sobre la intermediació en el tràfic d'armes, instar als Governos a formar el Protocol sobre armes de foc i suport a la campanya internacional Armes Sota Control.

Font: Centro para el Diálogo Humanitario: *Las armas en su sitio. Un conjunto de recursos para dos años de acción por parte de las agencias humanitarias*, Octubre 2004.

e) Distensió i desarmament

En aquest subapartat es fa referència a tots aquells elements que durant l'any han contribuït positivament a la reducció de la tensió militar. A escala multilateral, cal destacar el procés de revisió del **Tractat d'Ottawa sobre la Prohibició de Mines Antipersona**, que es va dur a terme a Nairobi (Kenya) entre els mesos de novembre i desembre de 2004 com a conseqüència del cinquè aniversari de l'entrada en vigor d'aquest Tractat. L'objectiu d'aquesta revisió ha estat l'anàlisi del funcionament d'aquest instrument, així com les possibles modificacions que requeriria. Des de la perspectiva de les ONG, i de la Campanya Internacional per l'Eradicació de les Mines Antipersona (ICBL, per les sigles en anglès) en particular, la valoració que se'n fa a través de l'informe *Landmine Monitor 2004* és de relatiu optimisme: des que es va adoptar el Tractat d'Ottawa, l'ús de mines antipersona ha caigut dràsticament, el finançament per a l'assistència a les víctimes i per a les tasques de desminatge s'ha incrementat un 80%, s'han pogut desminar 1.100 Km², i la xifra de noves víctimes és cada vegada menor. Tot i així, falta molt per fer, ja que diverses potències militars encara no han signat el Tractat (els EUA han anunciat recentment la seva no adhesió, que estava prevista per a l'any 2006), i sobretot, encara hi ha productes que no entren en la definició de mina a pesar que els seus efectes són ben similars, com seria el cas de les bombes de penjoll.

Si bé durant els primers mesos de l'any s'iniciaven molts programes (de DDR) d'aquestes característiques, a mesura que l'any ha anat avançant, les dificultats econòmiques i la falta de voluntat política i de confiança han provocat resultats molt diversos

Un altre fenomen important en iniciatives per a la distensió i el desarmament són els **programes de Desarmament, Desmobilització i Reintegració (DDR)** d'antics combatents en contextos postbèl·lics. Durant 2004, la tendència ha estat d'un cert declivi: si bé durant els primers mesos de l'any s'iniciaven molts programes (de DDR) d'aquestes característiques, a mesura que l'any ha anat avançant, les dificultats econòmiques i la falta de voluntat política i de confiança han provocat resultats molt diversos en funció del context.

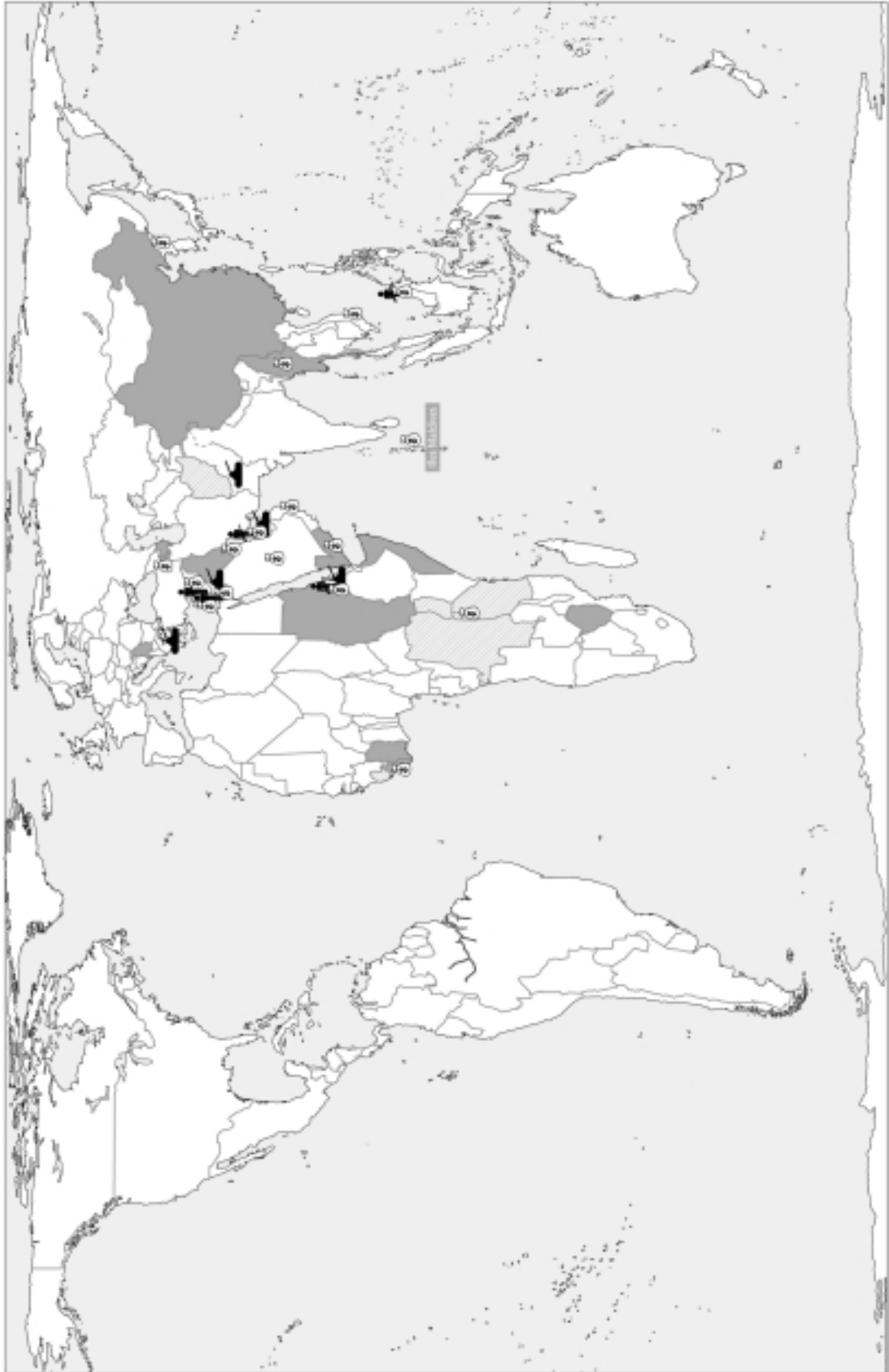
Finalment, cal destacar l'impuls que ha rebut la **campanya internacional "Armes sota Control"**, liderada internacionalment per Amnistia Internacional, IANSA i Oxfam, per a l'elaboració d'un Tractat Internacional de Comerç d'Armes, legalment vinculant. Aquesta proposta ha rebut el beneplàcit d'una trentena de països, entre els quals hi ha importants fabricadors i exportadors d'armes, com Brasil, Espanya, Països Baixos o el Regne Unit. Les sessions de treball d'aquests Governos s'iniciaran en una cimera a Tanzània en el mes de febrer de 2005.

Com a **conclusió** del capítol, són diversos els punts que es poden destacar. En primer lloc, en el que concerneix a l'**agenda internacional**, s'ha de seguir valorant positivament el fet que s'estiguin realitzant esforços de cara a una estratègia multilateralista, per així evitar la posició unilateral i de guerra preventiva representada pels EUA. Respecte a aquests moviments, relacionats amb la política d'**embargaments d'armes** a certs països per part dels diferents organismes internacionals competents, caldrà veure si obeeixen a

una estricta interpretació de la situació en cada país afectat, o es deuen a una mesura per a la millora de les relacions bilaterals per a un millor tracte comercial.

Referent al **cicle armamentístic**, cal lamentar de nou l'increment de la despesa militar mundial, en nivells propers al bilió de dòlars, molt centrats en el R+D militar, que s'ha de comparar amb les característiques dels conflictes armats actuals, les necessitats dels quals no responen únicament a tenir un armament més efectiu, tal com propugnen els mateixos EUA, sinó també a la resposta que s'ha de donar en aquests contextos, com pot ser en l'aspecte sanitari; d'aquí ve la proposta de les forces d'intervenció de seguretat humana de la UE. Finalment, també com a característica bàsica d'aquests nous conflictes, no es poden oblidar les **armes lleugeres**, de les quals els esforços que es fan per frenar-ne la proliferació han seguit i s'han de seguir portant a terme en la diversitat de les seves possibilitats: millora de la legislació, programes de recollida i destrucció o processos de DDR, entre altres.

Militarització i desarmament

7. Drets Humans i Dret Internacional Humanitari

En el present apartat s'analitza la situació relativa als drets humans i al Dret Internacional Humanitari (DIH). **El primer bloc** es construeix a partir de les violacions dels drets humans i les llibertats fonamentals denunciades per organitzacions no governamentals de drets humans (Amnistia Internacional i *Human Rights Watch*) i per organitzacions internacionals o intergovernamentals (UE i Nacions Unides, en aquest últim cas destacant el 60è període de sessions de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides). En **el segon bloc** s'analitzen qüestions relatives a la legalitat internacional en situacions de conflicte armat i a la utilització de menors com a soldats. La qüestió del respecte als instruments internacionals de protecció dels drets humans s'ha avaluat de forma detallada en l'apartat I dedicat al comportament dels Estats davant la societat internacional (indicadors núm.31 i núm.32).

7.1. Drets humans (indicadors del núm.15 al 19)

Els drets humans són els drets i llibertats inherents en tots els éssers humans. Aquests drets són universals, inalienables i indivisibles i solen ordenar-se d'acord amb la següent triple divisió: a) civils i polítics; b) econòmics, socials i culturals; i c) aquells vinculats a la solidaritat i a la pau. Els 5 indicadors que configuren aquest apartat es refereixen específicament als drets civils i polítics, mentre que els d'ordre econòmic, social i cultural són tractats de forma genèrica a l'apartat 8 sobre Desenvolupament. En aquest apartat¹ es veuen reflectides les denúncies d'abusos als drets humans comeses per agents governamentals.

Taula 7.1. Tipologia de drets humans i violacions d'aquests drets per part d'agents governamentals

Drets civils i polítics	Exemples d'abusos per part d'agents governamentals i legislació internacional contra aquesta violació ²
Dret a la vida	- Genocidi , contemplat en la Convenció per la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi - Execucions extrajudicials i desaparicions sumàries , contemplades en la Declaració Universal i en el Pacte de Drets Civils i Polítics. - Pena de mort , contemplada en el 2n Protocol Opcional al Pacte de Drets Civils i Polítics
Dret a la integritat personal	- Tortura, tractes o càstigs inhumans o degradants i violència sexual , contemplades en la Convenció contra la Tortura
Dret a no ser arbitràriament detingut o castigat	- Detencions arbitràries, processos judicials sense garanties i impunitat , en ambdós casos contemplats en la Declaració Universal i en el Pacte de Drets Civils i Polítics.
Dret a no ser discriminat i a no patir conculcacions dels drets i llibertats per pertànyer a un d'aquests grups.	Grups discriminats: - Defensors dels drets humans , contemplat en la Declaració sobre el dret i el deure dels individus, els grups i les institucions a promoure i protegir els drets humans i les llibertats fonamentals universalment reconeguts. - Dones , contemplat en la Convenció per a l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació contra la Dona. - Menors , contemplat en la Convenció sobre els Drets del Nen i en els Protocols Facultatius a la Convenció - Minories i pobles indígenes , contemplat en la Convenció Internacional de totes les formes de Discriminació Racial - Refugiats, IDP i sol·licitants d'asil , contemplat en la Convenció sobre l'Estatut de Refugiats i en els dos Protocols a les Quatre Convencions de Ginebra
Llibertats fonamentals	- Expressió; Associació; Consciència, Pensament i Religió; i Participació , totes elles contemplades en la Declaració Universal i en el Pacte de Drets Civils i Polítics.

1. Basat en el criteri 2 del Codi de Conducta de la UE en matèria d'exportació d'armes.

2. La protecció bàsica d'aquests drets es troba en la Declaració Universal dels Drets Humans i en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics.

Els indicadors del núm. 15 al núm. 17 fan referència a la situació dels drets humans i de les llibertats fonamentals dels països o territoris considerats, mentre que els indicadors núm. 18 i 19 es refereixen a l'aplicació de la pena de mort i a la concessió de l'Estatut d'asil. Només s'han considerat aquelles violacions dels drets humans comeses per l'Estat, o per agents governamentals.³

a) Violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals

Els experts governamentals i les ONG han denunciat la pitjor situació en matèria de promoció i protecció dels drets humans a escala internacional dels últims 50 anys

Els experts governamentals i les ONG han denunciat la pitjor situació en matèria de promoció i protecció dels drets humans a escala internacional dels últims 50 anys.⁴ Les denúncies han continuat centrant-se en l'impacte que han tingut les polítiques, legislacions i mesures antiterroristes en els drets humans, així com en les greus violacions del Dret Internacional dels drets humans, del Dret de refugi i d'asil i del Dret Internacional Humanitari comeses a Darfur (Sudan) i a l'Iraq. A més, les ONG Amnistia Internacional i *Human Rights Watch*

han assenyalat els EUA i la seva lluita antiterrorista com a responsables en gran mesura d'aquest deteriorament.

Taula 7.2. ¿Quines violacions dels drets humans estan provocant les polítiques i mesures antiterroristes?

Tipologia	Polítiques / mesures adoptades
Tortura i maltractaments	- La supressió de les garanties bàsiques per prevenir la tortura o els tractes o penes cruels, inhumans i degradants, així com per prevenir violacions del dret a la vida i la introducció en molts règims de la pena de mort després d'una moratòria
Detencions arbitràries	- La detenció administrativa sense recurs judicial - Les detencions prolongades, secretes i en règim d'incomunicació - L'adopció de mesures que restringeixen el dret a un judici just i amb garanties
Conculcació de llibertats fonamentals	- L'adopció de termes penals indefinits sobre "terrorisme" i "organitzacions terroristes" que permeten la conculcació del principi de legalitat i la criminalització d'actes legítims en l'exercici de les llibertats fonamentals - La denegació de la llibertat d'associació i d'alguns drets laborals - El control i tancament dels mitjans de comunicació crítics amb les activitats governamentals
Denegació d'Estatut d'asil	- La transferència, devolució, extradició, prohibició d'entrada o expulsió de persones que corren el risc de ser sotmeses a tortura en contradicció amb el principi de <i>non-refoulement</i>

Segons la situació descrita a l'**informe d'Amnistia Internacional 2004** (referent a fets esdevinguts el 2003) i les **notícies d'aquesta organització i de Human Rights Watch** emeses durant l'any 2004⁵ (indicador núm. 15), s'han constatat violacions greus dels drets humans, amb el resultat següent: a) en 59 països s'ha verificat l'existència d'abusos relatius al dret a la vida i a la seguretat de la persona de manera sistemàtica i generalitzada per acció o omissió de l'Estat; b) en 108 països s'apliquen la tortura i els

3. En aquest informe s'apela a la responsabilitat dels Estats, per la qual cosa la major part de les fonts utilitzades en els indicadors es refereixen a les violacions comeses pels governs. No es contemplen els abusos perpetrats per altres actors com grups d'oposició, perquè el Dret Internacional dels Drets Humans regula el comportament dels Estats.

4. Per a més informació, vegeu Amnistia Internacional, Informe Anual 2004 a <<http://web.amnesty.org/report2004/index-eng/>>.

5. Per informació relativa a les denúncies de violacions dels drets humans presentades per aquestes organitzacions al llarg del 2004, vegeu el *Semàfor de Drets Humans* a <<http://www.escolapau.org/>>.

maltractaments, i c) en 94 països s'han produït greus conculcacions de les llibertats fonamentals; els grups més afectats són els defensors dels drets humans (en 31 casos) i els professionals dels mitjans de comunicació. Aquestes violacions solen produir-se en contextos d'impunitat.

Quadre 7.1. Característiques de les violacions dels drets humans per regions, Segons les ONG Amnistia Internacional i *Human Rights Watch*

Àfrica:

la situació en la regió es caracteritza per la presència generalitzada de conflictes armats, la repressió a l'oposició política, la persecució dels defensors dels drets humans, la violència contra les dones i el limitat accés a la justícia per part dels sectors més marginats de la societat. El comerç il·lícit de recursos i armes, la impunitat de les violacions dels drets humans i la passivitat dels Governos ha privat de gaudir dels drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals a la majoria de la població del continent.

Amèrica:

la lluita contra la corrupció, la defensa dels drets dels pobles indígenes, la lluita contra la impunitat i la pobresa han marcat l'agenda de les organitzacions en el continent americà.

Àsia i Pacífic:

la lluita contra el terrorisme internacional ha limitat de forma clara poder gaudir dels drets humans en aquesta part del planeta. La pobresa i la discriminació van seguir dominant la vida de milions de persones, afectant especialment a les dones i als indígenes. La protecció dels drets humans va continuar sent inadequada en tota la regió i en molts països han augmentat els abusos a causa de l'escalada de violència en nombrosos conflictes armats.

Europa i Àsia Central:

els Governos van continuar utilitzant la lluita contra el terrorisme internacional per socavar els drets humans, adoptant mesures regressives que han permès atacs a la protecció dels refugiats i demandants d'asil i restriccions a la llibertat d'expressió i opinió. Les conductes xenòfobes i racistes també han augmentat en el continent.

Orient Mitjà i Nord d'Àfrica:

els conflictes armats a l'Iraq i l'Orient Mitjà han marcat la situació dels drets humans a la regió. Malgrat les promeses de reforma de molts Governos, es van seguir cometent greus violacions dels drets humans, tals com la detenció arbitrària per motius polítics, l'assetjament a la població per la seva orientació sexual, la manca de garanties processals i la discriminació a la dona i a persones pertanyents a minories.

El segon indicador (núm. 16) fa referència a aquells països recollits en l'*Informe anual sobre drets humans de la Unió Europea* de 2004 adoptat pel **Consell de la Unió Europea**.⁶ Aquest informe, el sisè d'aquestes característiques, ofereix una perspectiva de totes la polítiques adoptades per la UE en l'àmbit dels drets humans, tant des del punt de vista dels Estats membre com de les relacions de la UE amb tercers països en diferents fòrums internacionals, inclosa la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides.

En aquest sentit, les presidències de torn irlandesa i holandesa s'han pronunciat sobre la situació dels drets humans en 41 països, majoritàriament del continent asiàtic i de la regió de l'Orient Mitjà: han destacat aspectes positius i millores en cinc d'ells (Armènia, Geòrgia (Adjària), Kazakhstan, Kirguizistan i Turquia) i han mostrat la seva preocupació pels abusos comesos a la resta. En la conclusió final de l'informe, es lamenta que no s'hagin produït avenços més significatius en la promoció i protecció dels drets humans, tant en el si de la UE com en el panorama internacional a causa de l'actual conjuntura internacional.

6. Consell de la Unió Europea, *Informe Anual sobre Derechos Humanos de la Unión Europea 2004*, Brussel·les, 13 de setembre de 2004. Per a més informació, veure <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ENHR2004.pdf>>.

Quadre 7.2. Situació dels drets humans en els Estats membre del Consell d'Europa el 2003⁷

- Introducció de polítiques antiterroristes a Alemanya, Bèlgica, França, Regne Unit, Romania i Suècia sense plenes garanties en relació amb les llibertats fonamentals
- Polítiques de concessió de l'Estatut d'asil i refugi cada vegada més restrictives
- Augment del racisme, la intolerància, la xenofòbia, l'antisemitisme i la islamofòbia
- Conculcació de la llibertat d'expressió i control dels mitjans de comunicació a Bulgària, Croàcia, Moldàvia, Romania, Rússia i Ucraïna
- Violació dels drets associatius a Turquia i Ucraïna
- Pràctica de la tortura sistemàtica a Moldàvia, Turquia, i Ucraïna, i generalitzada a Rússia
- Violació de la llibertat religiosa a Bèlgica, França, Geòrgia, Grècia i Ucraïna, principalment

Finalment, el tercer indicador d'aquest bloc relatiu a les violacions dels drets humans (núm. 17) es basa en els informes presentats davant la **60a Sessió de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides** (CDHNU) per part d'Experts Independents, Representants i Relators Especials que treballen sobre països, així com en les resolucions i les Declaracions Presidencials adoptades.

Durant el **60è període de sessions de la Comissió de Drets Humans** (Ginebra, del 15 de març al 23 d'abril de 2004)⁸ es va condemnar la situació en matèria de drets humans en quatre països (Burundi, RD Congo, Somàlia i els Territoris Palestins Ocupats per Israel des de 1967) i es va **mostrar preocupació** per la situació **d'uns altres nou** (Libèria, Cambotja, Txad, Sudan, Cuba, RPD Corea, Myanmar, Bielorússia i Turkmenistan). Cal destacar el cas cubà, ja que per primera vegada nombrosos estats americans van donar suport a la resolució promoguda pel govern d'Hondures, que feia especial referència a la situació que s'hi dona en matèria de llibertats fonamentals. També s'ha emès una Declaració Presidencial en relació al comportament d'altres estats en matèria de drets humans, com és el cas d'Afganistan, Colòmbia, Haití, Nepal i Timor Oriental.

Taula 7.3. Resolucions per països adoptades en el 60è període de sessions de la CDHNU

ÀFRICA (7)	
Burundi Resolució 2004/82 de 21/04/04 Adoptada sense votació	Condemna tots els actes i violacions dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari, especialment la violència de gènere i la impunitat generalitzada, la venda i distribució il·legal d'armes, que incideix de forma negativa en la pau i la seguretat regionals.
RD Congo Resolució 2004/84 de 21/04/04 Adoptada sense votació	Condemna les violacions dels drets humans comeses en l'àmbit del conflicte armat, especialment en aquest del país, contra la població civil, les massacres ocorregudes a Ituri, els casos d'execucions extrajudicials, desaparicions sumàries, tortura, detencions arbitràries, assetjament generalitzat i manca de garanties processals. També condemna la generalització de la violència sexual contra dones i menors, la impunitat sistemàtica, l'explotació il·legal dels recursos i la seva relació amb la perpetuació del conflicte armat.
Libèria Resolució 2004/83 de 21/04/04 Adoptada sense votació	Expressa la seva màxima preocupació per l'existència de grups paramilitars, les greus violacions dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari que se segueixen cometent contra la població civil, especialment menors i dones, la present inseguretat en el país i els retards en engegar els programes de DDR iniciats per Nacions Unides
Sierra Leone Resolució 2004/86 de 21/04/04 Adoptada sense votació	Celebra l'inici dels processos a la Cort Especial per a Sierra Leone per a crims de guerra, de <u>lesa</u> humanitat i de genocidi, i la presentació en el Parlament d'un projecte de llei per a la creació d'una comissió nacional de drets humans

7. International Helsinki Federation for Human Rights, *IHF Annual Report on Human Rights Violations, 2004*. Per a més informació, vegeu <http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=&d_id=3888&print=1/>.

8. Tots els documents es poden consultar a través de la nostra pàgina web <<http://www.escolapau.org/antenacomissio/>>.

<p>Somàlia Resolució 2004/80 de 21/04/04 Adoptada sense votació</p>	<p>Condemna els greus abusos comesos per totes les parts que continuen produint-se, la perpetuació dels enfrontaments, la sistemàtica conculcació dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari (en particular contra desplaçats, minories, grups vulnerables, menors, dones, etc.), el reclutament de menors-soldat i altres formes d'exploració laboral infantil i tots els actes de violència</p>
<p>Sudan Decisió 2004/128 de 23/04/04 Adoptada per 50 Estats contra 1, 2 abstencions</p>	<p>Expressa la seva preocupació per l'escalada de violacions dels drets humans a la regió de Darfur a causa dels enfrontaments armats. Estableix el mandat d'un Expert Independent per al país per un període d'un any amb l'objectiu de millorar el treball entre el Govern i l'Oficina de l'Alt Comissionat</p>
<p>Txad Resolució 2004/84 de 21/04/04 Adoptada sense votació</p>	<p>Expressa la seva màxima preocupació per la violència intercomunal causada per les tensions ètniques, i exacerbades per la participació d'antics combatents i paramilitars, la dependència del sistema judicial de l'executiu, la falta de bones condicions en les presons, la cultura de la impunitat i la falta d'una estructura consolidada de protecció i promoció dels drets humans. Estableix el mandat d'un Expert independent.</p>
AMÈRICA (1)	
<p>Cuba Resolució 2004/11 de 15/04/04 Adoptada per 22 vots contra 21, 10 abstencions</p>	<p>Mostra la seva preocupació i considera que el Govern cubà ha de rebutjar i abolir totes aquelles lleis i mesures que vulnereu els drets fonamentals i les llibertats bàsiques, deplorant els fets esdevinguts durant l'any passat com les condemnes de diversos dissidents polítics.</p>
ÀSIA (3)	
<p>Cambotja Resolució 2004/79 de 21/04/04 Adoptada sense votació</p>	<p>Expressa la seva preocupació per la continuïtat de les violacions dels drets humans en el país, inclosa la pràctica de la tortura, les detencions indefinides, les pràctiques lligades a la manca de reforma del sistema de propietat de la terra, l'assotament a activistes civils i polítics, així com els problemes relatius a l'absència d'imperi de la llei, la impunitat i la corrupció. No obstant, reconeix avenços en la millora de la situació dels drets humans en relació amb anys anteriors.</p>
<p>RPD Corea Resolució 2004/13 de 15/04/04 Adoptada per 29 Estats contra 8, 16 abstencions</p>	<p>Expressa la seva màxima preocupació davant la situació humanitària del país, especialment per la situació dels menors, per les sistemàtiques i generalitzades violacions dels drets humans (tortura i maltractament, execucions públiques, aplicació de la pena de mort per raons polítiques, treball forçat, etc.), la discriminació i maltractament de les persones que han intentat demanar asil i refugi en altres països, la restricció de totes les llibertats fonamentals, la violència sexual contra la dona (violacions, tràfic, matrimonis forçats, infanticidis, etc.) i pel fet que el Govern no ha cooperat per investigar aquestes denúncies amb Nacions Unides. Estableix el mandat d'un Relator Especial.</p>
<p>Myanmar Resolució 2004/61 de 21/04/04 Adoptada sense votació</p>	<p>Expressa la seva màxima preocupació per les sistemàtiques violacions dels drets humans que continuen produint-se en el país (dels drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals), la detenció sota arrest domiciliari de la líder del partit de l'oposició LND, A. S. Suu Kyi, l'ús de menors-soldat i la situació de les persones desplaçades.</p>
EUROPA I ÀSIA CENTRAL (2)	
<p>Bielorússia Resolució 2004/14 de 15/04/04 Adoptada per 23 Estats contra 13, 17 abstencions</p>	<p>Expressa la seva preocupació pels informes sobre la implicació del Govern en la desaparició sumària de tres opositors polítics, la manca de transparència en les eleccions de març de 2003, els casos de detencions arbitràries, la persecució i fustigació a tota oposició al règim (sindicats, periodistes, polítics, defensors dels drets humans, etc.), les restriccions a les organitzacions religioses i la poca cooperació amb els instruments de supervisió de la situació de drets humans. Estableix el mandat d'un Relator Especial</p>
<p>Turkmenistan Resolució 2004/12 de 21/04/04 Adoptada per 25 Estats contra 11, 17 abstencions</p>	<p>Expressa la seva preocupació per la perpetuació de la persecució i assetjament a tota oposició política, les detencions arbitràries per motius d'opinió, expressió i associació, el control dels mitjans de comunicació, la conculcació de la llibertat religiosa, la discriminació de les minories ètniques russa i uzbeca i les pèssimes condicions dels centres de custòdia i de les presons.</p>
ORIENT MITJÀ (1)	
<p>Territoris Palestins ocupats per Israel des de 1967 Resolució 2004/10 de 15/04/04 Adoptada per 31 vots contra 7, 15 abstencions</p>	<p>Condemna les violacions dels drets humans comeses per Israel en els territoris palestins ocupats des de 1967, inclòs Jerusalem Est, la guerra iniciada per l'exèrcit d'Israel contra les poblacions i ciutats palestines, especialment des d'octubre de 2000, la pràctica de les execucions extrajudicials per part de l'exèrcit d'Israel contra personalitats palestines, l'establiment d'assentaments de colons israelians en territori palestí, l'ús de la tortura en els centres de custòdia de palestins, l'assassinat massiu de civils (inclosos menors i dones) en els campaments de refugiats palestins, la conculcació de la llibertat de moviment de la població palestina, la destrucció d'infraestructures i la construcció del mur de separació entre Israel i Palestina, així com les conseqüències que tindrà en les condicions de vida dels palestins.</p>

La Comissió també va nomenar vuit nous experts en drets humans, dos d'ells per a àmbits temàtics i sis per treballar sobre països

La Comissió també va nomenar **vuit nous experts** en drets humans, dos d'ells per a àmbits temàtics i sis per treballar sobre països. Els sis experts nomenats per supervisar la situació de drets humans en determinats països són dos Relators Especials per a Bielorússia i RPD Corea, i quatre Experts independents per a Burundi, RD Congo, Txad i Sudan. En el cas de Burundi i RD Congo, substitueixen a Relators Especials amb mandat fins el 2004, i en el cas de Sudan cal destacar que, malgrat que el 2003 va ser cancel·lat el mandat del Relator, la situació a Darfur ha fet necessari un nou nomenament un any després

Cal destacar l'establiment per consens de la figura d'un Expert independent sobre la lluita antiterrorista i els drets humans

Els altres dos nous nomenaments per a **àmbits temàtics** són, d'una banda, un Relator Especial sobre el tràfic de persones per protegir els drets de les dones i els menors immersos en xarxes il·legals i també les víctimes potencials i, de l'altra, és especialment rellevant, a causa de la conjuntura internacional marcada per l'agenda i les polítiques antiterroristes i el seu impacte en els drets humans, l'establiment per consens de la figura d'un **Expert independent sobre la lluita antiterrorista i els drets humans**, gràcies a la iniciativa del Govern de Mèxic. El mandat d'aquest Expert consistirà en assessorar els estats perquè facin compatibles les seves legislacions antiterroristes amb les obligacions en matèria de drets humans, de Dret Internacional Humanitari i de Dret de refugi i asil.

En un període de sessions presidit pel representant del Govern australià (fet que va generar denúncies de nombroses ONG de drets humans, ja que és el segon any que un país que es considera que no compleix les seves obligacions internacionals en aquesta matèria presideix la Comissió⁹), **cal lamentar que no s'hagin adoptat resolucions** sobre la situació en països com **Rússia** (respecte a la situació de Txetxènia), **la Xina o Zimbabwe**, països sobre els quals, a causa de la politització de la Comissió de Drets Humans, és molt difícil aconseguir consensuar una resolució condemnatòria, i la manca de suport a les *Normes sobre responsabilitat de les empreses transnacionals a l'esfera dels drets humans*.

Tal com es va determinar en la Resolució 2003/16 del 13 d'agost de 2003, la Subcomissió per a la promoció i la protecció dels drets humans de Nacions Unides va transmetre a la Comissió les **Normes sobre les responsabilitats de les empreses transnacionals i altres empreses comercials en l'esfera dels drets humans** per a la seva adopció. Referent a això, cal lamentar que la Comissió hagi adoptat una decisió sobre el tema sense votació (2004/116), en la qual sol·licita a l'Alta Comissionada de Nacions Unides per als Drets Humans l'elaboració d'un nou informe sobre les iniciatives existents respecte a la responsabilitat de les empreses transnacionals en relació amb els drets humans en el pròxim període de sessions. Això suposa, en la pràctica, una paralització del procés d'adopció d'una resolució per part de la Comissió, a la qual cal afegir una amonestació a la Subcomissió per la seva pretensió d'exercir-hi tasques de seguiment. El Grup de Treball encarregat de l'elaboració de les *Normes* prosseguirà, no obstant això, la tasca d'establir possibles mecanismes d'implementació de les mateixes, així com la de completar l'aproximació a la qüestió dels drets de les poblacions indígenes. En un context de crítica envers el caràcter voluntari del *Global Compact*¹⁰ i a la seva manca de mecanismes de control i de verificació, és d'especial interès que aquesta iniciativa desembocui finalment en una proposta progressivament vinculant per a les empreses i que compti, a més, amb mecanismes de control i de denúncia independents.

9. El Govern australià ha estat denunciat pel tracte donat a les persones refugiades i demandants d'asil, especialment als menors no acompanyats. El 59è període de sessions va ser presidit per Líbia.

10. El 1999 l'actual Secretari General de l'ONU va llençar aquesta iniciativa al Fòrum Econòmic Mundial de Davos, en què insta a la comunitat empresarial a respectar de manera voluntària una sèrie de principis dividits en nou apartats, que s'inspiren en instruments internacionals ja existents. Per a més informació, veure <<http://www.unglobalcompact.org/>>.

b) Altres aspectes que mereixen especial atenció (indicadors núm. 18 i 19)

En aquest subapartat es tracta de manera específica l'aplicació de la pena de mort i la qüestió relativa a la concessió de l'Estatut d'asil. També s'ha considerat incloure-hi les principals iniciatives de foment de la responsabilitat de les empreses en l'àmbit dels drets humans.

L'existència i aplicació de la **pena de mort** (indicador núm. 18) és la negació del dret més fonamental: el dret a la vida. En aquest sentit, cal assenyalar que el 2004 la pena cabdal seguia vigent en la legislació de gairebé la meitat dels països del planeta, tot i la crida per a l'establiment d'una moratòria internacional sobre les execucions i de l'existència de dos instruments que la prohibeixen.¹¹ Amb l'abolició d'aquesta pràctica el 2004 a Samoa i Butan, ja són 80 els països que han abolit la pena per a tots els delictes, xifra que per primera vegada supera la dels països retencionistes, 78 Estats.

Ja són 80 els països que han abolit la pena per a tots els delictes, xifra que per primera vegada supera la dels països retencionistes, 78 Estats

Al llarg de l'any 2003, van ser executades almenys 1.146 persones en 28 països i almenys 2.756 van ser condemnades a mort en 63 països. Aquestes xifres inclouen només els casos dels quals Amnistia Internacional ha tingut coneixement; les xifres reals són, sens dubte, molt més elevades. Aquestes xifres mostren una disminució de les execucions respecte a l'any 2002 (1.526 persones en 31 països) i confirmen l'ús sistemàtic de la pena de mort en certes parts del món.

Com en anys anteriors, la gran majoria de les execucions a tot el món es van portar a terme en un reduït nombre de països. L'any 2003, el 84% de totes les execucions de les quals es va tenir notícia van tenir lloc a la Xina, l'Iran, els EUA i Vietnam. A la Xina, les xifres limitades i incompletes de què disposava Amnistia Internacional a finals d'any indicaven que van ser executades almenys 726 persones, però es creia que la xifra real era molt més elevada: el març de 2004, un alt representant del poder legislatiu a la Xina va comentar que en aquest país s'executen prop de 10.000 persones cada any. A l'Iran, almenys 108 persones van ser executades, als EUA, 65, i a Vietnam es van confirmar 64 execucions. Només es van constatar execucions de menors a la Xina i als EUA durant 2003.

En el seu període anual de sessions a Ginebra, la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides va reiterar la seva petició a favor de la suspensió de les execucions a tot el món i va instar que es limiti progressivament el nombre de delictes pels quals es pot imposar aquesta pena. En l'àmbit europeu, on només Bielorrússia i Uzbekistan mantenen la pena capital, va entrar en vigor un nou tractat que preveu l'abolició total de la pena de mort sense excepcions, el Protocol núm. 13 del Conveni Europeu de Drets Humans i Llibertats Fonamentals

En aquest informe també s'ha tingut en compte la qüestió de la **concessió d'asil** (indicador núm. 19). Aquesta concessió, encara que en ocasions sotmesa a restriccions de caràcter nacional o internacional, implica el reconeixement per part dels governs dels estats d'acollida que la seguretat i la llibertat de la persona sol·licitant estan sota amenaça en el seu país d'origen. Suposa, per tant, el reconeixement governamental d'alguna violació dels drets humans en el país d'origen i de persecució per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat grup social o per tenir opinions polítiques, tal com recull la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats. Durant l'any 2003, es van presentar un total de 807.000 demandes d'asil en 141 països, més de 500.000 a Europa. La situació de 75 d'aquests països va originar més de 100 concessions d'asil en cada cas i un cúmul de prop de 132.000. La majoria de les persones a les quals se'ls ha concedit asil provenen de l'Àfrica Subsahariana i d'Àsia, i especialment de contextos en els quals la migració forçosa dels sol·licitants d'asil respon a la combinació de conflicte armat amb violacions dels drets humans.

11. El Segon Protocol Facultatiu del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics i el Protocol núm. 6 del Conveni Europeu de Drets Humans i Llibertats Fonamentals (en aquest últim cas permet l'aplicació de la pena de mort en temps de guerra o de perill imminent de guerra).

Analizant les dades relatives a 2003 i algunes disponibles per al 2004,¹² ACNUR ha assenyalat que el nombre de sol·licitants en els països industrialitzats (36 països a Europa, Amèrica del Nord, Austràlia, Nova Zelanda i Japó) va disminuir un 22% durant els primers 9 mesos de l'any 2004, passant de 349.600 a 271.100 per al mateix període de l'any anterior. Els països amb més demandes són França, Regne Unit, els EUA, Alemanya i Àustria, i els principals països d'origen amb més demandants són Rússia (majoritàriament txetxens), seguits per Sèrbia i Montenegro, la Xina, Turquia i Nigèria. Aquesta disminució de demandes s'uneix a l'adopció de mesures més restrictives de concessió de l'Estatut d'asil en els països industrialitzats.

Quadre 7.3. La nova política de refugi i asil de la Unió Europea¹³

La UE ha revisat durant el 2004 la seva política en matèria d'asil i refugi, ja que malgrat que tots els Estats membre de l'organització són part de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut de Refugiats cada país ha aplicat aquesta Convenció d'una manera diferent.

Objectiu: La Comissió Europea ha proposat millorar els esforços desplegats pels Estats membre per rebre i acollir refugiats i persones desplaçades, així com la cooperació amb tercers països, tant d'origen dels demandants com de trànsit.

Mesures proposades:

- Millorar els tràmits administratius per dissuadir les sol·licituds poc fiables.
- Lluitar de forma conjunta contra les xarxes internacionals de tràfic de persones.
- Delimitar un Estatut d'asil uniforme i de protecció subsidiària.
- Establir un procediment de concessió i retirada de l'Estatut comú i un sistema de protecció temporal.

Critiques a la reforma:

Diferents ONG de drets humans i ACNUR han denunciat aquesta reforma, en considerar que: a) les disposicions sobre qui pot ser considerat refugiat i qui és mereixedor de formes subsidiàries de protecció (utilitzades, entre d'altres, per a les víctimes de la guerra) són restrictives i vulnereu la Convenció de 1951; b) s'estableix una definició vaga de tercer país segur (fet que podria provocar el retorn d'una persona a un país en el qual pot estar sotmesa a greus violacions dels drets humans); i, finalment, c) es denega el dret dels demandants de romandre a la UE mentre es resolen les seves apel·lacions o recursos.

A partir de la valoració d'aquests cinc indicadors (núm. 15 a 19) s'ha elaborat una llista en la qual s'assenyalen els països amb violacions molt greus dels drets humans i de les llibertats fonamentals, i en la qual també s'han tingut en compte els dos indicadors relatius al Dret Internacional Humanitari que es descriuen a continuació, de tal manera que en el present informe es considera que l'any 2004 es van produir aquestes violacions en **43 països**.

Taula 7.4. Països amb greus violacions dels drets humans

Afganistan	RPD Corea	Indonèsia	Nepal	Tailàndia
Aràbia Saudita	Côte d'Ivoire	Iran	Nigèria	Turkmenistan
Algèria	Cuba	Iraq	Pakistan	Uganda
Bangla Desh	Etiòpia	Israel	Palestina	Uzbekistan
Bielorússia	Filipines	Jamaica	Perú	Vietnam
Burundi	Guatemala	Líban	Rússia	Xina
Cambotja	Guinea Equatorial	Libèria	Somàlia	Zimbabwe
Colòmbia	Haití	Mèxic	Sri Lanka	
RD Congo	Índia	Myanmar	Sudan	

12. Aquestes dades fan referència al nombre de sol·licitants d'asil però no de concessions.

13. La Directiva 2004/83/CE, per la qual s'estableixen normes mínimes relatives als requisits per al reconeixement i l'estatut de nacionals de tercers països o apàtrides, com refugiats o persones que necessiten un altre tipus de protecció internacional, i al contingut de la protecció concedida, ha estat publicada en el Diari Oficial de la UE (30.9.2004 L 304/12). El principal objectiu de la Directiva és assegurar que els Estats membre apliquin criteris comuns per a la identificació de persones autènticament necessitades de protecció internacional i assegurar que un nivell mínim de beneficis estigui disponible per a aquestes persones en tots els Estats membre. La data límit per a la transposició de la Directiva és el 10 d'octubre de 2006.

Finalment, abans d'entrar en el bloc dedicat al Dret Internacional Humanitari, es destaquen a continuació alguns dels principals debats sorgits el 2004 en l'àmbit de **la responsabilitat de les empreses en relació amb els drets humans**. S'ha cregut oportú fer referència a aquesta qüestió en aquest apartat, ja que la responsabilitat de les empreses en determinades violacions dels drets humans no dirimeix la responsabilitat dels governs de protegir els ciutadans d'aquests abusos.¹⁴ En aquest informe s'entén que l'impacte de les empreses sobre els drets humans transcendeix els drets laborals, i es pren en consideració la seva incidència tant sobre els drets civils i polítics com sobre els drets de segona i tercera generació.¹⁵

En un context de creixent interès per aquesta qüestió tant a escala nacional com internacional,¹⁶ s'han desenvolupat, al llarg de 2004, diverses iniciatives de promoció dels drets humans en l'àmbit empresarial, entre les quals cal destacar de manera especial la creixent demanda per part del tercer sector d'una major **transparència en la gestió dels recursos** generats per les indústries extractives com a garant bàsic del dret al desenvolupament, així com el feble compromís del Banc Mundial i de la Corporació Financera Internacional d'incloure criteris de drets humans i de responsabilitat social corporativa en la seva activitat creditícia en el marc de l'Informe sobre la Revisió de les Indústries Extractives (RIE).

Quadre 7.4. Empresa i drets humans: el cas espanyol

En l'àmbit empresarial espanyol, l'any 2004 ha tingut lloc l'adopció d'algunes mesures per part d'algunes empreses transnacionals, a causa, principalment, de l'exigència de complir els criteris de drets humans de determinats índexs de gestió i d'*accountability* (*Dow Jones Sustainability*, *FTSE4GOOD*, *Directrius GRI*), malgrat que en termes generals ha prevalgut una percepció reduccionista respecte a quins en són els impactes sobre el conjunt dels drets humans dels seus grups d'interès. Cal destacar també, d'una banda, la creació d'una Subcomissió de Responsabilitat Social Corporativa (RSC) en el Congrés dels Diputats, que debatrà al llarg del 2005 quin ha de ser el model de política pública per a la promoció de la RSC i dels drets humans en l'àmbit empresarial espanyol, i de altra, la proposta del Govern de debatre aquesta qüestió a la Taula de Diàleg Social, composta per empreses, sindicats i administracions, deixant fora les ONG. En aquest sentit, el debat de fons està polaritzat entre els partidaris d'una llei obligatòria per a les empreses i aquells que defensen mesures de responsabilitat social empresarial basades en la voluntarietat de les mateixes.

7.2. Dret Internacional Humanitari¹⁷ (indicadors núm. 20 i 21)

Finalment, en el present apartat s'han analitzat dos indicadors relatius al Dret Internacional Humanitari (DIH). S'entén per DIH el conjunt de normes internacionals destinades a aplicar-se en contextos de conflicte armat internacional i intraestatal. El seu objectiu consisteix en protegir les persones víctimes d'enfrontaments bèl·lics (ja siguin combatents o no) i a limitar els mitjans i mètodes de fer la guerra. Les normes del DIH tenen força moral i política (cosa que genera responsabilitat internacional), i la seva incorporació a l'ordenament jurídic intern comporta responsabilitats jurídiques que afecten sobretot els governs, en tant que parts signants dels Convenis i Protocols.¹⁸

14. En aquest sentit, diversos documents de treball de la Comissió i de la Subcomissió de Drets Humans de Nacions Unides, així com resolucions del Consell de Seguretat han establert una estreta relació entre abusos dels drets humans i l'activitat de determinades empreses.

15. En relació al paper de les empreses en els conflictes armats, veure *Baròmetre 5*.

16. La Secretària General Adjunta de l'ONU, L. Fréchette, va instar l'octubre de 2004 al sector privat a implicar-se més activament en la consecució dels Objectius pel Desenvolupament del Mil·lenni relatius a la reducció de la fam i de la pobresa.

17. Pel seguiment dels Tribunals Penals Internacionals, veure la publicació trimestral *Baròmetre* a <<http://www.escolapau.org/>>.

18. El DIH només s'aplica en cas de conflicte armat. No cobreix les situacions de tensions i disturbis interns. Tan sols és aplicable quan s'ha desencadenat un conflicte i s'aplica per igual a totes les parts.

El DIH va néixer el 1864 amb el 1r Conveni de Ginebra. Es tractava llavors d'un conjunt de regles destinades a regular les hostilitats entre els Estats.¹⁹ Aquest primer document va anar evolucionant fins que el 12 d'agost de 1949 es va concretar en els Quatre Convenis de Ginebra i en el Protocol addicional relatiu a la protecció de les víctimes de conflictes armats de caràcter internacional (Protocol I) de 1979. Tots aquests textos fan referència a conflictes en els quals s'enfronten dos estats, com a mínim.²⁰ De tots els Estats membre de Nacions Unides, només Nauru no és part dels Quatre Convenis de Ginebra, mentre que el Protocol I ha estat ratificat per 162 països. En qualsevol cas, el fet que cada vegada més els conflictes armats siguin d'ordre intraestatal i no interestatal (vegeu l'apartat 1 relatiu als conflictes armats), en els quals la població civil és qui més sofreix (vegeu l'apartat 5 sobre crisis humanitàries) i en els quals tenen lloc greus violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals,²¹ ha obligat que el DIH hagi de seguir evolucionant per adaptar-se a aquest nou context. Aquesta nova naturalesa dels conflictes armats actuals ha reactivat el debat sobre el paper de les noves tipologies d'actors armats, així com de les seves responsabilitats.

Per aquest motiu, el primer indicador que s'ha tingut en compte a l'hora de tractar el present subapartat s'ha construït a partir de les ratificacions del **Protocol Facultatiu als Convenis de Ginebra de 12 d'agost de 1949, relatiu a la protecció de les víctimes de conflictes armats sense caràcter internacional** (Protocol II)²², de 1979 (indicador núm. 20). El 2003, havien ratificat aquest Protocol un total de 157 Estats.

No obstant, encara que el DIH es troba essencialment recollit en els Quatre Convenis de Ginebra, complets amb els dos Protocols addicionals I i II, existeixen altres instruments jurídics el compliment o incompliment dels quals té clares conseqüències sobre l'aplicació del mateix DIH. Aquest és el cas, per exemple, d'aquells que prohibeixen l'ús de certes armes i tàctiques militars, com el Tractat d'Ottawa sobre les Mines Antipersona, o bé de la Cort Penal Internacional (veure indicador núm. 31), i fins i tot d'aquells que protegeixen certes categories de persones o de béns. Aquests últims han estat especialment considerats a l'hora de redactar el present apartat, en concret aquells textos jurídics referents als menors i a la seva participació en conflictes armats.

De fet, en el IV Conveni de Ginebra i els dos Protocols addicionals I i II ja s'estipula a favor d'una protecció especial per a menors, que es completa amb la Convenció relativa als Drets del Nen de 1989 (veure indicador núm. 31) i el Protocol Facultatiu a la Convenció relativa als Drets del Nen sobre la participació en conflictes armats, de 2000. Aquest Protocol Facultatiu considera nen i nena soldat aquella «persona menor de 18 anys que de manera voluntària o forçosa s'ha integrat a les forces armades o a grups armats d'oposició i participa de manera directa en un combat».²³ Els estats part es comprometen a sancionar penalment aquestes pràctiques. El Protocol Facultatiu va entrar en vigor el 12 de febrer de 2002 i ha estat ratificat per 87 Estats.

En el segon i últim indicador considerat en aquest subapartat s'assenyalen els països en què les FFAA i/o els grups armats recluten nens i nenes com a soldats (indicador núm. 21). L'ONG *Coalition to Stop the Use of Child Soldiers* i el Secretari General de l'ONU presenten anualment el seu informe sobre aquesta matèria davant del Consell de Seguretat des de novembre de 2001, data en la qual es va adoptar la primera resolució sobre menors i conflictes armats.

19. Des de 1108 es recullen textos que regulen el tracte als presoners de guerra i als malalts, però es tractava de propostes puntuals i generalment bilaterals que no constituïen un marc d'aplicació internacional.

20. I Conveni de Ginebra per a alleujar la sort que corren els ferits i els malalts de les FFAA en campanya; II Conveni de Ginebra per a alleujar la sort que corren els ferits, els malalts i els naufragats de les forces armades en el mar; III Conveni de Ginebra relatiu al tracte a causa de els presoners de guerra i IV de Ginebra relatiu a la protecció dels civils en temps de guerra.

21. A diferència del DIH, moltes de les disposicions relatives als drets humans i a les llibertats fonamentals poden ser suspeses en una situació de conflicte armat intern.

22. S'entén per 'conflictes armats sense caràcter internacional' aquells en els quals s'enfronten les forces armades regulars i grups armats d'oposició entre si, dintre del territori d'un mateix Estat. En ells s'aplica una sèrie més limitada de normes, en particular les disposicions de l'article 3 comú als quatre Convenis de Ginebra i el Protocol Facultatiu II. A l'article núm. 3 es regulaven els conflictes armats intraestatals fins a la publicació del Protocol II.

23. Veure els articles 2 i 4 del Protocol Facultatiu de 2000. Fins a l'adopció d'aquest Protocol es considerava menor a aquells nens i nenes de 15 o menys anys (inclosa la Cort Penal Internacional).

El 2004 hi havia constància que en almenys 10 països els Governos continuaven reclutant i utilitzant menors en primera línia de combat, majoritàriament en el continent africà (Burundi, RD Congo, Côte d'Ivoire, Guinea, Libèria, Rwanda, Uganda i Sudan), a Myanmar, i entre els soldats dels EUA presents a l'Iraq. En altres casos, són els grups armats paramilitars o les milícies vinculades als governs les que recluten aquests menors, com en el cas de Colòmbia o Zimbabwe. Alguns governs, com el d'Israel, Indonèsia i Nepal, utilitzen menors com a informadors, espies o col·laboradors en els conflictes. Els grups armats d'oposició a l'Afganistan, Txetxènia (Rússia), Índia, Laos i Iemen utilitzen aquests menors per lluitar contra les forces armades per defensar un territori o els recursos naturals de la zona.

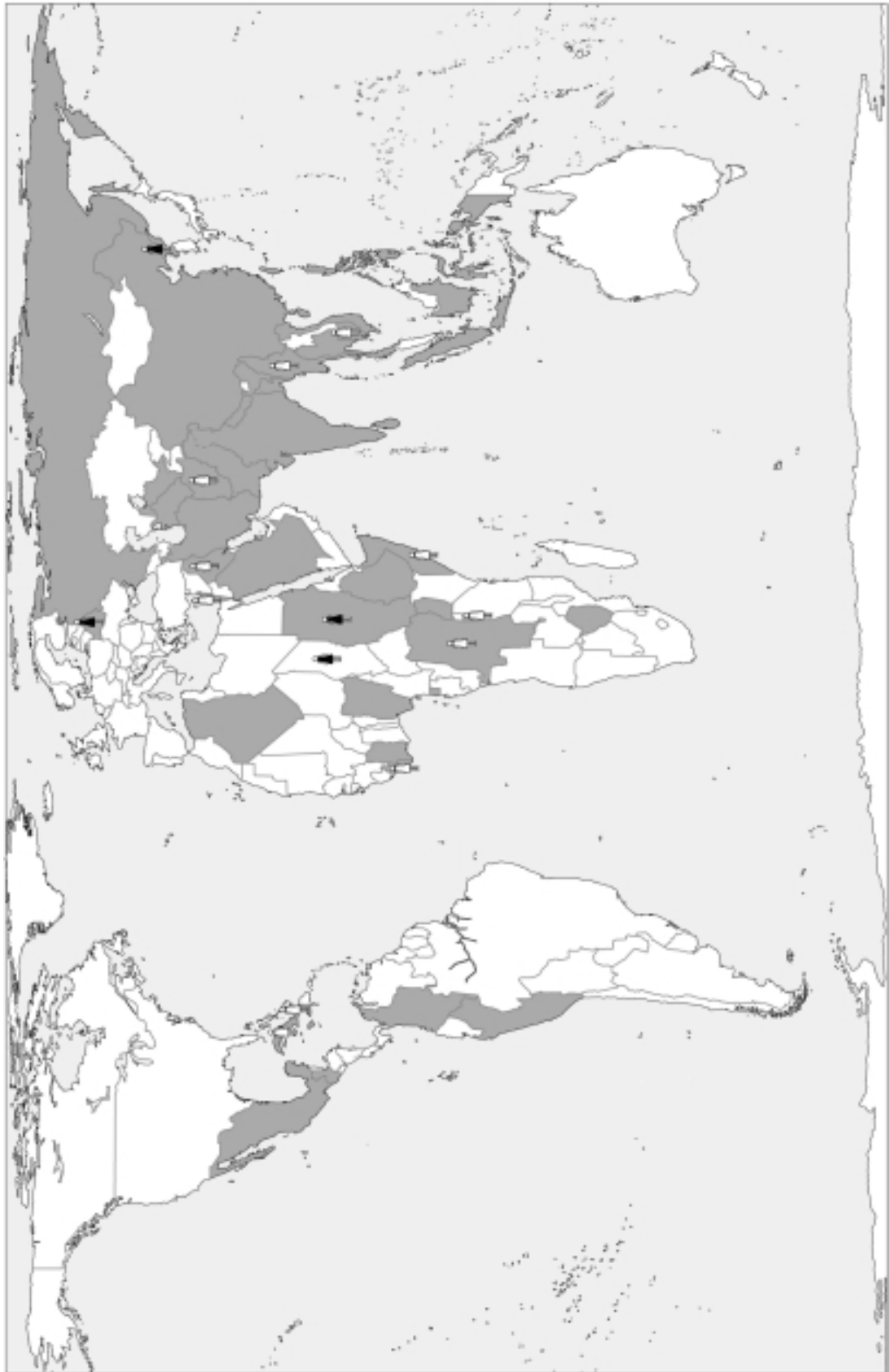
El 2004 hi havia constància que en almenys 10 països els Governos continuaven reclutant i utilitzant menors en primera línia de combat, majoritàriament en el continent africà

Quadre 7.5 La problemàtica dels menors-soldats

Més de mig milió de menors de 18 anys estan sent reclutats en una vintena de països de tot el món, ja sigui per les FFAA o per grups armats no governamentals. Uns 300.000 d'aquests menors participen en els enfrontaments armats o realitzen tasques logístiques (com a espies, missatgers, portadors, esclaus, etc.) en els diversos conflictes armats actuals, especialment en el continent africà, on s'estima que hi ha més de 100.000 menors-soldat. Aquests nens i nenes, a més, pateixen greus violacions dels drets humans, tals com abusos sexuals, maltractament i segrest.

Entre 2001 i 2004, menors de 18 anys van participar de forma directa en les hostilitats a l'Afganistan, Angola, Burundi, Colòmbia, RD Congo, Côte d'Ivoire, Filipines, Guinea, Índia, Iraq, Israel/Palestina, Indonèsia, Libèria, Myanmar, Nepal, Rússia, Rwanda, Sri Lanka, Somàlia, Sudan i Uganda.

Com a **conclusió**, i tenint en compte tots els indicadors anteriors, cal assenyalar que la protecció i la promoció dels drets humans ha continuat sent una àrdua tasca l'any 2004 tant per als organismes internacionals com per a les ONG de tot el món, degut a la violació sistemàtica dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari a Darfur (Sudan), l'escalada de violència i els greus abusos a l'Iraq i l'atmosfera de confrontació entre blocs regionals que va imperar en el 60è període de sessions de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides. No obstant això, el fet que per primera vegada hagi augmentat el nombre de països abolicionistes de la pena de mort en relació amb els països retencionistes, així com el nomenament d'un Expert Independent sobre terrorisme i drets humans són elements clau perquè en els propers anys es pugui avançar cap a una aplicació més efectiva dels drets humans.

8. Desenvolupament

En el present apartat s'adopta el concepte de desenvolupament aparegut en una declaració sobre la matèria aprovada per l'Assemblea General de l'ONU el 1986, que el defineix com "la millora constant del benestar de tota la població i de tots els individus, sobre la base de la seva participació activa, lliure i significativa en el desenvolupament i en l'equitativa distribució dels beneficis resultants d'aquest".¹ El capítol es divideix en dues parts. En la primera s'analitzen vuit indicadors, que al seu torn es poden classificar en dos grups: els relatius a les males pràctiques del govern envers el desenvolupament social i la governabilitat (indicadors núm. 26 i 27) i els que posen en evidència les condicions de vulnerabilitat, dependència econòmica, desigualtat i empobriment (indicadors del 22 al 25 i el 28 i el 29). En la segona part s'aborden algunes de les qüestions més importants de l'agenda de desenvolupament de l'any.

8.1. Les males pràctiques dels governs envers el desenvolupament social i la governabilitat

En relació amb les **prioritats en la despesa pública** (indicador núm. 26), existeixen 16 països la despesa militar dels quals és superior al que es destina a educació i salut, mentre que en uns altres 26 països es gasten més recursos en qüestions militars que en alguna de les altres dues partides. La lleu millora que s'observa respecte de l'any passat és atribuïble en bona mesura a la falta de dades d'alguns dels països assenyalats en l'edició anterior. Aquestes dades poden il·lustrar que les despeses en salut i educació són molt baixes, o bé que la despesa militar és massa alta, però en qualsevol cas queda clar com en massa països els drets bàsics de la població queden subjugats a qüestions de defensa i militarització. A més, això denota una concepció estrictament militarista de la seguretat que obvia per complet els nous paradigmes de la seguretat humana popularitzats des de fa ja una dècada pel PNUD,² i centrats en la satisfacció de les necessitats bàsiques i diàries de la població. Finalment, cal destacar que només 3 dels 16 països de la següent taula (Burundi, Israel i Sri Lanka) estan immersos actualment en un conflicte armat.

Taula 8.1. Països amb una despesa militar superior a la despesa pública en educació i en salut

Angola	(3,7%)	Eritrea	(23,5%)	Jordània	(8,4%)	Rwanda	(3,3%)
Burundi	(7,6%)	Etiòpia	(5,2%)	Líban	(4,7%)	Síria	(6,9%)
Cambotja	(2,7%)	Guinea	(2,9%)	Oman	(12,3%)	Sri Lanka	(3,1%)
Equador	(2,8%)	Israel	(9,2%)	Pakistan	(4,7%)	Turquia	(4,9%)

Nota: Entre parèntesi, la despesa militar de cada país.

Per altra banda, el BM identifica 23 països amb mala **governabilitat**³ i uns altres nou països, bàsicament africans, amb molt mala governabilitat (indicador núm. 27). La governabilitat, un concepte de difícil quantificació i sobre el qual encara no existeix un consens quant a la seva teorització, és considerada un aspecte creixentment significatiu de qualsevol procés de desenvolupament sostenible. En aquest sentit, cal des-

1. En la Declaració sobre el Dret al Desenvolupament adoptada per l'Assemblea General de l'ONU el 1986 es reivindica el dret a un procés particular de desenvolupament en el qual puguin realitzar-se plenament tots els drets humans i llibertats fonamentals, i no el desenvolupament econòmic quan va acompanyat de creixents desigualtats i d'una concentració cada vegada major de riquesa. Aquesta concepció no només denota que es tracta d'un procés, sinó que a més s'exigeixen polítiques concretes als Estats, que són els que "tenen el dret i el deure formular polítiques de desenvolupament nacional adequades" per a aquesta finalitat. El contingut del dret al desenvolupament és examinat en els cinc informes de l'Expert independent sobre dret al desenvolupament, Sr. A. Sengupta: I/CN.4/1999/WG.18/2, A/55/306, I/CN.4/2001/WG.18/2, I/CN.4/2002/WG.18/2 i I/CN.4/2002/WG.18/6.

2. Vegeu PNUD, *Informe sobre Desenvolupament Humà*, 1994.

3. La governabilitat és avaluada pel BM a partir de sis variables: control de la corrupció, rendició de comptes, estabilitat política i absència de la violència, efectivitat governamental, imperi de la llei i garanties processals.

tacar que les agències de cooperació i els organismes internacionals, així com les ONG, estan tenint cada vegada més en compte la bona governabilitat en les seves polítiques de cooperació al desenvolupament, considerant que aquesta garanteix d'alguna manera una gestió transparent i eficaç de l'ajuda.

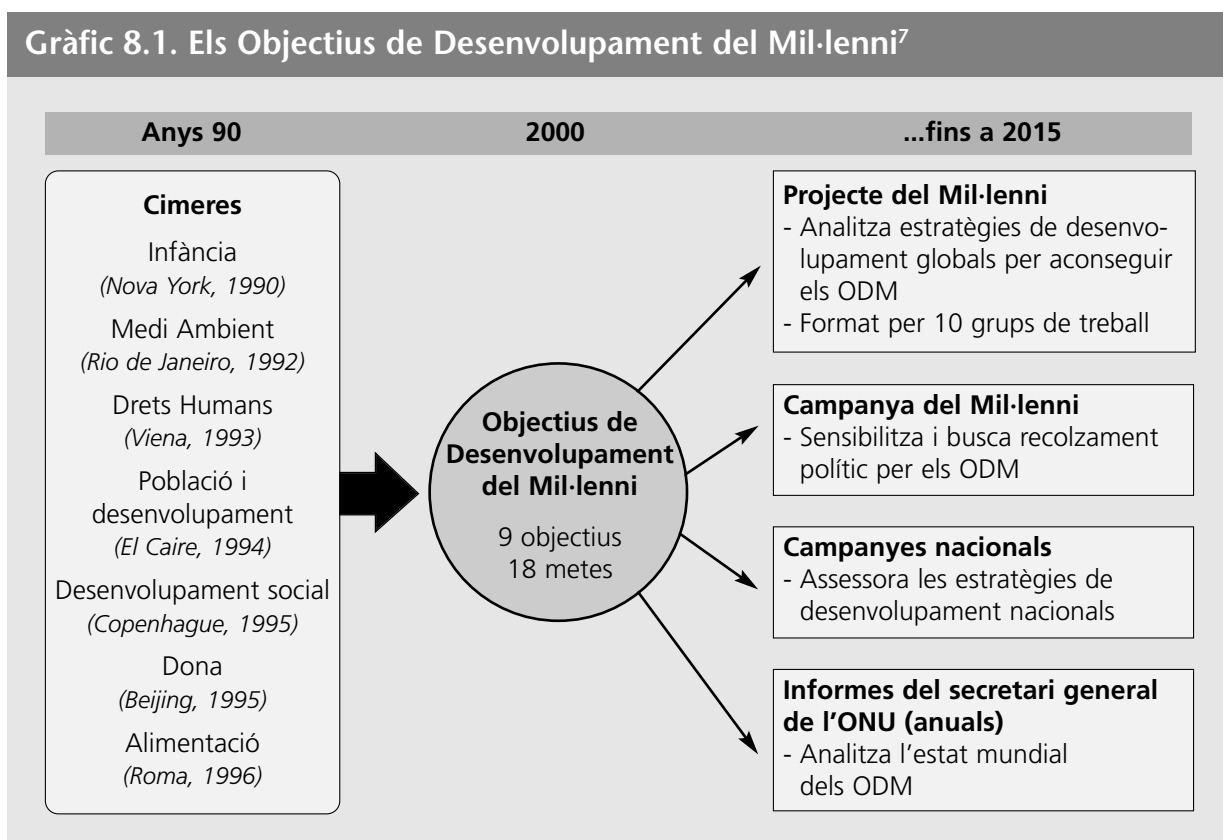
8.2. Les condicions de vulnerabilitat i dependència

En relació amb el segon grup d'indicadors, cal tenir present que, si bé són els mateixos Estats els que han d'implementar polítiques de desenvolupament, les condicions de vulnerabilitat, dependència econòmica, desigualtat i empobriment no s'expliquen solament per causes internes. En efecte, les estructures i regles de l'economia mundial, així com les polítiques de desenvolupament dels organismes internacionals i dels països industrialitzats juguen també un paper fonamental en aquest sentit.

Quant als **Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)**, el PNUD va identificar 27 països de màxima prioritat⁴ i molts altres d'alta prioritat⁵ (indicador núm. 22). Malgrat que aquestes dades s'han de relativitzar a la llum de les estadístiques i la metodologia⁶ encara incipients de les quals disposa el PNUD per avaluar els progressos en els ODM, tots aquests països probablement no assoliran els ODM per a la data prevista si no es reverteixen dràsticament les tendències actuals. Cal destacar que 38 dels 59 països d'alta o màxima prioritat es troben

38 dels 59 països d'alta o màxima prioritat es troben a l'Àfrica Subsahariana

Gràfic 8.1. Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni⁷

Font: Elaboració pròpia.

4. Països amb alts nivells de pobresa humana i que alhora estan estancats o fins i tot retrocedeixen en el compliment dels ODM.

5. Països amb nivells de pobresa humana mitjans però que han sofert avanços nuls o retrocessos en els ODM, o països amb una pobresa humana extrema i avanços moderats en els ODM.

6. Existeixen diverses desenes de països sense dades fiables sobre la qüestió i hi ha alguns països que no apareixen en la llista però que presenten enormes dificultats per avançar en alguns Objectius concrets i que, per tant, també requereixen de l'atenció i l'ajuda de la comunitat internacional.

7. Per ampliar informació sobre l'estratègia de Nacions Unides sobre els ODM, vegeu <<http://www.unmillenniumproject.org>>, <<http://www.undp.org/mdgcampaign.html>> i <<http://www.millenniumcampaign.org>>.

a l'Àfrica Subsahariana i que alguns d'aquests Estats tenen en comú el fet de no tenir litoral, de ser economies petites, essencialment agràries i allunyades dels mercats internacionals, o de sofrir conflictes armats i alts índexs de VIH/SIDA. Arran d'aquestes preocupants dades, Nacions Unides va impulsar una sèrie d'instruments (vegeu Gràfic 8.1) amb el triple objectiu de donar a conèixer els ODM i incentivar-ne el compliment; coordinar els esforços dels diferents actors implicats (societat civil, agents governamentals, ONG, universitats, empreses, organismes internacionals, etc.); i, finalment, assessorar tècnicament els governs en l'avanç cap als ODM.

Intrínsecament vinculats a aquestes dificultats per avançar cap als ODM es troben els països que experimenten retrocessos en l'Índex de Desenvolupament Humà⁸ (IDH), o els països inclosos en la llista de Països Menys Desenvolupats o LDC, per les sigles en anglès (indicador núm. 23). Durant la dècada dels 90, el desenvolupament humà va experimentar un estancament i un retrocés sense precedents, com així ho evidencia el fet que 20 països tinguin actualment un IDH inferior al de 1990 i que molts altres es mantinguin en nivells relativament estables. Aquest fenomen contrasta amb el creixement sostingut que havia experimentat l'IDH en les últimes dècades, així com amb la tendència natural i empírica dels països a millorar les tres dimensions de l'IDH. Així, per exemple, durant els 80 (considerada una dècada perduda en algunes regions del món) només tres països (RD Congo, Rwanda i Zàmbia) van retrocedir en aquest índex. La caiguda del mateix es concentra principalment a l'Àfrica Subsahariana (sobretot per la propagació del VIH/SIDA), a Europa Central i Oriental i als països de la CEI (per l'esfondrament de les seves economies a principis dels 90, encara que des de la segona meitat de la dècada estan experimentant millores substantives en distintes esferes del desenvolupament). De la mateixa manera, si bé el percentatge de població que viu sota el llindar de la pobresa es va reduir durant la dècada de 1990, les taxes de pobresa van augmentar en 46 països i les de població que passa fam van incrementar en uns altres 25.

Taula 8.2. Països amb un Índex de Desenvolupament Humà inferior al de 1990

Bahames	RD Congo	Namíbia	Tadjikistan
Belize	Côte d'Ivoire	R. Centreafricana	Ucraïna
Botswana	Kazakhstan	Sud-àfrica	Zàmbia
Camerun	Lesotho	Swazilàndia	Zimbabwe
Congo	Moldàvia	Tanzània	

D'altra banda, mereixen especial atenció els 49 països que l'ECOSOC inclou en la seva llista de **LDC** (actualitzada cada tres anys) a partir de tres variables.⁹ Algunes de les principals característiques dels països LDC, que es concentren principalment a Àfrica i Àsia, són que la pobresa s'experimenta en el conjunt de tota la societat i que depenen enormement de l'exportació de productes primaris (particularment minerals), els ingressos dels quals s'han reduït enormement en les dues últimes dècades. A pesar que en el Programa d'Acció per als LDC es contemplen els objectius d'incrementar l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD)¹⁰ als LDC fins a un 0,15% del PNB, i de reduir a la meitat la proporció de persones que viuen en condicions de pobresa extrema (menys d'1 dòlar al dia) per a 2015, un informe de la UNCTAD¹¹ alerta que aquesta proporció s'ha doblat en els últims 30 anys i que des de 1971 el nombre de LDC s'ha duplicat, passant de 25 als 49 països actuals.

8. Índex compost que mesura el progrés i que està basat en tres dimensions bàsiques del desenvolupament humà: una vida llarga i saludable (esperança de vida), coneixements (taxa d'alfabetització d'adults i taxa bruta de matriculació) i un nivell de vida digne (PIB per càpita).

9. Baixos ingressos (PNB per càpita), baixos recursos humans (índex de qualitat de vida basat en l'esperança de vida, calories per càpita, escolarització i alfabetització) i baix nivell de diversificació econòmica (índex basat en diversos indicadors macroeconòmics).

10. Assistència financera que els governs concedeixen a països empobrits canalitzada via bilateral o multilateral i que ha de tenir com a principal objectiu la promoció del desenvolupament econòmic i del benestar social dels països en desenvolupament, i tenir un mínim del 25% de donació.

11. Vegeu UNCTAD, *Escaping the Poverty Trap*, 2002 a <<http://www.unctad.org>>.

L'indicador sobre **desigualtats d'ingrés internes** (indicador núm. 24), calculat a partir del coeficient de Gini,¹² assenyala que 49 països tenen una desigualtat alta (superior a 40) i uns altres 6 tenen una desigualtat molt alta (superior a 60). Actualment es considera que la distribució dels ingressos és una de les dimensions més importants del desenvolupament, ja que permet visualitzar en quina mesura el conjunt de la societat es beneficia del creixement econòmic. A més, alts índexs de desigualtat encoratgen la inestabilitat i l'exclusió social, i propicien diverses manifestacions de violència. A escala global, i a pesar de les diferents metodologies per calcular la desigualtat, segueix incrementant-se tant la bretxa entre els sectors de població més rics i pobres del planeta com la concentració de la riquesa. A Amèrica Llatina la desigualtat segueix sent molt alta, mentre que a regions com Europa meridional i oriental, o als països de la CEI, aquesta ha crescut a nivells molt elevats.

El percentatge d'AOD que es rep sobre el total del PIB és un dels principals indicadors per a mesurar el grau de **dependència econòmica** d'un país (indicador núm. 25). S'han identificat 9 països que reben una AOD equivalent a més d'un 20% del PIB, mentre que per a uns altres 20 països aquesta proporció és superior al 10%. Cal fer notar que 22 dels 29 països assenyalats són africans. Més enllà de l'impacte positiu que es pugui considerar que té la cooperació internacional, alts índexs d'AOD respecte al PIB poden reflectir tres aspectes preocupants. El primer és que l'Estat pot acostumar-se a delegar en la cooperació internacional la prestació de serveis que li són intrínsecament propis. El segon és que la creixent politització de l'AOD pot condicionar en excés la identificació de les prioritats i les estratègies de desenvolupament. El tercer és que el país podria enfrontar

Alts índexs d'AOD respecte al PIB poden acostumar l'Estat a delegar en la cooperació internacional la prestació de serveis que li són intrínsecament propis

greus problemes financers si la comunitat de donants decideix un canvi més o menys sobtat de criteris o països en l'assignació de fons d'ajuda.

En l'indicador sobre el **deute extern** (indicador núm. 28), s'han identificat 9 països que tenen un deute extern superior al seu PNB i uns altres 53 que paguen més en concepte de servei del deute¹³ del que reben en AOD. Ambdues qüestions evidencien les dificultats dels respectius governs per finançar altres prioritats de desenvolupament del país, i a més posen de relleu que en moltes ocasions hi ha una transferència neta de recursos dels països empobrits als països industrialitzats. En l'indicador també s'enumeren els 38 països inclosos en la Iniciativa dels Països Pobres Fortament Endeutats (HIPC, per les sigles en anglès), un dels principals instruments que té actualment la comunitat internacional per intervenir en la qüestió.

Quadre 8.1. Algunes conclusions sobre el deute extern

De l'anàlisi d'aquestes dades i del fenomen del deute extern en general es poden extreure algunes conclusions. En primer lloc, que el pagament **del deute extern i del seu servei** segueix sent **insostenible** i hipoteca la capacitat de desenvolupament de molts països. Des de l'esclat de la crisi del deute a principis dels 80, **tant el deute com el seu servei han seguit augmentant constantment**, ja sigui per l'increment dels interessos o per la sol·licitud de nous crèdits, en gran mesura per retornar els anteriors. La majoria dels països han pagat sobradament la suma del deute inicial i han de seguir desviant recursos per fer front al pagament de les seves obligacions. A més, cal tenir en compte que en moltes ocasions el pagament **del servei del deute ha incentivat** l'exploació **indiscriminada dels recursos naturals**, ja que la seva exportació és una de les poques formes per aconseguir divises suficients per poder fer front al pagament.

En segon lloc, que la **gestió del deute extern** es porta a terme fonamentalment amb un **perfil financer i polític i no amb criteris de desenvolupament social**, és a dir, sense una política activa de condonació i conversió del deute per inversions en desenvolupament social de forma coordinada amb el conjunt de la cooperació per al desenvolupament. En aquest sentit, i a manera d'exemple, sembla oportú recordar l'acord que es va assolir a la XIV Cimera Iberoamericana celebrada el mes de novembre per impulsar programes de bescanvi de deute per projectes educatius. D'altra banda, l'ajuda condicionada encara suposa un percen-

12. El Coeficient de Gini mesura el grau de desigualtat en els ingressos o el consum entre la població d'un país. El valor 0 representaria la igualtat perfecta i el 100, la desigualtat total.

13. Amortitzacions i interessos del capital prestat.

tatge molt elevat respecte del total de la AOD i, a més, el compromís de destinar el 20% de l'AOD bilateral a sectors socials bàsics està lluny de complir-se.

En tercer lloc, que la **Iniciativa HIPC** per a la reducció del deute, impulsada pel FMI i el BM des de 1996, **no ha tingut**, segons informes dels mateixos organismes, **l'impacte esperat**. Fins ara s'han constatat **escassos avanços** i nombroses dificultats dels països en qüestió. Així, per exemple, la pronunciada caiguda dels preus d'alguns productes i de la demanda de les matèries primeres ha afectat les exportacions dels països empobrits i ha trastocat les previsions sobre la seva capacitat de pagament. Actualment, s'estima que els 27 països que fins al moment s'han beneficiat de la Iniciativa HIPC rebran programes de condonació de deute per valor de 5.400 milions de dòlars, segons el BM. A més, uns altres onze països que es troben en el denominat *pre-decision point* podrien beneficiar-se d'aquests programes quan superin alguns dels problemes identificats pel BM i el FMI, com són l'existència de conflictes armats, tensions político-socials i problemes de governabilitat o d'endarreriments sistemàtics en el pagament del deute.

La **desforestació** i les **emissions contaminants** són les dues qüestions mediambientals que es recullen en l'indicador núm. 29. S'han identificat 26 països amb una taxa de desforestació anual en la dècada dels 90 superior a l'1%, mentre que en uns altres 7 països aquest percentatge és superior al 3%. És destacable que la gran majoria dels països assenyalats es concentren a l'Àfrica Subsahariana, a Amèrica Central i al Sud-est Asiàtic, regions totes compreses entre els dos tròpics. A escala mundial, la desforestació va disminuir fins als 9,5 milions d'hectàrees anuals, cosa que significa una reducció d'aproximadament un 20% respecte de l'última actualització de dades portada a terme per la FAO.¹⁴

Els índexs de desforestació, causada principalment per la urbanització, la transformació dels boscos en superfície per a l'agricultura i la ramaderia, l'activitat de les indústries minera, petrolera i de la fusta, els incendis o la construcció d'infraestructures com carreteres, hidroelèctriques, oleoductes i gasoductes, són importants almenys en quatre sentits. En primer lloc, perquè il·lustren i alhora alimenten els nivells de pobresa en el país, aguditzant la pressió demogràfica sobre els recursos naturals. Aquest aspecte també pot generar distintes formes d'inestabilitat social, i pot fins i tot desembocar en espirals de violència. En segon lloc, perquè suscita l'erosió del sòl i, per tant, incrementa la vulnerabilitat del país davant els desastres naturals, tal com s'ha evidenciat a Haití al llarg de 2004.¹⁵ En tercer lloc, perquè altera l'equilibri ecològic i danya enormement la biodiversitat del país. Així, encara que les selves ocupin només el 14% de la superfície terrestre, contenen el 60% de les espècies animals i vegetals vives del planeta. En quart lloc, perquè sovint reflecteix el poc respecte del govern pels territoris ancestrals dels pobles indígenes. El fet que aquestes poblacions es vegin forçades a desplaçar-se a les zones més boscoses provoca en molts casos la desforestació total d'aquestes zones. Finalment, cal destacar que la responsabilitat d'aparèixer en la llista de països assenyalats no és exclusiva dels respectius governs, ja que en moltes ocasions són empreses transnacionals extractores de matèries primeres les que provoquen la desforestació en el país.

Els índexs de desforestació il·lustren i alhora alimenten els nivells de pobresa en el país, aguditzant la pressió demogràfica sobre els recursos naturals

Quant a les emissions contaminants, hi ha 8 països amb emissions de diòxid de carboni superiors a les 10 Tm. per càpita, i uns altres 6 països on aquesta quantitat és superior a les 15 Tm. La majoria d'aquests són països altament industrialitzats o països on el sector dels hidrocarburs concentra un alt percentatge de l'economia. Com és sabut, les emissions contaminants no només tenen una repercussió negativa en l'escalfament global del planeta i l'acceleració del canvi climàtic, sinó que a més guarden una estreta relació amb la desforestació: els països industrialitzats emeten cada any uns 2.200 milions de Tm. de diòxid de carboni com a conseqüència del consum de combustibles fòssils. A més, s'estima que una hectàrea de bosc tropi-

14. Vegeu FAO, *Situación de los bosques del mundo 2003*, a <http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=docrep005y7581sy7581s00.htm>.

15. Vegeu el capítol de Crisis humanitàries.

cal pot neutralitzar unes 10 Tm. d'aquest gas. En aquest sentit, cal recordar que els països industrialitzats que han ratificat el Protocol de Kyoto s'han compromès a reduir en més d'un 5%, entre 2008 i 2012, les emissions de 1990.

8.3. L'agenda de desenvolupament el 2004

a) Població i desenvolupament

Amb motiu del desè aniversari de la **Conferència Internacional sobre Població i Desenvolupament** (El Caire, 1994), la UNFPA va portar a terme una sèrie d'actes a tot el món per **revitalitzar el Programa d'Acció** que va sorgir d'aquesta cimera, ja que està previst que finalitzi el 2014. Entre les iniciatives de l'UNFPA amb aquest propòsit destaquen les conferències regionals sobre la matèria per avaluar els èxits assolits i per mobilitzar nous recursos de cara als pròxims 10 anys, la revisió de l'esmentat programa portada a terme en la Comissió de Població i Desenvolupament o la publicació d'un informe¹⁶ que aborda els vincles entre població, pobresa i medi ambient, les migracions i la urbanització, la igualtat de gènere i l'apoderament de les dones, la salut reproductiva i la planificació familiar, la salut materna, la prevenció del VIH/SIDA i les necessitats especials de l'adolescència i de les poblacions en situació d'emergència.

Taula 8.3. La Conferència Internacional sobre Població i Desenvolupament (CIPD)

CIPD	<ul style="list-style-type: none"> • Uns 180 Estats i més d'11.000 persones van participar en la Conferència. • Es va aprovar un Programa d'Acció a 20 anys vista. El 1999 (CIPD + 5) es va revisar la implementació del mateix i es van adoptar noves mesures per seguir-ne l'aplicació.
OBJECTIUS	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborar una estratègia que faci explícits els vincles entre la població i el desenvolupament. • Centrar-se més en la satisfacció de necessitats dels éssers humans (sobretot de les dones) que en l'establiment d'objectius demogràfics.
METES	<ul style="list-style-type: none"> • Permetre abans de 2015 l'accés universal als serveis de salut reproductiva i planificació familiar • Assegurar l'educació primària universal abans de 2015 i intentar suprimir la diferència entre les taxes d'escolarització de nens i nenes en l'ensenyament primari i secundària. • Reduir a menys del 35 per mil de nascuts vius la taxa de mortalitat infantil i a menys del 45 per mil la taxa de mortalitat de menors de 5 anys abans de 2015. • Disminuir les taxes de mortalitat materna de 1990 a la meitat abans de 2000, i una altra vegada a la meitat abans de 2015. • Elevar l'esperança de vida a 75 anys o més abans de 2015.

En aquest informe, la UNFPA reconeix que en els últims 10 anys s'han registrat avanços significatius en la matèria, i que gran part dels Governos han incorporat qüestions sobre població en les seves polítiques nacionals de desenvolupament, però alhora adverteix que l'escassetat **de fons amenaça seriosament la viabilitat del Pla d'Acció per a la pròxima dècada**. Així, en els últims anys tot just es va recaptar la meitat dels 6.100 milions de dòlars anuals que els països s'havien compromès a aportar abans de 2005. La falta de fons està provocant seriosos problemes en qüestions com els serveis **de planificació familiar** (inaccessibles per a 350 milions de parelles), la **mortalitat materna** (cada any moren 529.000 dones per complicacions en l'embaràs i en el part, majoritàriament per causes prevenibles), la **prevenció del VIH/SIDA** o el **control demogràfic**. Sobre aquesta última qüestió cal recordar que per a 2050, els 50 països més empobrits del planeta hauran triplicat la seva població fins a superar els 1.700 milions de persones.

Entre els aspectes positius de l'informe, destaquen l'increment significatiu de l'ús de **mètodes anti-conceptius** (del 55% al 61% en l'última dècada), la proliferació de **legislacions** que protegeixen els **drets de les nenes i les dones**, l'adopció d'estratègies **nacionals sobre VIH/SIDA** en tres quartes parts dels països o la consideració de variables poblacionals en les estratègies de reducció de la pobresa de molts Governos.

Taula 8.4. Població actual i estimada per a 2050 per regions (milions de persones)

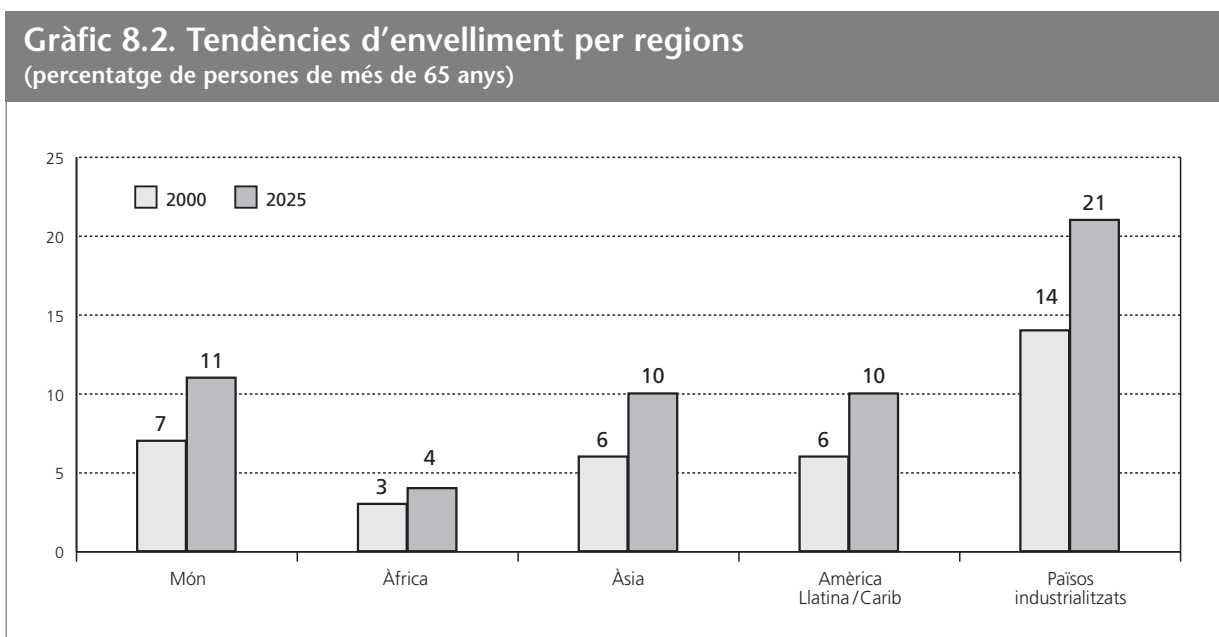
Regió	2004	2050
Àfrica	885	1.941
Àfrica Subsahariana	733	1.701
Àsia	3.875	5.385
Xina	1.300	1.476
Índia	1.087	1.628
Amèrica Llatina/Carib	549	778
Amèrica del Nord	326	457
Europa	728	668
Oceania	33	47
TOTAL	6.396	9.276

Taula 8.5. Els 10 països més poblats del món avui i el 2050 (milions de persones)

2004		2050	
País	Pobl.	País	Pobl.
1 Xina	1.300	1 Índia	1.628
2 Índia	1.087	2 Xina	1.437
3 EUA	294	3 EUA	420
4 Indonèsia	219	4 Indonèsia	308
5 Brasil	179	5 Nigèria	307
6 Pakistan	159	6 Pakistan	295
7 Rússia	144	7 Bangladesh	280
8 Bangladesh	141	8 Brasil	221
9 Nigèria	137	9 RD Congo	181
10 Japó	128	10 Etiòpia	173

Font: Population Reference Bureau, 2004 World Population Data Sheet.

Una altra de les qüestions aparegudes en l'estudi i que preocupen la UNFPA és el progressiu **envelliment de la població** en moltes regions del món, fenomen que es concentra principalment **als països industrialitzats** i que comporta una sèrie de transformacions de tipus socioeconòmic a mig termini. Potser la més evident, tal com es reflecteix en el cas d'Europa, és el declivi de la població, però sens dubte la que més preocupa els Governos és **la viabilitat dels sistemes de seguretat social**, pensats per a piràmides demogràfiques en les quals la població activa excedeixi àmpliament la població de la tercera edat.

Font: Population Reference Bureau, 2004 World Populations Data Sheet.

b) Any Internacional de l'Arròs i del Microcrèdit¹⁷

Com a part de l'agenda d'activitats de l'Any Internacional de l'Arròs (declarat per l'Assemblea General de l'ONU el desembre de 2002) es va realitzar a Roma, sota els auspicis de la FAO, la Conferència **Internacional sobre l'Arròs**. Igualment, el mes de novembre, les ciutats japoneses de Tokio i Tsukuba van acollir la Conferència **Mundial d'Investigació sobre l'Arròs**. L'objectiu de l'Any Internacional, així com d'ambdues conferències, era la presentació i discussió de propostes sobre com fer de la producció sostenible de l'arròs una **garantia de la seguretat alimentària** per a nombroses regions del món. Igualment, a la Conferència Internacional es va destacar el fet que la introducció de noves tècniques i tecnologies en la producció d'arròs permetria **abordar simultàniament qüestions d'agricultura i desenvolupament sostenible, seguretat alimentària, preservació de biodiversitat** (gran quantitat de recursos genètics presents en els arrossars) i **reducció de la pobresa**. Precisament un dels aspectes que va motivar la declaració de 2004 com a Any Internacional de l'Arròs és la consecució del primer dels ODM, consistent a reduir a la meitat la fam i la pobresa per a 2015. Així, diversos estudis han demostrat com un increment en la productivitat dels sistemes arrossers permetria eradicar en bona mesura la desnutrició a escala mundial.

No obstant això, diverses organitzacions han advertit que en els últims anys el sector ha enfrontat diversos **problemes**. Si bé històricament l'arròs havia estat un dels productes agrícoles més protegits, els programes d'ajustament estructural aplicats des dels anys 80, així com l'Acord de l'OMC sobre l'Agricultura el 1994, van provocar una ràpida liberalització del sector. Aquest fenomen ha comportat un notable increment del comerç mundial d'arròs, una major competència en els mercats i una **caiguda dels preus**, que ha beneficiat principalment els consumidors però que ha deixat en una delicada situació a milions de petits productors.

Quadre 8.2. Algunes dades sobre l'arròs

- L'arròs és l'aliment bàsic de més de la meitat de la població mundial i es conrea a 113 països de tots els continents, excepte a l'Antàrtida. Actualment, proporciona el 20% de l'energia alimentària a escala mundial, per davant del blat (19%) i del blat de moro (5%). En algunes regions d'Àsia, l'aportació calòrica de l'arròs supera el 60%.
- El sector de l'arròs dóna feina a gairebé 1.000 milions de persones en països empobrits i és una de les principals fonts de divises de molts d'aquests Estats.
- Més de la meitat dels 840 milions de persones que sofreixen desnutrició crònica viuen en àrees la subsistència de les quals depèn principalment de la producció d'arròs, especialment a Àsia i a l'Àfrica.
- Aproximadament el 80% de l'arròs mundial és conreat per petits agricultors. S'estima que el 2030 la demanda serà gairebé un 40% superior.

Per altra banda, Nacions Unides va presentar el 2005 com l'Any **Internacional del Microcrèdit**, emfatitzant que l'accés dels sectors socials més empobrits als serveis financers pot ser **una de les millors estratègies per assolir els ODM** i per combatre l'extrema pobresa. Actualment, el 90% de les persones que viuen per sota del llindar de la pobresa i que treballen per compte propi (més de 1.000 milions de persones) no tenen accés a serveis financers. En els últims cinc anys, **els microcrèdits han crescut a un ritme anual d'entre el 25% i el 30%** i s'han expandit geogràficament, i és a Amèrica Llatina i l'Àsia Meridional on més èxit ha tingut aquesta iniciativa. A més, l'alta taxa mitjana de retorn dels crèdits (un 97%) i l'impacte que en moltes ocasions estan tenint ha provocat un increment de l'interès envers aquesta iniciativa de part de nombroses ONG i fins i tot d'alguns dels majors bancs comercials del món. Nacions Unides considera que l'accés a les denominades microfinances, iniciades a mitjans dels anys 70, incentiva la introducció de sectors tradicionalment vulnerables o exclosos a la cadena productiva i al

mercat, sent principalment les dones les que gestionen la majoria dels crèdits. L'Any Internacional del Microcrèdit preveu, entre altres qüestions, associacions estratègiques en la matèria entre ONG, governs i sector privat.

Quadre 8.3. El debat sobre els microcrèdits

Després de més de 30 anys d'existència, els microcrèdits s'han expandit vertiginosament en algunes regions del món i han estat adoptats com un instrument indispensable per multitud d'ONG, agències de desenvolupament i organismes internacionals. No obstant això, existeixen també **nombroses veus crítiques sobre les microfinances** que **qüestionen** tant les causes **i les conseqüències** de la seva ràpida expansió, com les seves **potencialitats** en tant que instrument de desenvolupament.

Aquestes veus crítiques assenyalen que la progressiva implantació de les microfinances no s'explica solament pel seu impacte en l'eradicació de la pobresa, sinó també per l'interès d'algunes institucions a **incorporar a milions de persones al sistema financer i de trobar nous segments de mercat**. Per altra banda, els microcrèdits, per la seva mateixa naturalesa, contribueixen a **incrementar** els ja per si mateixos alts índexs d'economia **informal** que afecten a la gran majoria dels països empobrits i, a més, no resolen dimensions fonamentals del desenvolupament humà, com l'accés als serveis bàsics. Finalment, i tal vegada sigui aquest l'aspecte més important, existeix el debat sobre si les microfinances tenen un **impacte real en les causes estructurals de la pobresa o simplement alleugen els símptomes més evidents i extrems de la mateixa**. En aquest sentit, i a manera de reflexió, potser valgui la pena posar un exemple inclòs en un estudi recent del BM. A Bangla Desh, país pioner en la matèria, el 48% de les llars amb accés als microcrèdits van aconseguir sortir del llinar de la pobresa, però tanmateix Bangla Desh segueix sent un dels països més pobres del món.

c) Pobresa i desnutrició

Ambdues qüestions es van abordar de forma especialment significativa en dos esdeveniments internacionals que van gaudir de l'assistència d'un bon nombre de mandataris, i que van posar l'èmfasi en la consecució dels ODM vinculats amb la matèria. El primer d'aquests esdeveniments va ser **la Conferència Mundial sobre Reducció de la Pobresa de Xangai**, coorganitzada pel BM i pel govern xinès, a la qual van acudir representants d'uns 120 països per discutir i analitzar més de 100 casos pràctics reeixits de lluita contra la pobresa. A l'Agenda de Xangai sorgida de la conferència s'albira la **superació de models econòmics** aplicats en diversos punts del planeta en **els anys 90**.

Quadre 8.4. Del Consens de Washington al Consens de Beijing?

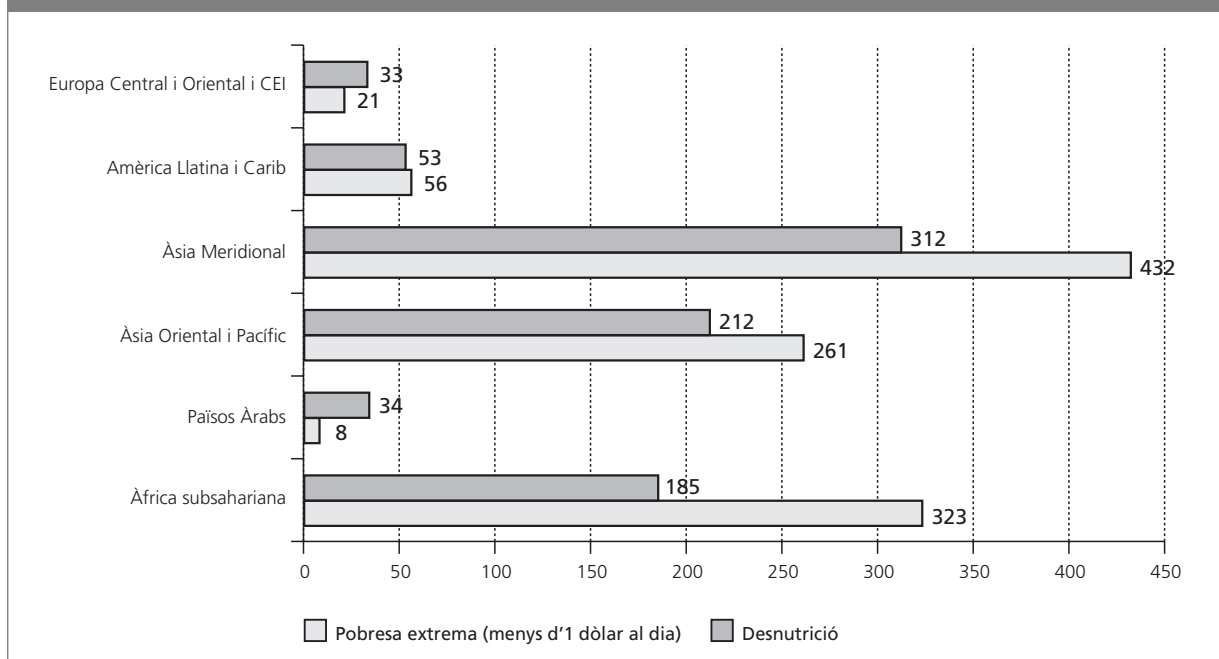
El BM ha elogiat en repetides ocasions el model **xinès de reducció de la pobresa**, que ha permès a aquest país passar de 600 milions de persones que vivien per sota del llinar de l'extrema pobresa a 200 milions de persones el 2003. La Xina, que s'ha convertit en el principal client del BM, ha assolit un creixement econòmic anual del 9% durant la dècada dels 90, encara que distintes veus han advertit que **taxes de creixement tan altes no garanteixen un desenvolupament equilibrat i sostenible per a les pròximes dècades**.

El "**Consens de Beijing**", un concepte encunyat des d'àmbits acadèmics i de la societat civil i no popularitzat plenament entre els governs, **compatibilitza la liberalització comercial i financera amb un fort lideratge de l'Estat**, fet que permet intervencions públiques que corregeixin les disfuncions de la lliure competència. Mentre, el "**Consens de Washington**", que ha regit en bona mida les actuacions del FMI i el BM durant els anys 90, advocava per un model basat en el lliure mercat, en l'obertura comercial, en les privatitzacions i la descentralització, i en la suposada major eficiència de l'empresa privada enfront de l'Estat.

El segon esdeveniment de transcendència internacional va ser una cimera a Nova York impulsada pel denominat Quintet contra la Pobresa (els Presidents de Brasil, França, Xile, Espanya i el Secretari General de l'ONU), en la qual es va instar als països industrialitzats a incrementar sensiblement el seu AOD, tal com s'havien compromès a la Cimera sobre Finançament del Desenvolupament de Monterrey (2000). En aquest conferència de Nova York, celebrada dies abans de l'inici de la 59a Assemblea General de l'ONU i a la qual van assistir més de 100 Governos, es va aprovar la "**Declaració sobre l'acció contra la fam i la pobresa**", un document que s'espera que sigui ratificat al llarg dels pròxims mesos per desenes d'Estats i que reculli algunes iniciatives per aconseguir els 50.000 milions de dòlars anuals addicionals que s'estima que es precisen per assolir els ODM. Entre aquestes propostes, algunes de les quals serien vinculants i altres no, des-

taquen la creació d'un impost sobre el comerç d'armes o sobre les transaccions financeres, la lluita contra l'evasió fiscal i els paradisos fiscals, les donacions a través de les operacions financeres realitzades per targeta de crèdit o l'enfortiment dels denominats fons ètics o inversions socialment responsables. Alguns països, com els EUA, ja han mostrat la seva oposició a algunes d'aquestes mesures.

Gràfic 8.4. La desnutrició i la pobresa extrema en el món
(milions de persones)

Font: Elaboració pròpia a partir de PNUD, *Informe sobre Desenvolupament Humà*, 2004.

d) VIH/SIDA

El mes de juliol, unes 17.000 persones i múltiples caps d'Estat i de Govern van assistir a Bangkok a la **XV Conferència Internacional sobre VIH/SIDA**, el major esdeveniment sobre la matèria celebrat fins al moment. S'hi van debatre estratègies per lluitar contra la que ja es considera una de les pitjors pandèmies de la història de la humanitat, ja que més de 20 milions de persones han mort des de l'inici de l'epidèmia a principis dels anys 80.

Taula 8.6. El VIH/SIDA a finals de 2004 (milers de persones)

Regions	Total persones infectades	Noves infeccions el 2004	Defuncions el 2004
Àfrica Subsahariana	25.400	3.100	2.300
Àfrica del Nord i Pròxim Orient	540	92	28.
Àsia meridional i sud-oriental	7.100	890	490.
Àsia oriental	1.100	290	51.
Amèrica Llatina	1.700	240	95.
Carib	440	53	36.
Europa oriental i Àsia central	1.400	210	60.
Europa occidental i central	610	21	6,5
Amèrica del Nord	1.000	44	16.
Oceania	35	5	0,7
TOTAL	34.900	4.900	3.100

Durant l'any, tant ONUSIDA com l'OMS van publicar informes¹⁸ en els quals s'adverteix que, a pesar que s'han produït **avanços molt notables en la lluita contra la pandèmia**, les taxes **d'infecció no només són les més altes dels últims anys**, sinó que **s'expandeixen geogràficament**. Així, alguns analistes temen que fins al moment només s'hagi albirat la punta de l'iceberg i que el drama que es viu actualment a l'Àfrica Subsahariana es pugui traslladar a altres punts del planeta, com l'espai ex soviètic (amb una de les majors taxes de nous contagis) o Àsia, que el 2010 probablement haurà superat l'Àfrica Subsahariana en el nombre absolut de persones infectades.

Entre els aspectes positius assenyalats en aquests informes, destaquen un **quantios augment dels recursos** dedicats a la lluita contra el VIH/SIDA (s'ha triplicat aquesta quantitat, passant de 2.100 milions de dòlars el 2001 a 6.100 milions de dòlars el 2004), una substantiva millora en **l'accés als serveis bàsics** de prevenció i atenció, una **major educació i informació** sobre la malaltia en molts països empobrits o l'exemple de casos com Senegal, Tailàndia o Uganda. Aquests països, amb taxes de prevalença de la malaltia molt inferiors a les dels seus veïns o a les de països amb nivells de desenvolupament semblants, demostren que petites intervencions públiques poden generar un impacte enormement positiu en la prevenció de noves infeccions.

A pesar d'aquests aspectes, Nacions Unides ha assenyalat que els **esforços** realitzats fins al moment són **desproporcionadament insuficients** davant la magnitud dels reptes que s'albiren de cara a les pròximes dècades. Així, per exemple, s'estima que si no es prenen mesures contundents amb caràcter d'urgència, **el 2010 es podria haver doblat el nombre d'orfes a causa de la malaltia**, que actualment ja ascendeix a 14 milions de persones. Igualment, s'estima que només 440.000 dels entre cinc i sis milions de persones que ho requeririen tenen accés a tractaments antiretrovirals. En aquest sentit, cal destacar la iniciativa "Tres milions per a 2005", consistent a subministrar aquesta teràpia a tres milions de persones per a finals de 2005.

Quadre 8.5. La feminització del VIH/SIDA

Si bé tradicionalment el VIH/SIDA havia tingut un major impacte entre la població masculina, actualment les dones ja gairebé constitueixen la meitat de les persones infectades a escala mundial, i en algunes regions d'Àfrica tenen un 30% més de possibilitats que els homes de ser seropositives. Així mateix, **les noves infeccions estan afectant molt més les dones que els homes**.

No obstant això, la feminització de la pandèmia va molt més allà de les xifres de contagi i mortalitat i té a veure amb l'impacte que aquesta té en la vida quotidiana de moltes dones. Així, estudis recents mostren com només el 57% de les dones tanzanes infectades rebien la comprensió i el suport de les seves parelles, mentre que a Uganda, una de cada quatre vídues era desproveïda de les seves propietats després de la mort del seu marit. El fet que en molts casos siguin les dones les primeres a les quals es detecta el virus, fa que siguin **acusades de propagar-lo a altres membres de la família**, i això incrementa el **risc** que sofreixin "violència física, expulsió de la llar o ostracisme social".¹⁹

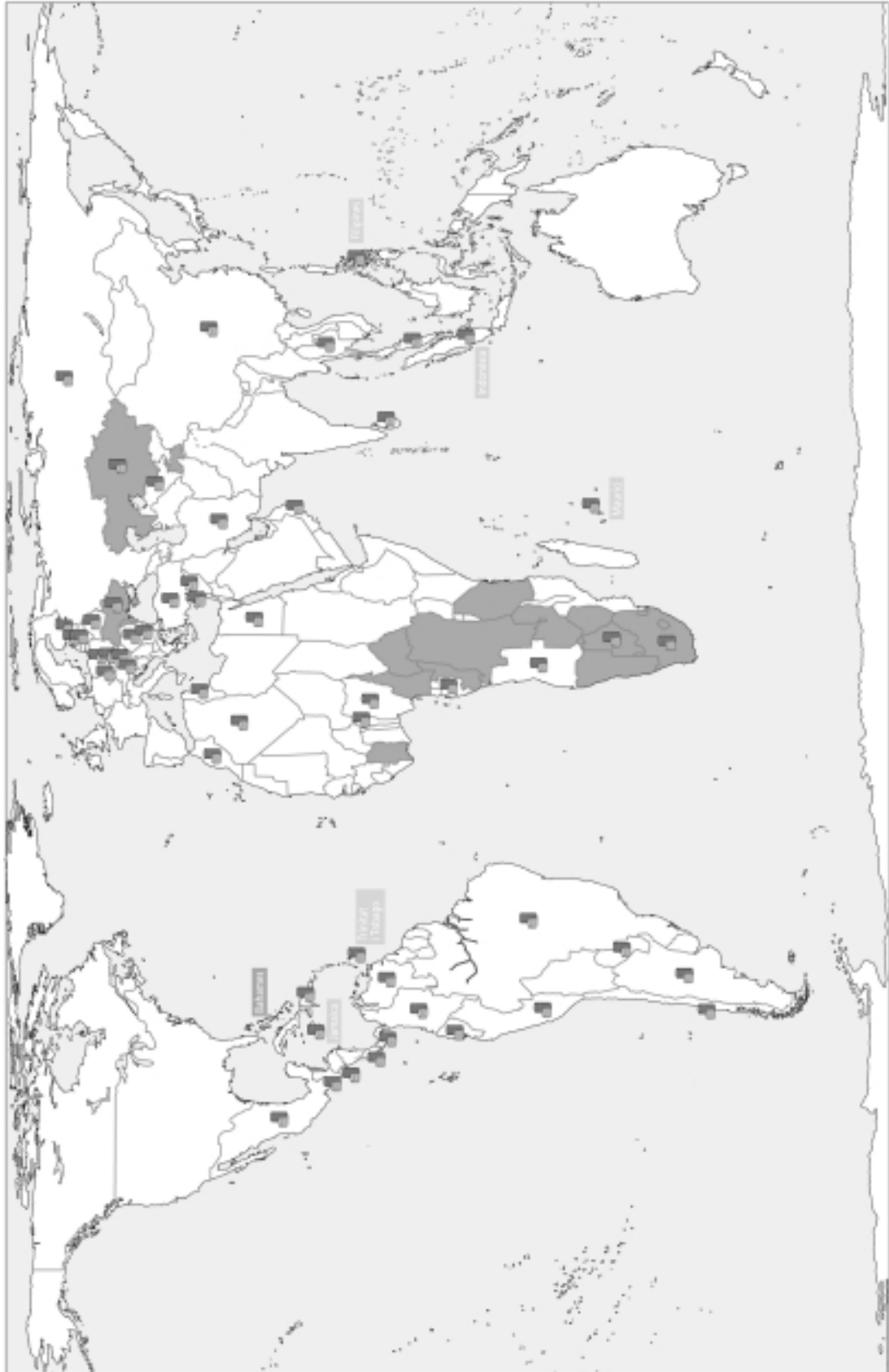
Per altra banda, en els països més afectats són les dones les que d'una manera aclaparadorament majoritària es fan càrrec de les conseqüències del VIH/SIDA. A l'Àfrica Subsahariana, un 90% de les cures relacionades amb la pandèmia es porten a terme a la llar. Encara més difícils són les condicions d'aquelles dones que, a més de suportar les tasques domèstiques i la càrrega assistencial derivada del VIH/SIDA, han de fer-se càrrec també del sosteniment econòmic i alimentari de la família. En moltes ocasions, doncs, les dones "es veuen obligades a mantenir relacions sexuals a canvi d'aliments o productes bàsics",²⁰ cosa que incrementa al seu torn el risc de contraure el virus i de sofrir discriminació social.

Davant aquesta situació de **major vulnerabilitat de la dona**, que no és només **biològica** sinó **també social, econòmica i educativa**, Nacions Unides ha assenyalat la **necessitat de superar les tradicionals estratègies de prevenció** (com la denominada ABC, basada en l'abstinència, la fidelitat i l'ús d'anticonceptius) per **apostar per polítiques d'equitat de gènere** centrades, entre altres qüestions, en l'accés als drets de propietat i successió, a l'educació bàsica i al mercat laboral.

18. Vegeu OMS, *Informe sobre la Salut en el Mundo 2004: cambiamos el rumbo de la historia*, a <<http://www.who.int/whr2004es>> i ONUSIDA, *Resum de l'epidèmia mundial de SIDA*, desembre de 2004 a <<http://www.unaids.org/wad2004report.html>>.

19. ONUSIDA, *Resumen de la epidemia mundial de SIDA*, pg. 41 a <<http://www.unaids.org>>.

20. *ONUSIDA, *Íbid.*, p. 46.

9. Dimensió de gènere en la construcció de pau

En el present capítol s'analitzen les diverses iniciatives que des de l'àmbit de Nacions Unides i de diferents organitzacions i moviments internacionals s'estan portant a terme pel que fa a la construcció de la pau des d'una **perspectiva de gènere**.¹ Aquesta perspectiva ens permet veure quins són els impactes diferenciats dels conflictes armats sobre les dones i sobre els homes, però també en quina mesura i de quina manera participen unes i altres en la construcció de la pau i quines són les aportacions que hi estan fent les dones. L'apartat està estructurat en dos blocs principals: en el primer es fa un repàs de la situació mundial pel que fa a les desigualtats de gènere mitjançant l'anàlisi d'indicadors, i en el segon s'analitzen els principals temes que han conformat l'agenda internacional de la construcció de la pau l'any 2004 des d'una perspectiva de gènere.

9.1. Desigualtats de gènere

L'indicador núm. 30 està constituït per l'**Índex de Desenvolupament relatiu al Gènere (IDG)**, que reflecteix les diferències entre homes i dones en tres dimensions bàsiques del desenvolupament humà: esperança de vida, ingressos per càpita i taxes d'alfabetització i matriculació. La importància d'aquest indicador radica en el fet de ser un dels pocs que no es limita simplement a desagregar la informació per sexes, sinó a elaborar aquesta informació a partir de les relacions de desigualtat que s'estableixen entre homes i dones, és a dir, a ser un indicador sensible al gènere.² Encara que l'IDG no aborda les múltiples facetes de la igualtat de gènere, sí que permet assenyalar que **la situació de la dona és especialment greu en 35 països**, 30 dels quals se situen a l'Àfrica. Cal destacar que en aquests països es donen 10 situacions de conflicte armat. No tots els països en situació de conflicte armat sofreixen greus desigualtats de gènere, però sí un nombre important, cosa que permet posar de manifest com l'impacte d'aquestes situacions de violència armada suposa un impediment (quan no és un empitjorament) per a la millora de les condicions de vida i de desenvolupament de les dones.

Taula 9.1. Països amb greus desigualtats de gènere

Bangla Desh	Congo, RD	Kenya	Nepal	Sudan
Benín	Côte d'Ivoire	Lesotho	Níger	Tanzània
Burkina Faso	Eritrea	Madagascar	Nigèria	Togo
Burundi	Etiòpia	Malawi	Pakistan	Uganda
Camerun	Gàmbia	Mali	R. Centreafricana	Iemen
Txad	Guinea-Bissau	Mauritània	Rwanda	Zàmbia
Congo	Haití	Moçambic	Senegal	Zimbabwe

1. La perspectiva de gènere, segons N. Vázquez, feminista mexicana i investigadora sobre l'impacte de la guerra en les dones, és un instrument conceptual operatiu que fa possible mirar la realitat des d'una nova perspectiva que transcendeix l'explicació biològica de les diferències entre els sexes, i es concentra en la identificació de factors culturals, històrics, socials i econòmics, entre d'altres, que diferencien a homes i dones i que generen condicions i posicions de desigualtat entre ells amb la finalitat d'intervenir de manera eficaç en la modificació d'aquestes posicions desiguals. La definició que ofereix l'Oficina de l'Assessora Especial sobre Assumptes de Gènere i Avanç de la Dona assenyala que *el gènere es refereix als atributs socials i a les oportunitats associades al fet de ser home o dona, i les relacions entre dones i homes, nenes i nens, així com les relacions entre dones i les relacions entre homes. Aquests atributs, oportunitats i relacions estan socialment construïts i s'aprenen en el procés de socialització. Són específics d'un context i temporals i poden canviar. El gènere determina el que s'espera, es permet i es valora d'una dona o d'un home en un context donat [...]*.

2. Mentre que les estadístiques desagregades per sexe proporcionen informació factual sobre la situació de la dona, un indicador sensible al gènere proporciona evidència directa de l'estatus de la dona respecte a un determinat estàndard o a un grup de referència, en aquest cas els homes. Schmeidl, S. and Piza-Lopez, I., *Gender and Conflict Early Warning: A Framework for Action*, International Alert a <<http://www.international-alert.org/womenpublications/EWGEN.PDF>>.

Els conflictes armats tenen un evident impacte sobre les dimensions que contempla l'IDG, tal com evidencien les menors taxes d'escolarització de les nenes i adolescents en les àrees afectades per aquests conflictes, o les enormes dificultats per accedir als serveis de salut, així com la falta de provisió de serveis de salut específicament dirigits a les dones, com els de salut reproductiva.

9.2. L'agenda de gènere i construcció de pau l'any 2004

Al llarg de l'any 2004, la construcció de la pau des d'una perspectiva de gènere i amb la participació de les dones ha estat present en l'agenda internacional, tant d'organismes com Nacions Unides o altres organitzacions de caràcter intergovernamental, com mitjançant diferents iniciatives promogudes des de la societat civil. Alguns dels temes centrals de l'any 2004 seran analitzats amb major profunditat en aquest apartat.

a) Les dones, la pau i la seguretat (Resolució 1325)

L'any 2000, el Consell de Seguretat de l'ONU va aprovar la Resolució 1325³ sobre les dones, la pau i la seguretat, en la qual s'instava que l'any 2004 el Secretari General de l'ONU presentés un informe en el qual se'n revisés l'aplicació en aquest període.

Quadre 9.1. Resolució 1325 del Consell de Seguretat

La **resolució 1325** va ser adoptada per unanimitat en el Consell de Seguretat de l'ONU l'octubre de l'any 2000. En ella es fa una crida a:

- La participació de les dones en els processos de pau
- La capacitat en matèria de gènere en les operacions de manteniment de la pau
- La protecció de les dones i les nenes i el respecte als seus drets
- La incorporació de la transversalitat de la perspectiva de gènere en els informes i en els sistemes d'actuació de Nacions Unides relacionats als conflictes, a la pau i a la seguretat

La resolució constata que la població civil, fonamentalment les dones i els menors al seu càrrec, són les principals víctimes dels conflictes armats, però reconeix el paper fonamental que aquestes juguen en la construcció de la pau. Quatre anys després de la seva aprovació, la Resolució és considerada com un instrument fonamental per promoure i reconèixer la participació de les dones en la construcció de la pau

En l'informe presentat pel Secretari General de l'ONU⁴ el mes d'octubre es fa un repàs dels diferents àmbits que conformaven la Resolució 1325, destacant les fites assolides i posant de manifest els reptes pendents, així com els fracassos en determinades matèries. A més, l'informe conté una sèrie de recomanacions sobre futures accions per portar a terme per tal d'enfortir el procés d'execució efectiva d'aquesta resolució. En termes generals, el Secretari General constata nombrosos avanços, sobretot pel que fa al reconeixement internacional de l'impacte que els conflictes armats tenen en les dones, però també en la important contribució que aquestes efectuen en els diferents nivells de la construcció de la pau. L'informe destaca que les àrees on s'han constatat millores de major importància són la humanitària i la de manteniment de la pau. A més, el Secretari General fa un repàs de les diferents accions portades a terme des de les diverses entitats de Nacions Unides, així com d'alguns Estats membre.

Prèviament a la presentació de l'informe per part del Secretari General, al llarg de l'any la posada en pràctica d'aquesta Resolució havia estat ja revisada en el 48è període de sessions de la Comissió sobre la Con-

3. Vegeu <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N0072021/PDF/N0072021.pdf?OpenElement>>.

4. Vegeu <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N0453417/PDF/N0453417.pdf?OpenElement>>.

dició Jurídica i Social de la Dona, on es va abordar *la igual participació de les dones en la prevenció i resolució dels conflictes i la construcció de la pau en el postconflicte*.⁵ Així mateix, els anys 2002 i 2003, el Consell de Seguretat de l'ONU ja va tractar la qüestió i va portar a terme una revisió del procés d'execució de la Resolució.

Taula 9.2. Informe del Secretari General sobre les dones i la pau i la seguretat

Àrea temàtica	Avanços i reptes
Processos intergovernamentals	<ul style="list-style-type: none"> • El Consell de Seguretat de l'ONU (CS) ha establert mandats de gènere en algunes missions de manteniment de la pau • El CS s'ha compromès que les seves missions tinguin en compte consideracions de gènere • L'Assemblea General va condemnar l'ús de la violència sexual com a arma de guerra • La Comissió de la Condició Social i Jurídica de la Dona va examinar la participació de les dones en la prevenció, gestió i resolució dels conflictes
Prevenció dels conflictes i alerta avançada	<ul style="list-style-type: none"> • No s'ha tingut en compte la perspectiva de gènere en els sistemes d'alerta avançada, ni l'experiència de les dones en la prevenció de conflictes • UNIFEM està treballant indicadors d'alerta avançada des d'una perspectiva de gènere
Processos i negociacions de pau	<ul style="list-style-type: none"> • A pesar de les contribucions de les dones en els processos de pau de manera no oficial, persisteixen els obstacles a la seva participació de manera formal
Operacions de manteniment de la pau	<ul style="list-style-type: none"> • En aquesta dimensió s'han produït els majors avanços, mitjançant la incorporació de la dimensió de gènere en els mandats de noves missions i la creació de càrrecs d'Assessores de Gènere
Resposta humanitària	<ul style="list-style-type: none"> • És necessari enfortir la perspectiva de gènere en el procés de crides consolidades • Encara que s'han assolit alguns avanços pel que fa a l'assistència i protecció humanitària, persisteixen nombrosos déficits • La majoria d'organismes de Nacions Unides han elaborat estratègies de treball de gènere
Reconstrucció després dels conflictes	<ul style="list-style-type: none"> • La Convenció per a l'eliminació de la discriminació contra la dona hauria de ser el marc en els programes de suport a països que surten de conflictes armats
Desarmament, desmobilització i reintegració (DDR)	<ul style="list-style-type: none"> • Els programes de DDR no contempnen la participació de les dones en els grups armats com a no combatents. És necessari afermar la participació de les dones en totes les dimensions d'aquests programes
Prevenció de la violència de gènere en conflictes armats	<ul style="list-style-type: none"> • La comunitat internacional ha fracassat en la prevenció d'aquesta violència • La prevenció s'ha de combinar amb la finalitat de la impunitat • És necessària una major pressió a les parts en conflicte perquè es posi fi a totes les violacions de drets humans de les dones
Millora en l'aplicació de la R 1325 (2000)	<ul style="list-style-type: none"> • És necessari augmentar la representació de les dones en els processos i àmbits de presa de decisions relacionats amb la pau i la seguretat • Cal prevenir l'explotació i l'abús sexual per part del personal humanitari i de manteniment de la pau • Els informes al CS hauran d'incorporar sempre la perspectiva de gènere

Per la seva banda, el Grup de Treball d'ONG sobre Dona, Pau i Seguretat va presentar un informe alternatiu de revisió del procés de posada en pràctica de la Resolució 1325, amb una sèrie de recomanacions als Estats membre i entitats de Nacions Unides. D'entre les recomanacions establertes destaquen:

- Increment del suport a les nombroses iniciatives de la societat civil d'utilització i visibilització de la Resolució.
- Major difusió i conscienciació sobre la importància de la Resolució entre la població afectada i a través de les missions de manteniment de la pau.

5. Vegeu el *Baròmetre 4* <<http://www.escolapau.org/programes/barometro04.htm>>.

- Establiment d'un Grup de Treball del Consell de Seguretat de l'ONU que assegurí la integració d'aquesta Resolució en el treball del Consell.
- Increment dels *partenariats* entre les entitats de Nacions Unides i les organitzacions locals de base de dones.
- Els Coordinadors Residents, Enviats i Representants Especials haurien de guiar els Governos en transició perquè incorporin els principis de la Resolució en les noves legislacions postbèl·liques.

El procés de la Resolució 1325 s'ha caracteritzat per l'enorme implicació de nombroses organitzacions de dones a l'hora de reclamar-ne l'aplicació, per considerar-la una eina de treball efectiva per a la plena incorporació de les dones en els processos de construcció de pau. Una prova n'és que el propi Secretari General recull en el seu informe un reconeixement a aquest treball de base que ha permès que se'n difongui el contingut en nombrosos contextos bèl·lics i postbèl·lics i que se n'exigeixi la incorporació en acords de pau. De fet, la gènesi d'aquesta Resolució respon a les demandes de múltiples organitzacions que Nacions Unides establís el marc jurídic que possibilités aquesta participació i aquest reconeixement de les dones. No obstant, és necessari posar de manifest que quatre anys després d'haver-se aprovat, i tenint en compte el marc de la Plataforma d'Acció de Beijing,⁶ els reptes pendents segueixen sent en gran mesura els mateixos que al principi, ja que els avanços s'han donat més en el plànol formal que en l'efectiu, cosa que evidencia que el treball des d'aquesta òptica segueix sense ser una prioritat en els àmbits de presa de decisions, a més de mancar de la dotació de recursos necessaris.

b) La perspectiva de gènere en els acords de pau

Una qüestió especialment rellevant és la de la inclusió de les recomanacions establertes en la Resolució 1325⁷ en **els acords de pau** que s'han signat des que es va aprovar l'any 2000. Com assenyalava el Secretari General en el seu informe, persisteixen les dificultats perquè les dones participin i la perspectiva de gènere sigui incorporada als processos de pau oficials. El seguiment i l'anàlisi de gran part dels acords de pau que des de llavors s'han signat permet constatar aquesta realitat, ja que les referències a assumptes que afecten les dones o les relacions de gènere són pràcticament inexistentes.

Persisteixen les dificultats perquè les dones participin i la perspectiva de gènere sigui incorporada als processos de pau oficials

Taula 9.3. Acords de pau i perspectiva de gènere

País (Acord)	Data de la signatura	Contingut de gènere
Eritrea-Etiòpia. (Acord d'Alger)	Desembre de 2000	No n'hi ha cap referència
Bougainville. (Acords de Port Moresby)	Agost de 2001	No n'hi ha cap referència
Afganistan. (Acords de Bonn)	Desembre de 2001	<ul style="list-style-type: none"> • S'assenyala la intenció d'establir un Govern sensible al gènere i la importància de la participació de la dona en l'Administració Interina. • Es parla de la Presidència interina en termes d'Ell/Ella • Es prendrà esment en la participació d'un nombre significatiu de dones en la Loya Jirga d'Emergència • Dues dones signen els acords com a participants en les converses

6. La Plataforma materialitza el compromís internacional d'arribar a les metes d'igualtat, desenvolupament i pau de les dones de tot el món i suposa la consolidació dels compromisos adquirits durant la Dècada de la Dona de les Nacions Unides, 1976-1985. La Plataforma constitueix l'agenda internacional per a l'empoderament de les dones.

7. A la Resolució 1325 s'"encoratja al Secretari General que executi el seu pla d'acció estratègic (A/49/587) en el qual es demana un augment de la participació de la dona en els nivells de presa de decisions en la resolució de conflictes i en els processos de pau i també es demana a tots els que participin en la negociació i aplicació d'acords de pau que adoptin una perspectiva de gènere [...]".

Angola. (Memoràndum d'Enteniment)	Abril de 2002	<ul style="list-style-type: none"> • Fa referència a l'assistència que s'haurà de prestar a les famílies dels combatents
Côte d'Ivoire. (Acord de Linas-Marcoussis)	Gener de 2003	No n'hi ha cap referència
Libèria. (Acord d'Accra)	Agost de 2003	<ul style="list-style-type: none"> • La Comissió de Reforma per a la Governabilitat haurà d'incloure dones en la seva composició i la Comissió Nacional Electoral estarà formada per homes i dones íntegrament • A l'Assemblea Nacional Legislativa de Transició participaran integrants d'organitzacions de dones • El Govern de Transició prestarà especial atenció a la rehabilitació dels grups de víctimes del conflicte armat vulnerables, incloent-hi les dones • El Govern de Transició assegurarà que les necessitats i potencials de les víctimes de la guerra siguin tingudes en compte i que existeixi un equilibri de gènere en les responsabilitats dels programes de rehabilitació

Com es pot observar, la meitat dels acords analitzats no contempen de cap manera les necessitats de les dones ni han estat elaborats des d'una perspectiva de gènere. Respecte als casos restants, cal destacar que en el de l'**Afganistan**,⁸ les pressions perquè les dones fossin considerades com a ciutadanes de ple dret (sobretot tenint en compte les atrocitats de què van ser objecte durant el règim Talibà) no van respondre únicament a la defensa dels seus drets humans, sinó que també van formar part de les argumentacions que van conduir a l'atac militar perpetrat pels EUA i els seus aliats. El fet que, tres anys després dels acords, la situació de les dones en el país no hagi experimentat millores considerables posa de manifest, d'una banda, que aquesta millora no ha estat una prioritat en el procés de rehabilitació del país, i d'altra banda, que la mera inclusió de qüestions de gènere en el text d'un acord de pau, sense que hi hagi una voluntat i un convenciment, no garanteixen que aquestes guiïn el procés posterior. Per altra banda, tant en el cas de Libèria com en el de l'Afganistan, tot i que sí que es contempla la participació de les dones en les institucions polítiques a les quals donen lloc els acords, no es fa un reconeixement explícit de les contribucions que les dones d'ambdós països van realitzar per a la consecució de la pau; en el cas de l'Afganistan, mitjançant la resistència activa a l'integrisme, i a Libèria mitjançant la participació en les xarxes regionals d'organitzacions de dones per la pau i les crides a la comunitat internacional i a les parts enfrontades perquè possessin fi a les hostilitats.

c) Procés de Beijing+10

L'any 2005 es compliran deu anys de la Cimera de Beijing i de l'aprovació de la Plataforma d'Acció de Beijing. En el 49è període de sessions de la Comissió sobre la Condició Social i Jurídica de la Dona es portarà a terme una revisió de l'aplicació de la Plataforma⁹ per part dels Estats, per a la qual cosa s'estan portant a terme tot un seguit de processos preparatoris coordinats per la Divisió per a l'Avanç de la Dona i les diferents Comissions Econòmiques i Socials regionals. A més, les ONG i moviments de dones estan tenint un procés paral·lel de debat i avaluació dels assoliments dels últims deu anys, així com de la pertinència de la celebració d'una nova Conferència Mundial de les dones.

Un dels temes contemplats com a esfera decisiva d'especial preocupació en la Plataforma és el de **les conseqüències dels conflictes armats i d'altres tipus en les dones, incloses les que viuen sota ocupació estrangera**, en la qual, sota la constatació que la pau està indissolublement lligada a la igualtat entre

8. L'Afganistan, malgrat l'existència d'un acord de pau, segueix sent considerat un context bèl·lic, donada la intensitat dels enfrontaments armats i de la violència que afecta el país. Vegeu el capítol de Conflictes armats.

9. Vegeu *Baròmetre 6* <<http://www.escolapau.org/programes/barometro06.htm>>.

dones i homes i al desenvolupament, s'establien una sèrie d'objectius estratègics per minimitzar l'impacte d'aquests en les dones, al mateix temps que s'enfortia la capacitat de les dones per a prevenir-los i resoldre'ls, així com les seves contribucions a la cultura de la pau.

Taula 9.4. Objectius estratègics de l'Esfera d'Espècial Preocupació "La dona i els conflictes armats"

- Incrementar la participació de la dona en la resolució dels conflictes en nivells de presa de decisions, i protegir les dones que viuen en situacions de conflictes armats o d'altres índoles o sota ocupació estrangera
- Reduir les despeses militars excessives i limitar la disponibilitat d'armaments
- Promoure formes no violentes de resolució de conflictes i reduir la incidència de les violacions dels drets humans en les situacions de conflicte
- Promoure la contribució de la dona en l'assoliment d'una cultura de pau
- Proporcionar protecció, assistència i capacitació a les dones refugiades, a dones desplaçades que necessiten protecció internacional i a les desplaçades internament
- Promoure assistència a les dones de les colònies

L'Institut Internacional d'Investigacions i Capacitació de les Nacions Unides per a la Promoció de la Dona (INSTRAW, per les sigles en anglès) ha elaborat un document¹⁰ en el qual es revisa la posada en pràctica dels objectius d'aquesta esfera. Tal com es recull en aquest document, i d'acord amb les afirmacions del

La defensa dels drets de les dones s'ha convertit en argumentació per a justificar determinades intervencions militars, fet que contribueix a la perpetuació dels estereotips victimitzadors de les dones i que distorsionen per complet els objectius de la Plataforma d'Acció

Secretari General en el seu informe sobre les Dones i la Pau i la Seguretat, a pesar d'alguns avanços significatius, com la mateixa Resolució 1325, els reptes pendents són nombrosíssims. D'una banda, perquè noves qüestions han sorgit al llarg d'aquests deu anys, tals com la importància que els sistemes d'alerta preventiva incorporin la perspectiva de gènere, les reflexions sobre una nova masculinitat i relacions de gènere¹¹ i la integració de la perspectiva de gènere en els processos de rehabilitació postbèlica, entre d'altres. D'altra banda, la defensa dels drets de les dones s'ha convertit en argumentació per justificar determinades intervencions militars, com en el cas d'Afganistan, argumentacions que a més de contribuir a la perpetuació dels estereotips victimitzadors de les dones distorsionen per complet els

objectius de la Plataforma d'Acció. I finalment, es posa de manifest com l'escassa participació de les dones en les negociacions de pau, així com en els nivells de presa de decisions, segueix responent en gran mesura a concepcions sexistes del poder.

Quadre 9.2. Alerta preventiva des d'una perspectiva de gènere

La creixent consciència i reconeixement de l'impacte diferenciat que els conflictes armats tenen en les dones i en els homes, així com el cada vegada major ús de formes de violència de gènere com a armes de guerra han posat de manifest la necessitat de perfeccionar les eines de l'alerta preventiva incorporant-hi la perspectiva de gènere. Aquest procés de **generitzar l'alerta preventiva** permet, d'una banda, tenir en compte situacions d'alerta que anteriorment eren obviades i que fan referència principalment a la inestabilitat en el nivell de la base social, i per altra banda serveix perquè no es perpetuïn situacions de discriminació en els contextos postbèlics i que les necessitats específiques d'homes i dones siguin tingudes en compte en el disseny de les respostes davant d'aquestes situacions de crisi. La incorporació de la perspectiva de gènere pot portar-se a terme en totes les fases del pro-

10. Vegeu <<http://www.un-instraw.org/images/stories/Beijingwomenandarmedconflict.pdf>>.

11. En la 48a sessió de la Comissió sobre la Condiició Jurídica i Social de la Dona es va debatre *el paper dels homes i els nens en la consecució de l'equitat de gènere*. Vegeu *Baròmetre 4* <<http://www.escolapau.org/programes/barometro04.htm>>.

cés d'alerta preventiva, és a dir, en el procés de **recopilació d'informació**, mitjançant Indicadors sensibles al gènere i tenint en compte la informació proporcionada per organitzacions de dones; en **l'anàlisi i avaluació**, ja que des de la perspectiva de gènere es pot tenir un coneixement més profund de determinades estructures polítiques i socials més proclius a generar situacions de conflicte; en **la formulació de possibles escenaris i respostes**, a través de l'elaboració de recomanacions dirigides al nivell micro i comunitari, i no tan centrades en solucions polítiques de caràcter macro i que permetin l'establiment de noves relacions de gènere; i finalment en el procés de **comunicació amb els centres de decisió**, traslladant les alertes a les institucions o organismes responsables de la transversalitat de gènere en el disseny de les polítiques.

En aquest sentit, l'informe del Secretari General de l'ONU sobre "Les dones i la pau i la seguretat" d'octubre de 2004 destaca també la necessitat de reforçar la participació de les dones en els sistemes d'alerta avançada, i insta al Consell de Seguretat de l'ONU que presti més atenció a la perspectiva de gènere en les seves activitats de prevenció de conflictes. El Secretari General també destaca les aportacions que les dones estan fent en la prevenció de la violència, així com en l'alerta enfront de les situacions de tensió. No obstant això, el Secretari General afirma que [...] *els coneixements i experiències de les dones estan infrautilitzats en la prevenció de conflictes violents i no s'han tingut en compte perspectives de gènere en els exercicis d'alerta avançada i l'elaboració d'opcions de resposta*. És necessari, doncs, valorar la importància d'aquest enfocament a l'hora de millorar els sistemes d'alerta.

Font: *Gender and Conflict Early Warning: A Framework for Action*.

Cal destacar que els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni¹² s'han convertit també en un instrument d'aplicació de la Plataforma d'Acció de Beijing, ja que incorporen algunes de les metes que es van establir en la Plataforma, sobretot pel que fa a la lluita contra la feminització de la pobresa, l'eliminació de la discriminació en l'educació, l'empoderament de les dones, la millora del seu accés a la salut i la participació activa de les dones en el desenvolupament sostenible, entre altres qüestions.

d) Operacions de Manteniment de la Pau

Un dels temes més destacats de l'agenda de l'any 2004 sobre gènere i pau ha estat la incorporació d'aquesta dimensió en les operacions de manteniment de la pau. Com es va assenyalar anteriorment, aquesta ha estat també una de les qüestions en què majors avanços s'han constatat. D'una banda, de les 17 operacions de manteniment de la pau en funcionament en l'actualitat, el mes de novembre es podia constatar en 10 d'elles algun component d'assessoria de gènere, ja fos a través de la figura d'una Assessora de Gènere o bé a través d'una unitat de gènere institucionalitzada i dotada de personal. Aquestes xifres suposen un avanç enfront de l'any 2000, quan únicament dues Assessoras de Gènere formaven part d'alguna missió de manteniment de la pau. A més, la presència d'aquestes figures es produeix en contextos on la seva participació cobra especial rellevància, donada la gravetat de l'impacte que aquests conflictes armats han tingut sobre les dones: Afganistan, Burundi, Côte d'Ivoire, RD Congo, Haití, Kosovo, Libèria, Sierra Leone, Sudan i Timor Oriental.¹³ Per altra banda, la Unitat de Bones Pràctiques del Departament d'Operacions de Manteniment de la Pau ha publicat una guia de recursos de gènere amb la intenció d'orientar i oferir formació al personal que forma part d'aquestes operacions.

No obstant això, aquestes millores s'han vist entelades pels casos d'explotació sexual i abusos protagonitzats per personal humanitari i de manteniment de la pau que han sortit a la llum en algunes d'aquestes missions, i que han posat en evidència el llarg camí que queda per recórrer fins que la perspectiva de gènere surti de les guies de bones pràctiques per integrar el treball diari de les persones responsables i participants de les operacions. El mandat del Secretari General per fer front a aquests abusos ha estat molt explícit: tolerància zero. Algunes de les mesures que s'estan adoptant per plantar cara a aquestes conductes abusives, a més de les investigacions (que estan afectant sobretot el personal de la MONUC, a RD Congo) són la creació de codis de conducta obligatoris per al personal que forma part de les missions. El més recent és el de l'ONUB, missió de Nacions Unides a Burundi, elaborat amb

12. Vegeu el capítol de Desenvolupament.

13. La UNAMA (Afganistan) i la UNAMIS (Sudan) no són operacions de manteniment de la pau en sentit estricte, sinó missions polítiques i de construcció de la pau.

una òptica preventiva per evitar que a l'ONUB es pogués produir la situació que ha tingut lloc en el país veí, encara que a finals d'any van tenir lloc les primeres denúncies sobre abusos sexuals comeses per personal de l'ONUB.

Quadre 9.3. La perspectiva de gènere a la MINUSTAH

La missió de manteniment de la pau a Haití, la MINUSTAH, està sent pionera en la incorporació de la perspectiva de gènere d'una manera integral i en totes les fases del procés. L'eix central d'aquest treball de gènere està format per la figura de l'Assessora de Gènere, Nadine Puechguirbal, que ha format part de la missió des de la fase de disseny. El paper de l'Assessora és el de promoure, facilitar, donar suport i supervisar la incorporació de la perspectiva de gènere en les missions de manteniment de la pau. L'informe del Secretari General de l'ONU sobre Haití, de l'abril de 2004, ja recomanava per al mandat de la missió que s'incorporés la perspectiva de gènere en totes les seves polítiques, programes i activitats, i la Resolució del Consell de Seguretat 1542 (2004), per la qual s'estableix la MINUSTAH, recull la Resolució 1325 i fa referència a la situació i participació de les dones en diversos aspectes, tals com la desmobilització, desarmament i reinserció, la participació en eleccions, la protecció dels drets humans de les dones i l'accés a l'assistència humanitària.

Es tracta de la primera vegada que la figura de l'Assessora de Gènere és present des de l'inici de la missió, cosa que hauria de facilitar la incorporació d'aquesta perspectiva en les diferents dimensions de la missió. Els objectius inicials han estat la col·laboració estreta amb tots els components de la missió per garantir la transversalitat de gènere i la implicació en el treball de les organitzacions locals de dones. La presència de l'Assessora de Gènere ha servit per reactivar el Grup de Treball de Gènere amb representants de les diferents agències de Nacions Unides en el país. No obstant, la reduïda participació de dones en la missió posa de manifest el llarg camí per recórrer fins arribar als requeriments establerts en la Resolució 1325.

e) Desarmament, desmobilització i reintegració (DDR) de les dones combatents

Al llarg de l'any 2004 diverses organitzacions de dones, així com Nacions Unides, han reflexionat sobre la participació de les dones en els processos de DDR, i sobre la necessitat de millorar-hi l'accés de les dones que han participat en els conflictes armats com a part dels grups o FFAA implicades. Les concepcions restrictives existents fins al moment de la figura del combatent han deixat de costat a moltes dones com a beneficiàries d'aquests programes, cosa que en dificulta la reinserció en la vida civil després de la fi de les hostilitats, agreuja situacions de pobresa, exclusió i explotació sexual, i reforça l'estigmatització que en nombroses societats sofreixen les dones que d'una o altra manera s'han vist involucrades en els enfrontaments armats no com a població civil, sinó com a integrants de les parts contendents.

Generalment s'ha contemplat el combatent com un home jove en possessió d'una arma. Aquesta visió deixa fora aquelles persones, fonamentalment dones i menors, que han ocupat altres tipus de tasques, com les de logística i sosteniment dels combatents armats, i per descomptat aquelles dones que van ser forçades a actuar d'esclaves sexuals tant dels grups armats d'oposició com de determinades FFAA regulars. Per aquesta raó, UNIFEM recomana que s'elabori una definició que permeti que els criteris per poder ser partícip dels programes de DDR siguin prou amplis perquè totes les dones i les nenes que hagin estat vinculades a les forces enfrontades hi puguin ser incloses, independentment de si posseeixen o no armes. A més, és necessari tenir en compte que encara que algunes dones formen part dels actors armats per pròpia voluntat, en nombroses ocasions aquesta participació és forçada mitjançant l'abducció.

Les dones queden massivament excloses d'aquests processos de DDR

La constatació que les dones queden massivament excloses d'aquests processos de DDR hauria de comportar que aquestes recomanacions fossin tingudes en compte a l'hora de dissenyar els programes, així com de reformular els que actualment s'estan portant a terme i on s'ha verificat l'exclusió de les dones com a beneficiàries. I no només per a la seva participació en igualtat de condicions amb els comba-

tents, sinó perquè s'hi incorporin les seves necessitats específiques (incloent-hi la protecció enfront de la violència sexual), així com les dels menors al seu càrrec a l'hora d'establir els projectes d'acantonament, reintegració i bescanvi d'armes, tal com s'estableix en la Resolució 1325 (2000).

Un mandat més actiu, així com un major coneixement en qüestions de gènere i una major participació de dones en les operacions de manteniment de la pau, hauria de permetre que la desmobilització de les dones suposés una transformació de les relacions de gènere en aquelles societats en procés de rehabilitació postbèl·lica, i no un manteniment del *status quo*, que fins ara ha tingut com a conseqüència, entre altres aspectes, els elevats índexs de violència de gènere que es donen en molts d'aquests contextos, així com reculades en determinats avanços assolits per les dones durant el període de conflicte armat, en matèria d'autonomia, participació en l'àmbit productiu i presa de decisions, entre altres qüestions.

f) Violència sexual com a arma de guerra

La violència sexual està sent una de les armes de guerra més presents en els conflictes armats de l'actualitat. Al llarg d'aquest any s'han repetit les denúncies sobre aquest fet, les més importants de les quals n'han evidenciat la utilització massiva a la regió de Darfur, a Sudan,¹⁴ i a RD Congo. Aquestes denúncies no fan sinó posar sobre la taula el fracàs dels sistemes de protecció de la població civil i especialment de les dones i nenes, enfront de determinades atrocitats com la violència sexual. Els camps de persones refugiades i desplaçades, a la mercè d'actors armats en múltiples ocasions, són amb freqüència escenari d'aquest tipus d'abusos. Així ho ha reconegut el Secretari General en l'informe sobre les dones i la pau i la seguretat anteriorment analitzat.¹⁵ El seu ús, que respon de manera clara a la lògica dels conflictes armats contemporanis, no busca únicament la denigració de les dones i nenes que la pateixen, sinó la humiliació i desintegració de tota la comunitat considerada enemiga.

A més, el fet que aquesta violència contra les dones pervisqui després de finalitzar les hostilitats armades, com evidencien els elevats índexs de violència de gènere en els contextos de rehabilitació postbèl·lica, fa necessari que es redoblin els esforços d'acompanyament i assistència a les supervivents d'aquesta violència, a més de posar fi a la impunitat en què solen quedar els crims de violència sexual contra les dones quan finalitzen els conflictes armats. Aquesta impunitat està afavorint la utilització de la violència sexual per part dels actors armats.

Una de les múltiples conseqüències de la violència sexual en contextos bèl·lics és que s'està tornant un factor d'expansió de la pandèmia del VIH/SIDA entre la població civil, fonamentalment entre les dones. Com assenyalava ONUSIDA, la població militar és una de les més afectades per la malaltia,¹⁶ fet que, unit a determinades conductes sexuals abusives, així com a l'extrema vulnerabilitat en la qual es troben moltes dones enfront de qui exerceix la violència o qui porta a terme el subministrament de l'ajuda alimentària, està afavorint la propagació de la pandèmia en alguns contextos de conflicte armat.

Per altra banda, Amnistia Internacional ha denunciat com les restriccions a la Convenció per a l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona efectuades per alguns països l'estan afeblint com a instrument efectiu per protegir les dones enfront de la violència. Aquestes restriccions que han efectuat alguns països del Pròxim Orient i el Nord d'Àfrica estan buidant de contingut la Convenció com a eina de protecció. Aquesta situació es produeix a pesar que la Declaració de Beijing i la Plataforma d'Acció reafirmen la necessitat que les restriccions que els Estats puguin efectuar no han d'afectar el contingut central i essencial de la Convenció.

Per la seva banda, la Relatora Especial sobre la Violència contra la Dona, les seves causes i les seves conseqüències, en el seu informe anual ha destacat que, a pesar que en els últims anys la qüestió de la violència contra les dones ha guanyat un espai públic i se n'ha reconegut la importància de l'eliminació per enfortir

14. Vegeu *Baròmetres 5 i 6* <<http://www.escolapau.org/programas/barometro05.htm>> i <<http://www.escolapau.org/programas/barometro06.htm>>.

15. L'informe constata violència sexual i de gènere a l'Afganistan, Burundi, Txad, Côte d'Ivoire, RD Congo i Darfur.

16. ONUSIDA recull que les malalties de transmissió sexual afecten entre dues i cinc vegades més al personal militar que a la població civil en temps de pau, i que en temps de conflicte armat el risc pot ser cinquanta vegades més gran.

els drets humans de les dones, en paral·lel s'està produint un procés de normalització i despolitització d'aquesta violència. La Relatora assenyala que la utilització d'un llenguatge neutre per descriure algunes formes de violència, la retallada en els fons destinats a programes de dones amb l'excusa de la transversalitat de gènere (desvirtuant aquest concepte) i l'adopció de mesures conciliatòries per plantar cara a la violència contra les dones són alguns dels fets que evidencien aquesta despolitització.

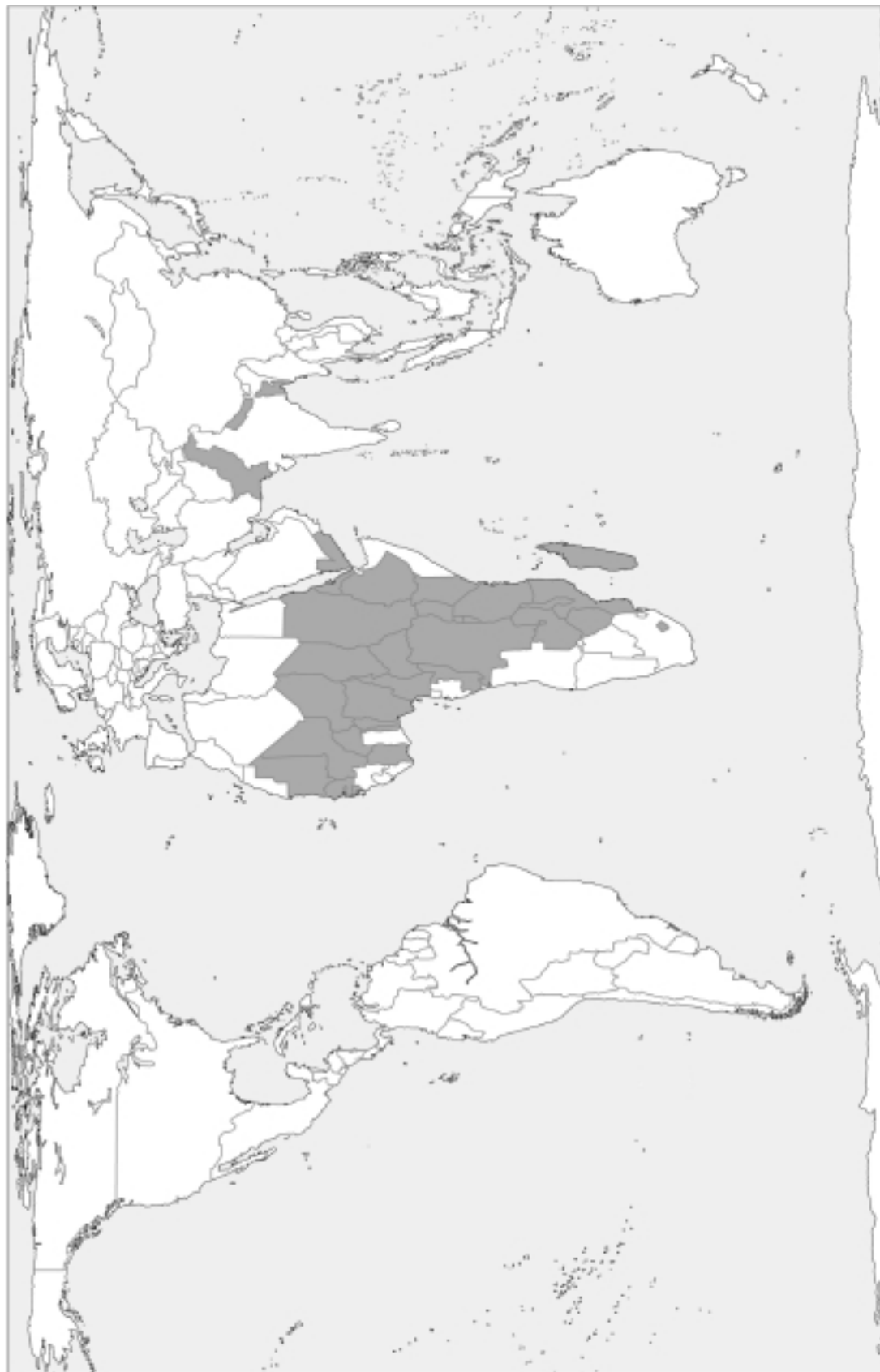
Quadre 9.4. *Gender Mainstreaming*

Gender Mainstreaming, segons estableix Nacions Unides, és el procés d'avaluació de les implicacions que per a homes i dones té qualsevol acció planificada, incloent-hi la legislació, les polítiques o programes en tots els nivells. És una estratègia perquè les preocupacions i experiències tant d'homes com de dones siguin una dimensió integral del disseny, aplicació, monitoratge i avaluació de les polítiques i programes en totes les esferes polítiques, econòmiques i socials, perquè dones i homes es beneficiïn per igual i no es perpetui la desigualtat. Es tracta d'un mitjà amb l'objectiu final d'arribar a l'equitat de gènere.

Font: ECOSOC Agreed Conclusions, 1997/2..

A manera de **conclusió** del capítol, cal assenyalar que l'any 2004 ha estat un any en el qual s'han iniciat i s'han portat a terme processos de reflexió i avaluació dels assoliments en el treball de les dones per la pau, així com de revisió dels instruments creats en l'última dècada, processos que culminaran el 2005. Deu anys després de la fita que va marcar la IV Conferència Mundial de les Dones a Beijing, molts dels reptes llavors plantejats segueixen pendents (major participació femenina en els òrgans de presa de decisions, fi de la violència contra les dones, participació en totes les fases dels processos de pau, entre altres qüestions), però també han aparegut nous instruments que han sorgit del treball actiu en tots els nivells socials de les dones, com la Resolució 1325 del Consell de Seguretat sobre les dones, la pau i la seguretat o els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni. Aquesta legitimitat no ha vingut acompanyada, tanmateix, de la voluntat de situar les aportacions i necessitats de les dones en el centre del debat i de l'agenda política de la construcció de la pau.

Tal vegada sigui moment de plantejar la necessitat de la celebració d'una nova cimera mundial de les dones que atorgui la centralitat política necessària perquè tots els esforços de l'última dècada, així com les tasques pendents, rebin el reconeixement i l'impuls necessaris.

■ Països amb greus desigualtats de gènere

10. Comportament davant la societat internacional

En aquest últim apartat s'analitzen els indicadors del 31 al 37, que fan referència a la Declaració del Mil·lenni, la protecció dels drets humans, la transparència financera i la seguretat militar. A pesar que algunes d'aquestes qüestions s'analitzen de manera més detallada en altres apartats de l'informe, en aquest es vol destacar sobretot **el grau de compromís i compliment de determinats tractats i normes internacionals a fi d'avaluar el comportament dels Estats davant la societat internacional**.¹ En aquest sentit, ja l'any 2002 el Secretari General de l'ONU va assenyalar la importància del multilateralisme i va instar als Estats membre a respectar i a contribuir al marc jurídic desenvolupat per la societat internacional des de la fi de la Segona Guerra Mundial. Posteriorment, l'any 2003 va establir un grup d'alt nivell perquè avalués les actuals amenaces per a la pau i la seguretat internacionals, i formulés una sèrie de recomanacions, que es resumeixen en el quadre següent. El present apartat està estructurat en quatre subapartats, corresponents als temes abans assenyalats.

Quadre 10.1. La reforma de Nacions Unides

El desembre de 2004 es va presentar l'informe titulat **"Un món més segur: la nostra responsabilitat compartida"**², del Grup d'alt nivell sobre les amenaces, els desafiaments i el canvi, (des d'ara, el Grup) creat pel Secretari General de l'ONU un any abans. L'objectiu d'aquest informe és proporcionar una visió àmplia i col·lectiva dels reptes als quals s'enfronta la comunitat internacional en l'actualitat i una sèrie de recomanacions per plantar cara a aquests reptes i amenaces, així com de les reformes que es poden portar a terme en el si de l'organització per fer-la més efectiva davant d'aquests. L'informe estableix una nova visió de la seguretat col·lectiva i proposa més de 100 recomanacions i eines que permetin generar un debat que condueixi l'ONU i el seu Consell de Seguretat a afrontar els desafiaments i perills que presenta el context internacional actual. La majoria d'aquestes recomanacions no són noves, però sí que constitueixen un resum dels debats portats a terme en els últims anys.

L'informe planteja **sis grups d'amenaces** que han de ser el centre d'atenció i preocupació per a les pròximes dècades, que són: 1) les guerres entre Estats; 2) la violència dintre dels Estats, incloent-hi els conflictes armats, els abusos dels drets humans i el genocidi; 3) la pobresa, les malalties infeccioses i la degradació mediambiental; 4) les armes nuclears, radiològiques, químiques i biològiques (NBC); 5) el terrorisme, i 6) el crim transnacional organitzat. Per plantar cara a aquestes amenaces, el Grup planteja una sèrie de polítiques de prevenció basades en la lluita contra la pobresa, la seguretat biològica i la creació d'una defensa global efectiva contra el bioterrorisme i les malalties infeccioses, una millora de la capacitat de mediació i diplomàcia per prevenir els conflictes armats entre Estats, l'enfortiment dels tractats internacionals i els mecanismes de control per prevenir la proliferació de les armes NBC, noves respostes al terrorisme internacional que respectin els drets humans i l'imperi de la llei, i la lluita contra el crim organitzat. En aquest marc, l'informe també presenta una **definició clara de terrorisme** amb l'objectiu últim que condueixi els Estats membre a l'elaboració d'una convenció contra el terrorisme. No obstant això, el Grup planteja que davant el fracàs de la prevenció, s'han d'utilitzar els mitjans militars per a combatre aquestes amenaces sota l'autoritat del Consell de Seguretat, establint mesures perquè pugui actuar més proactivament, principalment quan fracassa la responsabilitat dels Estats de protegir la població civil, en el manteniment de la pau i en la rehabilitació postbèlica.

Finalment, el Grup estableix les mesures que s'haurien de portar a terme per revitalitzar les institucions de l'ONU, i principalment, **reformar el Consell de Seguretat**, amb dues alternatives: d'una banda, sis nous Estats permanents sense dret a veto i tres més no permanents, arribant als 24 Estats; i per altra banda, un únic nou Estat afegit al grup de no permanents, que sumarien 11, entre els quals hi hauria vuit seients no permanents amb mandat de quatre anys prorrogables. La primera opció de reforma respon a les aspiracions del conegut com a "grup dels quatre" –Alemanya, Japó, Índia i Brasil– que intenta integrar-se en el Consell de Seguretat amb plens drets, és a dir, amb capacitat de veto, encara que podrien renunciar a aquest per obtenir el lloc permanent. Per a representar al continent africà quedarien dos llocs permanents pels quals competeixen amb més possibilitats Nigèria, Sud-àfrica i Egipte (encara que la UA va plantejar el 1997 la possibilitat de lluitar per accedir a dos llocs permanents de caràcter rotatori). Entre els països que s'oposen a la creació de llocs permanents es troben Espanya, Mèxic, Pakistan i Itàlia, encara que el debat no es dirigeix tant a corregir el funcionament del Consell sinó a com es reparteixen les quotes de poder en el seu si.

1. De fet, el mateix Codi de Conducta de la UE en matèria d'exportació d'armes assenyalava la necessitat de complir les obligacions i els compromisos internacionals (vegeu criteris 1, 6 i 7 del Codi a l'Annex IX del present informe).

2. Vegueu Grupo de alto nivel sobre las amenazas, los desafíos y el cambio, *Un mundo más seguro: nuestra responsabilidad compartida*, A/59/565 de 02/12/04 <<http://www.un.org/secureworld/report.pdf>>

10.1. Comportament en relació amb la Declaració del Mil·lenni

La Declaració del Mil·lenni de les Nacions Unides va ser adoptada a la Cimera del Mil·lenni (Nova York, setembre de 2000) per 189 Estats i defineix una agenda global amb els valors, temes i metes que haurien de guiar les accions de Nacions Unides i dels seus Estats membre al llarg dels pròxims anys. La Declaració aglutina alguns dels temes que per si mateixos han estat objecte de conferències mundials (especialment les que han tingut lloc en la dècada dels 90)³ i inclou 25 tractats multilaterals que recullen els objectius principals de l'organització. Aquests 25 tractats són al seu torn una selecció dels més de 500 instruments jurídics que s'han gestat des de la fundació de Nacions Unides. La Declaració del Mil·lenni enuncia principis i normes que no vinculen els Estats, encara que la totalitat dels tractats que la componen sí que són jurídicament vinculants.

En aquest informe s'han tingut en compte 7 dels 25 tractats que conformen la **Declaració del Mil·lenni** (indicador núm. 31). El següent quadre indica les signatures i ratificacions dels 7 tractats a data de 31 de desembre de 2004.

Taula 10.1. Signatures i ratificacions dels principals instruments jurídics inclosos en la Declaració del Mil·lenni, a finals de 2004

Instrument jurídic	F	R	R (2004)
Estatut de Roma del Tribunal Penal Internacional (1998)	139 ⁴	93	Burkina Faso
Convenció per a la Prohibició de l'Ús, Emmagatzematge, Producció i Transferències de les Mines Antipersones i per a la seva Destrucció o Tractat d'Ottawa (1997) ⁵	152	144	Estònia, Etiòpia, Papua Nova Guinea
Protocol de Kyoto sobre Canvi Climàtic (1997)	84	132	Indonèsia, Israel, Liechtenstein, Níger, Nigèria, Rússia, Rwanda, Sudan, Macedònia, Togo, Ucraïna, Iemen
Conveni de Rio de Janeiro sobre Diversitat Biològica (1992)	168	188	Tailàndia
Convenció contra la desertificació (1994)	115	190	-
Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (1979)	98	177	Kiribati, Swazilàndia
Convenció sobre els Drets del Nen (1989)	140	192	-

Notes: F: Signatura; R: Ratificacions; R (2004): Ratificacions en 2004. Quant a les Ratificacions, per la seva banda, Nacions Unides preveu altres mecanismes legals de la mateixa validesa jurídica que la ratificació i que no requereixen de la signatura prèvia de l'instrument jurídic. Aquests són l'acceptació, l'aprovació, l'accessió, i la successió. És per això que en alguns casos el nombre de signatures és superior al nombre de ratificacions. En les taules, el concepte ratificacions inclou tots els altres mecanismes.

Taula 10.2. Països que han ratificat menys de la meitat dels 7 principals instruments jurídics internacionals inclosos en la Declaració del Mil·lenni

Brunei Dar es Salaam (2)	Unió dels Emirats Àrabs (2)	Oman (3)
Corea, RPD (3)	Iran (3)	Somàlia (1)
EUA (1)	Iraq (2)	Tonga (3)

Nota: Entre parèntesi, el nombre d'instruments ratificats.

3. Especialment la Cimera Mundial a favor de la Infància (Nova York, 1990), la Cimera Mundial sobre Medi ambient i Desenvolupament (Rio de Janeiro, 1992), la Conferència Mundial de Drets Humans (Viena, 1993), la Cimera Mundial sobre la Dona (Beijing, 1995), la Cimera Mundial sobre Desenvolupament Social (Copenhaguen, 1995) i la Cimera Mundial sobre l'Alimentació (Roma, 1996).

4. Els EUA i Israel van retirar la seva signatura el 2002.

5. Per consultar més informació sobre les últimes modificacions del text, vegeu el capítol de Militarització i Desarmament.

Durant l'any, el nombre de ratificacions (19) ha estat considerablement inferior a les 43 registrades el 2003 i a les 117 de 2002. Paral·lelament, no obstant, també ha augmentat de 61 a 68 el nombre de països que han ratificat tots els instruments jurídics recollits en aquest apartat. Com en anys precedents, a pesar que els tres primers instruments assenyalats a la taula 10.1 (Estatut de Roma, Tractat d'Ottawa i Protocol de Kyoto) són els que concentren un major nombre de ratificacions durant l'any, també són els que des de la seva aprovació han aconseguit menys ratificacions. Concretament, el Protocol de Kyoto va registrar durant l'any 12 ratificacions, 4 de les quals van tenir lloc durant la celebració a Buenos Aires de la X Conferència de les Parts de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre Canvi Climàtic.

Quant a països concrets, mereix especial atenció la ratificació del Protocol de Kyoto per part de Rússia, doncs això va permetre superar el 55% d'emissions contaminants a escala mundial necessari perquè aquest entri en vigor el febrer de 2005. A pesar que actualment els països ratificants ja suposen més del

La ratificació del Protocol de Kyoto per part de Rússia, va permetre entri en vigor el febrer de 2005

61% d'aquestes emissions, Nacions Unides ha continuat insistint en reiterades ocasions en la ratificació de l'instrument per part dels EUA, el major contaminant del món. Per altra banda, cal celebrar la ratificació del Tractat d'Ottawa per part d'Etiòpia, un país amb un elevat nombre de mines des del conflicte armat amb Eritrea. Finalment, els EUA i Somàlia tornen a ésser per tercer any consecutiu els

únics països que solament han ratificat un dels 7 tractats contemplats en aquest apartat. En el cas de Somàlia, la inexistència fins avui dia d'una autoritat única i reconeguda sobre tot el territori podria condicionar el seu comportament internacional. No obstant això, aquesta situació podria canviar per la recent constitució d'un Govern i un Parlament Nacional de Transició. Pel que fa als EUA, l'Administració de G. W. Bush, que l'any passat ja va retirar la signatura de l'Estatut de Roma del Tribunal Penal Internacional, va desmentir la promesa de ratificar el Tractat d'Ottawa realitzada fa pocs anys per l'exPresident W. Clinton.

10.2. Comportament en relació a la protecció dels drets humans

Després de la Segona Guerra Mundial i de l'adopció de la Declaració Universal de Drets Humans de 1948 i del Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals de 1951, s'han anat construint un conjunt d'instruments jurídics de protecció dels drets humans a escala internacional i regional.⁶

En aquest sentit, l'indicador núm. 32 està construït a partir dels **principals tractats de drets humans** que són jurídicament vinculants per als Estats membre. Conformen l'indicador els dos Pactes que regulen de forma genèrica els drets humans i les llibertats fonamentals (el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, ambdós de 1966), així com quatre Convencions que es refereixen a temes més específics, com el genocidi, l'Estatut de refugiat, la discriminació racial o la tortura i altres tractes cruels. S'ha cregut oportú incorporar igualment a l'anàlisi la Convenció Internacional sobre la Protecció dels Drets de tots els treballadors migratoris i dels seus familiars (entrada en vigor el 2003) ja que es tracta d'un instrument que respon a alguns dels nous reptes que afronta la protecció i promoció dels drets humans a escala internacional. En aquest sentit, la Relatora Especial sobre els drets de les persones migrants, G. Rodríguez Pizarro, considera que les persones migrants viuen en situacions difícils que solen incloure explotació, xenofòbia, racisme i fins i tot detencions il·legals a causa del seu status irregular. Aquestes set convencions, que es completen amb les dues convencions sobre drets humans tractades en l'indicador núm. 31 relatives als drets de les dones i dels menors, es constitueixen com els eixos bàsics de la protecció dels drets humans en l'àmbit de Nacions Unides.

6. Aquesta internacionalització del sistema de protecció dels drets humans, que s'estableix durant el segle XX, posà èmfasi en la responsabilitat dels Estats a l'hora de garantir la seva protecció i promoció sota un control internacional. Posteriorment, i com reflex de la concepció actual dels drets humans, més de 170 països van ratificar, en la Conferència Internacional de Viena de 1993, la universalitat, indivisibilitat i interdependència dels drets humans.

El següent quadre indica les signatures i ratificacions dels sis instruments jurídics a data de 31 de desembre de 2004:

Taula 10.2.1. Firmes i ratificacions dels principals instruments jurídics de protecció dels drets humans, a finals de 2004

Instrument jurídic	F	R	R (2004)
Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (1966)	67	154	Libèria, Mauritània, Swazilàndia
Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966)	66	151	Libèria, Mauritània, Swazilàndia
Convenció per la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi (1948)	41	136	Comores
Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats (1951)	19	142	-
Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació Racial (1966)	84	170	Comores
Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants (1984)	74	139	Libèria, Maldives, Swazilàndia, Síria
Convenció Internacional sobre la Protecció dels Drets de tots els treballadors Migratoris i dels seus familiars (2003)	24	27	Líbia, Timor Oriental, Turquia

Nota: F: Firma; R: Ratificació; R (2004): Ratificació el 2004.

Dels 28 països que apareixen en el quadre, 19 són o bé Estats de dimensions molt petites (Andorra i Singapur), o bé illes i arxipèlags. D'altra banda, és preocupant que 11 Estats no haguessin ratificat ni un sol instrument i que uns altres nou només n'haguessin ratificat un. No obstant això, s'ha esmentat que durant el 2004 s'han produït 16 noves ratificacions⁷ entre les quals destaquen les portades a terme per Libèria, en procés de transició des d'agost de 2003.

Taula 10.2.2. Països que han ratificat menys de la meitat dels set principals instruments jurídics de Nacions Unides sobre drets humans

Andorra (0)	Guinea-Bissau (2)	Nauru (0)	Samoa (1)
Bhutan (0)	Indonèsia (2)	Niue (NZ) (0)	Santa Lúcia (1)
Brunei Dar es Salaam (0)	Kiribati (0)	Oman (1)	São Tomé i Príncipe (2)
Cook, I. (NZ) (0)	Malàisia (1)	Pakistan (2)	Singapur (1)
Comores (0)	Marshall, I. (0)	Palau (0)	Tonga (2)
Emirats Àrabs Units (1)	Micronèsia (0)	Qatar (2)	Tuvalu (1)
Granada (2)	Myanmar (1)	Saint Kitts i Nevis (1)	Vanuatu (0)

Nota: Entre parèntesis, el número d'instruments ratificats.

No obstant, cal assenyalar que Nacions Unides continua adoptant nous instruments jurídics de protecció i promoció dels drets humans per donar resposta als nous reptes que afronta la plena realització dels drets humans a escala internacional. En concret, diversos instruments estan sent debatuts com, per exemple, el projecte de protocol facultatiu de la Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants, el projecte de declaració sobre els drets dels pobles indígenes o el projecte d'instrument normatiu vinculant per a la protecció contra les desaparicions forçades.

7. Si bé aquesta xifra és molt inferior a la del nombre de noves ratificacions de l'indicador 31, cap assenyalar que els instruments jurídics continguts en l'indicador 32 són molt més antics que els de la Declaració del Mil·lenni i, això sens dubte determina el nombre de noves ratificacions.

10.3. Comportament en termes de transparència financera

En aquest subapartat s'analitza el comportament dels Estats i territoris en termes d'activitat i transparència financera. Dos indicadors serveixen per il·lustrar aquest comportament: el que fa referència als

la inexistència d'un marc internacional de control de les activitats financeres ha posat de relleu les dificultats a l'hora de controlar el finançament dels grups armats o del crim organitzat en general

paradisos fiscals⁸ (indicador núm. 33) i el que enumera els països que no cooperen amb el Grup d'Acció Financera (GAFI) (indicador núm. 34) en la persecució del blanqueig de capitals. Aquesta dimensió ha adquirit una major rellevància en els últims anys després de la sol·licitud realitzada pels EUA de congelar els fons presumptament destinats al finançament de les activitats dels responsables dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, encara que la inexistència d'un marc internacional de control de les activitats financeres ha posat de relleu les dificultats a l'hora de controlar el finançament dels grups armats o del crim organitzat en general.

Tenint en compte la situació de l'any 2004, s'assenyalen 38 Estats o territoris considerats paradisos fiscals, cinc dels quals són no cooperatius perquè no han adoptat les directrius de l'OCDE sobre pràctiques fiscals perjudicials (vegeu taula 10.5.). Els 33 restants sí que han adquirit el compromís d'adoptar aquestes directrius. Encara que l'adopció de les directrius de l'OCDE no comporta que deixin de ser considerats paradisos fiscals, sí que indica una major predisposició a cooperar amb la societat internacional. Per tant, encara que des d'una òptica positiva cal destacar que, dels 35 Estats o territoris no cooperatius esmentats a l'informe del 2000,⁹ en l'actualitat només en queden cinc, també és necessari assenyalar que durant el 2004 cap d'aquests no va adquirir el compromís d'adoptar les directrius abans esmentades. És a dir, el ritme d'adopció dels criteris ha frenat per complet, ralentint així la tendència de 2002, any en el qual 21 territoris es van comprometre a cooperar. No obstant, és necessari assenyalar que la restricció de les recomanacions i directrius l'any 2001 va facilitar el fet que tants Estats o territoris desapareguessin de la llista en aquell moment.

Segons el grup de treball de reforma de Nacions Unides, l'any 2000 es van blanquejar entre 500.000 i 1,5 bilions de dòlars, i malgrat la magnitud d'aquestes xifres i la importància en el foment de la delinqüència organitzada, molts Estats no van reglamentar el blanqueig de diners. A més, l'aplicació indiscriminada del secret bancari i el ràpid creixement dels paradisos fiscals segueixen sent greus obstacles per a la solució d'aquest problema. En conseqüència, el grup de treball va plantejar la possibilitat que l'Assemblea General de l'ONU aprovés un conveni internacional ampli sobre el blanqueig de diners en el qual es tinguessin en compte aquestes qüestions.

Taula 10.5. Paradisos fiscals

Anguila (RU)	Xipre	Man, I. de (RU)	Samoa
Andorra	Cook, I. (NZ)	Marshall, I.	San Marino
Antigua i Barbuda	Dominica	Maurici	Santa Lucia
Antilles Holandeses	Gibraltar (RU)	Mònaco	Seychelles
Aruba (Hol.)	Granada	Montserrat (RU)	Turks i Caicos (RU)
Bahames	Guernesey (RU)	Nauru	Vanuatu
Bahrein	Jersey (RU)	Niue (NZ)	Verges, I. (EUA)
Belize	Libèria	Panamà	Verges, I. (RU)
Bermudes (RU)	Liechtenstein	Saint Vincent i les Grenadines	
Caiman, I. (RU)	Malta	Saint Kitts y Nevis	

Nota: en negreta, els paradisos fiscals que no cooperen amb l'OCDE

8. L'OCDE considera paradisos fiscals els Estats o territoris que compleixen els següents quatre criteris: a) que no hi existeixi o no s'apliqui l'impost sobre el capital; b) que no es doni intercanvi efectiu d'informació entre les diverses jurisdiccions i entre entitats financeres; c) que no hagi transparència per part de la jurisdicció, i d) que no existeixi control sobre les operacions financeres.

9. OCDE, *Towards Global Tax co-operation, Report to the 2000 Ministerial Council Meeting and Recommendations by the Committee on Fiscal Affairs, Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices*, París, 2000.

Per altra banda, la simple existència d'un paradís fiscal, més enllà de l'opacitat davant la lluita contra el crim organitzat i el blanqueig de capitals, implica una reducció dels ingressos dels Estats via impostos procedents de les rendes més altes, que són les principals que tenen la capacitat d'accedir a aquestes exempcions fiscals, fet que no afavoreix la funció redistributiva dels Estats origen de la fugida de fons.

El Grup d'Acció Financera (GAFI),¹⁰ per la seva banda, assenyala sis Estats o territoris que no segueixen adequadament les seves recomanacions per prevenir, detectar i castigar el **blanqueig de capitals** (indicador núm. 34). Cal assenyalar que, a diferència dels paradisos fiscals, l'any 2004 tres Estats van ser eliminats de la llista: Egipte, Guatemala i Ucraïna, encara que el GAFI seguirà supervisant l'evolució dels tres països en la implementació de les recomanacions. Per altra banda, l'octubre de 2004 el GAFI va retirar les contramesures establertes contra Nauru i Myanmar a causa dels progressos realitzats per ambdós països, encara que no han estat eliminats de la llista de països que no cooperen amb el GAFI en el blanqueig de capitals.

Taula 10.6. Països que no cooperen en el blanqueig de capitals amb el GAFI

Filipines	Illes Cook	Nauru
Indonèsia	Myanmar	Nigèria

És necessari destacar una nova iniciativa del GAFI especialment rellevant en la lluita contra el finançament de les activitats dels grups terroristes, que se suma a les iniciatives realitzades en anys anteriors, establerta a la reunió celebrada a París del 20 al 22 d'octubre. Aquesta iniciativa, la Recomanació Especial IX, consisteix en el requeriment als Estats perquè engeguin mesures per a detectar els moviments transfronterers de capitals físics i instruments monetaris relacionats amb el finançament de grups terroristes i del blanqueig i confiscació d'aquests béns; així mateix, fa una crida per enfortir l'intercanvi d'informació entre els països pel que fa al moviment il·lícit de capitals físics relacionats amb el finançament de grups terroristes i de blanqueig de diners.

Finalment, cal destacar la lenta evolució de la signatura i ratificacions per part dels Estats de la Convenció de Nacions contra la Corrupció, establerta l'any 2003 durant la Conferència contra la Corrupció celebrada a Mèrida (Mèxic).¹¹ Durant l'any 2004, només 28 Estats han signat aquesta convenció, cosa que fa un total de 113, i només 13 Estats l'han ratificat, xifra que encara no arriba a les 30 ratificacions necessàries per a la seva entrada en vigor.

10.4. Comportament en termes de seguretat militar

Per elaborar aquest subapartat s'han tingut en compte tres indicadors que fan referència a diferents instruments internacionals sobre qüestions de seguretat militar: la ratificació dels principals acords sobre no proliferació d'armament de destrucció massiva (indicador núm. 35), i la participació en els registres d'Armes Convencionals i de Despeses Militars de les Nacions Unides (indicadors núm. 36 i núm. 37). L'aspecte que genera més expectativa en termes de seguretat militar ha estat la qüestió de la proliferació d'armes de destrucció massiva, per la qual cosa aquest subapartat també fa un breu repàs al que ha esdevingut durant l'any.

10. El GAFI va ser creat pel G7 el 1989 i inclou 29 Estats i territoris, a més de la Comissió Europea i del Consell de Cooperació del Golf. Encara que treballa en estreta relació amb l'OCDE, no en forma part, i el seu objectiu és, sobre la base de 40 recomanacions, desenvolupar i coordinar la lluita dels Governos contra el blanqueig de diners.

11. Es tracta del primer acord legal de caràcter vinculant sobre aquesta matèria, que pretén lluitar contra les transaccions corruptes que suposen anualment un bilió de dòlars. La Convenció ha estat elaborada des de la perspectiva que la corrupció va més enllà de les conductes criminals, hipotecant el futur i empobrint a molts països, a més de la privació del bon govern als ciutadans. La Convenció inclou mesures de prevenció, persecució de crims, cooperació internacional i recuperació de riquesa.

Quant als **acords de no proliferació d'armament de destrucció massiva**, la situació en acabar 2004 és de 48 països que no han ratificat algun dels tres principals tractats, és a dir: el Tractat de No Proliferaió Nuclear (TNP), la Convenció sobre Armes Químiques i Bacteriològiques i Toxíniques, i la Convenció sobre Armes Químiques. A més, en 14 països no s'havien ratificat 2 dels 3 acords. Cal esmentar el cas d'**Israel**, que és l'únic país que segueix sense ratificar cap dels tres acords i que s'està convertint en una de les principals prioritats de l'agenda de control d'armaments de destrucció massiva, tal com es comenta més endavant.

Els altres dos indicadors mostren el grau de transparència en les transferències d'armament i en la despesa militar i, d'alguna manera, indiquen el nivell de voluntat política per promoure mesures de foment de la confiança. En l'últim informe, 138 països no van informar el **Registre d'Armes Convencionals** de Nacions Unides, mentre que 123 no van informar el **Registre de Despeses Militars**. En ambdós casos es constata que, a pesar que ambdós registres són instruments de caràcter voluntari, i per tant haurien de servir per a la visibilitat de les males pràctiques, són pocs els països que acostumen a proporcionar informació sobre assumptes militars.

Armes de destrucció massiva

El desmantellament voluntari del programa d'armes de destrucció massiva per part de **Líbia** a l'inici de l'any va posar de manifest l'existència d'un important mercat il·lícit de tecnologia militar. Tant el Secretari General de Nacions Unides com el Director General de l'AIEA, M. El Baradei, han reiterat la necessitat d'implantar un sistema de control més efectiu per poder frenar la proliferació d'armes de destrucció massiva. Segons l'opinió del propi Director de l'Agència, l'amenaça mundial que representa l'existència d'aquestes xarxes il·lícites fa necessari redissenyar les actuals normes de control i de no proliferació, ja que aquestes no són prou estrictes, per la qual cosa es requereix una autoritat addicional que vetlli pel compliment dels compromisos existents.

L'AIEA ha anunciat que al llarg de 2005 organitzarà una conferència en aquesta regió per aconseguir que el Pròxim Orient es declari zona lliure d'armes de destrucció massiva

L'atenció internacional es va centrar principalment en tres contextos: les amenaces de desenvolupament d'armament nuclear per part de **RPD Corea**; les acusacions a Iran per estar enriquint urani amb finalitats militars, tot i que aquest país sempre ha sostingut que aquest enriquiment té una finalitat energètica pacífica; i el tercer escenari és l'**Orient Mitjà**, on després que es demostrés que no hi havia armes de destrucció massiva a l'**Iraq**, totes les mirades van encaminades a **Israel**. L'AIEA ha anunciat que al llarg de 2005 orga-

nitzarà una conferència en aquesta regió per aconseguir que el Pròxim Orient es declari zona lliure d'armes de destrucció massiva. Dintre d'aquest debat, **Síria** ha reconegut per primera vegada la possessió d'armes químiques i biològiques, tot i que afirma que només destruirà el seu arsenal quan Israel desmantelli el seu programa nuclear. Les autoritats israelianes mai no han reconegut la possessió d'un programa nuclear amb finalitats militars, però davant les pressions perquè signin el Tractat de No Proliferaió Nuclear (TNP), van condicionar la seva signatura al fet de reconèixer Israel com a única potència nuclear de la regió, cosa que s'interpreta *de facto* com a reconeixement de posseir armes nuclears. En el cas d'Iran, després de llargues negociacions amb la UE, es va acordar paralitzar el procés d'enriquiment d'urani a canvi de transferències de tecnologia nuclear d'ús exclusivament civil. També fa falta destacar les cimeres entre **Índia i Pakistan** per discutir sobre els seus respectius programes nuclears i l'establiment d'una línia telefònica exclusiva per a assumptes nuclears, tals com la realització de tests nuclears, i poder així resoldre els moments de crisi.

Dintre d'aquesta lluita per controlar la proliferació d'armes nuclears, químiques i biològiques, els líders del **G-8** van adoptar un pla d'acció per lluitar contra la proliferació d'armes de destrucció massiva, on es preveu el reforç de les mesures de proliferació nuclear i s'estableix la voluntat d'establir la prohibició d'exportar equips per a la generació d'energia nuclear cap a aquells països que no hagin signat el Protocol Addicional de l'AIEA (fet que no compta amb el suport dels països europeus).

També la UE ha establert una estratègia comuna per combatre la proliferació d'armes de destrucció massiva, sobre la base dels principis i línies mestres adoptades el juny de 2003. Aquesta estratègia conté una sèrie de projectes i programes pràctics, així com una dotació pressupostària pròpia per implementar i controlar diversos acords internacionals, amb un sistema de revisió semestral on es garanteix una implicació política d'alt nivell per garantir l'atenció sobre aquesta qüestió.

Però la iniciativa més important en aquest sentit ha estat la consolidació de la denominada Iniciativa de Seguretat de Proliferació, creada pels EUA. L'objectiu principal d'aquesta iniciativa és la intercepció de vaixells, avions i vehicles sospitosos de transportar productes o tecnologies susceptibles de ser emprades per a la producció d'armament de destrucció massiva. Encara que la base legal d'aquest projecte és motiu de controvèrsia, ja hi ha 16 països que són part d'aquesta iniciativa.

No obstant això, tots aquests esforços xoquen amb el comportament de molts d'aquests països, començant pels EUA, que voten en contra en moltes de les iniciatives sobre desarmament i control d'armament presentades a l'Assemblea General de les Nacions Unides, com es pot apreciar a continuació:

Taula 1. Països que han votat negativament en la 59a sessió de l'Assemblea General de Nacions Unides sobre temes de desarmament i de seguretat internacional*

Resolució	Total vots	Vots en contra	EUA	Egipte	França	Índia	Iran	Israel	Letònia	Marshall, I.	Micronèsia	Pakistan	Palau	Polònia	Regne Unit	RPD Corea
Informe de l'AIEA	124	1														●
Tractat de Prohibició de Proves nuclears	124	1	●													
Míssils	178	2		●			●									
Importància d'aconseguir la universalitat del TNP	184	3	●			●							●			
Cap a un món lliure d'armes nuclears	181	6	●		●			●	●				●		●	
Control d'armes biològiques	183	2	●										●			
Tractat per a la reducció del material fissible	183	2	●										●			
Desarmament sota un control internacional estricte i efectiu	179	5	●		●								●	●	●	
Pròxim Orient i Sud d'Àsia com a zones lliures d'armes nuclears	169	4	●			●						●	●			
Risc de proliferació nuclear al Pròxim Orient	184	5	●					●		●	●		●			
Control d'armes convencionals a nivells regional i subregional	180	1				●										
Relació entre desarmament i desenvolupament	184	2	●										●			
Observació de les normes mediambientals en l'esborrany i la implantació dels acords sobre desarmament i control d'armes	180	2	●										●			
TOTAL (13)			10	1	2	3	1	2	1	1	1	1	9	1	2	1

* En aquesta taula apareixen aquelles resolucions aprovades amb més de dos terços de vots a favor, així com els països que han votat, com a mínim, en dues d'aquestes resolucions negativament

Annex I. Taula de països i indicadors i descripció dels indicadors

La taula que apareix a continuació s'ha elaborat a partir de la selecció de 37 indicadors. La taula ofereix les dades dels 191 Estats membres de Nacions Unides i d'uns altres 18 Estats i territoris en funció d'aquests indicadors, que s'han agrupat en vuit categories relatives als conflictes armats i disputes d'alt risc, processos de pau, rehabilitació postbèl·lica, crisis humanitàries, militarització i desarmament, drets humans i Dret Internacional Humanitari, desenvolupament i comportament davant la societat internacional. D'aquesta manera, es poden fer diverses lectures de la mateixa taula, ja sigui observant com es comporta un país a la llum dels diferents indicadors, ja sigui veient quina és la situació mundial de cadascun dels països en termes de desenvolupament, per exemple. Per facilitar-ne la lectura es pot utilitzar el punt de llibre adjunt, on apareixen els títols dels 37 indicadors, de manera que fàcilment es pot identificar a quin indicador fa referència cada número, o bé consultar la llista d'indicadors.

Com podeu observar, a la taula hi apareixen diferents signes. En la majoria d'indicadors s'han diferenciat el que es consideren "situacions greus" (indicades amb una bola blanca) i "situacions molt greus" (bola negra). En el cas dels indicadors relatius a drets humans i desenvolupament, s'han utilitzat altres signes (quadrat, triangle i rombe negre) per diferenciar situacions també considerades "molt greus".¹ També en algunes ocasions hi figuren dades numèriques acompanyant el signe, ja que s'entén que, en aquests casos, incloure la xifra aporta dades d'interès. D'altra banda, hi ha quatre casos en els quals la lectura de l'indicador té un altre sentit, fet que s'ha destacat de manera diferenciada. El primer fa referència a aquells països amb processos de pau o negociacions formalitzades en finalitzar l'any marcats amb les sigles NP. En segon lloc s'han assenyalat els països amb negociacions en fase exploratòria en finalitzar l'any amb les sigles EX. En ambdós casos es vol donar visibilitat a situacions que mereixen especial atenció per part de la societat internacional. En tercer lloc, el grup de Països Menys Desenvolupats s'ha marcat amb les sigles LDC, ja que se'n vol destacar la situació de vulnerabilitat reconeguda internacionalment i recordar el compromís existent a prioritzar estratègies de reducció de la pobresa per a aquests països. Finalment, les sigles HIPC fan referència als països qualificats com a Països Pobres Fortament Endeutats, atenent les sigles en anglès. Finalment, degut al fet que les fonts d'informació utilitzades no sempre ofereixen dades de tots els països, s'ha assenyalat amb el signe " -" aquells països dels quals no es disposa d'informació i, en els indicadors relatius al comportament davant la societat internacional, aquells Estats o territoris que, en no formar part de Nacions Unides, no tenen capacitat per ratificar tractats internacionals.

1. Per ampliar aquesta informació consulteu la descripció d'indicadors.

Descripció dels indicadors

1. conflictes armats

1. Països amb conflicte armat

FONT: Seguiment propi de la conjuntura internacional, a partir de la informació que elaboren Nacions Unides i agències de notícies de caràcter internacional i regional.

Es considera **conflicte armat** tot enfrontament protagonitzat per grups de diversa índole, com forces militars regulars o irregulars, escamots, grups armats d'oposició, grups paramilitars, o comunitats ètniques o religioses que, usant armes o altres mitjans de destrucció, provoquen més de 100 víctimes en un any. La xifra de 100 morts s'ha de relativitzar en funció d'altres elements, com la població total del país i l'abast geogràfic del conflicte armat, així com amb el nivell de destrucció generat i els desplaçaments forçats de població que comporta. En un mateix Estat hi pot haver més d'un conflicte armat.

- Conflicte armat

2. Situacions de tensió i disputes d'alt risc

2. Situacions d'alta tensió i disputes d'alt risc

FONT: Seguiment propi de la conjuntura internacional, a partir de la informació que elaboren Nacions Unides i agències de notícies de caràcter internacional i regional.

S'entén per **situacions d'alta tensió i disputes d'alt risc** aquells contextos en els quals es produeixen greus situacions de tensió i polarització social o política, amb enfrontaments entre grups polítics, ètnics o religiosos o entre aquests i l'Estat, amb alteracions del funcionament ordinari de les institucions de l'Estat (cops d'Estat, tocs de queda, i Estats d'excepció o emergència¹), i amb índexs significatius de destrucció, morts o desplaçaments forçats de població. En tals contextos existeixen moltes possibilitats que s'arribi a curt termini a una situació de conflicte armat. Aquestes tensions també poden no tenir lloc en l'àmbit geogràfic de l'Estat, però es tenen en compte en la mesura que afecten directament els interessos o l'estabilitat d'aquest Estat o comporten atacs puntuals en el territori d'un altre país.

- ▲ Situacions d'alta tensió i disputes d'alt risc

3. Processos de pau

3. Països amb processos de pau o negociacions formalitzades o en fase d'exploració

FONT: Seguiment propi de la conjuntura internacional a partir de la informació que elaboren Nacions Unides i agències de notícies de caràcter internacional i regional.

S'entén que existeix un **procés de pau** quan les parts que participen en un conflicte armat han arribat a un acord per seguir una negociació que permeti trobar una sortida pacífica al conflicte i regular o resoldre la incompatibilitat bàsica que tenien. El procés pot ser denominat de diverses formes, però

1. En aquest informe s'entén per Estat d'emergència aquelles situacions de perturbació de l'ordre constitucional i de restricció de determinades llibertats fonamentals. Aquest terme és utilitzat de forma diferent en cada legislació, com per exemple Estat d'excepció, de commoció interior, de desastre nacional, etc.

en tots els casos s'ha formalitzat el diàleg, amb o sense l'ajuda de tercers. L'existència d'un procés de negociació és independent de si es desenvolupa de manera positiva o negativa, aspecte que és analitzat en l'apartat de processos de pau. Es considera que un procés o una negociació està **en fase exploratòria** quan les parts es troben en una etapa de tempteig i de consultes prèvies, sense que hagin arribat a un acord definitiu per iniciar la negociació. Inclou també els casos de processos de pau interromputs o fracassats en el passat, que intenten ser iniciats de nou.

NP Països amb processos de pau o negociacions formalitzades en finalitzar l'any

EX Països amb negociacions en fase exploratòria en finalitzar l'any

4. Rehabilitació postbèl·lica (acompanyament internacional)

4. Països que reben ajuda internacional en concepte de rehabilitació postbèl·lica (acompanyament internacional)

FONT: Seguiment de la conjuntura internacional a partir de la informació que elaboren Nacions Unides i agències de notícies de caràcter internacional i regional.

S'entén per **rehabilitació postbèl·lica** l'acció coordinada de diversos actors primaris, secundaris i terciaris, amb o sense mandat o lideratge internacional, encaminada a abordar: 1) el manteniment de la seguretat, 2) les prioritats de caràcter humanitari i el reassentament de les persones desplaçades o refugiades; 3) la reconstrucció física i dels serveis institucionals bàsics; 4) la resolució de les incompatibilitats de fons (normalització socioeconòmica, democràtica i institucional); 5) la reconciliació, el respecte dels drets humans i la lluita contra la impunitat; 6) la dimensió regional i la reincorporació als fòrums i organismes internacionals; i 7) l'empoderament de la societat civil i la construcció de bon govern a través de l'acompanyament internacional. El punt de partida de l'anàlisi en termes d'acompanyament internacional respon a tres situacions: la signatura d'un acord de pau o de cessament de les hostilitats entre tots els actors implicats en el conflicte armat, la victòria d'una o de diverses de les parts en conflicte sobre la resta, o la victòria d'una o de diverses de les parts en conflicte sobre la resta però notablement induïda per una intervenció internacional. S'analitzen els casos en els quals l'inici de la fase postbèl·lica s'estima el 1994 (genocidi de Rwanda) o els anys posteriors.

- Països o territoris en els quals s'ha arribat al cessament de les hostilitats o a la signatura d'un acord de pau, ja sigui com a resultat de la victòria d'una de les parts o per mediació de tercers, en els quals la rehabilitació postbèl·lica (RPB) evoluciona raonablement bé.
- Països o territoris en els quals existeix un acord de pau o cessament d'hostilitats que evoluciona negativament, cosa que dificulta les tasques de rehabilitació postbèl·lica.
- Països o territoris que encara es troben en fase bèl·lica, però en els quals existeix una considerable ajuda internacional de caràcter postbèl·lic, que moltes vegades s'utilitza com a incentiu per facilitar la consecució o el compliment d'un acord que permeti posar fi a les hostilitats.

5. Crisis humanitàries

5. Països que enfronten emergències alimentàries

FONT: FAO, Collites i escassetes alimentàries <<http://www.fao.org/giews/spanish/fsindex.htm>>

Les alertes de la FAO assenyalen els països que enfronten emergències alimentàries, ja sigui a causa de sequeres, inundacions o altres catàstrofes naturals, disturbis civils, desplaçaments de població, problemes econòmics o sancions. Es consideren països amb emergències alimentàries aquells que enfronten (o van enfrontar en algun moment de l'any) perspectives desfavorables per a la present

collita i/o un dèficit de subministraments d'aliments no cobert i que requereixen (o han requerit durant l'any) una assistència externa excepcional. Es considera emergència alimentària greu la que pateix un país afectat o amenaçat per males collites successives i escassetat d'aliments.

- Emergència alimentària greu
- Emergència alimentària

6. Països on almenys una de cada mil persones és desplaçada interna

FONTS: *Global IDP Project of the Norwegian Refugee Council (NRC)*, <http://www.idpproject.org/images/website_maps/IDP_worldmap.gif> (novembre de 2004) i Divisió de Població de les Nacions Unides per al total d'habitants de l'any 2004, <<http://www.un.orgesa/population/unpop.htm>>

L'indicador mostra el percentatge de persones desplaçades sobre el total de la població del país, i els nombres corresponen al valor absolut de persones desplaçades, actualitzat el desembre de 2004. En aquells casos en els quals la font dóna dues xifres, s'ha pres la mitjana.

- Situació considerada molt greu: almenys 1 de cada 100 persones és desplaçada interna.
- Situació considerada greu: 1 de cada 1.000 persones és desplaçada interna o, si no s'assoleix aquest percentatge, almenys 5.000 persones són desplaçades internes.

7. Països d'origen on almenys una de cada mil persones és refugiada

FONTS: ACNUR, *2003 Global Refugee Trends. Overview of refugee populations, new arrivals, durable solutions, asylum-seekers and other persons of concern to UNHCR*, Juny 2004, <<http://www.unhcr.ch>>, i Divisió de Població de les Nacions Unides per al total d'habitants de l'any 2004, <<http://www.un.orgesa/population/unpop.htm>>

L'indicador mostra el percentatge de persones refugiades sobre el total de la població del país de procedència. Els nombres corresponen al valor absolut de persones refugiades de l'any 2003.

- Situació considerada molt greu: almenys 1 de cada 100 persones és refugiada.
- Situació considerada greu: almenys 1 de cada 1.000 persones és refugiada interna o, si no s'assoleix aquest percentatge, almenys 5.000 persones són refugiades.

8. Països inclosos en el Procés de Crides Consolidades (CAP) de Nacions Unides per a 2005

FONT: CAP 2005 <<http://ochaonline.un.org/cap2005/index.htm>>

Des de 1994, Nacions Unides realitza una crida anual a la comunitat de donants a través de l'OCHA, mitjançant la qual pretén recaptar diners per plantar cara a determinats contextos d'emergència humanitària. El fet que un país o regió sigui inclòs en aquesta crida suposa l'existència d'una situació de crisi humanitària greu reconeguda per la comunitat internacional.

- Països inclosos en el CAP 2005 de Nacions Unides.

6. Militarització i Desarmament

9. Països amb embargaments d'armes decretats pel consell de Seguretat de l'ONU

FONT: Resolucions del Consell de Seguretat de l'ONU <<http://www.un.org/documents/>>

La imposició o recomanació d'embargament per part del Consell de Seguretat de les Nacions Unides s'entén com el reconeixement d'una situació d'excepció en el país afectat. Per tant, i sota el propòsit d'aquest estudi, no es discrimina entre els embargaments vinculants i els voluntaris. Els embargaments

voluntaris de les Nacions Unides prenen la forma de “crides” o “urgències” no vinculants per al subministrament d’armes. Les dates de quan un embargament voluntari de les Nacions Unides finalitza són difícils d’establir, perquè generalment no tenen una caducitat formal ni se n’anuncia la finalització.

- Països embargats. Armènia (S/RES/853 de 29/07/93); Azerbaidjan (S/RES/853 de 29/07/93); Còte d’Ivoire (S/RES/1572 de 15/11/04); Libèria (S/RES/1343 de 07/03/01); Somàlia (S/RES/733 de 23/01/92); Iemen (S/RES/924 de 01/06/94)
- Sancions imposades a grups armats d’oposició. En el cas de l’Afganistan, es tracta d’una sanció imposada als Talibans que continua vigent a pesar de la modificació del context del país (S/RES/1333 de 19/12/00); Sierra Leone (S/RES/1299 de 19/05/00, excepte a les forces de la UNAMSIL i al Govern de Sierra Leone, sempre que ho utilitzin en el territori); Rwanda (S/RES/1011 de 16/08/95, on s’estableixen restriccions en les transferències d’armes, si bé s’aixeca l’embargament en determinats punts d’entrada i es manté l’embargament d’armes per a les forces no governamentals que operen en el país, així com per a Uganda, Tanzània, Burundi i RD Congo en cas que les armes puguin ser utilitzades a Rwanda.

10. Països amb embargaments d’armes per la UE i l’OSCE

FONTS: Unió Europea <<http://www.ue.eu.int>>, i Committee of Senior Officials, Journal No. 2, Annex 1, Seventh Committee on Senior Officials meeting, Praga, 27-28/02/92.

- Per la **UE** (de major a menor valor vinculant: Reglaments –R–, Posicions Comunes –PC– i Declaracions –D–): Bòsnia i Hercegovina (PC 96/184/PESC de 13/03/96, confirmada a PC 98/240/PESC de 19/03/98; excepte transferències d’armes lleugeres a la policia a partir del 19/07/99); la Xina (Declaració del 27/06/89); RD Congo (Declaració 33/93 del 07/04/93); l’Iraq (Declaració 56/90 de 04/08/90); Myanmar (Declaració del 29/07/91 confirmada per la PC 96/635/PESC de 28/10/96); Sudan (PC 94/165/PESC de 16/03/94); Zimbabwe (R núm. 310/2002/ de 18/02/02).
Per la **OSCE**: Armènia (28/02/92), Azerbaidjan (28/02/92).
- Sancions imposades a grups armats d’oposició. En el cas de l’Afganistan es refereix als lliuraments en territori dominat pels Talibans (PC 2001/771/PESC de 05/11/01); en el cas de Sierra Leone es tracta d’una sanció imposada a les forces d’oposició armada que operen en el país (PC 98/409/PESC de 29/06/98).

11. Països amb una despesa militar superior al 4% del PIB

FONTS: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004*; IISS, *The Military Balance 2004-2005* i Banc Mundial, *World Development Indicators 2004*.

Es considera despesa militar el pressupost dels Ministeris de Defensa al costat de totes les partides de caràcter militar que puguin estar repartides en altres Ministeris. Atès que en moltes ocasions no s’efectua un càlcul homogeni, s’han pres dades de diverses fonts amb la finalitat de poder obtenir un resultat més fiable. La situació econòmica de diversos contextos –especialment si estan sotmesos a fluctuacions monetàries– suposa una dificultat afegida a aquest càlcul a l’hora de realitzar les conversions monetàries a dòlar.

- Situació molt greu: despesa militar superior al 6 % del PIB
- Situació greu: despesa militar entre el 4% i el 6% del PIB

12. Països amb importacions d’armament convencional pesat superior al 0’5% del seu PIB

FONTS: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004* i Banc Mundial, *World Development Indicators 2004*.

En el càlcul d’aquest indicador s’han considerat les importacions de les sis categories d’armament convencional pesat que habitualment utilitza el SIPRI: avions de guerra, vehicles blindats, artilleria, sistemes de radar i vigilància, míssils i vaixells de guerra. Els altres tipus d’armament, és a dir, les armes convencionals lleugeres i les armes de destrucció massiva (nuclears, químiques i biològiques) no s’han

inclòs perquè no n' existeixen fonts estadístiques. Els nombres indiquen el percentatge d'importacions d'armament convencional pesat sobre el PIB, i es considera que els valors superiors a un 0,5% signifiquen un elevat nivell de militarització.

- Situació molt greu: percentatge d'importacions d'armament pesat superior a l'1% del PIB
- Situació greu: percentatge d'importacions d'armament pesat entre el 0,5 i l'1% del PIB

13. Països amb un percentatge de soldats superior a l'1'5% de la població

FONTS: IISS, *The Military Balance 2004-2005* i PNUD, *Informe sobre desenvolupament humà 2004*.

En aquesta definició només es consideren els integrants de les FFAA. Han quedat exclosos els grups armats d'oposició i les forces de caràcter paramilitar, per la dificultat que presenta estimar-los en un gran nombre de països. Els nombres indiquen el percentatge de soldats sobre el total de població.

- Situació molt greu: percentatge de soldats superior al 2% de la població
- Situació greu: percentatge de soldats entre l'1'5 i el 2% de la població

14. Països militaritzats segons l'índex BIC3D

FONT: Bonn International Center for Conversion, *Conversion Survey 2004*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2004.

L'índex BIC3D és el resultat de la combinació de quatre sèries de dades: la despesa militar, les reserves d'armaments, el personal de les forces armades i el personal emprat en la producció armamentística. Els valors de l'índex BIC3D oscil·len entre +100% i -100% i s'interpreten com el percentatge de canvi en els nivells d'aquestes dades entre el terme mitjà des de la fi de la Guerra Freda i l'índex BIC3D de l'any. Els rangs positius indiquen un procés de desmilitarització, i els negatius, de militarització.

- En procés de militarització molt significatiu: índex BIC3D igual o superior a -30
- En procés de militarització: índex BIC3D entre -1 i -29

7. Drets Humans i Dret Internacional Humanitari

15. Països amb greus i sistemàtiques violacions dels drets humans segons fonts no governamentals

FONTS: Amnistia Internacional, *Informe 2004* <<http://www.amnesty.org>> i seguiment propi de l'actualitat internacional a partir de les notícies diàries de diferents ONG de drets humans locals i internacionals com Amnistia Internacional i *Human Rights Watch* (la qualificació dels països és responsabilitat dels autors d'aquest estudi, no d'Amnistia Internacional ni de *Human Rights Watch*, que no realitzen classificacions).

Es consideren violacions **molt greus dels drets humans** els abusos relatius al dret a la vida i a la seguretat de la persona de manera sistemàtica i generalitzada per acció o omissió de l'Estat, en particular els casos d'execucions extrajudicials, desaparicions forçoses, morts sota arrest, tortura, detencions arbitràries i impunitat generalitzada. Es consideren **greus violacions dels drets humans** tots els abusos anteriorment esmentats quan es donen amb freqüència, a més d'aquells abusos que atempten contra els drets personals, polítics i civils, en concret els judicis sense mínimes garanties processals o l'existència de presos polítics i de consciència, basant-se en la metodologia utilitzada pel PIOMM (a Schmid, Alex P.; Jongman, Albert J. (eds.), *Monitoring Human Rights Violations*, Center for the Study of Social Conflicts, Faculty of Social Sciences, Leiden University, Leiden, 1992).

- Situació considerada molt greu de violacions dels drets humans
- Situació considerada greu de violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals

16. Països amb greus violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals segons la UE

FONT: Consell de la Unió Europea, *Informe anual sobre derechos humanos de la Unión Europea 2004*, Brussel·les, 13 d'octubre de 2004.

<<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ENHR2004.pdf>>

L'indicador fa referència a aquells països, que per la seva situació en matèria de drets humans, són **motiu de preocupació** per part del Consell Europeu en el període comprès entre l'1 de juliol de 2003 i el 30 de juny de 2003. La Unió Europea va formular declaracions relatives a la situació dels drets humans a diverses parts del món en la Tercera Comissió del 58è període de sessions de l'Assemblea General de l'ONU i en el 60è període de sessions de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides.

Veure l'indicador anterior per a la definició de què es considera violació molt greu i violació greu dels drets humans segons el PIOOM.

- Situació considerada molt greu de violacions dels drets humans
- Situació considerada greu de violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals

17. Països amb greus violacions dels drets humans segons els informes i resolucions de la CDHNU

FONT: ACNUDH. <<http://www.unhchr.ch>>

Aquest indicador fa referència als mecanismes extraconvencional i Procediments Especials establerts per la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides. La Comissió ha establert els mandats de Relators o Representants Especials, Experts independents o Representants Personals del Secretari General de l'ONU per examinar, investigar i fer pública la situació de drets humans en determinades àrees geogràfiques. Els treballs d'aquests experts s'examinen anualment durant el període de sessions de la Comissió (en aquest cas, durant el 60è període de sessions celebrat a Ginebra entre març i abril de 2004) i alguns d'ells també es presenten davant l'Assemblea General de l'ONU.

A continuació es detallen els països en els quals en l'actualitat o bé hi ha establert el mandat d'un d'aquests experts en matèria de drets humans, o l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als drets humans va presentar un informe de la situació del país, o bé la CDHNU es va pronunciar adoptant una resolució, una decisió o una declaració presidencial. S'ha decidit incloure les declaracions presidencials sobre la situació de drets humans en algun país ja que, en tractar-se d'un acord polític que no és sotmès a votació, és l'única via per aconseguir un acord de condemna en determinats països.

● Informes condemnatoris del Relator o Representant Especial, i resolució condemnatòria o que mostra preocupació per part de la CDHNU

Àfrica: **Burundi** (E/CN.4/2004/35, "Serveis de cooperació tècnica i assessorament a Burundi" en E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 52); **RD Congo** (E/CN.4/2004/34, "La situació dels drets humans a RD Congo" a E/CN.4/2004/84/L.11/Add.7 pàgina 61); **Libèria** (E/CN.4/2004/113, "Serveis de cooperació tècnica i assessorament a Libèria" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 58); **Somàlia** (E/CN.4/2004/56, "Assistència en matèria de drets humans a Somàlia" en E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 37);

Amèrica: **Cuba** (E/CN.4/2004/32, "La situació dels drets humans a Cuba" a E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 15);

Àsia i Pacífic: **Cambotja** (E/CN.4/2004/105, "Serveis de cooperació tècnica i assessorament a Cambotja" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 34); **Myanmar** (E/CN.4/2004/33, "La situació dels drets humans a Myanmar" a E/CN.4/2004/L.11/Add.6 pàgina 4);

Orient Mitjà: **Territoris palestins ocupats per Israel des de 1967** (E/CN.4/2004/6, "Qüestió de les violacions dels drets humans als territoris àrabs ocupats, inclosa Palestina" a E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 9).

- **Informes condemnatoris o que mostren preocupació del Relator o Representant Especial, sense resolució de la CDHNU**
Amèrica: Haití (E/CN.4/2004/108, "La situació dels drets humans a Haití" a la Declaració Presidencial E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 44);
Orient Mitjà: Iraq (E/CN.4/2004/36, "La situació dels drets humans a l'Iraq"). S'ha inclòs aquest informe encara que no s'hi reflecteix la situació actual en matèria de drets humans del país, sinó que fa referència a la situació prèvia al derrocament del dictador Saddam Hussein.
- ▲ **Resolucions que mostren preocupació sobre la situació de drets humans per país, sense informe previ d'un Relator o Representant Especial**
Àfrica: Txad "Serveis de cooperació tècnica i assessorament al Txad" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 68); **Sudan** (E/CN.4/2004/L.11/Add.8 pàgina 9, "La situació dels drets humans a Sudan". En aquest cas es tracta d'una decisió però s'ha considerat d'interès incloure-la);
Àsia i Pacífic: RPD Corea (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 21, "La situació dels drets humans a RPD Corea");
Europa i Àsia Central: Bielorússia (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 27, "La situació dels drets humans a Bielorússia"); **Turkmenistan** (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 18, "La situació dels drets humans a Turkmenistan").
- ▶ **Declaracions presidencials de la CDHNU sobre un país, amb informe previ de l'ACNUDH**
Àfrica: Sierra Leone ("Assistència en matèria de drets humans a Sierra Leone" en E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 71);
Amèrica: Colòmbia ("La situació dels drets humans a Colòmbia" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 pàgina 20);
Àsia i Pacífic: Afganistan ("Serveis de cooperació tècnica i assessorament a Afganistan" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 41). S'ha inclòs el cas d'Afganistan malgrat que la declaració presidencial reconeix alguns avenços en el país); **Nepal** ("Assistència en matèria de drets humans al Nepal" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 45). S'ha inclòs el cas del Nepal malgrat que no hi ha un informe previ de l'ACNUDH); **Timor Oriental** ("Serveis de cooperació tècnica i assessorament a Timor Oriental" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 46).

18. Països que apliquen o mantenen la pena de mort

FONT: Amnistia Internacional, *Informe 2004*; <http://www.a-i.es/temas/pmuerte/pm_hechos.htm>

L'indicador contempla els països en els quals hi ha hagut execucions i/o s'han aprovat sentències de mort, així com aquells que la mantenen en la seva legislació, i s'especifica si es tracta de països **retencionistes** (països en els quals es reté la pena de mort per a delictes comuns), **abolicionistes en la pràctica** (països que retenen la pena de mort per a delictes comuns però en els quals no s'ha produït cap execució en els últims 10 anys, i països que s'han compromès a no aplicar la pena de mort) i **abolicionistes per a delictes comuns** (aquells països que mantenen la pena de mort per a delictes excepcionals, és a dir, sota llei militar o en context de conflicte armat). Les xifres corresponen al nombre d'execucions confirmades per Amnistia Internacional durant l'any 2003.

- Països retencionistes en els que hi ha hagut **execucions i s'han aprovat sentències de mort**. (28 països. S'hi inclouen Botswana, RPD Corea, Mongòlia i Zimbabwe, països en els quals s'han produït execucions però no s'han aprovat noves sentències de mort el 2003).
- Països retencionistes i abolicionistes en la pràctica o per a delictes comuns en els que s'han aprovat **sentències de mort**. (33 països retencionistes; 2 abolicionistes per a delictes ordinaris: Armènia i Mèxic; i 5 països abolicionistes en la pràctica: Algèria, Papua Nova Guinea i Sri Lanka). A més, s'hi inclou Samoa ja que durant el 2003 es va portar a terme una execució malgrat que el 2004 es va abolir la pena de mort.

- Països que mantenen en la seva **legislació l'aplicació de la pena de mort** però on no hi ha hagut execucions ni sentències des de 2003. Retencionistes, 19 països: Afganistan, Antigua i Barbuda, Bahrain, Barbados, Comores, Dominica, Eritrea, Gabon, Guinea, Guinea Equatorial, Lesotho, Libèria, Líbia, Oman, Saint Kitts i Nevis, San Vicente i Granadines, Sierra Leone i Síria. Països abolicionistes en la pràctica, 21 països: Benín, Bhutan, Brunei Darussalam, Congo, Gàmbia, Granada, Kenya, Madagascar, Maldives, Mali, Mauritània, Nauru, Níger, R. Centreafricana, Rússia, Senegal, Surinam, Togo Tonga i Tunísia. Països abolicionistes per a delictes comuns, 13 països: Albània, Argentina, Bolívia, Brasil, Xile, El Salvador, Fiji, Grècia, Illes Cook, Israel, Letònia, Perú i Turquia.

19. Països d'origen de persones que han obtingut asil polític

FONT: ACNUR, *2003 UNHCR population statistics (provisional). Asylum and refugee status determination* <<http://www.unhcr.ch>> (a data d'agost de 2004)

L'indicador recull dades provisionals sobre concessions d'asil. La concessió de l'estatut d'asil, encara que en ocasions sotmesa a restriccions de caràcter nacional o internacional, implica el reconeixement per part del país receptor que la seguretat i la llibertat de la persona sol·licitant estan sota amenaça en el seu país d'origen. Suposa per tant el reconeixement governamental d'alguna violació dels drets humans en aquest país d'origen. Els nombres indiquen concessions d'estatut d'asil durant l'any 2003 en nombre major a cent.

- Han originat més de 1.000 concessions d'estatut d'asil polític.
- Han originat entre 100 i 1.000 concessions d'estatut d'asil polític.

20. Països que no han ratificat el Protocol II de 1977 sobre conflictes armats intraestats relatius a les Quatre Convencions de Ginebra de 1949

FONTS: ICRC <<http://www.icrc.org>> (a data de 31 de desembre de 2004) i CDHNU <<http://www.unhchr.ch>>.

Les Quatre Convencions de Ginebra de 1949 (la Primera Convenció tracta sobre el tractament als ferits de guerra, la Segona sobre la situació en cas de naufragi, la Tercera sobre els presoners de guerra i la Quarta sobre la protecció dels civils en temps d'ocupació), així com el Protocol I de 1977, legislen i regulen els conflictes armats interestats. En aquest indicador s'ha considerat la no ratificació del Protocol II degut al fet que en l'actualitat la majoria de conflictes armats són intraestats.

- Països que no han ratificat el Protocol II.

21. Països que incorporen menors com a soldats i que no han ratificat el Protocol opcional de la Convenció dels Drets dels Infants relatiu a la participació de menors en conflictes armats

FONT: *Coalition to stop the use of child soldiers, Child Soldiers Global Report 2004*, Londres, 2004 a <<http://www.child-soldiers.org/resources/global-reports>>.

S'ha considerat nen i nena soldat en la seva excepció més restrictiva, és a dir, aquella persona menor de 18 anys que de manera voluntària o forçosa forma part de les FFAA i participa de forma directa en combat.

- Països que han ratificat el Protocol en què les FFAA i/o els grups armats d'oposició incorporen menors com a soldats.
- Països que no han ratificat el Protocol en què les FFAA i/o els grups armats d'oposició incorporen menors com a soldats.
- Països en què les FFAA i/o els grups armats d'oposició incorporen menors per a tasques logístiques en situacions de conflicte.

8. Desenvolupament

22. Països d'alta i màxima prioritat en l'avanç en els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) segons el PNUD

FONT: PNUD, *Informe sobre Desenvolupament Humà 2004*.

Els països de màxima prioritat són aquells que es caracteritzen per uns alts nivells de pobresa humana i alhora per una paralització o fins i tot retrocés en l'acompliment dels ODM. Per la seva banda, els països d'alta prioritat són: a) aquells amb nivells de pobresa humana mitjans però que han sofert avanços nuls o retrocessos en els ODM, o b) aquells amb una pobresa humana extrema i avanços moderats en els ODM. En qualsevol cas, tant els països de màxima prioritat com els d'alta prioritat no assoliran els ODM si no es reverteixen les actuals tendències.

- Països de màxima prioritat
- Països d'alta prioritat

23. Països amb un Índex de Desenvolupament Humà (IDH) inferior al de 1990 i països pertanyents al grup de Països Menys Desenvolupats (LDC)

FONTS: PNUD, *Informe sobre Desenvolupament Humà, 2004* i Nacions Unides, <<http://www.unctad.org/ldcs>>

El PNUD realitza anualment un índex compost (IDH) que mesura el progrés i que està basat en tres dimensions bàsiques del desenvolupament humà: una vida llarga i saludable (esperança de vida), coneixements (taxa d'alfabetització d'adults i taxa bruta de matriculació) i un nivell de vida digne (PIB per càpita). Donada la tendència natural i empírica dels països a millorar progressivament els seus indicadors de qualitat de vida, la caiguda de l'IDH a nivells inferiors als de 1990 evidencia les dificultats de determinats Estats per garantir els aspectes principals del desenvolupament humà. Per altra banda, l'ECOSOC actualitza cada tres anys el llistat de països classificats com a LDC a partir de tres variables: baixos ingressos (PNB per càpita); baixos recursos humans (índex de qualitat de vida basat en l'esperança de vida, calories per càpita, escolarització i alfabetització); i baix nivell de diversificació econòmica (índex basat en diversos indicadors macroeconòmics). Actualment són 49 els països pertanyents al grup dels LDC.

- Països amb un IDH inferior al de 1990
- LDC** País pertanyent al grup dels LDC

24. Països amb greus desigualtats internes segons el coeficient de Gini

FONT: Banc Mundial, *World Development Indicators, 2004* (les dades es refereixen a l'any més recent disponible)

El Coeficient de Gini mesura el grau de desigualtat en els ingressos o el consum entre la població d'un país. El valor 0 representaria la igualtat perfecta i el 100, la desigualtat total.

- Països amb un coeficient de Gini superior a 60
- Països amb un coeficient de Gini superior a 40

25. Països que reben en concepte d'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) l'equivalent a més d'un 10% del PIB

FONT: Banc Mundial, *World Development Indicators, 2004*.

El percentatge d'AOD sobre el PIB és un dels indicadors per mesurar el grau de dependència econòmica d'un país. En primer lloc perquè l'Estat pot delegar en la cooperació internacional la prestació de serveis que li són intrínsecament propis. En segon lloc perquè la creixent politització de l'AOD pot

condicionar en excés la identificació de les prioritats de desenvolupament del país i les estratègies que s'han de seguir per avançar envers elles.

- AOD superior al 20% del PIB
- AOD superior al 10% del PIB

26. Països amb una despesa pública en sanitat i/o educació inferior a la despesa militar

FONTS: SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004* (les dades sobre despesa militar es refereixen a l'any 2002 o, en defecte, a l'any més recent disponible); PNUD, *Informe sobre desenvolupament humà 2004* (les dades sobre sanitat es refereixen a l'any 2001; les dades sobre educació es refereixen a l'any més recent disponible entre els anys 1999 i 2001).

El fet que la despesa pública en sanitat i/o educació sigui inferior a la despesa militar indica que les prioritats pressupostàries anteposen la defensa i la militarització del país a la satisfacció de les necessitats bàsiques de la població i al finançament dels serveis socials públics.

- Despesa pública en sanitat i en educació inferior a la despesa militar
- Despesa pública en sanitat o en educació inferior a la despesa militar

27. Països amb mala governabilitat segons el Banc Mundial

FONT: Banc Mundial, *GRICS II: Governance Research Indicator Country Snapshot* a <<http://info.worldbank.org/beepskkzworldmap.asp#map>> (dades de 2002)

L'indicador agregat del BM calcula mitjanes sobre els valors de sis components de la governabilitat, que són: rendició de comptes, estabilitat política i absència de violència, efectivitat governamental, garanties processals, imperi de la llei i control de la corrupció.

- Països amb molt mala governabilitat
- Països amb mala governabilitat

28. Països amb un deute extern total superior al seu PNB, països amb una despesa en servei de deute extern superior al que reben en ajuda oficial al desenvolupament i Països Pobres Fortament Endeutats (HIPC)

FONTS: Banc Mundial, *Global Development Finance 2003* a <<http://www.worldbank.org/prospectsgdf2002/>>, *World Development Indicators 2004* a <<http://www.worldbank.org/hipc>> (dades de 2000). Comitè d'Ajuda al Desenvolupament de l'OCDE a <<http://www.oecd.org>>

Aquest indicador pretén assenyalar alguns aspectes que posen en relleu el grau d'endeutament exterior d'un país. En primer lloc, el fet que el deute extern d'un país sigui superior al seu PNB evidencia les dificultats de l'Estat per pagar aquest deute i per finançar altres prioritats de desenvolupament del país. En segon lloc, el fet que un país pagui més pel servei total del deute (en concepte d'amortitzacions i interessos del capital prestat) del que rep en AOD posa de manifest que en moltes ocasions hi ha una transferència neta de recursos dels països empobrits als països industrialitzats. Finalment, aquest indicador assenyala aquells països HIPC, iniciativa aprovada pel Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional el 1996. El HIPC té com a objectiu reduir el deute (multilateral, bilateral i privat) de 41 països en un període de sis anys, fins a arribar a un nivell que permeti fer front als pagaments. Per tant, és un primer pla per a la reducció del deute que permet al país deutor cancel·lar els préstecs sense posar en perill el seu creixement econòmic i sense tornar a acumular endarreriments en el pagament del deute en el futur.

- Països amb un deute extern superior al seu PNB
- Països que paguen més pel servei del deute del que reben en AOD
- ▲ Països amb un deute extern superior al seu PNB i que paguen més pel servei del deute del que reben en AOD

HIPC Països Pobres Fortament Endeutats (HIPC)

29. Països amb altes taxes de desforestació i països amb alts índexs d'emissions contaminants

FONT: *World Development Indicators*, 2004.

En aquest indicador s'assenyalen aquells països amb una alta taxa de desforestació mitjana entre 1990 i 2000 i aquells països amb emissions de diòxid de carboni superiors a les 10 Tm. per persona. La desforestació no només reflecteix la degradació mediambiental del país, sinó que també manté una estreta relació amb altres qüestions, com la pobresa, la pressió demogràfica sobre els recursos o la vulnerabilitat davant dels desastres naturals. Per altra banda, alts índexs d'emissions contaminants per persona il·lustren el poc respecte per la situació mediambiental del planeta i denoten models de creixement econòmic insostenibles.

- Països amb una mitjana anual en la taxa de desforestació superior al 3%, entre 1990 i 2000
- Països amb una mitjana anual en la taxa de desforestació superior a l'1%, entre 1990 i 2000
- ▲ Països amb emissions de diòxid de carboni superiors a les 15 Tm. per càpita
- △ Països amb emissions de diòxid de carboni superiors a les 10 Tm. per càpita

9. Gènere i construcció de pau

30. Països amb greus desigualtats de gènere segons l'Índex de Desenvolupament relatiu al Gènere (IDG)

FONT: PNUD, *Informe de Desenvolupament Humà 2004*.

L'IDG mesura la desigualtat entre homes i dones en tres dimensions bàsiques del desenvolupament humà: una vida llarga i saludable (esperança de vida), coneixements (taxa d'alfabetització d'adults i taxa bruta de matriculació) i un nivell de vida digne (PIB per càpita). Els països assenyalats són aquells que obtenen un valor inferior a 0,500, ja que aquest és el punt a partir del qual el PNUD considera "baix" l'Índex de Desenvolupament Humà.

- Països amb un IDG inferior a 0,500.

10. Comportament davant la societat internacional

10.1. Comportament en relació amb la Declaració del Mil·lenni

31. Països que no han ratificat els principals instruments jurídics internacionals inclosos en la Declaració del Mil·lenni

FONTS: Nacions Unides, <<http://untreaty.un.org/English/millenniumlaw/index.html>> (data de 31/12/04); Control Ciudadano, *Informe 2004. Miedos y miserias: obstáculos a la seguridad humana*. </<http://www.socialwatch.org>>

L'indicador mostra el comportament dels Estats davant de set dels 25 instruments jurídics inclosos en la Declaració del Mil·lenni. Aquests set tractats es consideren de vital importància dintre de la legislació internacional, per la qual cosa la institució *Control Ciudadano-Social Watch* realitza un seguiment de les signatures i ratificacions dels mateixos. El present indicador s'ha elaborat a partir de la suma agregada de la ratificació d'aquests instruments jurídics internacionals, que són els següents:

- Estatut de Roma del Tribunal Penal Internacional (1998)
- Convenció per a la Prohibició de l'Ús, Emmagatzematge, Producció i Transferències de les Mines Antipersona i per a la seva Destrucció, o Tractat d'Ottawa (1997)
- Protocol de Kyoto sobre Canvi Climàtic (1997)
- Conveni de Rio de Janeiro sobre Diversitat Biològica (1992)
- Convenció contra la desertificació (1994)

- Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (1979)
- Convenció sobre els Drets del Nen (1989)

- Han ratificat menys de la meitat dels instruments: de 0 a 3.
- Han ratificat la meitat o més dels instruments, però no tots: de 4 a 6.

10.2. Comportament en relació a la protecció dels drets humans

32. Països que no han ratificat els principals instruments jurídics de Nacions Unides sobre drets humans

FONT: CDHNU <<http://www.unhchr.ch>> (data de 31 de desembre de 2004)

L'indicador s'ha elaborat a partir de la suma agregada de la ratificació de sis dels principals instruments jurídics de drets humans promoguts per les Nacions Unides. Aquests instruments són:

- Pacte de Drets Civils i Polítics (1966)
- Pacte de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966)
- Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants (1984)
- Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació Racial (1966)
- Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi (1948)
- Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats (1951)
- Convenció Internacional sobre la Protecció dels Drets de tots els treballadors migratoris i dels seus familiars (2003)

- Han ratificat menys de tres instruments: de 0 a 2.
- Han ratificat tres instruments: 3.

10.3. Comportament en termes de transparència financera

33. Països que són paradisos fiscals

FONTS: OCDE, Tax Heaven Update, (data de desembre de 2004)

<http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_33745_1_1_1_1_37427,00.html>

L'OCDE va crear el 1998 el Fòrum sobre Pràctiques Perjudicials, que va establir les Directrius per Tractar els Règims Preferencials Perjudicials en els Estats membre. Els factors determinants per ser qualificat com a paradís fiscal són quatre: no existeix o no s'aplica l'impost sobre el capital; no es dona intercanvi efectiu d'informació entre les diverses jurisdiccions i entre entitats financeres; no hi ha transparència per part de la jurisdicció; i no existeix control sobre les operacions financeres.

- Paradisos fiscals que no adopten les directrius.
- Paradisos fiscals que s'han compromès a adoptar les directrius.

34. Països que no cooperen amb el Grup d'Acció Financera (GAFI) sobre blanqueig de capitals

FONT:GAFI, (data de desembre de 2004)

<http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37453_1_1_1_1_37453,00.html>

El GAFI, establert pel G-7 el 1989, ha unificat criteris a escala internacional per prevenir, detectar i castigar el blanqueig de capitals basant-se en 40 recomanacions. Publica anualment un informe sobre els països i territoris no cooperatius (NCCT, per les sigles en anglès) amb aquestes recomanacions.

- Estats o territoris no cooperatius.

10.4. Comportament en termes de seguretat militar

35. Països que no són Part dels acords de No Proliferació

FONT: Nacions Unides

El criteri 1 del Codi de Conducta de la UE en matèria d'exportació d'armes fa un especial esment al comportament internacional referent al Tractat de No Proliferació d'Armes Nuclears, la Convenció sobre Armes Bacteriològiques i Toxíniques i la Convenció sobre Armes Químiques.

- Països que no han ratificat 2 o més dels acords esmentats
- Països que no han ratificat cap dels acords esmentats

36. Països que no han informat el Registre d'Armes Convencionals de Nacions Unides

FONT: Registre d'Armes Convencionals de les Nacions Unides (A/58/203 de 21 d'agost de 2003)
<<http://www.un.org/Depts/dda/CAB/register.htm>>

En conformitat al que disposa la resolució 46/36 L de l'Assemblea General, el Secretari General de les Nacions Unides va establir el 1992 el Registre d'Armes Convencionals, pel qual tots els Estats Membres són convidats a proporcionar anualment informació sobre les importacions i exportacions d'armes convencionals en les set categories establertes en el Registre (carros de combat, vehicles blindats de combat, sistemes d'artilleria de gran calibre, avions de combat, helicòpters d'atac, naus de guerra i míssils i llançamíssils). Encara que oferir aquesta informació és un acte voluntari, mostra la voluntat respecte al nivell de transparència de cadascun dels Estats membre.

- No han informat el Registre d'Armes Convencionals el 2003.

37. Països que no han informat el Registre de Despeses Militars de Nacions Unides

FONT: Registre de Despeses Militars de les Nacions Unides
< <http://disarmament2.un.org/UNREGISTER.nsf> >

L'Assemblea General, en la Resolució 56/14 de 29/11/01, va fer una crida als Estats Membre perquè informessin anualment el Secretari General de les seves despeses militars, segons la plantilla recomanada en la resolució 35/142 B de 12/12/80. Encara que oferir aquesta informació és un acte voluntari, mostra la voluntat respecte al nivell de transparència de cadascun dels Estats Membre.

- No han informat el Registre de Despeses Militars el 2003.

País	Conflictitat i Construcció de pau				Crisis humanitàries			Militarització i desarmament				Drets humans i DIH				Desenvolupament				Gènere i pau				Comportament internacional															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37		
Afganistan	●			■	●	○	●		○	○	-				○	○	▶	○	●	○	●	■	●	LDC					●				○					●	●
Albània							○								○			○		○																		●	
Alemanya							○																																
Algèria	●				●	○	○				○	○	○	○	●		■	○		○	○	○	○								○	○	○					●	●
Andorra															-																○	○	○				○	●	●
Angola		▲		○	●	●	●			○					○								●	LDC				●			-	-	-				○	●	●
Anguilla (RU)															-																								
Antigua i Barbuda															-																							○	●
Antilles Holandeses															-		○			○																			
Aràbia Saudita		▲									●		○	○	○																○	○	○					●	●
Argentina															○					○	○	■																●	●
Armènia		▲	NP		○	○	○		●	●	●	●	●	●	○					■											○	○	○						●
Aruba (Hol.)															-																								
Austràlia																																							
Àustria																																							
Azerbaidjan			▲	NP		●	●		●	●					○																							○	●
Bahames															○		■			■											○	○	○					●	●
Bahrain										○			●	●	○					○											○	○	○					●	●
Bangla Desh					○	○	○								●					●				LDC							○	○	○					●	●
Barbados															-					○																	○	●	●
Bielorússia										○				●	●	▲				●											○								
Bèlgica																																							
Belize													○	○						■																	○	●	●
Benín																				○				LDC														●	●
Bermuda (RU)															-																								
Bhutan															○					○				LDC							○	○	○	●			○	●	●

País	Conflictitat i Construcció de pau			Crisis humanitàries			Militarització i desarmament			Drets humans i DIH			Desenvolupament					Gènere i pau					Comportament internacional																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37					
Liban		▲				●	○	○				●	2		●	○	■	○	○	325						●		▲														
Libèria	●	▲	NP	●	●	●	●	●	●	●	●				●	●	○	○	●	14.770			LDC	○	○	○	●	●	□	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○			
Libia, Jamahiriya Àrab															○	○	○	○	○	107						○	○	△														
Liechtenstein																																										
Lituània														●														■														
Luxemburg														○																												
Macedònia, ERY				○		○	○							○	○	○	○	○	○	142																						
Madagascar					●													○					LDC	○	○			HIPC								○	○	○	○			
Malàisia														○	○	●	■	■						○	○	○		■														
Malawi					●												■	■					LDC	○	○	○		HIPC							○	○	○	○	○			
Maldives										●					●		○	○					LDC																			
Mali																		○					LDC	○	○	○		HIPC														
Malta														○																												
Man, I. de (RU)																																										
Marroc														○	○	○	■	■										■														
Marshall, I.																										○																
Maurici																																										
Mauritània					●									○	○	○	○	○	○	1.382			LDC	○	○	○	○	HIPC														
Mèxic						○								○	○	○	■	■						○				■														
Micronèsia, Est. Fed.																																										
Moçambic																																										
Moldàvia, Rep. de															○																											
Mònaco																																										
Mongòlia																																										
Montserrat (RU)																																										
Myanmar																																										

País	Conflictitat i Construcció de pau				Crisis humanitàries				Militarització i desarmament				Drets humans i DIH				Desenvolupament				Gènere i pau				Comportament internacional														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37		
Rússia, Fed. de	●				●	○	○	●							●	●					○	●																	
Rwanda		▲		○		-	○	●	○	○	○	○	●	-63	○	○	■	○	■	●	○	●	●	LDC	○	○	○	■	HIPC	○	○	○	○	○	○	○	○	○	
S. Vincent i les Granadines															-	-	○	○	○	○	○																		
Saint Kitts i Nevis															-	○	○																						
Salomó, I.															○	○	○							LDC															
Samoa															-	-	■							LDC															
San Marino															-	-																							
Santa Lucía															-	-	■								○														
Santa Seu															-	-																							
Santo Tomé i Príncipe		▲																						LDC															
Senegal		▲	NP			○	○	●							○	○	○							LDC	○														
Sèrbia i Montenegro		▲		●		●	●	●		○					○	○									○														
Seychelles															-	-																							
Sierra Leone		▲		○			●	●		○					○	○	○							LDC	○														
Singapur											○				○	○	○																						
Síria, Rep. Àrab		▲				●	○	○			●				○	○	○																						
Somàlia		●	▲	NP		●	●	●			●				●	●	●							LDC															
Sri Lanka		●	▲	NP		●	○								○	○	○																						
Sudàfrica															○	○	○																						
Sudan		●	▲	NP		●	●	●		●					●	●	▲							LDC															
Suècia																																							
Suïssa																																							
Suriname															○	○	○																						
Swazilàndia															○	○	■							○	●														
Tadjikistan				○											○	○	■							○	○														
Tailàndia		●													○	●	●								○														

Annex II. Països productors de petroli en alerta per conflicte/tensió, drets humans, desenvolupament humà, governabilitat i/o militarització

Països i rànquing	Reserves mundials (%) i període distingit restant d'exploració (años)	Conflicte i/o alta tensió 2004 indicadors núm. 1 y 2 (1)	Drets Humans 2004 indicador núm. 15 (2)	IDH (mitjà o baix 2002 (3)	Objectius del Mil·lenni 2004 indicador núm. 22 (4)	Mala governabilitat 2002 indicador núm. 27 (5)	Militarització indicador núm. 11 (6)
1. Arabia Saudita	22,9% (73,3)	▲	●	77 (-4)			●
2. Iran	11,4% (92,9)	▲	●	101(+5)			●
3. Iraq	10,0% (+100)	●	●	Sd	●	●	
4. E.A.U.	8,5% (+100)						
5. Kuwait	8,4% (+100)						●
14. Qatar	1,3% (45,5)						●
22. Oman	0,5% (18,5)			74(+5)	○		●
33. Síria	0,2% (10,5)			106(+4)			●
44. Iemen	0,1% (4,2)	▲		149(-1)	○	○	●
Total Pròxim Orient	63,3% (88,1)	4/9	3/9		3/9	2/9	7/9
6. Veneçuela	6,8% (71,5)	▲		68(+1)	○	○	
10. EUA	2,7% (11,3)	●					
12. Canadà	1,5% (15,5)						
13. Mèxic	1,4% (11,6)	▲	●				
17. Brasil	0,9% (18,7)	▲		72(-7)			
23. Equador	0,4% (29,6)	▲		100(-3)			
29. Argentina	0,3% (11,0)						
30. Trinidad i Tob.	0,2% (31,1)						
34. Perú	0,1%(28,4)	▲		82(+3)			
43. Colòmbia	0,1% (7,3)	●	●	73(-9)			●
Total Amèrica	14,4%(***)	7/10	2/10		1/10	1/10	1/10
7. Rússia, Fed. de	6,0% (22,2)	●	●	57(+6)			●
16. Noruega	0,9% (8,5)						
18. Kazakhstan	0,8% (22,3)			78(-2)	○		
20. Azerbaidjan	0,6% (61,2)	▲	●	91(-2)		○	
26. Regne Unit	0,4% (5,4)	●					
35. Romania	0,1% (20,6)			69(+3)			
36. Itàlia	0,1% (19,0)						
39. Uzbekistan	0,1% (9,8)	▲	●	107(-6)		○	●
40. Dinamarca	0,1% (9,5)						
48. Turkmenistan	0,05% (7,1)	▲	●	86(+1)		●	
Total Europa i Àsia Central	9,2% (17,1)	5/10	4/10		1/10	3/10	2/10

Països i rànquing	Reserves mundials (%) i període distingit restant d'explotació (años)	Conflicte i/o alta tensió 2004 indicadors núm. 1 y 2 (1)	Drets Humans 2004 indicador núm. 15 (2)	IDH (mitjà o baix) 2002 (3)	Objectius del Mil·lenni 2004 indicador núm. 22 (4)	Mala governabilitat 2002 indicador núm. 27 (5)	Militarització indicador núm. 11 (6)
8. Líbia	3,1% (66,3)			58(+3)		○	●
9. Nigèria	3,0% (43,1)	●●▲	●	151(+1)	●	○	
15. Algèria	1,0% (16,7)	●	●	108(-1)			
19. Angola	0,8% (27,5)	▲▲▲	●	166(-2)	●	●	●
28. Egipte	0,3% (13,2)			120(=)			●
31. Gabon	0,2% (27,0)			122(-4)	○		
37. Congo	0,1% (17,1)	▲		144(-4)	●	○	
42. Sudan	0,1% (7,5)	●▲	●	139(-1) ¹	○	●	
46. Tunísia	0,05% (20,8)			92(-1)			
47. Camerun	0,05% (9,0)			141(+1)	●	○	
49. Txad	900**	▲		167(-2)	○	○	
50. Guinea I.	Sd	▲	●	109(+7)	○		
51. S.Tom i P.	3000-8000**	▲		123(-1)	○		
Total Àfrica	8,9% (33,2)	8/13	5/13		9/13	7/13	3/13
11. Xina	2,1% (19,1)		●	94(+10)			
21. Índia	0,5% (19,3)	●●▲▲▲▲	●	127(=)			
24. Austràlia	0,4% (19,3)						
25. Indonèsia	0,4% (10,3)	●▲▲▲	●	111(+1)		○	
27. Malàisia	0,3% (12,5)			59(-1)			
32. Vietnam	0,2% (18,4)		●	112(-3)			●
38. Brunei	0,1% (14,1)						●
41. Tailàndia	0,1% (8,7)	●	●	76(-2)			
45. Papua N.G.	0,05% (22,5)			133(-1)	●		
Total Àsia i Pacífic	4,2% (16,6)	3/9	5/9		1/9	1/9	2/9
Total	100% (41,0)	27/51	19/51		15/51	14/51	15/51

● (1) Països amb conflicte armat, (2) Països amb greus violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals, (4) Països de màxima prioritat en l'avanç dels ODM, (5) Països amb governabilitat molt dolenta, (6) Països amb una despesa militar superior al 4% del PIB

▲ (1) Situacions d'alta tensió i disputes d'alt risc

○ (4) Països d'alta prioritat en l'avanç dels ODM, (5) Països amb governabilitat dolenta

(3) rànquing en l'IDH i, entre parèntesis, la diferència respecte a l'IDH 2001 (els avanços en positiu i els retrocessos en negatiu)

Sd = Sense dades

* Estimació 2003 ** Reserves estimades en milions de barrils. ***El període d'estimació per a Amèrica és de 12,2 anys per a Amèrica del Nord i de 41,5 anys per a Amèrica Central i del Sud

Aquesta taula posa de manifest que l'explotació del petroli pot trobar-se en l'origen de nombrosos conflictes armats i situacions de tensió de l'actualitat, i també que els ingressos derivats de l'explotació no sempre reverteixen en la millora de les condicions de vida de la població. En aquest sentit, 28 dels 51 principals països productors de petroli són escenari de conflictes armats i de tensions, i en la majoria d'aquests casos el control d'aquest recurs i la mala redistribució dels beneficis que genera és una de les principals causes de la disputa. El cas més destacat és l'Iraq. A més a més, en gairebé la meitat dels casos es cometen greus violacions dels drets humans, i en 19 dels 37 casos que tenen un Índex de Desenvolupament Humà mitjà o baix el 2002, aquesta situació ha empitjorat respecte a l'any anterior

Font: Elaboració pròpia a partir de BP Statistical Review of World Energy, 2004

Annex III. Les missions multilaterals de pau

A finals del 2004 hi havia **16 missions de manteniment de la pau** i **12 missions polítiques i de construcció de pau de l'ONU** a tot el món, més de la meitat d'elles a Àfrica, formades per uns 64.000 efectius pel que fa a les missions de manteniment de la pau, i uns 2.000 pel que fa a les missions polítiques i de construcció de pau. El seu cost s'eleva a uns **4.000 milions de dòlars**¹ aproximadament, xifra que suposa el **0,25% de les despeses militars mundials** (al voltant d'un bilió de dòlars el 2004) i molt inferior als 120.000 milions de dòlars que costen anualment els diversos conflictes armats vigents en l'actualitat. L'ONU s'enfronta a nombrosos reptes polítics, logístics, econòmics, de reclutament i de seguretat, davant la imminent creació o expansió de diverses missions, a una escala sense precedents en la història de l'organització, si prossegueixen les gestions regionals i internacionals per posar fi a alguns conflictes armats de llarga durada en el continent africà, com són els casos del sud de Sudan o de Somàlia. No obstant, en l'actualitat, en termes pràctics, menys del 10% dels militars que formen les FFAA dels diferents Estats es poden desplegar activament per formar part d'una missió de manteniment de la pau en un moment determinat, ja que pocs països tenen la capacitat logística i de transport suficient per traslladar i abastir els militars disponibles, i encara més important, aquestes tropes no disposen de la formació mínima necessària en termes de drets humans o altres qüestions relatives a la construcció de la pau, per la qual cosa els Estats s'haurien de responsabilitzar de la transformació de les seves actuals forces en contingents aptes per a operacions de pau. Cal destacar amb preocupació que els actuals contingents de les missions de manteniment de la pau, formats principalment per militars, assumeixen tasques corresponents a les organitzacions humanitàries, de caràcter civil, provocant una confusió entre l'àmbit militar i el civil. A més, es manifesta un escàs component civil en aquestes missions, i es redueix el mandat establert als àmbits purament militars.

No obstant això, durant els últims anys, actors i organitzacions regionals o coalicions d'Estats *ad hoc* s'estan implicant en el manteniment i en la imposició de la pau, i encara que no hagin de reemplaçar l'ONU en aquestes tasques, sí que poden suposar un **important reforç al multilateralisme i a la seguretat col·lectiva que representa l'ONU**, encara que l'organització compta amb una capacitat singular per oferir una resposta multidimensional integrada (tot i les crítiques i deficiències demostrades en moltes de les intervencions de les missions de manteniment i construcció de pau fins avui). No obstant, els actors regionals poden aportar les capacitats militars necessàries per a la imposició de la pau, donada la seva major proximitat als factors històrics, religiosos, ètnics, socials, econòmics i polítics presents en els conflictes armats actuals, encara que l'ONU doni suport activament a aquestes organitzacions en la planificació, finançament i logística de les operacions. En aquest sentit, la **UA** espera haver establert abans del 2010 una força de reacció ràpida de 15.000 militars, formada per cinc brigades regionals, i un sistema d'alerta preventiva que assenyali l'existència de crisis potencials. Així, els membres de la Comunitat Econòmica d'Estats d'Àfrica Occidental (**ECOWAS**) van accedir a la creació d'unes **forces de reacció ràpida**, que podran actuar en els conflictes en menys de 30 dies des del seu inici i estaran formades per uns 6.500 efectius. Paral·lelament, 13 Estats de la **regió de l'est d'Àfrica**² van acordar la creació d'una brigada permanent de 4.500 militars, 1.000 policies i personal civil (*Eastern African Standby Brigade*) que portarà a terme operacions de manteniment de la pau sota la bandera de la UA. Per la seva banda, la **UE** també va anunciar durant l'any la creació d'una Força de Resposta Ràpida per a la Seguretat Humana, formada per 15.000 persones, entre les quals no només hi hauria militars, sinó també policies, metges, experts legals i especialistes en desenvolupament humà, ja que les missions de manteniment i construcció de la pau sempre han fet prevaldre la seguretat entesa en termes militars, obviant altres aspectes essencials de la seguretat, de caràcter multidimensional.

1. El pressupost pel període 2004-2005 és de 2.650 milions de dòlars, sense incloure el cost aproximat de les tres missions establertes en els últims mesos (UNOCI a Côte d'Ivoire, MINUSTAH a Haití i UNOB a Burundi).

2. Burundi, Comores, Djibouti, Eritrea, Etiòpia, Kenya, Madagascar, Maurici, Rwanda, Seychelles, Sudan, Tanzània i Uganda.

Missions de pau de l'ONU

País (inici-fi conflicte armat)	Existència i tipus de missió ³ (resolució mandat)	Data inici missió	Soldats/ Observ. Militars/ policia	Representant Especial/ cap de la missió (RE) Enviat Especial (EE) i Conseller Especial (CE)
ÀFRICA				
Continent Africà				Assessor Especial per a Àfrica, Mohamed Sahnoun (Algèria) CE per a Funcions Especials a Àfrica, Ibrahim Gambari (Nigèria)
Regió Àfrica Occidental	UNOWA, Oficina del RE (OP) des de 03/02 fins a 31/12/03			RE Ahmedou Ould-Abdallah (Mauritània)
Regió Grans Llacs	Oficina del RE (OP) des de 19/12/97			RE Ibrahima Fall (Senegal)
Burundi (1993-)	UNOB ⁴ (OMP) S/RES/1545	Juny 2004	5.291/187/82 (5.330/200/120)	RE C. McAskie (Canadà)
Congo, RD (1998-)	MONUC (OMP) S/RES/1279	Nov. 1999	10,848/567/155 (16.700/.../475)	RE William Lacy Swing (EUA)
Côte d'Ivoire(2002-)	UNOCI ⁵ (OMP) S/RES/1528	Abril 2004	6.208 (5.842/153/213) (6.240) (5.690/200/350)	RE Albert Tévoédjrè (Benín)
Eritrea-Etiòpia (1998-2000)	UNMEE (OMP) S/RES/1312	Juliol 2000	4,071 (3.857/214/...) (4,200) (3.980/220/...)	RE Legwaila Joseph Legwaila (Bostwana) i EE Lloyd Axworthy (Canadà)
Guinea Bissau (1998-1999)	UNOGBIS (OCP) S/RES/1216	Març 1999	.../2/1	RE Joao Bernardo Honwana (Moçambic)
Libèria (1989-)	UNMIL (OMP) S/RES/1509	Oct. 2003	8.387/107/312	RE Jacques Paul Klein (EUA)
Marroc-Sàhara Occidental* (1975-)	MINURSO (OMP) S/RES/690	Set. 1991	27/195/2	RE Álvaro de Soto (Perú)
R. Centreafricana (1996-2000) (2002-2003)	BONUCA ⁶ (OCP) S/RES/1271	Febr. 2000	11/62	RE Lamine Sissé (Senegal)
Sierra Leone (1991-2001)	UNAMSIL ⁷ (OMP)S/RES/1270	Oct. 1999	11.278/269/130	RE Daudi Ngelautwa Mwakawago (Tanzània)
Somàlia (1988-)	UNPOS ⁸ (OP) S/RES/954	Abril 1995		RE Winston A. Tubman (Libèria)
Sudan (1983-)	UNAMIS (OP) S/RES/1547	Juny 2004	25/.../...	RE Jan Pronk (Països Baixos)
AMÈRICA				
Regió Llatinoamericana				CE Diego Cordovez (Equador)
Colòmbia (1964-)				CE James LeMoyne (EUA)
Guatemala (1962-1996)	MINUGUA (OCP) A/RES/48/267- finalitzada el 31/12/04	Oct. 1994		RE Tom Koenings (Alemanya)
Guyana- Veneçuela				RE sobre la controvèrsia fronterera entre ambdós països, Oliver Jackman (Barbados)
Haití (2004-)	MINUSTAH (OMP) S/RES/1542	Juny 2004	4.790/.../1.270 (6.700/.../1.622)	RE Juan Gabriel Valdés (Xile)

3. Operació de Manteniment de la Pau (OMP), Oficina o Missió Política (OP) i Operació de Construcció de Pau (OCP).

4. Prèviament existia la missió de la UA (AMIB) que es va integrar a l'ONUB.

5. Prèviament existia una missió política de l'ONU (MINUCI, S/RES/1479) des de maig de 2003, a la qual es van integrar els 1.000 militars de l'ECOWAS i a la qual donen suport els 4.000 militars francesos (Operació Licorne).

6. MINURCA (1998-2000) (OMP).

7. UNOMSIL (1998-1999) (OMP).

8. UNOSOM I (1992-1993) UNITAF (1992-1993, EUA amb mandat del Consell de Seguretat de NU) UNOSOM II (1993-1995) (OMP). La S/RES/954 va establir el tancament de la UNOSOM II i va establir que l'ONU continuaria observant els esdeveniments a Somàlia a través d'una Oficina Política amb seu a Kenya.

Missions de pau de l'ONU					
País (inici-fi conflicte armat)	Existència i tipus de missió³ (resolució mandat)	Data inici missió	Soldats/ Observ. Militars/ policia	Representant Especial/ cap de la missió (RE) Enviat Especial (EE) i Conseller Especial (CE)	
ÀSIA					
Afganistan ⁹ (2002-)	UNAMA ¹⁰ (OP) S/RES/1401	Març 2002	.../10/8	RE Jean Arnault (França)	
Bougainville-Papua Nova Guinea (1975-1997)	UNOMB ¹¹ (OP)	Gener 2004		Cap de l'OP, Tor Stenbock (Noruega)	
Índia-Pakistan*(1946-)	UNMOGIP ¹² (OMP) S/RES/91	Gener 1949	.../44/...	Cap de la missió d'observació, Guido Palmieri (Itàlia)	
Myanmar				EE Razzali Ismail (Malàisia)	
Tadjikistan (1992-1997)	UNTOP (OP)	Juny 2000	.../.../1	RE Vladimir Sotirov (Bulgària)	
Timor Oriental (1975-1999)	UNMISSET ¹³ (OMP) S/RES/1410	Maig 2002	.../.../466	RE Sukehiro Hasegawa (Japó)	
EUROPA					
Continent europeu				Assessor Especial sobre qüestions europees, Jean-Bernard Merimee (França)	
Xipre* (1974-)	UNFICYP (OMP) S/RES/186	Març 1964	1.226/.../45	RE Zbigniew Wlosowicz (Polònia)	
ERY Macedònia-Grècia				Enviat Personal per a les converses entre ambdós països, Matthew Nimetz (EUA)	
Geòrgia (Abkhàzia)* (1992-1993)	UNOMIG (OMP) S/RES/849 S/RES/858	Agost 1993	.../122/11	RE Heidi Tagliavini (Suïssa)	
Sèrbia i Montenegro (Kosovo) (1998-1999)	UNMIK (OMP) S/RES/1244	Juny 1999	.../37/3616	RE Soren Jessen-Petersen (Dinamarca)	
PRÒXIM ORIENT					
Iraq (2003-)	UNAMI (OP) S/RES/1500	Agost 2003	.../3/...	RE Ashraf Jehangir Qazi (Pakistan)	
Israel-ANP ¹⁴ (1948-)	UNSCO ¹⁵ (OP)	Maig 1948		CE pel Procés de Pau del Pròxim Orient i Representant Personal per a l'OLP i l'ANP pendent de nomenament	
Israel-Síria (Alts del Golan) (1967, 1973)	UNDOF(OMP)	Juny 1974	1.041/.../...	Cap de la missió Bela Nanda Sharma (Nepal)	
Israel-Líban (1967,1982-2000)	UNIFIL (OMP) S/RES/425 SRS/426	Març 1978	2.001/.../...	RE Staffan de Mistura (Suècia)	
Pròxim Orient (1948-)	UNTSO(OMP) S/RES/50	Juny 1948	.../153/...	EE Terje Røsegaue-Larsen (Noruega)	
Operacions Multinacionals autoritzades per l'ONU					
Iraq (2003-)	Força Multinacional a Iraq (EUA-Regne Unit) S/RES/1511	Oct. 2003	156.654/.../24		

9. El conflicte armat que pateix el país en la seva fase actual s'inicia amb l'atac dels EUA i el Regne Unit l'octubre de 2001, encara que el país es troba en conflicte armat des del 1979.

10. Encara que és una missió política, està dirigida i recolzada pel departament d'Operacions de Manteniment de la Pau de l'ONU.

11. UNPOB (1998-2004) (OP).

12. UNIPOM (1965-1966) (OMP).

13. UNTAET (1999-2002) (OMP).

14. Encara que el conflicte armat s'inicia el 1948, en aquest informe només s'analitza l'última fase del conflicte, que correspon a la II Intifada, iniciada al setembre de 2000.

15. UNEF I (1956-1967) (OMP) UNEF II (1973-1979) (OMP).

Operacions de la OSCE¹⁶

País (inici-fi conflicte armat)	Existència i tipus de missió³ (resolució mandat)	Data inici missió	Soldats/ Observ. Militars/ policia	Representant Especial/ cap de la missió (RE) Enviat Especial (EE) i Conseller Especial (CE)
Àsia Central				Enviat Personal per a Àsia Central del President de l'OSCE, Martti Ahtisaari (Finlàndia)
Albània	Presència de l'OSCE a Albània, PC/DEC 160, 27/03/97	Abril 1997	.../36/...	Ambaixador Pavel Vacek (Rep. Txeca)
Armènia	Oficina de l'OSCE a Yerevan, PC/DEC 314, 22/07/99	Febr. 2000		Ambaixador Vladimir Pryakhin (Fed. De Rússia)
Azerbaidjan	Missió de l'OSCE a Bakú, PC/DEC 318, 16/11/99	Juliol 2000		Ambaixador Maurizio Pavese (Itàlia)
Azerbaidjan (Nagorno-Karabakh) (1991-1994)	Repres. Personal del Presid. de la Conferència de Minsk	Ag. 1995	.../6/...	Ambaixador Andrzej Kasprzyk (Polònia)
Bielorússia	Oficina de l'OSCE a Minsk, PC/DEC 526, 30/12/02	Gener 2003		Ambaixador Eberhard Heyken (Alemanya)
Bòsnia i Hercegovina (1992-1995)	Missió de l'OSCE a BiH, MC/5/DEC 18/12/95	Des. 1995	.../143/...	Ambaixador Douglas Davidson (EUA)
Croàcia (1991-1995)	Missió de l'OSCE a Croàcia PC/DEC 112, 18/04/96	Juliol 1996	.../67/...	Ambaixador Peter Semneby (Suècia)
Geòrgia (1992-1993)	Missió de l'OSCE a Geòrgia CSO 06/11/92	Des. 1992	.../169/...	Ambaixador Roy Stephen Reeve (RU)
Kazakhstan	Centre de l'OSCE a Almaty (PC/DEC 243, 23/07/98)	Gener 1999		Ambaixador Ivar Kristian Vikki (Noruega)
Kirguizistan	Centre de l'OSCE a Bishek, PC/DEC 245, 23/07/98	Gener 1999		Ambaixador Markus Mueller (Suïssa)
Macedònia, ERY	Missió de l'OSCE a Skopje CSO 18/09/92	Set. 1992	.../139/60	Ambaixador Carlos Pais (Portugal)
Moldàvia, Rep. de	Missió de l'OSCE a Moldàvia CSO 04/02/93	Febr. 1993	.../10/...	Ambaixador William H. Hill (EUA)
Sèrbia i Montenegro	OmiSaM (Missió de l'OSCE a Sèrbia i Montenegro), PC/DEC 401, 11/01/01	Mar. 2001	.../37/14	Ambaixador Maurizio Massari (Itàlia)
Sèrbia i Montenegro (Kosovo) (1998-1999)	OMiK (Missió de l'OSCE a Kosovo) PC/DEC 305, 01/07/99	Juliol 1999	.../279/...	Ambaixador Pascal Fieschi (França)
Tadjikistan	Centre de l'OSCE a Duixanbe, Min. Council, 01/12/93	Febr. 1994	.../16/...	Ambaixador Yves Bargain (França)
Turkmenistan	Centre de l'OSCE a Ashgabad (PC/DEC 244, 23/07/98)	Gener 1999		Ambaixador Paraschiva Badescu (Romania)
Ucraïna	Projecte de coordinació a Ucraïna, ¹⁷ PC/DEC 295 01/06/99	Juny 1999		Ambaixador David R. Nicholas (EUA)
Uzbekistan	Centre de l'OSCE a Taixkent, PC/DEC 397, 14/12/00) ¹⁸	1995		Vacant

16. Les xifres de desplegament d'efectius corresponen a 2003.

17. Va substituir la Missió de l'OSCE a Ucraïna (1994-1999), dedicada a la gestió de la crisi de Crimea.

18. Anteriorment, Oficina d'Enllaç a Àsia Central, PC/DEC 28 de 16/03/95.

Missions de l'OTAN				
País (inici-fi conflicte armat)	Existència i tipus de missió³ (resolució mandat)	Data inici missió	Soldats/ Observ. Militars/ policia	Representant Especial/ cap de la missió (RE) Enviat Especial (EE) i Conseller Especial (CE)
Afganistan (2002-)	ISAF S/RES/1386	Des. 2001	5.500/.../...	
Bòsnia i Hercegovina (1992-1995)	SFOR S/RES/1088	Des. 1996	11.900/.../...	
Macedònia, ERY	Harmonia Aliada NAC 29/11/02	Des. 2002	375/.../...	
Sèrbia i Montenegro (Kosovo) (1998-1999)	KFOR S/RES/1244	Juny 1999	18.500/.../...	
Operacions de la UE				
Albània, Sèrbia i Montenegro	EUMM Acord de Brioni	Juliol 1991	.../110/...	
Bòsnia i Hercegovina (1992-1995)	EUFOR, Missió Policial de la UE a BiH Joint Action 2002/210/PESC	Gen. 2003	.../.../493	
Macedònia, ERY	EUPOL Proxima Joint Action 2003/681/PESC	Des. 2003	.../.../50	
Operacions de Rússia i la Comunitat d'Estats Independents (CIS)				
Geòrgia (Ossètia del Sud)	Força Conjunta d'Ossètia del Sud (Bilateral, 24/06/92)	Juliol 1992	.../1.200/40	
Moldàvia, Rep. de (TransDniester)	Força de Manteniment de la Pau de la Comissió de Control Conjunta (Bilateral, 21/07/92)	Juliol 1992	1.381/10/...	
CEMAC				
R. Centreafricana (oct. 2002-març 2003)	Força Multinacional de la CEMAC a RCA, Cim de Libreville, 02/10/02	Des. 2002	380/.../...	
UA				
Burundi (1993-)	AMIB (UA, 03/02/2003), al juny de 2004 es va integrar a l'ONUB.	Abril 2003- Juny 2004	2.634/42/...	Representant de la UA, M. Bah (Guinea)
Somàlia (1988-)	Missió de la UA Previsió per a 2005.			
Sudan (Darfur) 2003-)	AMIS (Missió de la UA a Sudan)		1.000 (de 3.000) xifra encara no determinada de policies i personal civil	
Sudan (SPLA) 1983-2004)	Missió de la UA Previsió per al 2005.			
Altres operacions				
Corea, RPD – Corea, Rep. de	NSC (Neutral Nations Supervisory Comissió) Acord d'Armistici	Juliol 1953	.../11/...	
Illes Salomó	RAMSI Regional Assistance Mission Solomon Islands (Biketawa Declaration)	Juliol 2003	760/108/297	
Israel-Palestina	TPIH 2 (Presència Internacional Temporal a Hebron)	Gener 1997	.../21/...	
Egipte (Sinaí)	Força Multinacional i Observadors (Protocol al Tractat de Pau entre Egipte i Israel del 26/03/1979)	Abril 1982	.../1.685/...	

*Situacions que pateixen conflictes no resolts el 2004 (vegeu apartat de Processos de pau). En el cas d'Índia-Pakistan, s'analitzen des de la perspectiva del procés de pau.

Annex IV. Resolucions del Consell de Seguretat

País	Núm.	Data	Contingut
RD Congo	1522	15-01	Sobre la reestructuració de les FFAA
Sàhara	1523	30-01	Prorroga el mandat de la MINURSO per tres mesos
Geòrgia	1524	30-01	Insta a les parts a assolir un acord sobre l'estatut d'Abkhàzia i prorroga el mandat de la UNOMIG per sis mesos
Pròxim Orient	1525	30-01	Prorroga el mandat de la FPNUL per sis mesos
—	1526	30-01	Estableix un equip encarregat de donar suport al Comitè contra el Terrorisme per un any i mig
Côte d'Ivoire	1527	04-02	Prorroga la MINUCI fins a finals de mes i demana que es prepari el possible desplegament d'una operació de manteniment de la pau
Côte d'Ivoire	1528	27-02	Estableix l'Operació de les Nacions Unides a Côte d'Ivoire (ONUCI) per un període d'un any i amb 6.240 efectius, amb mandat sobre vigilància de l'alto el foc, DDR, protecció de la població civil, suport a l'assistència humanitària, al procés de pau i en matèria de drets humans
Haití	1529	29-02	Autoritza el desplegament immediat d'una Força Multinacional Provisional durant un període màxim de tres mesos, i declara la seva disposició a establir una força d'estabilització i seguiment de les Nacions Unides
—	1530	11-03	Sobre cooperació davant l'atac terrorista de Madrid
Eritrea i Etiòpia	1531	12-03	Prorroga per mig any el mandat de la MINUEE
Libèria	1532	12-03	Congelació de fons i actius de l'expresident Charles Taylor i la seva família
RD Congo	1533	12-03	Exigeix que els Estats prenguin mesures per impedir el subministrament d'armes a tots els grups armats que operen en el territori de Kivu del nord i del sud i d'Ituri
Antiga Iugoslàvia i Rwanda	1534	26-03	Exigeix que els Estats prenguin mesures per impedir el subministrament d'armes a tots els grups armats que operen en el territori de Kivu del nord i del sud i d'Ituri
—	1535	26-03	Reforça i reorganitza el Comitè contra el Terrorisme
Afganistan	1536	26-03	Estén el mandat de la UNAMA per un any
Sierra Leone	1537	30-03	Prorroga el mandat de la UNAMSIL per un període de sis mesos
Iraq	1538	21-04	Designa un grup d'investigació independent sobre les acusacions de frau al programa Petrolí per aliments
—	1539	22-04	Sobre la situació dels nens en els conflictes armats
—	1540	28-04	Adopció de mesures per evitar la proliferació d'armes de destrucció massiva
Sàhara Occidental	1541	29-04	Reafirma el seu suport al Pla de pau per a la lliure determinació del poble del Sàhara Occidental i prorroga el mandat de la MINURSO fins a finals d'octubre
Haití	1542	30-04	Decideix establir la Missió d'Estabilització de les Nacions Unides a Haití (MINUSTAH) per un període inicial de sis mesos, i demana que l'autoritat de la Força Multinacional Provisional sigui traspasada a la MINUSTAH
Timor Oriental	1543	14-05	Prorroga el mandat de la UNMISSET per sis mesos, en redueix la grandària i en revisa les tasques
Palestina	1544	19-05	Demana a Israel que respecti les obligacions que li imposa el dret internacional humanitari, i insisteix en particular en la seva obligació de no procedir a la demolició d'habitatges en violació d'aquest dret
Burundi	1545	21-05	Autoritza, per un període inicial de sis mesos a partir de l'1 de juny de 2004, el desplegament d'una operació de manteniment de la pau, denominada ONUB
Iraq	1546	08-06	Aprova la formació d'un Govern provisional sobirà a l'Iraq, que assumirà les plenes funcions cap al 30 de juny de 2004
Sudan	1547	11-06	Estableix un grup d'avançada de les Nacions Unides i una missió política especial, dedicada a preparar la supervisió internacional prevista als acords de Naivasha sobre mesures de seguretat, declara estar disposat a considerar l'establiment d'una operació de les Nacions Unides de suport a la pau, i insta que es detinguin els enfrontaments a Darfur i a l'Alt Nil
Xipre	1548	11-06	Prorroga fins a mitjans de desembre el mandat de la UNFICYP

País	Núm.	Data	Contingut
Libèria	1549	17-06	Decideix restablir el Grup d'Experts perquè avaluin les sancions imposades a la fusta i als diamants
Pròxim Orient	1550	29-06	Prorroga per sis mesos el mandat de la Força de les Nacions Unides d'Observació de la Separació
Bòsnia i Herc.	1551	09-07	Autoritza els Estats Membres perquè cooperin amb la missió de la Unió Europea que substituirà a la SFOR a partir de desembre de 2004
RD Congo	1552	27-07	Prorroga per un any l'embargament de subministrament d'armes
Líban	1553	29-07	Prorroga el mandat de la FPNUL per sis mesos
Geòrgia	1554	29-07	Prorroga el mandat de la UNOMIG per sis mesos
RD Congo	1555	29-07	Prorroga el mandat de la MONUC per dos mesos
Sudan	1556	30-07	Prorroga la missió política especial per tres mesos, insta al Govern del Sudan a complir les seves promeses i fa una crida per a la represa de les converses de pau a Darfur
Iraq	1557	12-08	Prorroga el mandat de la UNAMI per un any
Somàlia	1558	17-08	Torna a establir per sis mesos el Grup de supervisió de l'embargament d'armes
Líban	1559	02-09	Demana que totes les forces estrangeres es retirin del Líban i que es dissolguin totes les milícies
Eritrea - Etiòpia	1560	14-09	Prorroga el mandat de la MINUÉ per sis mesos
Libèria	1561	17-09	Prorroga el mandat de la UNMIL per un any
Sierra Leone	1562	17-09	Prorroga el mandat de la UNAMSIL fins a finals de juny del 2005 i decideix noves funcions per a la Missió
Afganistan	1563	17-09	Prorroga per un any l'autorització concedida per força Internacional d'Assistència per a la Seguretat
Sudan	1564	18-09	Declara que el Govern del Sudan no ha complert les seves obligacions, reitera la seva crida perquè el Govern posi fi a la impunitat que regna a Darfur i demana al SG que estableixi una comissió internacional d'investigació sobre les denúncies de transgressions de les normes de drets humans
RD Congo	1565	01-10	Prorroga el mandat de la MONUC per sis mesos i en renova les funcions
---	1566	08-10	Sobre les amenaces a la pau i la seguretat internacionals creades per actes de terrorisme
Antiga Iugoslàvia	1567	14-10	Sobre el Tribunal Internacional per a l'antiga Iugoslàvia
Xipre	1568	22-10	Prorroga el mandat de la UNFICYP fins al 15 de juny
---	1569	26-10	Decideix celebrar sessions del Consell de Seguretat a Nairobi
Sàhara Occidental	1570	28-10	Prorroga el mandat de la MINURSO per sis mesos
---	1571	04-11	Sobre la data per omplir una vacant de la Cort Internacional de Justícia
Côte d'Ivoire	1572	15-11	Estableix un embargament d'armes durant un període de tretze mesos i estableix un Comitè del Consell de Seguretat encarregat de vigilar diverses mesures
Timor Oriental	1573	16-11	Prorroga el mandat de la UNMISET per sis mesos
Sudan	1574	10-11	Informes del Secretari General sobre el procés de pau al sud de Sudan i la crisi de la regió de Darfur
Bòsnia i Hercegovina	1575	22-11	Autoritza l'establiment per un any d'una força d'estabilització multinacional (EUFOR), com a successora legal de la SFOR
Haití	1576	29-11	Prorroga el mandat de la MINUSTAH per sis mesos
Burundi	1577	01-12	Prorroga el mandat de l'ONUB per sis mesos
Pròxim Orient	1578	15-12	Prorroga el mandat de la FNUOS per sis mesos
Libèria	1579	21-12	Aixeca parcialment les mesures imposades en la resolució 1521
Guinea Bissau	1580	22-12	Prorroga el mandat de la UNOGBIS per un any, i en revisa les funcions

Informes del Secretari General al Consell de Seguretat

Núm.	Data	Contingut
S/2004/3	06-01	Sobre la Missió de Nacions Unides a Côte d'Ivoire
S/2004/26	14-01	Sobre la situació a Abkhàzia (Geòrgia)
S/2004/39	19-10	Sobre la situació del Sàhara Occidental
S/2004/50	20-01	Sobre la Força Provisional de les Nacions Unides al Liban
S/2004/52	20-01	Sobre la missió del Consell de Seguretat a Àfrica central
S/2004/71	26-01	Sobre la Missió d'Administració Provisional de Nacions Unides a Kosovo
S/2004/115	12-02	Sobre la situació a Somàlia
S/2004/117	13-02	Sobre la Missió de Suport de les Nacions Unides a Timor Oriental
S/2004/180	05-03	Sobre Etiòpia i Eritrea
S/2004/200	12-03	Sobre els mitjans per combatre els problemes subregionals i transfronterers a Àfrica occidental
S/2004/210	16-03	Sobre Burundi
S/2004/228	19-03	Sobre la Missió de les Nacions Unides a Sierra Leone
S/2004/229	22-03	Sobre la Missió de les Nacions Unides a Libèria
S/2004/230	19-03	Sobre la situació a l'Afganistan i les seves conseqüències per a la pau i la seguretat internacionals
S/2004/272	01-04	Sobre la situació a Libèria
S/2004/300	16-04	Sobre la situació a Haití
S/2004/301	16-04	Sobre la resolució 1284
S/2004/302	16-04	Sobre la situació de Xipre
S/2004/315	20-04	Sobre la situació d' Abkhàzia (Geòrgia)
S/2004/325	23-04	Sobre la situació del Sàhara Occidental
S/2004/333	29-04	Sobre la Missió de Suport de les Nacions Unides a Timor Oriental
S/2004/348	30-04	Sobre la Missió d'Administració Provisional de les Nacions Unides a Kosovo
S/2004/427	26-05	Sobre l'operació de Nacions Unides a Xipre
S/2004/428	26-05	Sobre la situació a Libèria
S/2004/430	26-05	Sobre la Missió de Nacions Unides a Libèria
S/2004/431	28-05	Sobre la protecció dels civils en els conflictes armats
S/2004/437	28-05	Sobre la seva missió de bons oficis a Xipre
S/2004/443	02-06	Sobre l'Operació de les Nacions Unides a Côte d'Ivoire
S/2004/453	03-06	Sobre la situació del Sudan
S/2004/536	06-07	Sobre la Missió de Nacions Unides a Sierra Leone
S/2004/543	07-07	Sobre la situació a Etiòpia i Eritrea
S/2004/570	14-07	Sobre la situació d' Abkhàzia (Geòrgia)
S/2004/572	21-07	Sobre la Força Provisional de les Nacions Unides al Liban
S/2004/613	30-07	Sobre la Missió d'Administració Provisional de les Nacions Unides a Kosovo
S/2004/616	03-08	Sobre l'estat de dret i la justícia de transició a les societats que sofreixen o han sofert conflictes
S/2004/625	05-08	Sobre la reforma de les institucions a Iraq
S/2004/634	12-08	Sobre la situació d' Afganistan
S/2004/645	12-08	Sobre la repatriació de nacionals de Kuwait
S/2004/650	16-08	Sobre la Missió de les Nacions Unides a la RD Congo
S/2004/669	13-08	Sobre la Missió de Suport de les Nacions Unides a Timor Oriental
S/2004/682	25-08	Sobre l'Operació de Nacions Unides a Burundi
S/2004/697	27-08	Sobre l'Operació de Nacions Unides a Côte d'Ivoire
S/2004/698	30-08	Sobre la Missió d'Estabilització de Nacions Unides a Haití
S/2004/703	30-08	Sobre la situació de Sudan
S/2004/708	02-09	Sobre la situació d' Etiòpia i Eritrea
S/2004/710	03-09	Sobre la situació d' Iraq
S/2004/724	09-09	Sobre la Missió de les Nacions Unides a Sierra Leone
S/2004/725	10-09	Sobre la Missió de Nacions Unides a Libèria
S/2004/756	24-09	Sobre l'operació de Nacions Unides a Xipre
S/2004/763	28-09	Sobre la situació de Sudan
S/2004/771	29-09	Sobre la Missió d'Observadors de les Nacions Unides a Bouganville
S/2004/777	01-10	Sobre la situació al Pròxim Orient
S/2004/787	04-10	Sobre la situació a Sudan

Núm.	Data	Contingut
S/2004/804	08-10	Sobre la situació a Somàlia
S/2004/814	13-10	Sobre les dones i la pau i la seguretat
S/2004/822	18-10	Sobre la situació d' Abkhàzia (Geòrgia)
S/2004/827	20-10	Sobre la situació del Sàhara Occidental
S/2004/881	02-11	Sobre la situació de Sudan
S/2004/888	09-11	Sobre la Missió de Suport a les Nacions Unides a Timor Oriental
S/2004/902	15-11	Sobre l'Operació de les Nacions Unides a Burundi
S/2004/907	17-11	Sobre la Missió d'Administració Provisional de les Nacions Unides a Kosovo
S/2004/908	18-11	Sobre la Missió d'Estabilització de les Nacions Unides a Haiti
S/2004/909	29-11	Sobre l'arranjament pacífic de la qüestió de Palestina
S/2004/925	26-11	Sobre la situació a l'Afganistan
S/2004/947	03-12	Sobre la situació a Sudan
S/2004/948	07-12	Sobre la Força de Nacions d'Observació de la Separació
S/2004/959	08-12	Sobre la situació d' Iraq
S/2004/961	08-12	Sobre la Resolució 1284
S/2004/962	09-12	Sobre l'operació de les Nacions Unides a Côte d'Ivoire
S/2004/965	10-12	Sobre la Missió de les Nacions Unides a Sierra Leone
S/2004/969	15-12	Sobre la situació a Guinea Bissau
S/2004/972	17-12	Sobre la Missió de les Nacions Unides a Libèria
S/2004/973	16-12	Sobre la situació d'Etiòpia i Eritrea
S/2004/1012	23-12	Sobre la situació a la República Centreafricana
S/2004/1034	31-12	Sobre la Missió de les Nacions Unides a la RD Congo

Annex V. Desastres naturals durant el 2004

Tipus de desastre	Països afectats (data)
Cicló	<ul style="list-style-type: none"> • Niue/Samoa (gener) • Vanuatu (febrer) • Madagascar (febrer i març)
Corriments de terres	<ul style="list-style-type: none"> • Kirguizistan (abril) • Nepal (juliol)
Explosions	<ul style="list-style-type: none"> • RPD Corea (abril) • Paraguai (agost)
Huracà	<ul style="list-style-type: none"> • Cuba (agost i setembre) • Carib (setembre) • Jamaica (setembre) • Eslovàquia (novembre)
Inundacions	<ul style="list-style-type: none"> • Bolívia (gener) • Perú (febrer) • Bòsnia i Hercegovina (abril) • Namíbia (abril) • República Dominicana (maig) • Haití (maig) • Zàmbia (maig) • Macedònia (juny) • Afganistan (juliol) • Bangla Desh (juliol) • Índia (juliol) • Nepal (juliol) • Nicaragua (juliol) • Tadjikistan (juliol) • Panamà (desembre) • Filipines (desembre)
Plaga de llagostes	<ul style="list-style-type: none"> • Àfrica Occidental (setembre)
Sequera	<ul style="list-style-type: none"> • Perú (febrer) • Kenya (agost) • Afganistan (setembre) • Bolívia (novembre)
Temperatures extremes	<ul style="list-style-type: none"> • Perú (juliol)
Terratrèmol	<ul style="list-style-type: none"> • Marroc (febrer) • Pakistan (febrer) • Indonèsia (febrer i novembre) • Japó (octubre) • Sud d'Àsia (desembre)
Tifó	<ul style="list-style-type: none"> • Micronèsia (abril)
Tempesta	<ul style="list-style-type: none"> • Myanmar (maig)
Tempesta tropical	<ul style="list-style-type: none"> • República Dominicana (setembre) • Haití (setembre)

Annex VI. Programes de Desarmament, Desmobilització i Reintegració (DDR)

En l'actualitat es pot comprovar la proliferació de múltiples programes de Desarmament, Desmobilització i Reintegració (DDR) d'antics combatents, la majoria dels quals se situen en el continent africà. Habitualment, aquest tipus de processos són una de les mesures de garantia per a l'estabilització d'un context que es troba en la fase de rehabilitació postbèlica, a més de possibilitar unes forces de seguretat unificades, entre altres aspectes a tenir en compte.

Tal com es pot veure en el quadre següent, aquests programes presenten una àmplia diversitat quant al nombre d'efectius a desmobilitzar i a reintegrar, els costos dels programes o els organismes executors i finançadors. Com es pot veure, el rol d'organismes internacionals, tant en les funcions d'execució com de finançament dels programes, és bastant ampli, encara que cal apuntar que aquest finançament acostuma a anar destinat únicament a les primeres fases, amb uns períodes temporals bastant definits i uns objectius específics, mentre que falten recursos per als períodes de reintegració dels antics combatents. Finalment, també s'ha de lamentar la quantiosa presència de menors-soldat entre aquests grups, cosa que requereix una aproximació diferent envers aquesta problemàtica.

Principals dades sobre els programes de DDR actuals							
Programes actuals	Efectius	Composició	Cost total Milions \$	Menors-soldat	Organismes executors	Data inici	Financiació
Afganistan	100.000	Milicians	40	8.000	UNAMA ISAF	10-03	BM, OIT, PNUD, UNICEF, Japó
Angola	138.000	105.000 UNITA 33.000 FFAA	145 100 reintegr	16.000	Govern	5-02	BM
Angola (Cabinda)	2.000	FLEC	-	600	Govern	4-02	BM
Burundi	80.000	35.000 milicians 45.000 FFAA	36	7.500	ONUB	11-04	BM, OIT UNICEF, Japó
Cambodja	30.000	FFAA	18,4	-	CDAF	8-01	BM, PMA, Japó, Suècia, P.Baixos
Colòmbia	15.000	AUC	(150) ¹	2.000	OEA Govern	11-03	EUA, Suècia, OEA, Colòmbia
Congo	3.800	Milícies Ninja	5	2.000	Govern	8-04	BM
Côte d'Ivoire	30.000	12.000 milicians 26.000 FFAA	50	3.000	UNICEF, UE, ONUCI	10-04	BM, Japó, França
Eritrea	200.000	FFAA	200	-	Govern UNMEE	4-02	BM
Guinea	2.000	FFAA	-	2.000	UNICEF	-	BM
Guinea-Bissau	11.300	FFAA	-	300	UNICEF	-	BM
Haití	(20.000)	Milícies "chimères"	-	-	MINUSTAH	-	-
Libèria	(95.000)	LURD, MODEL i ex FFAA	50	15.000	UNMIL	12-03 ²	PNUD, EUA, Japó, UE
R. Centreafricana	7.500	Milicians i ex FFAA	13	-	BONUCA, PNUD	2-04	BM, PNUD, EUA
RD Congo	150.000	Ex FFAA i diverses milícies	(10,5 Ituri) 100	6.000 (Ituri) 30.000 en total	MONUC PNUD, OIT, UNICEF	-	BM, Bèlgica, Espanya, França, Itàlia, Japó, Noruega, Regne Unit i Sudàfrica
Rwanda	45.000	Ex FFAA i milicians	14,4	2.000	Govern	03	BM

1. Segons les primeres declaracions del Govern colombià.
2. Amb interrupcions entre desembre de 2003 i abril de 2004

Programes actuals	Efectius	Composició	Cost total Milions \$	Menors -soldat	Organismes executors	Data inici	Financiació
Senegal	2.000	MFDC	-	-	-	9-04	-
Sierra Leone	72.500	RUF FFAA	36,5	7.000	UNICEF, UNAMSIL	11-00	BM UNICEF
Somàlia	(80.000)	Diverses milícies	-	-	UA, PNUD, UNICEF (05)		UE, Regne Unit, Itàlia, UA, PNUD
Sudan	(30.000)	SPLA	-	17.000	IGAD, UNICEF	(05)	BM, Noruega
Programes Finalitzats recentment	Efectius	Composició	Cost total Milions \$	Menors -soldat	Organismes executors	Data inici	Financiació
Djibouti	3.000	FFAA	2'7	-	IGAD	12-00	UE, França
Etiòpia	150.000	FFAA	170'6	-	UNMEE	8-01	BM

Annex VII. Visites realitzades o previstes pels Relators Especials de Nacions Unides el 2004

País	Visites realitzades (dates)	Visites acordades amb el Govern no efectuades encara	Visites sol·licitades no respostes pel Govern des de 1998
ÀFRICA			
Algèria			-RE sobre la tortura -RE sobre la violència contra la dona -RE sobre execucions extrajudicials -RE sobre la llibertat d'expressió
Angola	-RpE pels defensors dels DH (14-26/08/04)		-RE sobre la llibertat d'expressió
Burkina Faso		-RE sobre els drets dels migrants	
Txad			-RpE pels defensors dels DH
Côte d'Ivoire	-RE sobre racisme (09-20/02/04) -RE sobre la llibertat d'expressió (28/01/04-05/02/04)		-RpE pels IDP -RE sobre la qüestió de l'ús de mercenaris
RD Congo		-RpE pels IDP (posposada) -RpE pels defensors dels DH -RE sobre la violència contra la dona	
Guinea Equat.			-RE sobre la tortura -RpE pels defensors dels DH
Eritrea			-RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre el dret a l'alimentació
Etiòpia	-RE sobre el dret a l'alimentació (16-27/02/04)		-RE sobre la llibertat d'expressió
Kenya	-RE sobre vivenda adequada (08-22/02/04)	-RE sobre la independència de jutges	-RpE pels defensors dels DH
Libèria			-RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre execucions extrajudicials -RpE pels IDP
Malawi			-RE sobre el dret a l'alimentació
Mali		-RpE pels defensors dels DH	-RE sobre els drets dels migrants
Moçambic			-RpE pels defensors dels DH -El sobre polítiques d'ajustament estructural i deute extern
Nigèria	-RE sobre la independència de jutges (juliol-agost/04) -RE sobre la llibertat religiosa (15-25/11/04)	-RE sobre execucions extrajudicials -RE sobre la violència contra la dona	-RpE pels defensors dels DH
Senegal		-RpE pels defensors dels DH	-RE sobre la llibertat religiosa
Sierra Leone		-RE sobre execucions extrajudicials	-RpE pels IDP -RE sobre la qüestió de l'ús de mercenaris
Sud-àfrica		-RE sobre el dret a l'alimentació	
Sudan	-RE sobre execucions extrajudicials (02-12/06/04) -RpE pels IDP (24-31/07/04) -RE sobre la violència contra la dona (28/09/04-02/10/04)	-RE sobre la llibertat d'expressió	
Swazilàndia			-RE sobre la llibertat d'expressió
Togo			-RpE pels defensors dels DH
Uganda		-El sobre el dret al desenvolupament	
Zàmbia			-RpE pels defensors dels DH
Zimbabwe			-RpE pels defensors dels DH -RE sobre la independència de jutges -RE sobre la llibertat d'expressió

País	Visites realitzades (dates)	Visites acordades amb el Govern no efectuades encara	Visites sol·licitades no respostes pel Govern des de 1998
AMÈRICA			
Bolívia			-RE sobre la tortura
Brasil	-RE sobre la independència de jutges (13-22/10/04) -RE sobre execucions extrajudicials (11/02/04) -RE sobre vivenda adequada (30/05/04-13/06/04)		
Canadà	-RE sobre pobles indígenes (24/05/04-04/06/04)	-RE sobre el dret a la salut	
Colòmbia	-RE sobre la llibertat d'expressió (22-29/02/04) -RE sobre pobles indígenes (07-17/03/04)		-RpE pels IDP
Cuba			-Rp per a Cuba -RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre la independència de jutges -RE sobre dret a l'alimentació
EUA		-RE sobre la qüestió de l'ús de mercenaris	
El Salvador	-RE sobre la violència contra la dona (02-07/02/04)		
Guatemala	-RE sobre la violència contra la dona (09-14/02/04) -RE sobre racisme (28/06/04-12/07/04)	-RE sobre dret a l'alimentació	
Haití	-RE sobre execucions extrajudicials (22/01/04) -El per a Haití (02-11/04/04)	-RE sobre dret a l'alimentació	
Hondures	-RE sobre racisme (28/06/04-12/07/04)	-RE sobre la llibertat d'expressió	
Mèxic		-RE sobre la violència contra la dona -RpE pels defensors dels dh	
Nicaragua	-RE sobre racisme (28/06/04-12/07/04)		
Paraguai	-RE sobre la independència de jutges (octubre-noviembre/04) -RE sobre venda de menors (23/02/04-05/03/04)		
Perú	-RE sobre els drets dels migrants (20-30/09/04) -RE sobre dret a la salut (07-15/06/04)		-RE sobre dret a l'alimentació
Veneçuela		RpE pels defensors dels dh	RE sobre la llibertat d'expressió
ÀSIA I PACÍFIC			
Afganistan	-El per a Afganistan (22/08/04)	-RE sobre la violència contra la dona	-RpE pels IDP
Bangla Desh			-RE sobre la llibertat d'expressió
Bhutan			-RpE pels defensors dels DH
Cambodja	-RpE per a Cambodja (07-14/11/04)		
Xina		-RE sobre la tortura (visita posposada) -RE llibertat religiosa	-RE sobre la llibertat d'expressió
RPD Corea			-RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre la llibertat religiosa -RE sobre el dret a l'alimentació
Índia			-RE sobre la tortura -RpE pels defensors dels DH -Conjunta RE sobre la independència de jutges i RE sobre execucions extrajudicials -RE sobre el dret a l'alimentació

País	Visites realitzades (dates)	Visites acordades amb el Govern no efectuades encara	Visites sol·licitades no respostes pel Govern des de 1998
Indonèsia		-El sobre polítiques d'ajustament estructural i deute extern	-RE sobre la llibertat religiosa -RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre la tortura -RpE pels defensors dels DH
Malàisia			-RpE pels defensors dels DH
Mongòlia	-RE sobre dret a l'alimentació (14-24/08/04)		
Myanmar			-RpE pels IDP -RE sobre el dret a l'alimentació
Nepal		-RE sobre la tortura	-RpE pels defensors dels DH -RE sobre la llibertat d'expressió
Pakistan			-Conjunta RE sobre la independència de jutges i RE sobre execucions extrajudicials
Filipines			-RE sobre vivenda adequada
Singapur			-RpE pels defensors dels DH
Sri Lanka			-RE sobre la independència de jutges
Vietnam			-RE sobre la llibertat d'expressió -El sobre polítiques d'ajustament estructural i deute extern
EUROPA I ÀSIA CENTRAL			
Albània			-RpE pels defensors dels DH
Azerbaidjan			-RE sobre la llibertat d'expressió
Bielorússia			-RE per a Bielorússia -RE sobre la llibertat d'expressió -RpE pels defensors dels DH
Bèlgica		-RE sobre els drets dels migrants	
Geòrgia		-RE sobre la tortura	-RE sobre el dret a l'educació
Espanya			-RE sobre la llibertat d'expressió
Itàlia	-RE sobre la llibertat d'expressió (20-29/10/04) -RE sobre els drets dels migrants (07-18/06/04)		
Kazakhstan	-RE sobre la independència de jutges (09-19/06/04)		
Kirguizistan	-El sobre polítiques d'ajustament estructural i deute extern (07-16/06/04)	-RE sobre la independència de jutges	
Romania	-RE sobre el dret a la salut (23-27/08/04) -RE sobre venda de menors (01-10/09/04)		
Rússia		-RE sobre la violència contra la dona	-RE sobre la tortura (missió a Txetxènia) -RE sobre la llibertat d'expressió -RE sobre la llibertat religiosa
Tadjikistan		RE sobre la independència de jutges	
Turkmenistan			-RE sobre la tortura -RpE pels defensors dels DH -RE sobre la llibertat religiosa -RE sobre la llibertat d'expressió -RpE pels IDP -RE sobre execucions extrajudicials
Turquia	-RE sobre els efectes dels residus tòxics (10-19/03/04) -RpE pels defensors dels DH (10-21/10/04)	-RE sobre la violència contra la dona	-RE sobre el dret a la salut -RE sobre la independència de jutges

País	Visites realitzades (dates)	Visites acordades amb el Govern no efectuades encara	Visites sol·licitades no respostes pel Govern des de 1998
Ucraïna		-RE sobre els efectes dels residus tòxics -RE sobre la llibertat d'expressió	
Uzbekistan		-RpE pels defensors dels DH -RE sobre la independència de jutges	
NORD D'ÀFRICA I PRÒXIM ORIENT			
Egipte			-RE sobre la independència de jutges -RpE pels defensors dels DH -RE sobre la tortura
Iran	-RE sobre els drets dels migrants (22-29/02/04)	-RE sobre la violència contra la dona -RE sobre vivenda adequada	-RE sobre execucions extrajudicials
Israel			-RE sobre la tortura -RE sobre la llibertat religiosa -RE sobre la violència contra la dona -RpE pels IDP
Palestina	-RE sobre la violència contra la dona(13-18/06/04)		
Tunísia			-RE sobre la tortura -RE sobre la independència de jutges -RpE pels defensors dels DH

Nota: RE: Relator Especial
RpE: Representant Especial
EI: Expert independent
Rp: Representant Personal de l'Alt Comissionat de Nacions Unides pels Drets Humans

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Oficina de l'Alt Comissionat de Nacions Unides pels Drets Humans, *Country visits* a <<http://www.ohchr.org/english/bodies/chr/special/visits.htm>>, a data de 25/10/04.

Annex VIII. La Declaració del Mil·lenni i els objectius de desenvolupament del mil·lenni

A la Cimera del Mil·lenni celebrada a Nova York el mes de setembre del 2000, 189 Estats van adoptar la Declaració del Mil·lenni, que resumeix els grans reptes mundials i les línies de l'agenda en una sèrie d'instruments jurídics, entre els quals s'ha considerat els set principals, així com entre els vuit Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni, que tenen com a meta l'any 2015.

OBJECTIU 1: Eradicar la pobresa extrema i la fam

Meta 1: reduir a la meitat el percentatge de persones amb ingressos inferiors a 1 USD per dia

Meta 2: reduir a la meitat el percentatge de persones que pateixen fam

OBJECTIU 2: Assolir l'ensenyament primari universal

Meta 3: vetllar perquè tots els nens i nenes puguin acabar un cicle complet d'ensenyament primari

OBJECTIU 3: Promoure la igualtat entre sexes i l'autonomia de les dones

Meta 4: eliminar les desigualtats entre els gèneres en l'ensenyament primari i secundari

OBJECTIU 4: Reduir la mortalitat infantil

Meta 5: reduir a dues tercers parts la mortalitat dels nens menors de 5 anys

OBJECTIU 5: Millorar la salut materna

Meta 6: reduir a tres quartes parts la mortalitat materna

OBJECTIU 6: Combatre el VIH/SIDA, paludisme i altres malalties

Meta 7: detenir i començar a reduir la propagació del VIH/SIDA

Meta 8: detenir i començar a reduir la incidència del paludisme i altres malalties greus

OBJECTIU 7: Garantir la sostenibilitat del medi ambient

Meta 9: incorporar els principis del desenvolupament sostenible a les polítiques i invertir la pèrdua de recursos del medi ambient

Meta 10: reduir a la meitat el percentatge de persones sense accés a aigua potable

Meta 11: millorar considerablement la vida de 100 milions d'habitants de tuguris

OBJECTIU 8: Fomentar una associació mundial per al desenvolupament

Meta 12: desenvolupar el sistema comercial i financer basat en normes i no discriminatori

Meta 13: atendre les necessitats especials dels LDC

Meta 14: atendre les necessitats especials dels països sense litoral i dels petits Estats insulars en desenvolupament

Meta 15: encarar els problemes del deute de manera general i amb mesures

Meta 16: proporcionar als joves un treball digne i productiu

Meta 17: proporcionar l'accés als medicaments essencials als països en desenvolupament

Meta 18: aprofitar les tecnologies de la informació i de les comunicacions

Fonts: Nacions Unides, <<http://www.un.org/millenniumgoals>>; BM <<http://www.developmentgoals.org>>

Annex IX. Codi de Conducta de la Unió Europea en matèria d'exportació d'armes

Aprovat pel Consell de la Unió Europea el 25 de maig de 1998

El Consell de la Unió Europea,

BASANT-SE en els criteris comuns acordats en els Consells Europeus de Luxemburg i Lisboa de 1991 i 1992.

RECONeixENT l'especial responsabilitat dels països exportadors d'armes,

DECIDITS a impedir l'exportació d'equips que puguin ser utilitzats per a la repressió interna o l'agressió internacional, o contribuir a la inestabilitat regional,

DESITJOSOS, en el marc de la PESc, de reforçar la seva cooperació i de promoure la seva convergència en el sector de l'exportació d'armes convencionals,

PREnent NOTA de les mesures complementàries adoptades per la UE contra les transferències il·lícites, plasmades en el programa de la UE per prevenir i lluitar contra el tràfic il·lícit d'armes convencionals,

RECONeixENT el desig dels Estats membres de la UE de mantenir una indústria de defensa com a component tant de la seva base industrial com del seu esforç de defensa,

RECONeixENT que els Estats tenen dret a transferir els seus mitjans d'autodefensa, dret que és coherent amb el dret a l'autodefensa reconegut per la Carta de la Nacions Unides, ha adoptat el següent Codi de Conducta i disposicions operatives:

Criteri 1

Respecte dels compromisos internacionals dels Estats membre de la Unió Europea, en particular les sancions decretades pel consell de Seguretat de Nacions Unides i les decretades per la Comunitat, els acords de no proliferació i altres temes, així com altres obligacions internacionals.

S'haurà de denegar la llicència d'exportació en cas que l'aprovació no sigui compatible, entre altres coses, amb: les obligacions internacionals dels Estats membre i els seus compromisos de respectar els embargaments d'armes de l'ONU, de l'OSCE i de la UE; les obligacions internacionals dels Estats membre conforme amb el Tractat de No Proliferació d'Armes Nuclears, la Convenció sobre Armes Bacteriològiques i Toxíniques i la Convenció sobre Armes Químiques; els seus compromisos en el marc del Grup d'Austràlia, el Règim de Control de Tecnologia de Missils, el Grup de Subministradors Nuclears i l'Arranjament de Wassenaar; i, finalment, el seu compromís de no exportar cap forma de mina antipersona.

Criteri 2

Respecte dels drets humans en el país de destinació final

Després d'avaluar l'actitud del país receptor respecte als principis pertinents establerts pels instruments internacionals de drets humans, els Estats membre: no expediran cap llicència d'exportació quan existeixi un risc manifest que l'exportació proposada pugui ser utilitzada amb finalitats de repressió interna; pondera-

ran amb especial deteniment la concessió de llicències, cas per cas i segons la naturalesa dels equips, a països en els quals els organismes competents de les Nacions Unides, el Consell d'Europa o la Unió Europea hagin contrastat greus violacions dels drets humans.

A aquest efecte es consideraran equips que poden ser utilitzats amb finalitats de repressió interna; entre d'altres, aquells respecte dels quals existeixin indicis que la seva utilització o la d'equips similars pugui ser amb finalitat de repressió interna per part del destinatari final previst, o respecte dels quals existeixin motius per suposar que seran desviats de la seva destinació o del seu destinatari final declarats amb finalitat de repressió interna. D'acord amb l'apartat 1 de les disposicions operatives del present Codi, s'haurà d'examinar amb cura la naturalesa dels equips, en particular si seran emprats pel país receptor amb finalitat de seguretat interna.

Es considerarà repressió interna, entre uns altres, la tortura i altres tractes o sancions cruels, inhumans i degradants, les execucions sumàries o arbitràries, les desaparicions, les detencions arbitràries i tota violació greu dels drets humans i de les llibertats fonamentals com es defineixen en els instruments internacionals pertinents de drets humans, inclosa la Declaració Universal de Drets Humans i el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics.

Criteri 3

Situació interna del país de destinació final, en termes de l'existència de tensions o conflictes armats

Els Estats membre no permetran les exportacions que provoquin o perllonguin conflictes armats o que agreugin les tensions o els conflictes existents en el país de destinació final.

Criteri 4

Manteniment de la pau, la seguretat i l'estabilitat regionals

Els Estats membre no expediran cap llicència d'exportació quan existeixi un risc manifest que el receptor previst pugui utilitzar el producte exportat per agredir un altre país o per imposar per la força una reivindicació territorial. En estudiar aquests riscos, els Estats membre de la UE tindran en compte, entre altres coses: l'existència o la probabilitat d'un conflicte armat entre el país receptor i un altre país, la reivindicació de territori d'un país veí que el receptor hagi intentat imposar o hagi amenaçat d'obtenir per la força en el passat, si existeix la probabilitat que l'equip sigui utilitzat amb finalitats diferents de la seguretat nacional i la legítima defensa del receptor, o la necessitat de no perjudicar de forma important l'estabilitat regional.

Criteri 5

Seguretat nacional dels Estats membre i dels territoris les relacions exteriors dels quals són responsabilitat d'un Estat membre, així com dels països amics i aliats

Els Estats membre tindran en compte: l'efecte potencial de l'exportació proposada en els seus interessos de seguretat i defensa i en els dels seus amics, aliats i altres Estats membre, reconeixent al mateix temps que aquest factor no pot influir sobre la consideració dels criteris de respecte dels drets humans i de la pau; la seguretat i l'estabilitat regionals; el risc d'utilització dels productes de què es tracti contra les seves pròpies forces o les dels seus amics, aliats o altres Estats membre; així com el risc de compilació inversa o de transferència tecnològica no intencionada.

Criteri 6

Comportament del país comprador enfront de la societat internacional, especialment pel que es refereix a la seva actitud enfront del terrorisme, la naturalesa de les seves aliances i el respecte del Dret Internacional

Els Estats membre tindran en compte, entre altres coses, els antecedents del país comprador en matèria de: el seu suport o foment del terrorisme i de la delinqüència internacional organitzada; el respecte dels seus compromisos internacionals, especialment sobre la no utilització de la força, fins i tot conforme a les normes internacionals de drets humans aplicables als conflictes, siguin internacionals o no; el seu compromís de no proliferació i en altres àmbits del control d'armes i el desarmament, i en particular la signatura, la ratificació i l'aplicació dels corresponents convenis de control d'armes i de desarmament als quals es refereix la lletra b) del criteri 1.

Criteri 7

Existència del risc que l'equip es desviï dintre del país comprador o es reexporti en condicions no desitjades

En avaluar la repercussió de l'exportació proposada en el país importador i el risc que els productes exportats puguin desviar-se a un destinatari final no desitjat, es tindran en compte els següents elements: els legítims interessos de defensa i de seguretat del país receptor, inclosa la seva participació en activitats de manteniment de la pau de l'ONU o altres organitzacions; la capacitat tècnica del país receptor per utilitzar l'equip; la capacitat del país receptor d'exercir controls efectius sobre l'exportació; el risc que les armes siguin reexportades o desviades a organitzacions terroristes (en aquest context s'hauria d'examinar curosament el cas de l'equip antiterrorista).

Criteri 8

Compatibilitat de les exportacions d'armes amb la capacitat econòmica i tècnica del país receptor, tenint en compte la conveniència que els Estats satisfacin les seves necessitats legítimes de seguretat i defensa amb el mínim desviament de recursos humans i econòmics per a armaments

Els Estats membre estudiaran, a la llum de les dades de fonts pertinents tals com el PNUD, el Banc Mundial, el FMI i els informes de l'OCDE, si l'exportació proposada obstaculitzaria de forma important el desenvolupament sostenible del país receptor. En aquest context tindran particularment en compte els nivells relatius de despesa militar i tindran en compte també qualsevol ajuda bilateral o de la UE.

Disposicions pràctiques

Tots els Estats membre **confrontaran una per una** les sol·licituds de llicència d'exportació d'equip militar que rebin amb els criteris del Codi de Conducta.

Aquest Codi no minva el dret dels Estats membre d'**aplicar normes nacionals més estrictes**.

Els Estats membre de la UE **difondran per vies diplomàtiques les dades de les llicències denegades** en virtut del Codi de Conducta per a equip militar juntament amb una explicació del motiu de la denegació de la llicència. Els detalls que s'hauran de notificar es recullen en forma d'un projecte en el formulari a l'Annex

A. Abans que qualsevol Estat membre concedeixi una llicència que hagi estat denegada per un altre o altres Estats membre per a una transacció essencialment idèntica en els tres anys anteriors, consultarà a l'Estat o Estats membre que hagin pronunciat la denegació. Si després de celebrar consultes, el primer Estat membre decidís expedir la llicència, notificarà aquest fet a l'Estat o Estats membre que hagin denegat la llicència, exposant-ne detalladament els motius.

La decisió de transferir o denegar la transferència de qualsevol producte d'equip militar serà **competència de cadascun dels Estats membre**. S'entendrà que existeix denegació de llicència quan l'Estat membre es negui a autoritzar la venda efectiva o l'exportació física de l'element de l'equip militar de què es tracti, quan en una altra ocasió s'hauria realitzat una venda o signat un contracte pertinent. Per a això, una denegació notificable podrà incloure, d'acord amb els procediments nacionals, la denegació del permís d'iniciar negociacions o una resposta negativa a la sol·licitud formal respecte d'una comanda específica.

Els Estats membre de la UE mantindran la **confidencialitat de les esmentades denegacions** i consultes i no les utilitzaran amb finalitats comercials.

Els Estats membre de la UE actuaran per a la **prompta adopció d'una llista comuna** d'equip militar inclòs en el Codi, basada en llistes nacionals i internacionals similars. Mentrestant, el Codi funcionarà sobre la base de llistes de control nacionals que incorporin quan convingui elements de les llistes internacionals pertinents.

Als **productes de doble ús** especificats en l'Annex 1 de la Decisió del Consell 94/942/PESC en la seva versió modificada **se'ls aplicarà els criteris del Codi** i el procediment de consulta establert en l'apartat 3 de les disposicions operatives quan hi hagi motius fundats per creure que les forces armades o els cossos de seguretat interna o organismes similars del país seran els destinataris finals d'aquests productes.

Per tal d'optimitzar l'eficàcia del Codi, els Estats membre de la UE treballaran en el marc de la PESC per **reforçar la seva cooperació i fomentar la seva convergència** en l'àmbit de les exportacions d'armes convencionals.

Cada Estat membre de la UE distribuirà als altres socis de la UE amb caràcter confidencial un **informe anual** sobre les seves exportacions d'armes i sobre la seva aplicació del Codi. Aquests informes es debatran en una reunió anual que se celebrarà en el marc de la PESC. En la reunió s'analitzarà també el funcionament del Codi, se'n determinaran les millores necessàries i es presentarà al Consell un informe comú, basat en les aportacions dels Estats membre.

Els Estats membre de la UE **avaluaran** segons convingui, en el marc de la PESC, **la situació dels receptors existents o potencials** de les seves exportacions d'armes, a la llum dels principis i criteris del Codi de Conducta.

Es reconeix que els Estats membre, quan s'escaigui, podran també **tenir en compte l'efecte de les exportacions** proposades en els seus interessos econòmics, socials, comercials i industrials, però aquests factors no afectaran en l'aplicació dels criteris anteriors.

Els Estats membre utilitzaran els seus millors recursos per **encoratjar a altres Estats exportadors d'armes que acceptin el present Codi de Conducta**.

El present Codi de Conducta, així com les disposicions operatives, substituiran tota elaboració prèvia dels Criteris Comuns de 1991 i 1992.

Bibliografia

ACNUR, *2003 Global Refugee Trends. Overview of refugee populations, new arrivals, durable solutions, asylum-seekers and other persons of concern to UNHCR*, Juny 2004, a: <<http://www.unhcr.ch>>.

- *UNHCR population statistics (provisional). Asylum and refugee status determination.*

Asamblea General de la ONU, *Un sistema de gestión de la seguridad reforzado y unificado para las Naciones Unidas*, A/59/365 de 11/10/04, a <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/NO4/515/04/PDF/NO451504.pdf?OpenElement>>.

Amnistía Internacional, *Informe Anual 2004*, Londres, 2004 a <<http://web.amnesty.org/report2004/index-eng>>.

- *Informe 2004*; Madrid, 2004 a <http://www.a-i.es/temas/pmuerte/pm_hechos.htm> .

Barton, F. y Crocker, B. (ed.): "Progress or Peril? Measuring Iraq's reconstruction" . *Center for Strategic and International Studies*, Washington, 8 de setembre de 2004, a <http://www.csis.org/features/0409_progressperil.pdf>.

Bonn International Center for Conversion, *Conversion Survey 2004*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2004.

Brookings Institution, *Protect or neglect? Toward a more effective approach to the protection of Internally Displaced Persons*, 23/11/04, a <<http://www.reliefweb.int/library/documents/2004/bi-gen-23nov.pdf>>.

Centro para el Diálogo Humanitario, *Las armas en su sitio. Un conjunto de recursos para dos años de acción por parte de las agencias humanitarias*, Octubre 2004.

Comité Internacional de la Cruz Roja, *World Disasters Report 2004*, Ginebra, 2004, a: <www.ifrc.org/publicat/wdr2004>.

Coalition to stop the use of child soldiers, *Child Soldiers Global Report 2004*, Londres, 2004 a <<http://www.child-soldiers.org/resources/global-reports>>.

Comisión de Derechos Humanos de Naciones Unidas, *Informes y resoluciones por países*, Ginebra, març-abril de 2004 a <<http://www.unhcr.ch>> Vegi's: **Afganistán** ("Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Afganistán" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 41). S' ha inclòs el cas d' Afganistan malgrat que la declaració presidencial reconeix alguns avanços al país); **Belarus** (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 27, "La situación de los derechos humanos en Bielorússia"); **Burundi** (E/CN.4/2004/35, "Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Burundi" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 52); **Camboya** (E/CN.4/2004/105, "Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Camboya" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 34); **Chad** "Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Chad" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 68); **Colombia** ("La situación de los derechos humanos en Colombia" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 pàgina 20); **RD Congo** (E/CN.4/2004/34, "La situación de los derechos humanos en RD Congo" a E/CN.4/2004/84/L.11/Add.7 pàgina 61); **RPD Corea** (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 21, "La situación de los derechos humanos en RPD Corea"); **Cuba** (E/CN.4/2004/32, "La situación de los derechos humanos en Cuba" a E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 15); **Haití** (E/CN.4/2004/108, "La situación de los derechos humanos en Haití" a la Declaració Presidencial E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 44); **Iraq** (E/CN.4/2004/36, "La situación de los derechos humanos en Iraq"); **Liberia** (E/CN.4/2004/113, "Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Liberia" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 58); **Myanmar** (E/CN.4/2004/33, "La situación de los derechos humanos en Myanmar" en E/CN.4/2004/L.11/Add.6 pàgina 4); **Nepal** ("Asistencia en materia de derechos humano en Nepal" en E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 45). S' ha inclòs el cass de Nepal malgrat no haver-hi un informe previ del ACNUDH); **Sierra Leona** ("Asistencia en materia de derechos humanos en Sierra Leona" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 71); **Somalia** (E/CN.4/2004/56, "Asistencia en materia de derechos humanos en Somalia" a E/CN.4/2004/L.11/Add.7 pàgina 37); **Sudán** (E/CN.4/2004/L.11/Add.8 pàgina 9, "La situación de los derechos humanos en Sudán". En este caso se trata de una decisión pero se ha considerado de interés incluirla); **Territorios palestinos ocupados por Israel desde 1967** (E/CN.4/2004/6, "Cuestión de las violaciones de los derechos humanos en los territorios árabes ocupados, incluida palestina" a E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 9); **Timor-Leste** ("Servicios de cooperación técnica y asesoramiento en Timor-Leste" a E/CN.4/2004/L.10/Add.1 paràgraf 46); **Tukmenistán** (E/CN.4/2004/L.11/Add.2 pàgina 18, "La situación de los derechos humanos en Turkmenistán").

Comisión para la Verdad y la Reconciliación en Sierra Leona, *Overview of the Sierra Leone Truth & Reconciliation report*, 2004, a <<http://www.ictj.org/downloads/SL.TRC.Overview.pdf>>.

Consejo de la Unión Europea, *Informe anual sobre derechos humanos de la Unión Europea 2004*, Brusel·les, 13 de setembre de 2004 a <<http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/ENHR2004.pdf>>.

Consejo de Seguridad de la ONU, *Informe presentado por el Secretario General al Consejo de Seguridad sobre la protección de los civiles en los conflictos armados*, S/2004/431 de 28/05/04, a <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/363/16/PDF/N0436316.pdf?OpenElement>>.

Consejo de Seguridad y Asamblea General de la ONU, *La situación en el Afganistán y sus consecuencias para la paz y la seguridad internacional*, A/59/581-S/2004/925, de 26/11/04, a <<http://ods-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/625/44/PDF/N0462544.pdf?OpenElement>>.

Egeland, J., Statement of Under-Secretary-General Jan Egeland at the Open Meeting of the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict, 09/12/03, a <<http://ochaonline.un.org/DocView.asp?DocID=98>>.

Escola de Cultura de Pau, Programa de Derechos Humanos, *Semáforo de Derechos Humanos*, nº 5, 6, 7 i 8 a <<http://www.escolapau.org>>.

- Fichas por países del 60º periodo de sesiones de la Comisión de Derechos Humanos de Naciones Unidas, juliol 2004 a <<http://www.escolapau.org>>.

Escola de Cultura de Pau, Unidad de Alerta, "Darfur precisa una intervención internacional urgente", mayo 2004, a: <<http://www.escolapau.org/img/prensa/04prensa027.pdf>>.

- *Alerta 2004!*, Icaria, Barcelona, 2004.
- *Angola, construyendo la paz. Retos y perspectivas tras dos años sin guerra*, 2004, a <<http://www.escolapau.org/img/programas/alerta/articulos/04articulo005.pdf>>.
- *Barómetros nº 4, 5 i 6*, 2004 <<http://www.escolapau.org/programas/barometro.htm>>.
- *Semáforo*, nº 52 al 100, 2004 <<http://www.escolapau.org/programas/semaforo.htm>>.

European Stability Initiative, *"Post-Industrial society and the authoritarian temptation"*, Octubre de 2004, a <http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_63.pdf>.

FAO, *Cosechas y escaseces alimentarias*, números: 1, 2 i 3, Roma, 2004, a <<http://www.fao.org/giews/spanish/fs/index.htm>> .

- *Situación de los bosques del mundo 2003*, a <http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/005/y7581s/y7581s00.htm>.

Funmi Olanisakin, *African Peacekeeping at the crossroads: an assesment of the continent's evolving peace and security architecture*, Conflict, Security and Development Group, International Policy Institute, King's College London, setembre de 2004.

Fondo de Desarrollo para Iraq (FDI), Informe de septiembre de 2004 a <<http://www.iamb.info/auditrep/CashReceipt101204.pdf>>.

INSTRAW, *The Review and Appraisal of the Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action. Critical Area E. Women and Armed Conflict*, 2004 <<http://www.un-instraw.org/en/images/stories/Beijing/womenandarmedconflict.pdf>>.

IISS, *The Military Balance 2003-2004*. Oxford University Press, 2004.

International Helsinki Federation for Human Rights, *IHF Annual Report on Human Rights Violations*, 2004 a <http://www.ihf-hr.org/documents/doc_summary.php?sec_id=&d_id=3888&print=1>.

Naciones Unidas, *División de Población de las Naciones Unidas para el total de habitantes del año 2004*, a: <<http://www.un.org/esa/population/unpop.htm>> .

- *Humanitarian Appeal 2005*, Consolidated Appeal Process, noviembre 2004, a: <http://www.reliefweb.int/appeals/2005/Hum_Appeal_2005.pdf> .

Norwegian Refugee Council, *Internally Displaced People Worldwide*, Global IDP Project, novembre 2004, a: <http://www.idpproject.org/images/website_maps/IDP_worldmap.gif>.

OMS, *Informe sobre la Salud en el Mundo 2004: cambiemos el rumbo de la historia*, a <<http://www.who.int/whr/2004/es/>>.

ONUSIDA, *Resumen de la epidemia mundial de SIDA*, diciembre de 2004, a <<http://www.unaids.org/wad2004/report.html>>.

- *El informe sobre la epidemia mundial del VIH/SIDA 2004*, pg. 41 a <<http://www.unaids.org>>.

PNUD, *Informe sobre Desarrollo Humano, 2004*.

- *Informe sobre Desarrollo Humano, 1994*.

Schmeidl, S. and Piza-López, E., *Gender and Conflict Early Warning: A Framework for Action*, International Alert a <<http://www.international-alert.org/women/publications/EWGEN.PDF>> .

Schmid, Alex P.; Jongman, Albert J. (eds.), *Monitoring Human Rights Violations*, Center for the Study of Social Conflicts, Faculty of Social Sciences, Leiden University, Leiden, 1992.

SIPRI, *SIPRI Yearbook 2004*, Oxford University Press, 2004.

Small Arms Survey, *Small arms Survey 2004. Rights at risk*. Oxford University Press, 2004.

UNCTAD, *Escaping the Poverty Trap*, 2002 a <<http://www.unctad.org>>.

UNFPA, *Estado de la población mundial 2004. El Consenso de El Cairo, diez años después: población, salud reproductiva y acciones mundiales para eliminar la pobreza* a <<http://www.unfpa.org/swp/2004/espanol/ch1/index.htm>>.

UNICEF, *The state of the world's children 2005: Childhood under threat*, 2005, a <http://www.unicef.org/sowc05/english/sowc05_chapters.pdf> .

Escola de Cultura de Pau (UAB)

La *Escola de Cultura de Pau* va ser creada el 1999, amb el propòsit d'organitzar diverses activitats acadèmiques i d'investigació relacionades amb la cultura de la pau, la prevenció i transformació de conflictes, el desarmament i la promoció dels drets humans.

La Escola està finançada bàsicament pel govern de Catalunya, a través l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament de la Secretaria de Cooperació Exterior i del Departament per a Universitats, Investigació i Societat de la Informació,. També rep suports d'altres departaments de la Generalitat, d'ajuntaments, fundacions i altres entitats. La *Escola* està dirigida per Vicenç Fisas, que alhora és el titular de la Càtedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les principals activitats que realitza la *Escola de Cultura de Pau* són les següents:

- La Diplomatura sobre Cultura de Pau (postgrau de 230 hores lectives i 70 places).
- Les assignatures de lliure elecció "Cultura de pau i gestió de conflictes", i "Educar per a la pau i en els conflictes".
- Iniciatives de sensibilització i intervenció en conflictes, per les quals es facilita el diàleg entre actors en conflicte.
- Programa Colòmbia, dedicat a donar visibilitat a les iniciatives de pau per a aquest país.
- Programa de Drets Humans realitza un seguiment de la conjuntura internacional en matèria de drets humans, i especialment d'aquells àmbits temàtics que actualment marquen l'agenda mundial, com la incidència del terrorisme en el gaudi de tots els drets o la responsabilitat social corporativa.
- Programa d'Educació per a la Pau. L'equip d'aquest programa pretén promoure i desenvolupar el coneixement, els valors i les capacitats de l'Educació per a la Pau.
- Programa de Desarmament i Seguretat Humana. Programa que treballa diferents temes de l'àrea del Desarmament amb una especial atenció al microdesarmament, el control de les exportacions d'armes, així com intentar descentrar la idea de seguretat militar dels estats i focalitzant-lo, en canvi, en aspectes més humans.
- Unitat d'Alerta sobre Conflictes, Pau i Drets Humans, programa que realitza un seguiment diari de la conjuntura internacional, en matèria de conflictes armats, situacions de tensió, crisis humanitàries, desenvolupament i gènere, a fi de realitzar l'informe anual Alerta!, informes setmanals i informes trimestrals.
- Programa de Processos de Pau, programa que realitza un seguiment i anàlisi dels diferents països amb processos de pau o negociacions formalitzades, i d'aquells països amb negociacions en fase exploratòria.
- Programa de Rehabilitació Posbèlica, des del qual es porta a terme un seguiment i anàlisi de l'ajuda internacional en termes de construcció de la pau en contextos bèl·lics i posbèlics.

Escola de Cultura de Pau

Facultat Ciències Educació, Edifici G-6
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Espanya)

Tel: 93 581 24 14 / 93 581 27 52; Fax: 93 581 32 94

Email: alerta.escolapau@pangea.org

Web: www.escolapau.org

